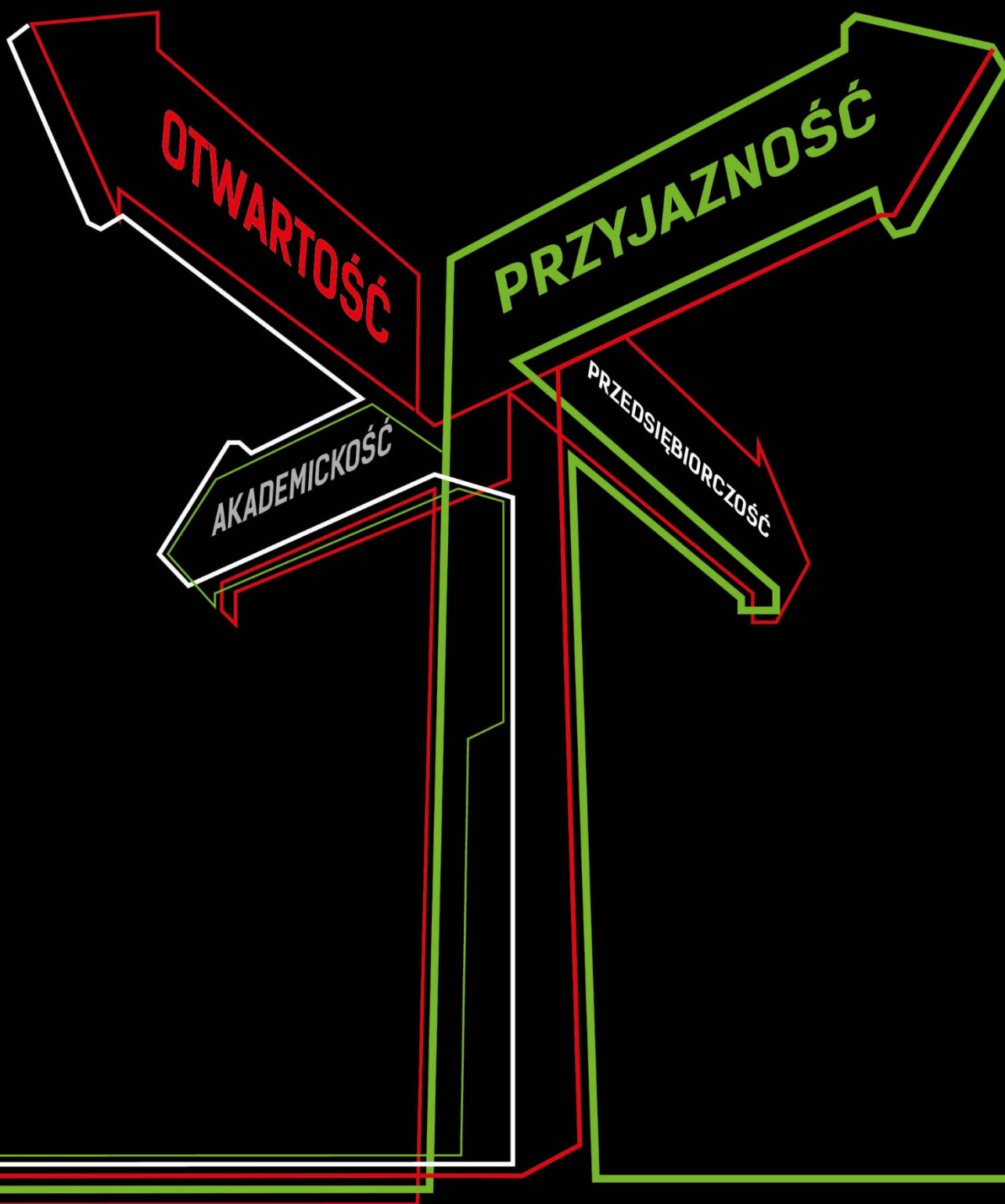

Jak rozwija się Lublin?

Raport monitoringowy z realizacji
Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
w 2014 r.

Zespół autorski

KOORDYNACJA PRAC I NADZÓR MERYTORYCZNY

dr Mariusz Sagan

Robert Żyśko

REDAKCJA MERYTORYCZNA

dr Piotr Maleszyk

Paulina Olchowska

Robert Żyśko

REDAKCJA TECHNICZNA

Robert Żyśko

Urząd Miasta Lublin

Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów

20-080 Lublin, plac Litewski 1

tel.: 81 466 25 00, fax.: 81 466 25 01

e-mail: inwestorzy@lublin.eu

www.strategia2020.lublin.eu

Lublin, marzec 2017 r.

Spis treści

Wykaz stosowanych skrótów	4
Wstęp	5
A. Otwartość	11
A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	12
A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	23
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	41
A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych	47
B. Przyjazność	57
B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	58
B.2. Zwiększenie komfortu życia	73
B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni	88
B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	96
B.5. Podnoszenie jakości edukacji	115
B.6. Partycypacja społeczna	128
C. Przedsiębiorczość	137
C.1. Rozwój sektora przemysłu	138
C.2. Rozwój sektora usług	147
C.3. Kultura przedsiębiorczości	155
C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	168
D. Akademickość	174
D.1. Umiędzynarodowienie uczelni	175
D.2. Symbioza z otoczeniem	187
D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	194
D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	199
Podsumowanie	213
Bibliografia	218
Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów	221

Wykaz stosowanych skrótów

ACK UMCS	Akademickie Centrum Kultury Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej „Chatka Żaka”
AZS	Akademicki Związek Sportowy
BOM	Biuro Obsługi Mieszkańców
CKW	Centrum Kompetencji Wschodnich
DPS	Dom Pomocy Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ESK 2016	Europejska Stolica Kultury 2016
FINA	Fédération Internationale de Natation – Światowa Federacja Pływacka
FP	Fundusz Pracy
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Information and Communication Technologies - Technologie Informatyczne i Komunikacyjne
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KUL	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
LDI	Lubelskie Dni Informatyki
LOM	Lubelski Obszar Metropolitalny
LPNT	Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.
LRM	Lubelski Rower Miejski
MNiSW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
MPK	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o.
MSP / MŚP	Sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw
MUP	Miejski Urząd Pracy w Lublinie
NGA	Next-generation access – sieć dostępu nowej generacji
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKP IC	PKP Intercity S.A.
PL	Politechnika Lubelska
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
PW	Partnerstwo Wschodnie
PZPN	Polski Związek Piłki Nożnej
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
SDR	Średni Dobowy Ruch [pojazdy/dobę]
SIO	System Informacji Oświatowej
SOR	Szpitalny Oddział Ratunkowy
SSE	Specjalna Strefa Ekonomiczna
SSPW	Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej
Strategia Lublin 2020	Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
UM	Uniwersytet Medyczny w Lublinie
UMCS	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
UMWL	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
WSEI	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie
WSNS	Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie
WSPiA	Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Lublinie
WSSP	Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. Wincentego Pola w Lublinie
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 (zwana dalej *Strategią Lublin 2020*) wychodzi poza schematy przyjęte dla tego rodzaju dokumentów zarówno pod względem koncepcji i struktury, jak i podejścia do jej monitorowania. Ideą przyświecającą autorom kolejnego raportu monitorującego jest zatem nie tylko coroczna prezentacja mierników realizacji czyniąca zadość wymogom formalnym¹, ale przede wszystkim odpowiedź na pytanie „Jak rozwija się Lublin?” – poprzez stworzenie swoistego kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Raport monitorujący *Strategię Lublin 2020* to pierwsza publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób dokumentująca rozwój miasta. Raport ten, podobnie jak sama *Strategia Lublin 2020*, składa się z czterech rozdziałów poświęconych czterem Obszarom Rozwojowym: Otwartość, Przyjazność, Przedsiębiorczość i Akademickość.

Pragniemy udostępnić Mieszkańcom Lublina jak najwięcej informacji o mieście. Dlatego *Strategia Lublin 2020* charakteryzuje się bogatym zestawem wskaźników ilościowych, jakościowych i opisowych, pozwalających na ocenę tendencji rozwojowych. Warto zwrócić uwagę, że wśród wskaźników realizacji *Strategii Lublin 2020* w prezentowanym raporcie nie dominują już powszechnie dostępne dane Głównego Urzędu Statystycznego, ale dane wytwarzane i przetwarzane przez Urząd Miasta.

Robiąc kolejny krok w stronę idei „otwartych danych” (ang. *open data*) mamy nadzieję, że dostęp do informacji o rozwoju Lublina przysłuży się zwiększeniu świadomości mieszkańców, wyzwoli zaangażowanie w sprawy miasta oraz przyczyni się do transparentności działań władz miejskich.

Na tle poprzedniego raportu chcielibyśmy poczynić kilka uwag o charakterze porządkującym, a zarazem zwrócić uwagę na kilka zmian. Po pierwsze, w raporcie za 2014 r. przybyło kilkanaście nowych wskaźników ilościowych i opisowych, a kilka kolejnych zostało poddanych mniej lub dalej idącej modyfikacji. Nowe lub zmodyfikowane wskaźniki zostały wyszczególnione pogrubioną czcionką w tabeli 1, prezentującej mierniki wykorzystywane do monitorowania *Strategii Lublin 2020* w raporcie za 2014 r. Zmiany w stosunku do listy wskaźników wykorzystanych w poprzednim raporcie czy wymienionych w *Strategii Lublin 2020* są wyrazem preferowania danych miejskich w stosunku do danych dostępnych w statystyce publicznej, a zarazem dokumentują postępy poczynione w gromadzeniu rzetelnych danych o Lublinie i jego Mieszkańcach. W kilku przypadkach dane wskazywane w zestawie mierników w *Strategii Lublin 2020* okazały się niemożliwe do pozyskania, dlatego ich miejsce zajęły inne mierniki, oparte na danych możliwych do pozyskania. Po drugie, raport za 2014 r. wzbogacają wyniki badania satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Po trzecie, nowością w tej edycji raportu jest prezentowanie w formie ramek

¹ Urząd Miasta Lublin jest zobligowany do sporządzania corocznego raportu monitorującego realizację *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* Uchwałą Rady Miasta 693/XXVIII/2013 z dnia 28 lutego 2013 r.

tekstowych dokumentów strategicznych uchwalonych w roku sprawozdawczym. Po czwarte, choć zakres czasowy analizy dotyczy 2014 r., to lubelskie szkoły i uczelnie funkcjonują przecież według harmonogramu roku szkolnego lub akademickiego. W niektórych sytuacjach analizą objęto więc rok 2014/2015.

Analizując 117 wskaźników Strategii, naszym celem było przedstawienie możliwie najbardziej obiektywnych informacji, dlatego charakterystyczną cechą opracowania jest relatywnie niewielka liczba dokonywanych ocen, przy dużej ostrożności sądów wartościujących. Na ponad 200 stron dokumentu złożyły się przede wszystkim informacje o charakterze analitycznym, pozwalające czytelnikom na wyrobienie sobie własnej oceny czy Lublin się rozwija, w jakich aspektach dynamika rozwojowa jest najwyższa, a w jakich należy podjąć większe starania.

Autorzy

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* wykorzystanych w raporcie za 2014 r.

Obszar	Cel	Miernik
A. OTWARTOŚĆ	A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych z krajami sąsiadującymi (kolej, samochód)</p> <p>liczba pasażerów korzystających z portu lotniczego</p> <p>liczba połączeń lotniczych i kolejowych oraz ich kierunki</p> <p>natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina</p> <p>długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej</p> <p>liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną Lublina</p>
	A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin</p> <p>baza noclegowa i jej wykorzystanie</p> <p>liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy</p> <p><i>Jakościowe:</i></p> <p>ocena atrakcyjności turystycznej miasta</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie współpracy międzynarodowej (realizowane projekty z miastami partnerskimi)</p> <p>analiza działalności Centrum Kompetencji Wschodnich</p> <p>analiza działalności promocyjnej Urzędu Miasta</p>
	A.3. Wzmocnienie otwartości kulturowej	<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba zameldowanych cudzoziemców</p> <p>liczba spraw prowadzonych w prokuraturze z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych (ogółem oraz na tle kraju)</p> <p><i>Jakościowe:</i></p> <p>ocena poziomu tolerancji mieszkańców Lublina wobec innych narodowości i kultur</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza projektów realizowanych przez miasto i podległe mu instytucje zwiększających otwartość kulturową</p> <p>analiza działalności instytucji kultury i Urzędu Miasta w kontekście podkreślenia wielokulturowego charakteru miasta</p>
	A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych	<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin</p> <p>wielkość PKB na mieszkańca</p> <p>liczba zarejestrowanych patentów</p> <p>wskaźniki innowacyjności</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza postępów w budowie spójnego systemu transportowego/komunikacyjnego dla metropolii</p>

Obszar	Cel	Miernik
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> wydatki budżetu miasta na transport i łączność długość sieci drogowej liczba pasażerów korzystających z komunikacji publicznej długość ścieżek rowerowych długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej oraz odsetek mieszkańców korzystających z instalacji ilość oraz struktura odpadów odebranych ilość odprowadzonych i oczyszczonych ścieków wydatki budżetu miasta na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska <p style="text-align: center;"><i>Jakościowe:</i></p> ocena transportu i komunikacji publicznej ocena gospodarowania odpadami <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy lokalnego układu komunikacyjnego analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy jakości transportu publicznego analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska
	B.2. Zwiększenie komfortu życia	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę średnie ceny mieszkań na rynku pierwotnym i wtórnym wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne wielkość i struktura zasobów mieszkaniowych Miasta Lublin liczba przestępstw i ich wykrywalność liczba kolizji i wypadków drogowych liczba szpitali, łóżek szpitalnych, przychodni i udzielonych porad lekarskich liczba osób obsłużonych w Biurach Obsługi Mieszkańców (BOM) liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą społeczną liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej, ich obciążenie i struktura korzystających <p style="text-align: center;"><i>Jakościowe:</i></p> ocena administracji miasta, polityki społecznej, bezpieczeństwa i środowiska <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działalności Urzędu Miasta w obszarze podnoszenia jakości życia rodzin, seniorów i osób niepełnosprawnych
	B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego liczba pojazdów poruszających się po drogach liczba miejsc parkingowych (płatnych) tereny zieleni w granicach miasta <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działalności Urzędu Miasta na rzecz rewitalizacji analiza działalności w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego
	B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> liczba kin i ludności na 1 miejsce oraz liczba widzów i seansów liczba muzeów i zwiedzających księgozbiór bibliotek, liczba czytelników i wypożyczeń liczba obiektów sportowych, klubów sportowych oraz osiągnięć lubelskich sportowców <p style="text-align: center;"><i>Jakościowe:</i></p> ocena oferty miasta w obszarze kultury i rekreacji

Obszar	Cel	Miernik
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	<i>Opisowe:</i> analiza oferty sportowo-rekreacyjnej miasta analiza działalności inwestycyjnej w obszarze sportu i rekreacji analiza struktury instytucji kultury analiza oferty kulturalnej miasta
	B.5. Podnoszenie jakości edukacji	<i>Ilościowe:</i> liczba miejsc w żłobkach i przedszkolach liczba placówek oświatowych i uczniów w szkołach liczba uczniów przypadająca na 1 komputer wyniki sprawdzianów w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych zdawalność egzaminów maturalnych <i>Jakościowe:</i> ocena szkolnictwa <i>Opisowe:</i> analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty (realizowane programy i projekty)
	B.6. Partycypacja społeczna	<i>Ilościowe:</i> liczba organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne) liczba zgłoszonych projektów i frekwencja w Budżecie Obywatelskim liczba zgłoszeń w „Skrzynce Dialogu” i serwisie „naprawmyto.pl” <i>Jakościowe:</i> ocena komunikacji i informacji w zarządzaniu miastem <i>Opisowe:</i> analiza współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi analiza istniejących form komunikacji mieszkańców z władzami miasta
C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	C.1. Rozwój sektora przemysłu	<i>Ilościowe:</i> nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca liczba i struktura pracujących w przemyśle zatrudnienie w branżach priorytetowych przemysłu liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż przemysłowych <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora przemysłu i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych analiza funkcjonowania Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin
	C.2. Rozwój sektora usług	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura pracujących w sektorze usług zatrudnienie w branżach priorytetowych usług podaż nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż usługowych <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora usług i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych
	C.3. Kultura przedsiębiorczości	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON liczba i rodzaj działających klastrów <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta (w tym Miejskiego Urzędu Pracy) w kontekście wspierania rozwoju przedsiębiorczości analiza działalności instytucji otoczenia biznesu

Obszar	Cel	Miernik
C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba i struktura podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych odsetek podmiotów sektora kreatywnego w podmiotach gospodarczych ogółem odsetek nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (na tle kraju)</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działalności Urzędu Miasta i innych instytucji w zakresie wsparcia przemysłów kreatywnych</p>
	D. AKADEMICKOŚĆ	D.1. Umiejscowienie uczelni
D.2. Symbioza z otoczeniem		<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza współpracy na płaszczyźnie uczelnie-biznes, uczelnie-miasto, uczelnie-uczelnie</p>
D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego		<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców liczba studentów uczących się na lubelskich uczelniach</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza oferty praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych oraz uczelnianych biurach karier analiza oferty kulturalno-edukacyjnej w mieście tworzonej przez środowisko akademickie oraz dedykowanej dla studentów</p>
D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie		<p><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba absolwentów szkół średnich i wyższych miejsca uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie liczba zarejestrowanych bezrobotnych do 25 r.ż.</p> <p><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza danych z systemu monitorowania losów absolwentów szkół średnich i uczelni wyższych analiza programów wsparcia uczniów i studentów analiza oferty edukacyjnej lubelskich uczelni wyższych (kierunki, specjalności) analiza wyników oceny parametrycznej jednostek naukowych</p>

Źródło: Opracowanie własne.

A. Otwartość

Lublin zawsze rozwijał się dzięki otwartości – jako słynące z jarmarków miasto kupieckie pomiędzy Krakowem a Wilnem, na skrzyżowaniu ważnych szlaków prowadzących w cztery strony świata. Dzięki wejściu do Unii Europejskiej i położeniu na wschodnim skraju Polski Lublin powoli wraca do roli miejsca spotkań i wymiany. Otwartość dotyczy wszystkich wymiarów czy rodzajów sąsiedztwa i dlatego przenika całą Strategię jako otwartość naszej wyobraźni na przyszłość i przeszłość, na samych mieszkańców i gości, na umiędzynarodowienie uczelni i kontakty gospodarcze. Tej otwartości potrzebujemy tak w kategoriach kompetencji mentalnych naszej społeczności, jak i w wymiarze praktykowanych kontaktów międzynarodowych, a także jako fundamentu w relacjach z lokalnymi podmiotami oraz okolicznymi gminami i regionem.

Otwartość jako obszar rozwojowy odnosi się do budowania coraz lepszych kontaktów zewnętrznych Lublina budujących wizerunek miasta i kreujących nowe możliwości rozwoju. Obszar ten rozgałęzia się na cztery cele: poprawa dostępności komunikacyjnej miasta, rozwój relacji zewnętrznych, wzmacnianie otwartości kulturowej oraz budowanie więzi regionalnych i metropolitarnych. Realizacja każdego z tych celów jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina

Miejsce Lublina w Polsce i Europie – jego ranga i atrakcyjność – zależą w pierwszej kolejności od poprawy dostępności komunikacyjnej miasta. Aby miasto mogło osiągać korzyści ze swojego położenia, potrzebujemy dróg łączących Lublin z resztą Polski i Europą, mostów na Wiśle, połączeń kolejowych, lotniczych i taniego, szerokopasmowego dostępu do Internetu. Możliwość szybkiego i łatwego dotarcia do Lublina różnymi środkami transportu sprawia, że miasto staje się miejscem spotkań i wymiany, zarówno w kontaktach międzynarodowych, jak i relacjach z okolicznymi gminami i regionem. Dostępność komunikacyjna wpływa również na przyjazność miasta i rozwój przedsiębiorczości, a także przyczynia się do wzmocnienia pozycji Lublina jako ośrodka akademickiego.

Ocena dostępności Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Wychodząc od analizy położenia Lublina w kontekście odległości i czasu dojazdu do polskich i zagranicznych miast, w niniejszym raporcie zaprezentowano opis najważniejszych z punktu widzenia dostępności projektów w zakresie infrastruktury drogowej, dane o natężeniu ruchu na drogach wjazdowych do Lublina, następnie liczbę pasażerów i połączeń lotniczych, dostępne dane o połączeniach kolejowych oraz informacje o długości szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbie punktów dostępu Hot Spot.

Lublin jest największym miastem wschodniej Polski i stolicą województwa lubelskiego. Leży na pograniczu Wyżyny Lubelskiej, Polesia i Podlasia, niedaleko wschodniej granicy Unii Europejskiej. **Czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych** zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2: Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie

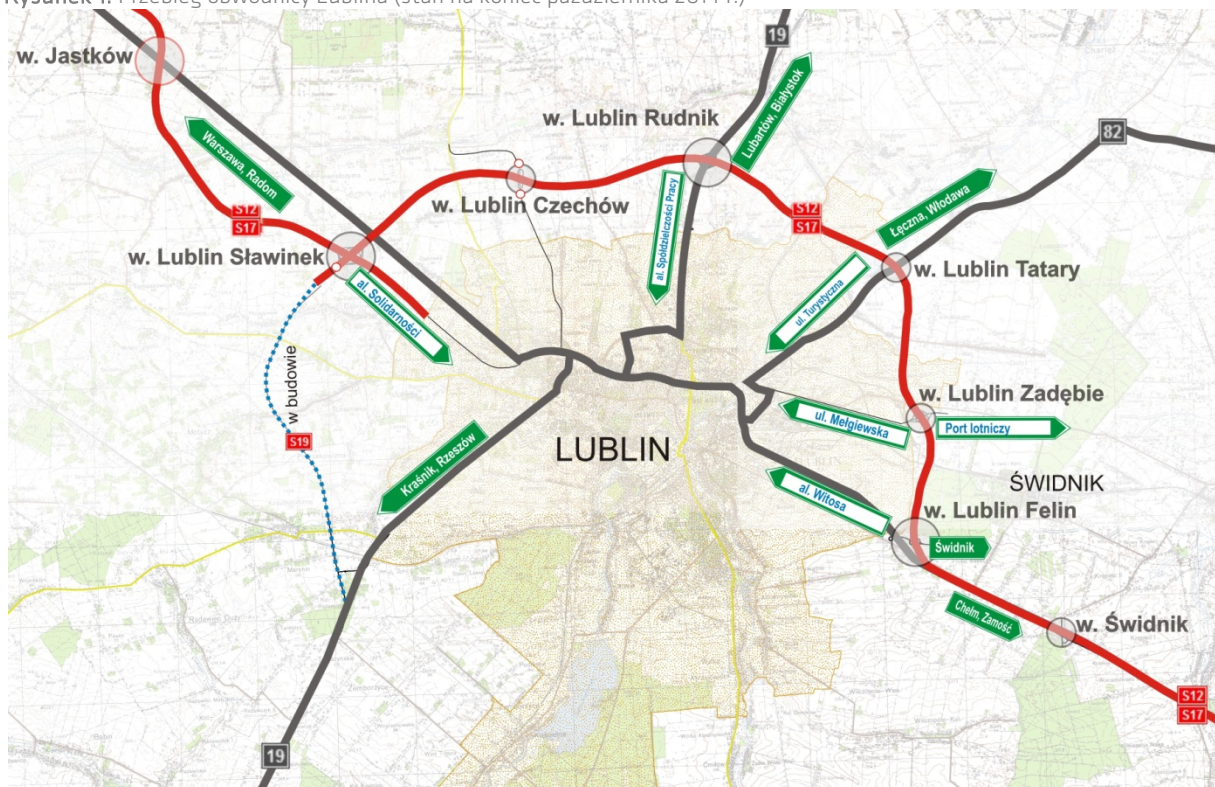
	Odległość (km)	Czas przejazdu	
		kolej	samochód
Miasta w Polsce			
Warszawa	161	2 h 21 min	2 h 20 min
Łódź	308	5 h 35 min	3 h 40 min
Wrocław	514	9 h 22 min	5 h 15 min
Kraków	273	6 h 55 min	4 h 10 min
Gdańsk	504	9 h 15 min	5 h 40 min
Poznań	468	5 h 03 min	5 h 39 min

	Odległość (km)	Czas przejazdu	
		kolej	samochód
Przejścia graniczne			
Dorohusk (Ukraina)	96	1 h 35 min	1 h 18 min
Terespol (Białoruś)	161	3 h 53 min	2 h 5 min
Barwinek (Słowacja)	258	-	4 h 10 min
Międzynarodowe lotniska			
Świdnik (Port Lotniczy Lublin S.A.)	14,4	0 h 16 min	0 h 19 min
Warszawa (Port Lotniczy im. F. Chopina)	176	2 h 51 min	2 h 30 min
Rzeszów (Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka)	159	3 h 37 min	2 h 20 min
Miasta w Europie			
Mińsk	509	-	5 h 50 min
Lwów	220	-	3 h 20 min
Wiedeń	723	-	8 h 30 min
Praga	787	-	8 h 40 min
Berlin	738	-	7 h 20 min
Bruksela	1467	-	13 h 30 min

Źródło: Opracowanie własne.

Bez wątpienia miejsce Lublina w Polsce i Europie zależy w pierwszej kolejności od realizacji **projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną** miasta. Jednym z kluczowych projektów infrastrukturalnych, który zapewni zarówno sprawny dojazd i wyjazd z Lublina, jak i odciążenie ulic miejskich z ruchu tranzytowego, jest budowana od 2011 r. **obwodnica miasta**. Rysunek 1 przedstawia jej przebieg wraz ze wskazaniem głównych węzłów zjazdowych.

Rysunek 1: Przebieg obwodnicy Lublina (stan na koniec października 2014 r.)

Źródło: Materiały dostępne na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Rok 2014 był okresem oddawania do użytku wschodnich i północnych odcinków obwodnicy Lublina. Obwodnica na odcinkach: Jastków-Lublin Sławinek została udostępniona kierowcom we wrze-

śniu, a odcinek Lublin Rudnik-Lublin Felin – w połowie października. Kluczowym elementem powstającej obwodnicy był jednak fragment od węzła Rudnik do węzła Sławin, który łączy ze sobą trzy drogi ekspresowe: nr 12, 17 i 19. Ten najszerszy, bo zawierający dwie jezdnie po trzy pasy ruchu odcinek, został otwarty dla podróżujących 31 października. Obwodnica spełnia bardzo wysokie standardy: kierowcy wjeżdżający i opuszczający drogę poruszają się po bezkolizyjnych wjazdach, ruch lokalny został wyprowadzony na drogi serwisowe, zwierzęta mogą przechodzić pod drogą przepustami, a rolnicy mają do dyspozycji tunele, którymi mogą dojechać do pól. Między jezdniami znajduje się 4-5-metrowy pas rozdzielający, w tym opaski bezpieczeństwa. Przejazd 23-kilometrowym odcinkiem od węzła Sławinek do węzła Felin zajmuje 11 minut, a pokonanie blisko 70-kilometrowego fragmentu drogi ekspresowej S17 od węzła Kurów Zachód do węzła Piaski Wschód - jedynie 35 minut².

Obwodnica zwiększyła dostępność transportową Lublina, ułatwiła dojazd do lotniska w Świdniku, a przede wszystkim – pozwoliła na wyprowadzenie z miasta uciążliwego ruchu tranzytowego. Zakończenie inwestycji powinno więc pozytywnie wpłynąć na atrakcyjność Lublina dla potencjalnych inwestorów, skrócić czas przejazdu komunikacją miejską, zmniejszyć liczbę wypadków drogowych oraz poprawić warunki ruchu rowerowego w mieście. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miasta wpłynie pozytywnie także na czystość powietrza w centrum miasta, przyczyniając się do poprawy zarówno zdrowia mieszkańców, jak i stanu lubelskich zabytków. Lepsza dostępność Lublina przy zmniejszeniu natężenia ruchu w samym mieście poprawi także walory turystyczne miasta.

Warto zwrócić uwagę, że realizacja tej kluczowej dla miasta inwestycji była wynikiem nie tylko decyzji władz centralnych, ale także determinacji lubelskiego samorządu i samych mieszkańców. W drugiej połowie 2010 r., kiedy skutki kryzysu gospodarczego wpłynęły negatywnie na stan finansów centralnych państwa, w Warszawie została podjęta decyzja o wstrzymaniu inwestycji. Liczne protesty lubelskich samorządowców, przedsiębiorców, związkowców i mieszkańców Lublina doprowadziły jednak do korzystnej dla Lublina zmiany decyzji i przeznaczeniu niezbędnych środków na wkład własny. Budowa drogi ekspresowej S17 Kurów-Lublin-Piaski była współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Wartość całej inwestycji to ok. 3,3 mld zł, z czego dofinansowanie unijne to ok. 2,2 mld zł. Umowę na realizację pierwszego z pięciu odcinków podpisano 12 listopada 2010 r.

Pierwsze efekty nowej obwodnicy ukazały badania natężenia ruchu na lubelskich ulicach zrealizowane przez Zarząd Dróg i Mostów w listopadzie 2014 r. Liczba aut poruszających się po Lublinie w godzinach szczytu zmniejszyła się średnio o 20-30%. Największe zmiany dotyczą samochodów ciężarowych i dostawczych – na przykład ich liczba pokonująca skrzyżowanie al. Witosa z ul. Doswiadczalną zmniejszyła się o 2/3 w porównaniu do analogicznego okresu 2013 r., a skrzyżowanie al. Warszawskiej z ul. Główną – aż dziewięciokrotnie. Z kolei lubelski ZTM skrócił czas przejazdu linii autobusowych, m.in. tych poruszających się na al. Solidarności i Tysiąclecia³.

² Źródło: Aktualności Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział Lublin, różne artykuły.

³ A. Jurkowski, *Aleje Solidarności i Tysiąclecia w Lublinie odetchnęły dzięki obwodnicy. Ruch mniejszy o 20-30%*, „Kurier Lubelski”, 9 stycznia 2015 r.

Korzystne efekty powinny być jeszcze większe po zakończeniu budowy zachodniego odcinka obwodnicy, łączącego trasę S19 w kierunku Rzeszowa z drogami S12 i S17. Inwestycja doprowadzi do powstania 9,8 km trasy obejmującej dwie jezdnie z dwoma pasami ruchu w każdą stronę oraz rezerwą na trzeci pas. Powstaną dwa nowe węzły: Lublin Szerokie (nazwa robocza Płouszowice) oraz Lublin Węglin (Konopnica). W ciągu drogi ekspresowej powstaną dwa wiadukty, sześć kolejnych w ciągu dróg poprzecznych, zbudowany zostanie wiadukt kolejowy, przejazd gospodarczy, kładka pieszo-rowerowa oraz ekrany akustyczne. Przebudowane zostaną odcinki dróg lokalnych, powstaną drogi serwisowe, a także przejścia dla zwierząt (w tym jedno nad trasą ekspresową). Wartość tej inwestycji, wraz z odszkodowaniami za nieruchomości, wyniesie około 620 mln zł. W maju 2014 r. Wojewoda Lubelski wydał decyzję o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, a w październiku rozstrzygnięto przetarg i podpisano umowę na jej budowę. Zakończenie inwestycji jest zaplanowane na koniec 2016 r. Kierowcy jadący z Rzeszowa do Warszawy będą mogli pokonać odcinek od węzła Konopnica do węzła Sławin w zaledwie 5 minut, podczas gdy obecnie pokonanie tej trasy może zająć nawet godzinę⁴.

Lepsze skomunikowanie obwodnicy z siecią dróg miejskich zapewniła **droga dojazdowa do węzła drogowego „Dąbrowica”** obwodnicy miasta (odcinek od skrzyżowania al. Solidarności z al. Warszawską do granic miasta)⁵. Realizację tej największej jak do tej pory inwestycji drogowej w Lublinie zakończono w grudniu 2014 r., przy czym trasę oddano do dyspozycji kierowców 25 września 2014 r.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Spójności
Nazwa programu	PO Infrastruktura i Środowisko 2007–2013
Priorytet	VI Drogowa i lotnicza sieć TEN-T
Całkowita wartość projektu	386 238 560,46 zł
Wartość dofinansowania	298 453 619,23 zł
Termin realizacji projektu	20.02.2008 r. – 31.12.2014 r.

Celem projektu było wybudowanie al. Solidarności, która stanowi najważniejszy dojazd do głównego węzła „Dąbrowica” - obwodnicy Lublina, jak również główny wlot/wylot z/do Warszawy. Trasa główna drogi o długości 3,8 km objęła: przebudowę i rozbudowę odcinka istniejącej al. Solidarności o długości 0,863 km, budowę nowego odcinka al. Solidarności o długości 2,937 km, oraz dostosowanie dróg dojazdowych o łącznej długości 4,823 km do nowego przebiegu al. Solidarności. Wybudowano nowe obiekty inżynierskie: 5 wiaduktów drogowych w ciągu ul. Głównej i ul. Mgiełnej, 2 wiadukty drogowe nad al. Solidarności oraz wiadukt w ciągu al. Warszawskiej i 2 mosty nad rzeką Czechówką. W ramach inwestycji powstało także 4,74 km ścieżek rowerowych, 5 km ekranów akustycznych i 523 słupy oświetleniowe. Budowa drogi dojazdowej do węzła „Dąbrowica” umożliwiła przeniesienie ruchu tranzytowego na obwodnicę Lublina, a także przejęcie większości ruchu drogowego z dotychczasowej al. Warszawskiej, tym samym przyczyniając się do poprawy warunków bezpieczeństwa i komfortu ruchu na tym odcinku. Inwestycja została wyróżniona Kryształową Cegłą jako najlepsza inwestycja budowlana po obu stronach wschodniej granicy UE w kategorii inwestycje drogowe⁶.

⁴ Aktualności Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział Lublin, [strona internetowa GDDKiA](#).

⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁶ Strona internetowa [Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie](#).

Rysunek 2: Wizualizacja projektu drogi dojazdowej do węzła drogowego „Dąbrowica”

Źródło: Materiały Zarządu Dróg i Mostów, strona internetowa ZDiM.

Kolejnym krokiem w poprawie dostępności komunikacyjnej Lublina było otwarcie dla ruchu **ul. Zelwerowicza** w Lublinie na odcinku od ul. Poligonowej do ul. Choiny w grudniu 2014 r.⁷ Realizacja tego projektu poprawiła dojazd do dzielnic Bursaki i Rudnik, na terenie których zrealizowano projekt polegający na kompleksowym uzbrojeniu terenów inwestycyjnych, który przyczynił się z kolei do aktywizacji gospodarczej tego obszaru miasta. Budowa ul. Zelwerowicza stanowi jednocześnie kolejny etap łączenia północnych dzielnic miasta z jego obwodnicą, zapewniając alternatywę komunikacyjną dla obciążonej ruchem al. Solidarności.

Analizując dostępność transportową Lublina warto zwrócić uwagę na **natężenie ruchu na głównych trasach dojazdowych**. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w odstępach 5-letnich prowadzi kompleksowe badania natężenia ruchu na drogach krajowych. Poprzednie badania przeprowadzone zostały w 2000, 2005 oraz 2010 r., a kolejne zostaną przeprowadzone w 2015 r.⁸ Częściej, bo w odstępach rocznych, natężenie ruchu w mieście jest analizowane przez Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie. Mapy prezentujące natężenie ruchu na skrzyżowaniach Lublina są dostępne na stronie internetowej Zarządu w zakładce „Pomiary ruchu drogowego”. W 2014 r. badanie ruchu było przeprowadzone na przełomie października i listopada w godzinach 15.00-16.00 oraz 16.00-17.00. Natężenie ruchu pojazdów na najważniejszych ulicach w mieście leżących w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich przedstawiono w tabeli 3. Na ich podstawie można stwierdzić, że najbardziej ruchliwymi trasami na obrzeżach Lublina były: al. Spółdzielczości Pracy leżąca w ciągu Drogi Wojewódzkiej 835, ul. Witosa prowadząca do drogi ekspresowej S12 oraz al. Kraśnickie znajdujące się w ciągu Drogi Krajowej 19.

⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸ Wyniki badania z 2010 r. zostały omówione w poprzednim raporcie monitorującym za 2013 r.

Tabela 3: Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina w 2014 r.

	Wjazd do miasta		Wyjazd z miasta	
	15.00-16.00	16.00-17.00	15.00-16.00	16.00-17.00
ul. Abramowicka (DW 835)	775	669	988	827
al. Kraśnickie (DK 19)	1 630	827	1 662	835
ul. Nałęczowska (DW 830)	851	432	1 081	537
al. Warszawska (DK 12)	498	166	535	276
al. Spółdzielczości Pracy (DW 835)	1 647	1 112	1 700	1 314
ul. Turystyczna (DK 82)	793	577	1 212	981
ul. Metalurgiczna (DW 822)	1 006	581	784	458
ul. Witosza (S12)	1 271	994	1 709	1 495
Droga Męczenników Majdanka (S12)	780	413	1 080	548

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Zasadniczą poprawę dostępności komunikacyjnej Lublina zapewnia otworzony w 2012 r. nowoczesny **Port Lotniczy Lublin S.A. w Świdniku**. W drugim pełnym roku funkcjonowania lotniska odnotowano wysokie natężenie ruchu pasażerskiego, co - wraz z rozwojem sieci połączeń - świadczy o sukcesie tego projektu infrastrukturalnego (por. tabela 4). W 2014 r. Port Lotniczy zrealizował łącznie 3 252 operacji lotniczych, obsługując przy tym 185 706 pasażerów. Zmniejszenie liczby pasażerów wynikało głównie z decyzji firmy Ryanair o rezygnacji z połączeń do Dublina, z których w 2013 r. skorzystało blisko 30 tys. podróżujących. Ponad połowa operacji (1780) miała charakter ruchu rozkładowego, 1 374 – ruchu General Aviation, zaś 98 operacji zrealizowanych zostało w systemie ruchu czarterowego. Pod względem ilości obsługiwanych pasażerów dominował ruch rozkładowy, z którego skorzystało 93,3% wszystkich pasażerów.

Tabela 4: Liczba operacji lotniczych oraz obsługiwanych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego

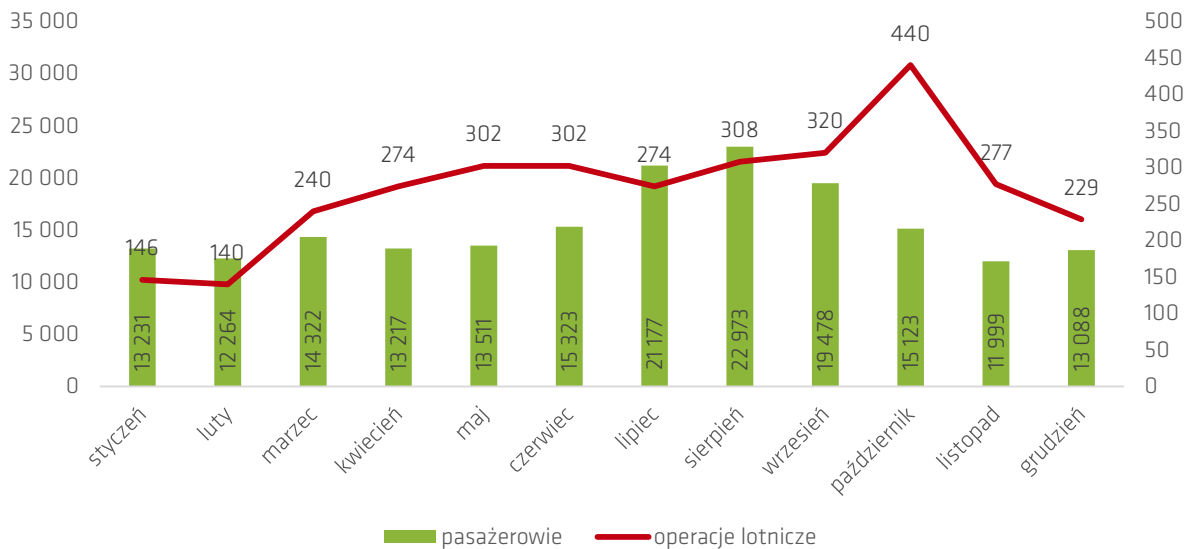
	2013	2014			
	Razem	Razem	Ruch rozkładowy	Ruch czarterowy	Ruch General Aviation
Liczba operacji lotniczych	2 286	3 252	1 780	98	1 374
Liczba obsługiwanych pasażerów	189 702	185 706	173 280	11 678	748

Źródło: Dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Zaprezentowany poniżej wykres 1 przedstawia rozkład liczby obsługiwanych pasażerów oraz zrealizowanych operacji lotniczych w ciągu roku. Największą liczbę operacji odnotowano w październiku (440 operacji), zaś w sierpniu lotnisko obsłużyło największą liczbę pasażerów (22 973 osoby). W tabeli 5 przedstawiono kierunki obowiązujących połączeń lotniczych. W 2014 r. wprowadzono rozkładowe loty do Frankfurtu, Wrocławia, Rzymu, Warszawy i Mediolanu. Sygnałem niekorzystnych zjawisk może być jednak duża zmienność siatki połączeń. W 2014 r. zakończono loty do Dublina, a także uruchomione w tym samym roku połączenia do Rzymu i Wrocławia.

O dostępności komunikacyjnej miasta decyduje również **liczba połączeń kolejowych**. Połączenia międzywojewódzkie są obsługiwane przede wszystkim przez spółkę PKP Intercity S.A. (Twoje Linie Kolejowe – TLK), ewentualnie także przez PKP Przewozy Regionalne (InterRegio). Na podstawie informacji zawartych w rozkładach jazdy można dojść do wniosku, że Lublin był najlepiej skomunikowany ze stolicą kraju oraz lotniskiem w Świdniku (por. tabela 6). Z pozostałych miast, w 2014 r. najwięcej połączeń kolejowych łączyło Lublin z Rzeszowem, Bydgoszczą i Toruniem. Alternatywnym sposobem

Wykres 1: Liczba pasażerów oraz operacji lotniczych w poszczególnych miesiącach w 2014 r.

Źródło: Dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Tabela 5: Kierunki połączeń lotniczych obowiązujące w 2014 r.

Destynacja	Data uruchomienia	Data zakończenia ¹
Londyn Stansted	17.12.2012	-
Dublin	18.12.2012	29.03.2014
Oslo	18.12.2012	-
Londyn Luton	18.12.2012	-
Gdańsk	21.06.2013	-
Frankfurt	03.07.2014	-
Wrocław	24.06.2014	24.10.2014
Rzym	25.04.2014	24.10.2014
Warszawa	26.10.2014	-
Mediolan	28.02.2014	-

Uwagi:

¹ Dane dotyczą 2014 r.

Źródło: Dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Tabela 6: Połączenia bezpośrednich połączeń kolejowych Lublina z miastami wojewódzkimi, lotniskiem i Kijowem w 2014 r.

Kierunek	XII 2014
	Odjazdy/Przyjazdy
Warszawa	9
Wrocław	3
Kraków	2
Gdańsk	1
Poznań	1
Szczecin	1
Katowice	3
Kielce	4
Bydgoszcz	5
Toruń	5
Opole	3
Rzeszów	5
Kijów	1
Lublin AIRPORT	8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rozkładów jazdy PKP.

podróży do Gdańska mogła być podróż samolotem z lotniska w Świdniku. Wydaje się, że najpilniejszą potrzebą jest rozwój połączeń z Poznaniem i Krakowem, a także unowocześnienie taboru kolejowego -

szczególnie w relacji ze stolicą. Problemem w komunikacji kolejowej jest także brak bezpośrednich połączeń z niektórymi miastami wojewódzkimi, a zwłaszcza ze znajdującymi się w relatywnie niewielkiej odległości Białymstokiem i Łodzią, do których można dojechać jedynie przesiadając się w Warszawie. Niestety, decyzje o rozbudowie sieci połączeń są podejmowane poza Lublinem i nie zawsze uwzględniają interesy miasta.

Współcześnie o dostępności danego miejsca decydują już nie tylko drogi czy linie kolejowe. W dobie rewolucji teleinformatycznej odległość geograficzna traci na znaczeniu, a otwartość i dostępność Lublina zależy w coraz większym stopniu także od istniejącej infrastruktury teleinformatycznej. Monitorując postępy w tym zakresie zaprezentowano informacje o projektach poprawiających dostęp do Internetu, długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbę bezpłatnych punktów dostępu do sieci (Hot Spot).

Jednym z przedsięwzięć realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej jest projekt *Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej*. Celem tego projektu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. W priorytecie II PO RPW przewidziano realizację Działania 2.1, którego celem jest zwiększenie dostępu do Internetu instytucji publicznych, przedsiębiorstw i mieszkańców obszarów peryferyjnych zagrożonych „wykluczeniem cyfrowym”. W ramy tego działania wpisuje się przedmiotowy projekt *Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej*, który zakłada zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego i usunięcie nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku w zakresie sieci NGA⁹ oraz podstawowej infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu.

W grudniu 2014 r. **długość światłowodów w miejskiej sieci szerokopasmowej** wynosiła ponad 44 km. Sieć ta wykorzystywana jest na potrzeby własne gminy Lublin i jednostek jej podległych. Główne ciągi światłowodowe przebiegają następującymi ulicami: Wieniawską, Lubomelską, Lipową, Narutowicza, Nadbystrzycką, Zana, al. Tysiąclecia, al. Solidarności, al. Raławickimi, ul. Jana Pawła II, al. Unii Lubelskiej. Na rysunku 3 przedstawiono przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina. Kolorem niebieskim oznaczono projektowaną sieć szkieletową, a kolorem czerwonym infrastrukturę istniejącą. W 2014 r. rozbudowano miejską sieć światłowodową wzdłuż ul. Narutowicza na odcinku od ul. Lipowej do ul. Okopowej oraz w relacji Rondo Narodowych Sił Zbrojnych – Stadion „Arena Lublin” ul. Stadionowa 1. System bezprzewodowego dostępu do sieci zainstalowano i uruchomiono na stadionie „Arena Lublin” oraz w 9 innych jednostkach, m.in. Radach Dzielnic, szkołach czy placówkach Biura Obsługi Mieszkańców. Budowa szerokopasmowej szkieletowej sieci ma przełożyć się na upowszechnienie i obniżenie kosztów dostępu odczuwalne przez użytkowników końcowych.

⁹ NGA (ang. *Next-generation access*) – sieć dostępu nowej generacji.

Rysunek 3: Przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina (stan na 2013 r.)

Źródło: Projekt Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - województwo lubelskie.

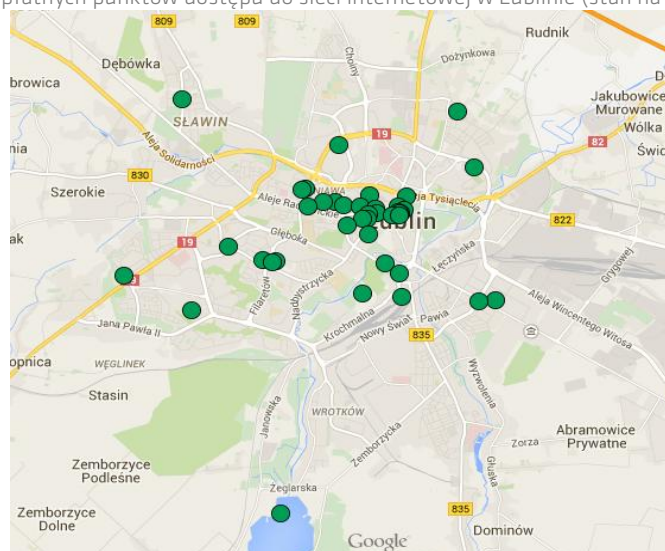
Na koniec 2014 r. w Lublinie funkcjonowało 59 bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot-Spot) – o 19 więcej niż w na koniec 2013 r. (por. tabela 7). Ich lokalizacja została przedstawiona na poniższej mapie. Rozmieszczenie poszczególnych punktów Hot Spot można znaleźć na stronie internetowej Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej: geoportal.lublin.eu.

Tabela 7: Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku)

	2013	2014
Liczba punktów Hot-Spot	40	59

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 4: Lokalizacja bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie (stan na grudzień 2014 r.)

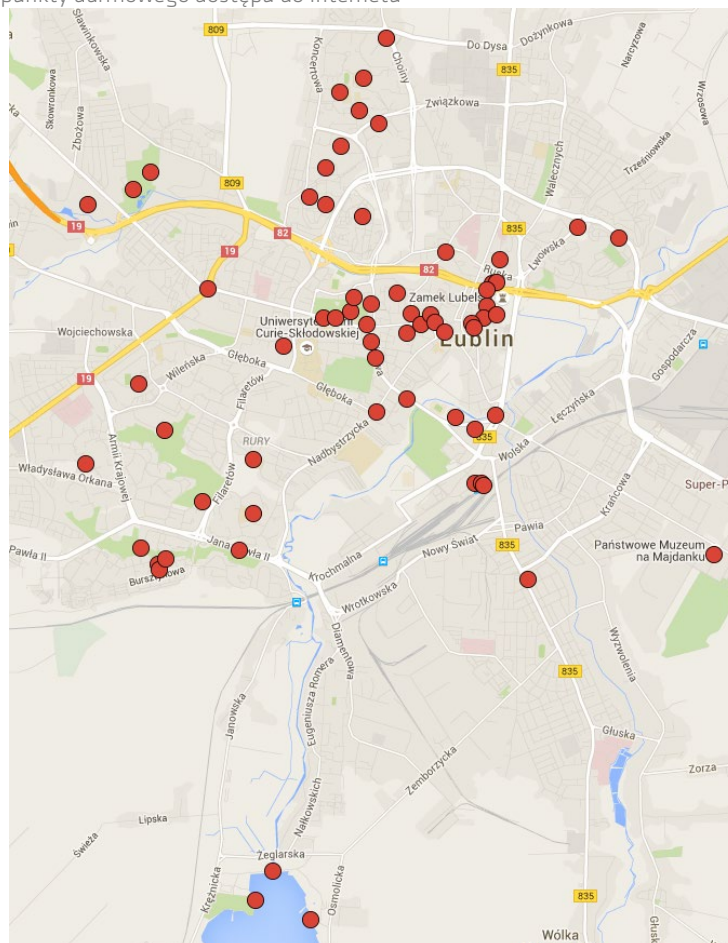

Źródło: Materiały Urzędu Miasta Lublin.

W grudniu 2014 r. trwało opracowywanie lokalizacji około 100 dodatkowych Hot Spotów, które miały zostać umieszczone w przestrzeni publicznej miasta. Był to pierwszy etap realizacji projektu *Free wifi in Lublin – Bezpłatny miejski Internet w Lublinie*, który uzyskał najwięcej głosów mieszkańców spośród projektów złożonych do Budżetu Obywatelskiego. Rysunek 5 przedstawia opracowaną mapę zawierającą propozycje przedstawione przez Wydział Informatyki Urzędu Miasta Lublin, przesłane przez

mieszkańców oraz zaproponowane przez samego wnioskodawcę. Spośród wszystkich propozycji wybierano te, które możliwe są do realizacji z uwagi na charakter lokalizacji – o jej wyborze decydowała dostępność miejsca, oddalenie od bloków i domów mieszkalnych, własność gruntów oraz dostęp do energii elektrycznej.

Rysunek 5: Planowane punkty darmowego dostępu do Internetu

Źródło: Materiały Urzędu Miasta Lublin.

Od 2014 r. mieszkańcy i osoby goszczące w Lublinie mają możliwość pobrania bezpłatnej **aplikacji „SmartLublin”** na swoje urządzenia mobilne. Aplikacja jest nowoczesnym przewodnikiem, który ma przybliżyć miasto mieszkańcom, a w szczególności turystom, umożliwiając im łatwe poruszanie się po Lublinie. Dzięki niej zainteresowane osoby mogą na bieżąco zapoznać się z wydarzeniami kulturalnymi w mieście i dowiedzieć się więcej o zabytkach i atrakcjach, jakie można zobaczyć w Lublinie. Aplikacja zawiera również przydatne telefony oraz rozkłady jazdy komunikacji miejskiej z możliwością wyszukiwania połączeń. Oprogramowanie skierowane jest do użytkowników telefonów z najpopularniejszymi systemami operacyjnymi, tj. Android i iOS. Oprogramowanie jest dostępne za pośrednictwem strony www.rpw.ztm.lublin.eu oraz w sklepach Google Play i App Store. Treści aplikacji dostępne są także w języku angielskim, a docelowo będą również w j. ukraińskim. Aplikacja powstała w ramach promocji projektu Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013, Działanie: III.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego.

Drugi rok realizacji *Strategii Lublin 2020* przyniósł istotną poprawę dostępności komunikacyjnej miasta. Przełomowym wydarzeniem było oddanie do użytku wschodnich i północnych odcinków obwodnicy Lublina, wraz z zakończeniem budowy drogi dojazdowej do węzła „Dąbrowica”. Inwestycje te wpływają korzystnie zarówno na perspektywy rozwoju gospodarczego miasta, jak i na jakość życia jego mieszkańców. Warto zwrócić uwagę także na wzrost liczby operacji lotniczych Portu Lotniczego Lublin, świadczący o umacnianiu przez Lublin pozycji regionalnej metropolii oraz jego rosnącej atrakcyjności jako destynacji inwestycyjnej i turystycznej. Tym samym wszystkie działania zadeklarowane w tym obszarze *Strategii Lublin 2020* były realizowane, co daje podstawy do innych przedsięwzięć, np. w zakresie rozwoju turystyki czy przyciągania inwestorów.

A.2. Rozwój relacji zewnętrznych

Uzupełnieniem i dopełnieniem poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina jest budowanie relacji zewnętrznych – gospodarczych, naukowych, kulturalnych, społecznych i turystycznych. Relacje zewnętrzne generują ruch osób i są źródłem użytecznych inspiracji. Ich nawiązywanie można wspomagać przez uczestnictwo w projektach partnerskich, wzmacnianie roli Lublina jako pośrednika w kontaktach Zachodu i Wschodu, promocję turystyki czy budowanie cyfrowych zasobów miasta i regionu. Realizacja działań na tych płaszczyznach wpływa również na cele wskazane w innych obszarach rozwojowych: rozwój kultury czasu wolnego, rozwój przemysłu i usług czy umiędzynarodowienie uczelni wyższych.

Ocena relacji zewnętrznych Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Rozwój stosunków na poziomie pojedynczych obywateli można ocenić analizując liczbę turystów odwiedzających Lublin, bazę noclegową w mieście czy opinie turystów uzyskane w badaniach ankietowych. Z kolei aktywność władz samorządowych można oceniać na podstawie liczby porozumień i partnerstw z innymi miastami, wspólnie realizowanych projektów, działalności Centrum Kompetencji Wschodnich czy działań promocyjnych podejmowanych przez Urząd Miasta.

Liczba turystów korzystających z noclegów w Lublinie w 2014 r. wyniosła 210 892. W porównaniu do 2013 r. wzrosła więc o 8,8%, przy czym zwiększyła się zarówno liczba turystów krajowych, jak i zagranicznych (por. tabela 8). Co więcej, przyrost ten był znacznie wyższy niż w roku ubiegłym. W 2014 r. - w porównaniu do roku poprzedniego - wzrosła ogólna liczba turystycznych obiektów noclegowych, a w ślad za tym o 14,1% zwiększyła się **liczba dostępnych miejsc noclegowych**. Dzięki trzem nowym hotelom (w tym jednym pięciogwiazdkowym), liczba miejsc w obiektach tej kategorii zwiększyła się o ponad 300 (por. tabela 9). Tym samym można uznać, że Lublin posiada zdywersyfikowaną bazę noclegową zdolną zadowolić zarówno turystów poszukujących niedrogiego noclegu, jak i tych oczekujących ekskluzywnej oferty.

Tabela 8: Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin

	2012	2013	2014
Turyści korzystający z noclegów ogółem, w tym:	190 685	193 912	210 892
<i>turyści krajowi</i>	137 028	140 747	154 281
<i>turyści zagraniczni</i>	53 657	53 165	56 611
Udział turystów zagranicznych w ogóle turystów	28,14%	27,42%	26,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 9: Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych

	2012	2013	2014
Turystyczne obiekty noclegowe			
Ogółem, w tym m.in.:	27	29	32
<i>hotele</i>	15	16	19
<i>motele</i>	1	1	1
<i>inne obiekty hotelowe</i>	5	5	5
<i>szkolne schroniska młodzieżowe</i>	1	1	1
<i>ośrodki wczasowe</i>	1	1	1
<i>ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe</i>	1	1	1
<i>zespoły domków turystycznych</i>	1	1	1
<i>pozostałe obiekty niesklasyfikowane</i>	1	1	1

	2012	2013	2014
Miejsca w turystycznych obiektach noclegowych			
Ogółem, w tym m.in.:	2320	2 250	2 568
<i>hotele</i>	1552	1 470	1 801
<i>motele</i>	97	97	97
<i>inne obiekty hotelowe</i>	385	371	363
<i>szkolne schroniska młodzieżowe</i>	58	56	56
<i>ośrodki wczasowe</i>	80	70	92
<i>ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe</i>	27	27	27
<i>zespoły domków turystycznych</i>	24	24	24
<i>pozostałe obiekty niesklasyfikowane</i>	76	80	71

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem w 2014 r. wyniósł 36% i był nieco wyższy niż w 2012 i 2013 r. (por. tabela 10). Warto zwrócić uwagę, że wzrost ten został osiągnięty w warunkach zwiększającej się liczby miejsc w turystycznych obiektach noclegowych, co świadczy o istnieniu potencjału dalszego wzrostu bazy noclegowej.

Tabela 10: Wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (%)

	2012	2013	2014
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (%)	34,8	35,3	36,0

Uwagi: Dane za okres od 1 stycznia do 31 grudnia. Stopień wykorzystania netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione. Dane dotyczą tylko tych jednostek, które złożyły sprawozdania statystyczne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Z punktu widzenia poprawy atrakcyjności turystycznej miasta najbardziej interesujące są opinie, jakie wyrażają sami turyści odwiedzający Lublin. Na zlecenie Urzędu Miasta w czerwcu 2014 r. przeprowadzono **badanie wizerunku i atrakcyjności turystycznej Lublina** wśród turystów i odwiedzających miasto¹⁰. Posługując się metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem wystandaryzowanego kwestionariusza, przebadanych zostało 1 274 turystów: 877 krajowych i 397 zagranicznych. 40% z nich odwiedziło Lublin po raz pierwszy.

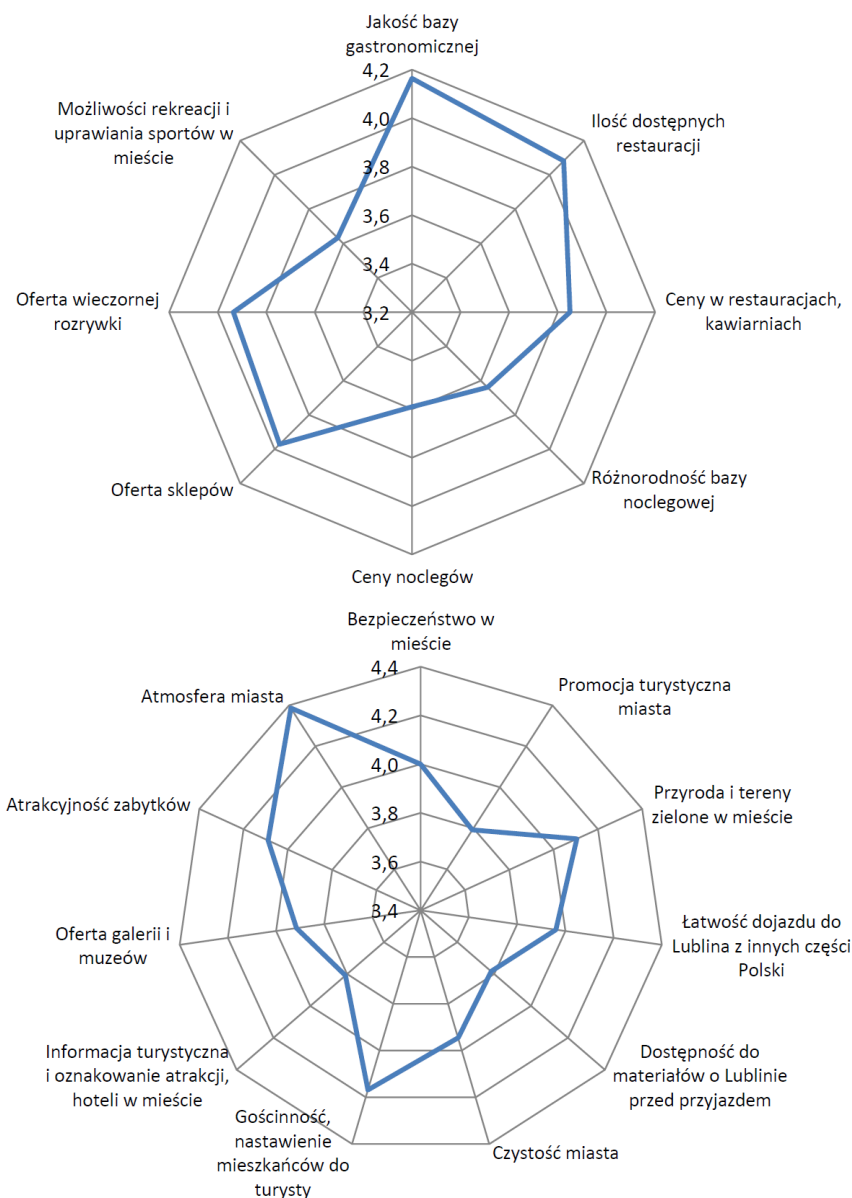
Respondenci podróżując do Lublina najczęściej korzystali z samochodu (około połowa badanych). Co trzeci badany korzystał z autobusu, stosunkowo niewiele osób (15%) wybrało pociąg. Osób, które do Lublina bezpośrednio przyleciały samolotem było 7,5%, przy czym wśród turystów zagranicznych samolot wybierany był częściej – przez 21,7% podróżnych. Turyści – zarówno krajowi, jak i zagraniczni, przybywali do Lublina średnio na 5 dni. Większość z nich, szczególnie ci przybywający na krótszy okres, korzystało z obiektów zakwaterowania zbiorowego: hoteli, kwater prywatnych czy pensjonatów lub schronisk. Określając cel wizyty, 39,2% respondentów wskazywało cel turystyczny (wypoczynek, zwiedzanie). Stosunkowo duży udział osiągnęły odwiedziny krewnych i znajomych (25,8%) oraz przyjazdy związane z uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych (14,6%). Dla 12,9% respondentów był to przyjazd służbowy. Na pytanie „Co zachęciło Pana/Panią do przyjazdu do Lublina?”, prawie połowa (43,6%) odpowiadała, że była tu już wcześniej. Dla 1/3 badanych

¹⁰ A. Tucki, *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina, Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 5.06.2014 r. – 30.09.2014 r.*, Lublin 2014.

główną zachętą przyjazdu do Lublina były polecenia znajomych i rodziny. Co czwarta osoba wskazała na Internet.

W celu określenia wizerunku turystycznego Lublina w ankiecie zdefiniowano szereg pytań i poproszono respondentów o opinię w jakim stopniu w skali od 1 (najniższa ocena) do 5 (najlepsza ocena) zgadzają się lub nie z podanymi informacjami. Wybrane wyniki przedstawiono na rysunku 6.

Rysunek 6: Oceny wybranych wymiarów atrakcyjności turystycznej Lublina

Źródło: A. Tucki, *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina*, Lublin 2014, s. 21, 23.

Badania wykazały, że Lublin w opinii respondentów jest miastem o szczególnej i unikalnej atmosferze, w którym odbywa się wiele wydarzeń kulturalnych. Większość respondentów zgodziło się z opiniami, że Lublin to miasto wyróżniające się bogactwem kultury i historii, posiadające specyficzną duchowość kresową, w którym znajduje się wiele kameralnych miejsc i odbywa się wiele ciekawych wydarzeń o niepowtarzalnej formule. Mocnym elementem oferty turystycznej Lublina są zabytki – przede wszystkim Rynek Starego Miasta, a w dalszej kolejności także Wzgórze Zamkowe z Muzeum Lubelskim, Brama

Krakowska czy Archikatedra Lubelska. Najbardziej rozpoznawalnymi wydarzeniami kulturalnymi były natomiast: „Noc Kultury” oraz „Jarmark Jagielloński”. Respondenci bardzo korzystnie oceniali ilość i jakość oferty gastronomicznej, gościnność mieszkańców i tereny zielone w mieście. Najwięcej ocen negatywnych dotyczyło natomiast czystości miasta, promocji turystycznej, dostępności materiałów o Lublinie przed przyjazdem oraz informacji turystycznej i oznakowania atrakcji. Problemy te zostały podjęte w *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025* (por. ramka 1), której sukcesywne wdrażanie powinno zapewnić postęp w zidentyfikowanych obszarach problemowych. Ostatecznie 84% przyjezdnych rekomendowałoby przyjazd do Lublina rodzinie i znajomym, a 76% dobrze oceniło ogólną atrakcyjność turystyczną miasta.

Uchwałę w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025* Rada Miasta Lublin podjęła 13 marca 2014 r.

Strategia jest dokumentem składającym się z trzech zasadniczych części: Analizy, Części Strategicznej i Części Wdrożeniowej.

W części analitycznej przeprowadzono wnikliwą diagnozę atrakcyjności turystycznej Lublina, rozumianej jako wypadkowa jego dostępności transportowej, walorów naturalnych i antropogenicznych oraz zagospodarowania turystycznego. W jej ramach zgromadzono wszelkie niezbędne informacje dotyczące istniejącego potencjału, na którym można oprzeć rozwój funkcji turystycznej miasta. Dodatkowo zapoznano się z funkcjonującymi obecnie produktami turystycznymi. Miało to na celu pozyskanie informacji o rzeczywistym wykorzystaniu przez odwiedzających walorów i zagospodarowania turystycznego. Jako wskazania do prac nad częścią strategiczną zdiagnozowano rzeczywistość uprawiane w mieście formy turystyki, wskazując także możliwości rozwoju każdej z form, w ramach konkretnych obszarów tematycznych. Wskazania te wzbogacone również o wnioski z przeprowadzonej analizy SWOT, zostały wykorzystane jako podstawa do propozycji zawartych w części strategicznej. W ramach analizy zapoznano się z potencjałem rozwoju turystyki Lublina oraz kierunkami rozwoju realizowanymi przez miasto na mocy obowiązujących dokumentów strategicznych, w tym przyjętą 28 lutego 2013 r. *Strategią Rozwoju Lublina na lata 2013-2020*.

Część strategiczna poświęcona jest zagadnieniom programowania rozwoju turystyki w mieście. Jej podstawowa struktura składa się z misji i wizji rozwoju turystyki, których osiągnięcie umożliwi realizacja poszczególnych celów strategicznych. W każdym z celów zapisano także cele niższego rzędu, tak zwane cele operacyjne, poparte działaniami. To one właśnie tworzą katalog poszczególnych akcji, które należy podjąć, mając na uwadze rozwój szeroko rozumianej funkcji turystycznej w mieście. Najwięcej uwagi w ramach części strategicznej poświęcono na stworzenie programu rozwoju **produktów turystycznych miasta**, które w najpełniejszym stopniu wykorzystają jego atrakcyjność. Ich propozycje pozwolą na zbudowanie konkurencyjnej pozycji miasta Lublina na mapie turystycznej kraju. W ramach propozycji produktowych wyodrębnione zostały produkty wiodące, jak również uzupełniające oraz te, które można realizować w szerszym kontekście współpracy regionalnej. W ramach produktów wiodących wskazano na „Lublin Open Culture, Lublin Jagielloński, Lublin Żydowski, Lublin Turystyki Biznesowej oraz Lublin Smaków. Jako produkty uzupełniające zaproponowano: Lublin Filmowy, Lublin. Drogi do Wolności, Lublin Aktywny i Lublin Historyczny. Potencjalne produkty wymagające współpracy regionalnej to Legendy Lubelskie, Aktywna Lubelszczyzna, Renesans Lubelski, Rezydencje Magnackie i Wielokulturowa Lubelszczyzna.

Częścią zamykającą Strategię jest część wdrożeniowa. Ukazuje ona harmonogram realizacji poszczególnych działań i ich partnerów. Wskazuje także kroki milowe, których podjęcie umożliwi skuteczne wdrożenie *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublina do 2025 r.*

Dokumenty te są dostępne na stronie lublin.eu, a także za pośrednictwem strony strategia2020.lublin.eu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*.

Ramka 1:
Strategia Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025

Lublin może rozwijać relacje zewnętrzne bazując na **współpracy z innymi miastami**. Szczególnie wartościowa może okazać się kooperacja z miastami o zbliżonych uwarunkowaniach, problemach czy aspiracjach. W ramach nawiązywania partnerstw oraz kontaktów międzynarodowych budowane jest uznanie dla Lublina i mieszkańców, a tym samym doceniane są ich walory oraz dokonania.

W 2014 r. do listy **miast partnerskich** doszły dwa nowe. Dnia 5 kwietnia podczas uroczystości związanej z 60-leciem powstania Teatru H. Ch. Andersena nastąpiło podpisanie umowy partnerskiej z tureckim Nilüfer. Stronę turecką reprezentował Prezydent Miasta Mustafa Bozbey, a w imieniu Lublina umowę podpisał Prezydent Miasta Lublin dr Krzysztof Żuk. Natomiast 18 października 2014 r. w stolicy Gruzji została podpisana kolejna umowa partnerska - między Tbilisi a Lublinem. Umowę podpisali Prezydent Miasta Tbilisi Davit Narmania i Prezydent Miasta Lublin dr Krzysztof Żuk. Partnerzy zadeklarowali podejmowanie wysiłków na rzecz prowadzenia dialogu przedstawicieli środowisk kulturalnych, udział we wspólnych projektach w ramach Partnerstwa Wschodniego, jak również prowadzenie działań sprzyjających nawiązywaniu kontaktów dwustronnych między przedsiębiorcami.

Tabela 11: Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy

	2012	2013	2014
Liczba miast partnerskich	20	22	24
Liczba podpisanych porozumień o współpracy	0	2	2
Liczba podpisanych listów intencyjnych	4	3	0

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Podpisanie umów z miastami partnerskimi inicjuje bardziej pogłębioną współpracę, a powstające w ten sposób więzi między instytucjami i samymi obywatelami są niewymiernym bogactwem Lublina. W 2014 r. współpraca Urzędu Miasta z miastami partnerskimi i zaprzyjaźnionymi przejawiała się w organizacji wspólnych wydarzeń kulturalnych i sportowych, wymianie wiedzy i dobrych praktyk, przygotowaniu projektów realizowanych na różnych płaszczyznach rozwojowych czy udzielaniu finansowego wsparcia dla wybranych form międzynarodowej aktywności instytucji i mieszkańców Lublina. Wśród nich warto wskazać na:

- XVI Wspólne Spotkania Opłatkowe we Lwowie (10–12 stycznia). W corocznych spotkaniach uczestniczą mieszkańcy, władze samorządowe, radni z obu miast, dziennikarze z Lublina i konsulowie RP na Ukrainie. Grupa lubelska kolejny raz odwiedziła Dom Dziecka na Łyczakowie przekazując darowane przez lubelskie firmy upominki i żywność.
- XXIII Międzynarodowy Festiwal Maskarad 'SURVA' w mieście Pernik w Bułgarii (24–26 stycznia), ukazujący zimowe i przedwiosenne obrzędy i zabawy z maskami i jest najbardziej spektakularnym karnawałem w Bułgarii.
- Serię spotkań roboczych w ramach prac nad *Strategią Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020* w Iwano-Frankiwsku, Tarnopolu, Winnicy i Brześciu.
- Wizytę Iona Shapira i Ashera Cohena w Lublinie, mającą na celu przygotowania wystawy „Historia Żydów lubelskich” we współpracy z Miastem Rishon-leZion oraz Ambasadą RP w Tel Awiwie (24–28 marca).

- Wizytę studyjną w Lublinie przedstawiciele miasta Równe, poświęconą zagadnieniom partycypacji społecznej (4–5 kwietnia).
- Udział w święcie gminy Stari Grad pod nazwą „Dzień Kwiatów” (12–14 kwietnia).
- Międzynarodowy Festiwal Sportu w Nilüfer z udziałem drużyny futsalu chłopców rocznik 2004 z klubu Piłkarskie Nadzieje Motoru Lublin (21–26 kwietnia).
- Koncert Międzynarodowej Orkiestry Symfonicznej „INSO-Lwów” (30 kwietnia) zorganizowany w ramach działalności Centrum Kompetencji Wschodnich oraz z okazji 10. rocznicy przystąpienia Polski do UE.
- Wizytę lubelskiego artysty graffiti podczas „Dni Europy” we Lwowie.
- Wizytę przedstawicieli miast Lwów, Łuck i Winnica z okazji „Nocy Kultury” (6–8 czerwca).
- Wizytę przedstawiciela Wydziału Budownictwa i Architektury Politechniki Lubelskiej na Międzynarodowym Tygodniu Architektury w Nancy (21–27 czerwca).
- Wizytę w Lublinie Jerzego Baryckiego, wiceprzewodniczącego Kongresu Polonii Kanadyjskiej z Windsor (21 lipca).
- Zorganizowanie staży studenckich czterech osób z Lublina w urzędach miast w Karlsruhe i Nancy oraz dla dwóch osób z Nancy w Lublinie.
- Koncert Chóru Archikatedry Lubelskiej na Placu Stanisława w Nancy (19 sierpnia).
- Międzynarodowy Festiwal Filmowy Nancy z udziałem artystów lubelskich - zespołu Tatvamasi z koncertem promującym płytę Parts of the Entirety, wystawą „Eaststreet” oraz prezentacją cyklu polskich filmów animowanych dla dzieci i dorosłych wyprodukowanych przez Wytwórnę Semafor (30 sierpnia – 7 września).
- Koncert Orkiestry św. Mikołaja podczas święta miasta w Poniewieżu (6 września).
- Festiwal Partnerstwa prezentujący polskie miasta partnerskie Lwowa (6–8 września), w ramach którego powstało stoisko promocyjne na starówce lwowskiej wspólne z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego, zaprezentowano spektakl „VULVA. Lublin jest kobietą” w reżyserii Joanny Lewickiej oraz przeprowadzono warsztaty tematyczne prowadzone przez Piotra Chorosię, Jana Kamińskiego i Marcina Skrzyпка.
- Wizytę młodzieży szkolnej i studenckiej z miast: Münster (Niemcy), Edinboro (USA) i Równe (Ukraina).
- Udział grupy szachistów z Delmenhorst w turnieju szachowym w Lublinie, zorganizowanym przez Lubelski Klub Szachowy (11–14 września).
- Udział delegacji z miast partnerskich na Kongresie Inicjatyw Europy Wschodniej w Lublinie (2–4 października).
- Udział przedstawicieli Lublina w VI Międzynarodowej Konferencji „Veloforum: Polityka transportowa zrównoważony rozwój, społeczeństwo obywatelskie” we Lwowie (10–12 października).

- Turniej piłkarski miast partnerskich na nowym stadionie miejskim „Arena Lublin” (18–19 października). Gośćmi turnieju były młodzieżowe drużyny z Brześcia (Białoruś), Kijowa i Lwowa (Ukraina), Omska (Rosja) i Timișoary (Rumunia).
- Koncert (6–8 grudnia) lubelskiej grupy perkusyjnej „Sambasim” podczas korowodu na cześć św. Mikołaja w Nancy (Francja).

Współpraca Lublina z innymi miastami, a szczególnie partnerskimi, pozwala na wspólną realizację wielu interesujących projektów finansowanych ze środków europejskich. W 2014 r. realizowano około 20 takich projektów, z których większość kontynuowano także po 2014 r.

Projekty zakończone w 2014 r. to:

- *Lublin dla wszystkich – partycypacyjny model zarządzania różnorodnością* we współpracy z Neuchâtel (Szwajcaria) z Funduszu Partnerskiego Grantu Blokowego Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.
- *Cities for Business Innovation – Network of Urban Procures*. Głównym celem projektu był wzrost rozwoju gospodarczego, innowacyjności i zwiększenia konkurencyjności Europy poprzez rozwój e-zamówień i transgranicznej współpracy. Liderem projektu było portugalskie miasto Espinho, a partnerami poza Lublinem były miasta: Stoke (Anglia), Castellon (Hiszpania) oraz portugalska firma INOVA+. Projekt realizowany był od 1 listopada 2012 r. do 31 października 2014 r.
- *HerMan - zarządzanie dziedzictwem kulturowym na obszarze Europy Środkowej*. W skład partnerstwa projektu weszło 9 podmiotów z 4 państw. Były to - to oprócz Gminy Lublin – Miasto Eger (Lider Projektu), Miasto Ratyzbona, Miasto Ravenna, Prowincja Ferrara, Prowincja Treviso, Narodowe Centrum Dziedzictwa Kulturowego Gyula Forster w Budapeszcie, Marco Polo System geie w Wenecji oraz Instytut Rozwoju Miast w Krakowie.
- *Centra Informacji Publicznej w obwodach lwowskim, rówieńskim, winnickim i zakarpacim - II etap* - w ramach Programu Wsparcie Demokracji 2014 Fundacji Solidarności Międzynarodowej.
- *Inwestycja w kulturę. Działania systemowe na rzecz edukacji kulturalnej* współfinansowany ze środków Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa w ramach Programu Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013. Celem projektu jest wzmocnienie potencjału i roli domów kultury w budowaniu współpracy kulturalnej na obszarze polsko-ukraińskiego pogranicza, tj. w Lublinie, Równem, Tarnopolu i Iwano-Frankiwsku.
- *Poprawa świadczenia usług administracyjnych dla mieszkańców regionów transgranicznych poprzez tworzenie sieci centrów świadczenia usług administracyjnych i rozwoju współpracy między Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Łucku, Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Iwano-Frankiwsku oraz Biurem Obsługi Mieszkańców w Lublinie*, finansowany z Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013 w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa.
- *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, finansowany z Funduszu Partnerskiego Grantu Blokowego Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy. Projekt zrealizowany był

w partnerstwie z Miastem St. Gallen w Szwajcarii oraz Institut für Qualitätsmanagement und Angewandte Betriebswirtschaft der FHS St. Gallen, a zrealizowane działania przyczyniły się do podniesienia jakości i trafności realizowanych zadań publicznych i inwestycji miejskich w odniesieniu do zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców i interesariuszy. W projekcie wykorzystano sprawdzoną przez partnerów szwajcarskich metodę badań, służącą analizom strategicznym oraz określeniu planów rozwojowych. Powstały w ramach projektu raport stanowi ważne źródło informacji o preferencjach mieszkańców Lublina.

Z kolei wśród projektów realizowanych we współpracy z miastami partnerskimi, których okres realizacji wykracza poza 2014 r., warto wymienić m.in.:

- *Lublin i Rzeszów - współpraca i wykorzystanie szans rozwojowych* ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. Partnerska współpraca obu miast w 2014 r. polegała w szczególności na wspólnej organizacji Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej¹¹ oraz opracowaniu dokumentów strategicznych: *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020*¹² oraz *Strategii Wykorzystania Funduszy UE w perspektywie Finansowej 2014–2020*. Efektem projektu jest także strona internetowa projekty.lublin.eu z informacjami o osobach, instytucjach i projektach związanych z współpracą transgraniczną, stanowiąca bazę wiedzy dla potencjalnych przyszłych partnerstw, kontaktów i współpracy.
- *Współpraca samorządów miast Równe i Lublin jako element rozwoju obszaru transgranicznego* współfinansowany przez Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa. W ramach celów szczegółowych projektu i działań przewidziano wprowadzenie w obu miastach systemu rozwoju pracowników w zakresie zarządzania personelem, podniesienie kwalifikacji pracowników samorządowych oraz wizyty studyjne organizowane w obu miastach. W 2014 r. w Lublinie odbyło się 5 wizyt studyjnych gości z Ukrainy, których tematem były kolejno: edukacja/młodzież/sport, opieka zdrowotna/pomoc społeczna, inwestycje/przedsiębiorczość, infrastruktura/usługi komunalne oraz kultura. W każdym z miast odbyły się także po 4 seminaria projektowe.
- *Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości miast Równe i Lublin* współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej 2007–2013. Celem projektu była poprawa konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw przez zapewnienie międzysektorowej współpracy między przedstawicielami małych i średnich przedsiębiorstw, samorządów i instytucji wsparcia biznesu obu miast.
- *User – zmiany i konflikty w wykorzystaniu przestrzeni publicznych* z programu Urbact II. Projekt ten był realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z miastami: Drezno (Niemcy), Grenoble (Francja), Kopenhaga (Dania), Kraków (Polska), Lizbona (Portugalia), Malaga (Hiszpania), Pescara (Włochy), Ryga (Łotwa). Główną ideą programu URBACT II jest organizowanie sieci współpracy

¹¹ Szersze informacje o Kongresie znajdują się w dalszej części punktu A.2.

¹² Jej pełny tekst można znaleźć na stronie [Miasta Lublin](http://MiastaLublin.pl).

miast europejskich w celu zapewnienia zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju miast w Europie z uwzględnieniem postanowień Strategii Lizbońskiej i Goeteborskiej. W ramach projektu każde miasto partnerskie opracowało własny Lokalny Plan Działania, zawierający metodologię zmian oraz rekomendacje działań mających na celu poprawę funkcjonowania wskazanych w nim przestrzeni.

- *Komunikacja dla integracji. Sieci społecznościowe dla różnorodności.* Projekt prowadzony jest w partnerskiej sieci 11 europejskich miast, pracujących razem na rzecz wdrożenia innowacyjnej polityki publicznej promującej różnorodność i spójność społeczną. Należą do niej: Amadora i Loures z Portugalii, Barcelona, Sabadell i Bilbao z Hiszpanii, Patras z Grecji, Limerick z Irlandii, Erlangen i Norymberga z Niemiec, Botkyrka ze Szwecji oraz Lublin jako jedyny reprezentant Polski.
- *EUniverCities. Partnerstwo miasto-universytet na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarki i społeczności miasta* z programu Urbact II. W ramach projektu reprezentanci Urzędu Miasta Lublin uczestniczyli w spotkaniach z zagranicznymi partnerami m.in. w Brukseli (Belgia), Aveiro (Portugalia), Linköping (Szwecja), Achen (Niemcy) czy Magdeburgu (Niemcy).
- *Profesjonalizacja kadr sektora kultury Lublina i Lwowa w zakresie zarządzania projektami* współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa w ramach Programu Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013.
- *Student z inicjatywą. Wektor oszczędzania energii* współfinansowany przez Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa, Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013. Celem głównym projektu jest wspieranie młodzieży pro aktywnej obwodu iwanofrankiwskiego (Ukraina) oraz województwa lubelskiego w inicjowaniu i wdrażaniu innowacji młodzieżowych w zakresie oszczędzania energii.
- *Ecowas - Podnoszenie świadomości związanej z proekologicznymi zachowaniami mieszkańców w gospodarce odpadami* z Programu „Europa dla obywateli”. Projekt ten był realizowany przez miasta: Molndal (Szwecja), Traversetolo (Włochy), Hasselt (Belgia), Abegondo (Hiszpania), Sosnowiec i Lublin (Polska). Jego celem było podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie konieczności prawidłowej segregacji odpadów i zmniejszenia ilości śmieci produkowanych przez gospodarstwa domowe.
- *ImpleMentoring* poświęcony integracji społecznej cudzoziemców, zainicjowany i realizowany przez sieć miast europejskich „Eurocities” z udziałem Miasta Lublin oraz Fundacji Nowy Staw. W ramach sieci współpracują ze sobą przedstawiciele miast: Aarhus, Ateny, Kopenhaga, Dublin, Genua, Ghent, Lublin, Malmo, Manchester, Mediolan, Oslo, Ryga, Rotterdam i Tampere.
- *Utworzenie miejskiego systemu zagospodarowania elektrośmieci we Lwowie na podstawie doświadczeń Miasta Lublin* z Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013 w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa.

Oceniając współpracę międzynarodową Urzędu Miasta warto zwrócić uwagę nie tylko na ilość, ale także na różnorodność realizowanych projektów - obejmują one stosunki społeczne, kulturowe, ekonomiczne i ekologiczne. Ich realizacja pozwala na osiągnięcie licznych korzyści dla Lublina i jego mieszkańców. Łączenie zasobów i wiedzy partnerów międzynarodowych może – dzięki efektom skali i synergii – pozwolić na realizację celów niedostępnym pojedynczym podmiotom. Efektami współpracy są cenne kontakty biznesowe oraz transfer konkretnych metod pracy i rozwiązań. Współpraca międzynarodowa przynosi także niewymierne korzyści – poszerza horyzonty myślowe i pozwala na twórczą wymianę doświadczeń i pomysłów potwierdzając, że Lublin rzeczywiście zasługuje na miano „Miasta Inspiracji”.

Ze względu na swą lokalizację i kulturowe powinowactwo, w Lublinie obecne jest zrozumienie dla problemów krajów Partnerstwa Wschodniego i innych położonych na wschód od Unii Europejskiej oraz wola współpracy w ich rozwiązywaniu. Potencjał ten wzmacnia utworzone **Centrum Kompetencji Wschodnich**, utworzone 10 kwietnia 2012 r. porozumieniem Prezydenta Lublina dr Krzysztofa Żuka, Marszałka Województwa Lubelskiego Krzysztofa Hetmana oraz Dyrektora Biura Projektowego UNDP w Polsce Kamila Wyszowskiego. W dniach 2–4 października 2014 r. odbyło się flagowe przedsięwzięcie programu CKW - **III Kongres Inicjatyw Europy Wschodniej**. Kongres jest spotkaniem przedstawicieli władz centralnych oraz lokalnych, organizacji pozarządowych oraz instytucji zaangażowanych we współpracę międzynarodową z Unii Europejskiej, krajów Partnerstwa Wschodniego oraz Azji Centralnej. Wydarzenie było realizowane w ramach dwóch projektów: *Lublin i Rzeszów – współpraca i wykorzystanie szans rozwojowych* współfinansowanego ze środków EFRR w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej oraz *Centrum Kompetencji Wschodnich – rozwijanie wielostronnej współpracy regionalnej z miastami z krajów Partnerstwa Wschodniego oraz z Rosji* realizowanego w ramach zadania publicznego *Wsparcie wymiaru samorządowego i obywatelskiego polskiej polityki zagranicznej – 2014* współfinansowanego ze środków MSZ RP. Honorowy patronat nad Kongresem – jak co roku – objęło Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce.

Tematyka Kongresu odbywającego się w 2014 r. koncentrowała się przede wszystkim na krajach PW i ich drodze ku integracji europejskiej. Podczas wydarzenia odbyły się 34 panele dyskusyjne, 2 sesje plenarne oraz seminarium w 8 obszarach programowych: dobre rządzenie, społeczeństwo obywatelskie, kultura dla rozwoju, nauka i edukacja, turystyka, dziedzictwo, konteksty i ochrona środowiska. Kongres zgromadził ponad 700 osób z 17 państw, w tym ponad 100 specjalistów występujących w roli panelistów. Otwarcu towarzyszyła prezentacja założeń *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014-2020*¹³, po czym podpisano deklarację współpracy terytorialnej pomiędzy Lublinem a 10 miastami z Ukrainy, Białorusi i Gruzji (Brześć, Dniepropietrowsk, Iwano-Frankiwnsk, Łuck, Odessa, Równe, Sumy, Tarnopol, Tbilisi, Winnica), dzięki której Lublin będzie pogłębiał współpracę międzynarodową z tymi miastami. W partnerstwie z Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP podsumowano

¹³ Strategia ta została przyjęta uchwałą nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r.

także dekadę członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Podczas wydarzenia miało również miejsce rozstrzygnięcie corocznego Konkursu na najlepsze projekty transgraniczne, którego celem jest wymiana i prezentacja dobrych praktyk i doświadczeń rozwijania współpracy. Zwieńczeniem Kongresu było wypracowanie, pod przewodnictwem liderów linii programowych, konkluzji i rekomendacji dotyczących współpracy transnarodowej.

Z innych działań Centrum, warto zwrócić uwagę na działania o charakterze informacyjno-promocyjnym. CKW prowadzi dwie grupy dyskusyjne funkcjonujące jako fora wymiany i platformy myśli, dzielą się informacjami oraz wypracowywania i konsultowania wspólnych stanowisk i inicjatyw. Przedstawiciele Rady Programowej oraz eksperci Centrum Kompetencji Wschodnich opublikowali na łamach lubelskiej Gazety Wyborczej serię artykułów przybliżających czytelnikom wschodni wymiar miasta oraz tłumaczących istotę, znaczenie oraz korzyści płynące dla Lublina ze współpracy z Ukrainą. Ponadto, CKW zaangażowało się w zaproszenie do Lublina oraz organizację koncertu światowej sławy orkiestry symfonicznej INSO-Lwów, która odwiedziła Polskę w związku z obchodami 10-lecia członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Lubelski koncert odbył się w Muzeum Lubelskim na Zamku w Galerii Malarstwa Polskiego u stóp obrazu Jana Matejki „Unia Lubelska” 30 kwietnia - w przededniu głównego koncertu podczas obchodów w Warszawie. Wydarzenie zgromadziło znakomitych gości, zarówno miłośników tego rodzaju sztuki, jak też przedstawicieli środowisk blisko współpracujących z Ukrainą.

Analizując projekty powiązane z działalnością CKW, warto zwrócić uwagę także na dwa kolejne projekty. Pierwszym jest *Centrum Kompetencji Wschodnich – rozwijanie wielostronnej współpracy regionalnej z miastami z krajów Partnerstwa Wschodniego oraz z Rosji* realizowany w ramach zadania publicznego *Wsparcie wymiaru samorządowego i obywatelskiego polskiej polityki zagranicznej – 2014* współfinansowanego ze środków MSZ RP. Jego przedmiotem jest rozwój debaty publicznej w zakresie priorytetów polskiej polityki zagranicznej oraz regionalnej współpracy międzynarodowej. Drugim jest *Europejski Uniwersytet Wschodni* realizowany w ramach programu Erasmus+. Jego celem jest promocja Lublina jako miasta akademickiego, współpraca Gminy Lublin z uniwersytetami, pozyskanie dobrych praktyk na rzecz tworzenia oferty edukacyjnej i pozaedukacyjnej Lublina dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, a także wsparcie uczelni lubelskich w zakresie pozyskania studentów zagranicznych oraz kształcenia na kierunkach dopasowanych do potrzeb potencjalnych pracodawców w Lublinie oraz krajach PW. W ramach projektu badane są potrzeby i motywacje studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, jak również promowane są dobre praktyki w zakresie doskonalenia oferty dla studentów zagranicznych oraz projektowania nowych kierunków studiów, dedykowanych tej grupie kandydatów.

Na koniec warto zauważyć, że potwierdzeniem szczególnej roli Lublina jako pośrednika w kontaktach Wschodu z Zachodem była wizyta w Lublinie Prezydenta Republiki Ukrainy Petra Poroszenki, która odbyła się 18 grudnia 2014 r.

Rozwój relacji zewnętrznych determinowany jest także poprzez szeroko rozumianą **działalność promocyjną Lublina w kraju i za granicą**. W tym zakresie warto wskazać na takie aspekty działalności promocyjnej, jak: tworzenie marki miasta, promocja ogólna i tematyczna potencjału Lublina, budowa oferty internetowej ukazującej jego atuty oraz osiągnięcia i nagrody dla miasta i jego instytucji.

Do kształtowania wizerunku miasta oraz budowania jego atrakcyjności Urząd Miasta Lublin wykorzystuje strategię tworzenia **marki miasta**. Jednym z narzędzi marketingowych, będących podstawą budowania wizerunku i reputacji marki, jest znak towarowy – logo miasta (por. rysunek 7). Logo odzwierciedla bogactwo historyczne i kulturalne miasta, potencjał kreatywny tkwiący w młodych ludziach, kompetencję „wschodnią” będącą pochodną bliskości geograficznej wschodu i specyficzną duchowość kresową oraz potencjał ekologicznych produktów¹⁴.

Rysunek 7: Znak towarowy (z lewej) oraz znak marki gospodarczej (z prawej) Miasta Lublin

Źródło: Materiały Urzędu Miasta Lublin.

Miasto Lublin przygotowało również system identyfikacji wizualnej dla marki gospodarczej. Ma on służyć budowaniu spójnej i trwałej komunikacji skierowanej do określonego odbiorcy biznesowego. Marka gospodarcza wraz z jej nową wizualizacją jest bezpośrednią pochodną marki głównej miasta. Jej wyodrębnienie wynika z chęci podkreślenia koncentracji na określonym odbiorcy.

„Lublin – Miasto inspiracji” okazuje się być jednym z najczęściej kojarzonych haseł promocyjnych Polskich miast. Slogan znalazł się na 4 miejscu pod względem rozpoznawalności przez mieszkańców kraju¹⁵. Najbardziej rozpoznawalnym hasłem wśród Polaków jest: „Wrocław - miasto spotkań”. Kolejne miejsca w zestawieniu zajmują slogany „Zakochaj się w Warszawie” i „Gdańsk - morze możliwości”. „Lublin - Miasto inspiracji” wyprzedził m.in. hasła: „POZnan Miasto know-how”, „Toruń - Gotyk na dotyk”, „Łódź kreuje”, „Wschodzący Białystok,” czy „Rzeszów stolica innowacji”¹⁶. Z kolei w badaniu wizerunku i atrakcyjności turystycznej Lublina ustalono, że znajomość hasła promocyjnego Lublina wykazało blisko 30% turystów krajowych, z kolei 69% zgodziło się z opinią, że właściwie oddaje ono charakter miasta, przy jedynie 6,8% deklarujących opinię przeciwną¹⁷.

Jednym z zadań Urzędu Miasta Lublin jest **promocja ogólna i tematyczna potencjału Miasta**. Promocja Lublina towarzyszy wielu różnym wydarzeniom i spotkaniom z gośćmi z kraju i zagranicy. Ich zestawienie zaprezentowano w tabeli 12. Działania te mają charakter wielowymiarowy, gdyż przyczyniają się nie tylko do osiągnięcia ogólnego celu rozwoju relacji zewnętrznych czy poprawy rozpoznawal-

¹⁴ Więcej na temat strategii tworzenia marki miasta – zob. M. Krzyżniak, *Miasto jako marka – analiza wybranych działań marketingowych miasta Lublin*, „Marketing i Rynek” 2014, Nr 11, s. 192-203.

¹⁵ Badanie na zlecenie magazynu o marketingu terytorialnym „MarketingMiejsc.com.pl” zostało wykonane przez Instytut Badawczy IPC w maju 2014 r. metodą CATI na reprezentatywnej grupie 1 075 dorosłych Polaków.

¹⁶ Opracowano na podstawie strony internetowej [Miasta Lublin](http://MiastaLublin.pl).

¹⁷ A. Tucki, *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina*, Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 5.06.2014 r. – 30.09.2014 r., Lublin 2014.

ności Lublina, ale także wzmacniają otwartość kulturową, przyczyniają się do rozwoju różnych aspektów miasta decydujących o jego przyjazności dla ludzi, zwiększają atrakcyjność Lublina dla nowych inwestorów, sprzyjają nawiązywaniu nowych kontaktów biznesowych, a także wzmacniają potencjał akademicki miasta.

Tabela 12: Promocja Miasta Lublin w 2014 r.

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Sprawy gospodarcze	
Kiszyniów, 28 marca	Podpisanie listu intencyjnego pomiędzy Inicjatywą Sekretarza Generalnego ONZ Global Compact w Polsce, Województwem Lubelskim, Miastem Lublin i Izbą Handlowo-Przemysłową Republiki Mołdawii w celu powołania Polsko-Mołdawskiej Rady Gospodarczej.
Dubaj, 7-11 kwietnia	Udział w Annual Investment Meeting 2014 w ramach Programu Promocji Gospodarczej Polski Wschodniej zorganizowany przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych.
Incheon (Korea Płd), 19-23 maja	Udział w Forum Gospodarczym Energetyki Odnawialnej i Ochrony Środowiska „Global Green Hub Korea 2014”.
Nowy Jork, 31 maja – 7 czerwca	Udział w spotkaniach roboczych i prezentacja oferty inwestycyjnej podczas World BPO/ITO Forum w ramach projektu „Promocja Gospodarcza Lublina” ze środków RPO.
Saarlouis, Kraj Saary, 16-18 czerwca	Udział w Forum Gospodarczym „Dzień Polski”.
Warszawa, 25 czerwca	Podpisanie porozumienia o współpracy pomiędzy Miastem Lublin a KuiperCompagnons BV dotyczącej rewitalizacji rzeki Bystrzyca w granicach Miasta Lublin oraz Polsko-Holenderskie Forum Gospodarcze „Innovation: solutions for a common future”
Lublin, 7 lipca	Spotkanie robocze poświęcone sytuacji gospodarczej miasta i regionu lubelskiego z grupą deputowanych z Landtagu Nadrenii Północnej Westfalii.
Monachium, 5-9 października	Udział w Targach Expo Real poprzez prezentację na stoisku wystawienniczym dostępnych terenów inwestycyjnych w mieście.
Lund, Malmö, 6-8 października	Udział w wizycie studyjnej poświęconej między innymi energii odnawialnej, produkcji biogazu i gospodarce odpadami zorganizowanej przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A.
Dubaj, Rijad, 22-26 listopada	Udział w misji wyjazdowej połączonej z udziałem w targach „Menope 2014”. Celem misji była promocja lubelskich przedsiębiorców, ich osiągnięć i technologii oraz wymiana doświadczeń w zakresie prowadzenia działalności w sektorach wysokiej szansy. Wizytę zrealizowano ze środków projektu „Marketing Gospodarczy” realizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego.
Nauka i edukacja	
Aalborg, 1-4 kwietnia	Udział w konferencji EUniverCities Network łączącej przedstawicieli europejskich uczelni wyższych oraz urzędów miast.
Lublin, 4-11 kwietnia	Wizyta młodzieży z Saint-Mâlo (Francja) w XXIII LO im. Nauczycieli Tajnego Nauczania w ramach wymiany międzyszkolnej wspieranej przez Kancelarię Prezydenta Miasta.
Lublin, 10-11 kwietnia.	Konferencja „Bośnia i Hercegowina w systemie międzynarodowym” zorganizowana przez Wydział Politologii UMCS i Wydział Nauk Politycznych Uniwersytetu w Sarajewie ze wsparciem Miasta Lublin. Gośćmi konferencji byli między innymi: dr Eşref Kenan Raşidagić, profesor na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu w Sarajewie oraz Jasminko Halilovic, prezes organizacji Stowarzyszenie Miejskie (Urban Association).
Lublin, 25 lipca	Wizyta studyjna wykładowcy Chińskiego Uniwersytetu Nauk Politycznych i Prawa oraz Uniwersytetu Tsinghua w Pekinie na prośbę PAP S.A.
Lublin, 25 sierpnia	Wizyta studyjna grupy historyków sztuki, archiwistów i urzędników miejskich z Bawarii poświęcona zachowanym elementom kultury materialnej na wschodnich kresach Rzeczypospolitej i UE.
Lublin, 21 października	Wizyta poznawcza grupy studentów z Białorusi, Rosji i Ukrainy w ramach programu Study Tours to Poland, którego operatorem jest w Lublinie jest Fundacja Kreadukacja.
Lublin, 14 listopada	Wizyta robocza Thomasa Chana, prezesa Chińskiego Centrum Biznesu przy Politechnice w Hongkongu poświęcona zbieraniu informacji do studium porównawczego prowincji Północnego Anhui (Chiny) i Lublina.
Kultura i sport	
Lublin, 8-11 stycznia	Wizyta ekspercka delegata UEFA w sprawie „Areny Lublin”: Ged Poynton, Dyrektor Operacyjny FC Liverpool, ekspert UEFA ds. stadionowych podczas EURO 2012;

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Lublin, 1 maja	Uroczysty koncert z okazji 10-lecia wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Wystąpiła Polska Orkiestra Sinfonia Iuventus oraz Chor der Universität für Musik und darstellende Kunst Graz (Austria) i Universitätschor der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster (Niemcy), a także Chór Akademicki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.
Lublin, 22 grudnia 2014 r. – 3 stycznia 2015 r.	Rezydencja artystyczna dla dwóch artystów z Izraela we współpracy z Ośrodkiem Brama Grodzka – Teatr NN oraz Instytutem Polskim w Tel Awiwie.
Sprawy społeczne	
Lublin, Częstochowa, Kraków, Warszawa, 19–29 kwietnia	XV Spotkania Wielkanocne z potomkami polskich zesłańców. Uczestnikami wizyty (38 osób) byli przede wszystkim ludzie starsi, potomkowie Polaków z Syberii: Jużno-Sachalińska, Pietropawłowska-Kamczackiego, Ułan-Ude, Angarska, Omska, Czelabińska, Krasnojarska, Nowosybirsk, Gorno-Altajsk, Wielkiego Nowgorodu, Kazachstanu: Kellerowki, Czkałowa oraz Białorusi: Brześć i Baranowicz, Ukrainy: Mariupola, Sławuty, Zdołbunowa, Dniepropietrowska i Doniecka. Święta Wielkanocne spędzili w kraju swoich przodków, przyjmowani przez lubelskie rodziny. Odwiedzili również Częstochowę, Kraków i Warszawę. Wizytę zorganizowały Kancelaria Prezydenta Miasta i Stowarzyszenie „Wspólne Korzenie”.
Lublin, 11 czerwca	Specjalistyczne warsztaty tematyczne „Zrównoważone miasto w odpowiedzi na oczekiwania mieszkańców, turystów i inwestorów: transport i modernizacja budynków mieszkalnych” zorganizowane przez Ambasadę w Polsce i Miasto Lublin. Eksperti z samorządów i firm francuskich przekazywali partnerom polskim swoje doświadczeniami w kontekście prac nad Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi oraz wspólną polityką transportową.
Lublin, 22–24 października	Wizyta duńskiego architekta-urbanisty prof. Jana Gehla. Wizyta odbyła się w ramach Roku Jana Gehla ogłoszonego przez Radę Kultury Przestrzeni przy Prezydencie Miasta Lublin w styczniu 2014 r. jako kampanii społecznej zachęcającej do popularyzacji idei „miasta dla ludzi” oraz „projektowania zorientowanego na człowieka”. W programie pobytu Jana Gehla w Lublinie znalazły się: spotkanie otwarte i promocja książki „Miasta dla ludzi”, warsztaty dla pracowników UM, a także wiele spotkań i konsultacji tematycznych.
Lublin, 4–6 listopada	Wizyta studyjna przedstawicieli Gruzji poświęcona założeniom miejskiej polityki społecznej, szczególnie w zakresie osób niepełnosprawnych zorganizowana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach projektu „Podstawy prawne, finansowe i administracyjne systemu wsparcia osób niepełnosprawnych w Gruzji”.
Pozostałe	
Lublin, 16 maja	Wizyta robocza delegacja z Ministerstwa Finansów Republiki Kirgistanu poświęcona miejskiej polityce finansowej.
Lublin, 4 czerwca	Specjalistyczne warsztaty tematyczne „Gospodarka odpadami komunalnymi: jak wykorzystać nowe ramy prawne i finansowe?” zorganizowane przez Ambasadę Francji w Polsce i Miasto Lublin. W zamierzeniu była to forma wprowadzenia do konkursu Ambasady Francji „ECO-MASTO”, mającego wyróżnić te spośród polskich miast, które są najbardziej aktywne w dziedzinie zrównoważonego rozwoju.
Lublin, 16 i 17 czerwca	II Kongres Rozwoju Ruchu Rowerowego: prezentacje najlepszych praktyk wdrażania polityk rowerowych w wiodących miastach w Polsce oraz wystąpienia oficerów rowerowych z Francji, Niemiec i Danii. Obecny był J.E. Ambasador Królestwa Danii w Polsce Steen Hommel. Wydarzenie odbyło się pod Patronatem Honorowym Prezydenta Miasta Lublin i zyskało wsparcie Kancelarii Prezydenta Miasta.
Bruksela, 4–6 listopada	Udział w Dniach Partnerstwa Wschodniego zorganizowanych przez Dom Polski Wschodniej w Brukseli.
Lublin, 25 listopada	Duńsko-polskie warsztaty interaktywne „Inteligentne zarządzanie energią miasta: od zrównoważonych lokalnych planów energetycznych do konkretnych projektów i oszczędności”. Warsztaty były elementem projektu Smart Living 2014-2017, rozpoczętego przez Ambasadę Królestwa Danii w Polsce w pierwszej połowie 2014 r. „Smart Living – w kręgu innowacji” to trzyletni projekt współpracy pomiędzy polskimi i duńskimi samorządami, światem nauki oraz biznesu służący wymianie pomysłów i doświadczeń skupionych wokół sektora energii, środowiska i zdrowego stylu życia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

Budowaniu spójnego i trwałego wizerunku Lublina, zarówno wśród jego mieszkańców, jak i odwiedzających, służy program „**Miejsce Inspiracji**”. Program ten powstał w 2009 r. z inicjatywy Urzędu Miasta Lublin i jest skierowany do branży hotelarsko-gastronomicznej. Ideą przewodnią Programu

Miejsce Inspiracji jest wyróżnienie miejsc, które poza świadczeniem podstawowych usług noclegowo-gastronomicznych zapewniają swoim gościom emocje i wrażenia związane z poznawaniem i doświadczaniem dziedzictwa oraz atmosfery Lublina. Każdego roku niezależna komisja programową typuje podmioty, które - oddając jego klimat - mogą być wizytówką miasta. Znalezienie się w gronie wyróżnionych to prestiż i szansa na zdobycie nowych klientów. Dla gości odwiedzających rekomendowane miejsca jest to gwarancja nie tylko udanego pobytu, ale również możliwości poznania bliżej miasta dzięki dostępnym materiałom promocyjnym i informacjom udzielanym przez przeszkolonych w tym zakresie pracowników. Ponadto, w ciągu roku realizowanych jest wiele ciekawych wydarzeń przybliżających wybrane obszary dawnych tradycji i przenikających się kultur Lublina oraz inicjatyw ukazujących współczesny charakter i potencjał miasta. Laureatami trzeciej edycji Programu (2013–2015) zostali: Akwarela Cafe, Hotel AGIT Congress & SPA, Irish Pub u Szewca, Kamienica Muzyków, Kawiarnia & Księgarnia „Między Słowami”, Restauracja 16 Stołów, Restauracja Kardamon, Restauracja „Mandragora” i Trybunalska City Pub¹⁸.

Rozwojowi relacji zewnętrznych sprzyja również **budowa oferty internetowej ukazującej atuty miasta**. Jednym z działań w tym zakresie było uruchomienie witryny internetowej strategia2020.lublin.eu w maju 2014 r. Strona powstała z myślą o upowszechnieniu *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020*, a także zgromadzenia w jednym miejscu blisko dwustu ważnych dokumentów miejskich i regionalnych. Są to przede wszystkim strategie, plany, programy oraz szereg innych opracowań i sprawozdań, obejmujących takie zagadnienia, jak bezpieczeństwo, gospodarka, infrastruktura i majątek miasta, kultura, oświata, ochrona środowiska, planowanie przestrzenne czy współpraca międzynarodowa. Na stronie strategia2020.lublin.eu można znaleźć również wiele informacji o rozwoju miasta (zawartych m.in. w corocznych *Sprawozdaniach Prezydenta Miasta Lublin* czy raportach monitorujących realizację Strategii), jak również liczne infografiki i foldery opracowane zgodnie z systemem identyfikacji wizualnej marki gospodarczej Miasta Lublin.

Realizowane działania promocyjne wykorzystują także technologie mobilne. Mieszkańcy Lublina mają możliwość nieodpłatnego pobrania kilkunastu wersji tapet na komórkę oraz dzwonka na telefon. Motywem przewodnim materiałów graficznych są elementy systemu identyfikacji wizualnej marki miasta z logo *Lublin. Miasto inspiracji*.

Miasto Lublin regularnie bierze udział w wielu **konkursach i rankingach** mających charakter ogólny lub szczegółowy (branżowy). Niektóre z nich są organizowane cyklicznie, dlatego możliwe jest porównywanie osiągnięć rok do roku, co pozwala ocenić zachodzące zmiany. Najbardziej kompleksowym, a zarazem najczęściej cytowanym zestawieniem samorządów, jest **Ranking Samorządów Dziennika „Rzeczpospolita”**. Kryteria oceny konkursu zostały podzielone na dwa etapy. Pierwszy wyłonił miasta i gminy, które w najlepszy sposób zarządzały swoimi finansami w latach 2010–2013 i jednocześnie najwięcej w tym czasie inwestowały. Oceniano m.in. dynamikę wzrostu wydatków majątko-

¹⁸ [Strona internetowa Miasta Lublin](http://strategia2020.lublin.eu).

wych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2010–2013, wartość środków unijnych, jakie w latach 2011–2013 wpłynęły na rachunek budżetu gminy, wskaźnik zadłużenia, dynamikę wzrostu dochodów własnych, transport i łączność czy ochronę środowiska. Drugi etap uwzględniał m.in. wydatki mieszkaniowe w przeliczeniu na jednego mieszkańca, wyniki testu szóstoklasistów oraz gimnazjalistów, liczbę nowych podmiotów gospodarczych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości czy funkcjonowanie w gminie Karty Dużej Rodziny. Nad metodologią oceny miast i gmin czuwała niezależna kapituła, w której skład wszedł m.in. Jerzy Buzek - były premier RP, europoseł, Zygmunt Bedrychowski - przewodniczący Rady Programowej Forum Ekonomicznego w Krynicy czy Hanna Majszyk - podsekretarz stanu w Ministerstwie Finansów¹⁹.

W ogólnym zestawieniu opracowanym w 2014 r. Lublin zajął wysokie, 11 miejsce spośród 65 polskich miast na prawach powiatu (bez Warszawy), awansując o 2 miejsca w stosunku do 2013 r. (por. tabela 13) Na wysoką pozycję miasta wpływ miały m.in. efektywne zarządzanie finansami czy liczba nowych podmiotów gospodarczych na terenie Lublina.

Tabela 13: Miejsce Lublina w rankingu polskich miast na prawach powiatu opracowywanym przez „Rzeczpospolitą”

	2012	2013	2014
Miejsce w rankingu „Rzeczpospolitej”	27	13	11

Źródło: Opracowanie własne.

Rzeczpospolita opracowała także kilka dodatkowych rankingów, w których brała pod uwagę konkretne aspekty funkcjonowania miast i gmin. W zestawieniu miast na prawach powiatu o najwyższym stopniu pozyskanych środków finansowych z Unii Europejskiej Lublin zajął 7. pozycję. W kolejnym badaniu, w którym brano pod uwagę innowacyjność miast – sprawność w udostępnianiu mieszkańcom usług e-urzędu i możliwość załatwienia spraw w urzędzie drogą elektroniczną - Lublin trafił również na 7. miejsce (awans o 9 pozycji w stosunku do 2013 r.). Także 7. miejsce przypadło Lublinowi w zestawieniu miast, w których realizowane są największe inwestycje. Lublin dobrze wypadł także w ocenie stanu finansów samorządów, zajmując 11. miejsce w zestawieniu miast na prawach powiatu o najwyższych dochodach na mieszkańca, z wynikiem 5 153 zł.

Wyniki innych konkursów oraz wyróżnienia przyznane Lublinowi zostały przedstawione w tabeli 14. W szczególności nagradzane były programy inwestycyjne i pozyskiwanie środków z UE, programy społeczne, kulturalne i edukacyjne, działania wspierające biznes oraz te realizujące ideę zrównoważonego rozwoju, a także działania Prezydenta Miasta. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Lublin zajmuje wysokie pozycje w wielu zestawieniach ogólnokrajowych, a wyróżnienia były przyznawane także przez instytucje zagraniczne oraz te o międzynarodowym zasięgu działalności.

¹⁹ Opracowano na podstawie informacji dostępnych na stronie [Biuletynu Informacji Publicznej Miasta Lublin](#).

Tabela 14: Nagrody i wyróżnienia dla Lublina w 2014 r.

Nazwa wyróżnienia	Instytucja przyznająca Nagrodę	Opis/uzasadnienie
Godło „Teraz Polska”	Fundacja Polskiego Godła Promocyjnego „Teraz Polska”	Miasto Lublin, jako jedna z 5 gmin w kraju, został laureatem XXIV edycji konkursu „Teraz Polska”. Przy ocenie gmin eksperci zasiadający w kapitule konkursowej brali pod uwagę m.in. dostępność do infrastruktury technicznej, sposoby realizacji polityki społecznej, organizacja i forma zarządzania Urzędu czy zakres działań Urzędu związanych z promocją gminy.
Lider Rozwoju Regionalnego	Polska Agencja Przedsiębiorczości	Miasto Lublin zostało nagrodzone statuetką Lidera Rozwoju Regionalnego - programu wizerunkowego, którego celem jest nagrodzenie instytucji działających na rynkach regionalnych, których głównym wyznacznikiem działalności jest dbanie o dobro mieszkańców i praca nad rozwojem w swoich regionach.
Znak Dziedzictwa Europejskiego	Komisja Europejska	W Lublinie wyróżniono symbole upamiętniające zawarcie Unii Lubelskiej: Kaplica Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim, Pomnik Unii Lubelskiej i kościół p.w. św. Stanisława Biskupa i Męczennika wraz z Klasztorem Ojców Dominikanów.
Ranking „Sukces mijającej kadencji 2010–2014”	Pismo Samorządu Terytorialnego „Wspólnota”	Prezydent dr Krzysztof Żuk uzyskał statuetkę dla Lublina za zajęcie drugiego miejsca w kategorii miast wojewódzkich.
Ranking wykorzystania środków z UE	Pismo Samorządu Terytorialnego „Wspólnota”	Lublin zajął 4 miejsce w rankingu podsumowującym wydatki środków unijnych w latach 2011–2013.
Ranking Prezydentów Miast	Tygodnik Newsweek Polska	Prezydent dr Krzysztof Żuk znalazł się na 3 miejscu wśród 15 najlepszych, najsprawniej rządzących swoim miastem prezydentów.
„Samorządowy Menedżer Regionu” 2014, w ramach rankingu „Filary Polskiej Gospodarki”	Puls Biznesu	Prezydent dr Krzysztof Żuk został laureatem IX edycji rankingu Filary Polskiej Gospodarki. O pozycji w rankingu decydowały opinie samorządowców z województwa lubelskiego wyrażone w badaniu ankietowym.
Lublin - „Najbardziej Tętniące Życiem Miasto Pamięci”	Fundacja „Lebendigste Stadt”	Lublin i Ośrodek „Brama Grodzka - Teatr NN” otrzymał nagrodę za realizowany od początków działalności program „Pamięć - Miejsce - Obecność”.
Certyfikat „Samorządowy Lider Edukacji 2014”	Fundacja Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego oraz Agencja Public Relations Przemysław Ruta Communication	IV edycja Programu Certyfikacji Gmin i Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej „Samorządowy Lider Edukacji”; Certyfikat dla Urzędu Miasta Lublin za udział w programie „Samorząd wspierający szkoły z pasją” (2012) realizowanym w ramach inicjatywy flagowej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
Kryształowa Cegła 2014	Polskie Towarzystwo Mieszkaniowe Lublin	Kryształowa Cegła dla Areny Lublin i przedłużenia al. Solidarności w XIV edycji konkursu „Dom 2014” na najlepszą inwestycję budowlaną po obu stronach wschodniej granicy UE.
ECO-MIASTO 2014 w kategorii „Mobilność zrównoważona”	Ambasada Francji w Polsce, Renault Polska, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Krajowa Agencja Poszanowania Energii, firmy: Saint-Gobain i Schneider	W ramach Konkursu ECO-MIASTO nagrodzono najbardziej zaangażowane polskie miasta w kategoriach zrównoważonej mobilności, efektywności energetycznej budynków i gospodarki odpadami. Lublin, obok Malborka, Gdańska, Nowego Dworu Mazowieckiego, Krakowa i Puław, został wyróżniony za efektywną realizację polityki zrównoważonego rozwoju.
„Miasto Otwarte” w 2014 r.	Fundacja Inna Przestrzeń w ramach akcji społecznej „Włącz się w Polskę”	Na podstawie analizy eksperckiej jurorzy dokonali wyboru praktyk, które dostały wyróżnienia przede wszystkim za ich kompleksowość, długofalowość i zaangażowanie samorządu.
Business Excellence 2014	Stowarzyszenie Lubelski Klub Biznesu	Ideą Programu jest wskazanie, nagrodzenie i promocja najlepszych samorządów województwa lubelskiego za inicjatywę i przedsiębiorczość własną, jak również za rozwój i wspieranie przedsiębiorczości na terenie samorządu poprzez tworzenie sprzyjających warunków dla biznesu. Lublin został laureatem w kategorii „Gmina miejska powyżej 100 000 mieszkańców”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

Rozwój relacji zewnętrznych miasta i jego mieszkańców ma charakter wielowymiarowy. Silny wzrost liczby turystów, poprawa bazy noclegowej i zwiększający się stopień wykorzystania miejsc noclegowych wskazują na dynamiczny rozwój turystyki w Lublinie. O rosnącej atrakcyjności Lublina jako destynacji turystycznej świadczą także pozytywne opinie samych turystów wyrażone w przeanalizowanym badaniu ankietowym, choć wskazują one także na potrzebę dalszego doskonalenia działań promocyjnych.

Analiza relacji zewnętrznych utrzymywanych przez władze samorządowe dowodzi, że współpraca z innymi miastami jest jedną z najmocniejszych stron Lublina. Świadczy o tym rosnąca liczba miast partnerskich, a przede wszystkim – ilość, jakość i różnorodność projektów realizowanych z innymi miastami, przede wszystkim spoza Polski. Wysoka aktywność Centrum Kompetencji Wschodnich oraz wizyta Prezydenta Republiki Ukrainy potwierdza z kolei metropolitarne znaczenie Lublina jako animatora współpracy transgranicznej między krajami i regionami UE a obszarami krajów Partnerstwa Wschodniego. Relacje te stanowią kapitał, który może przyczynić się do przyspieszenia rozwoju miasta.

Zaprezentowane nagrody przyznane Lublinowi oraz wysokie i stale poprawiające się pozycje w wielu rankingach dokumentują, że – po latach zapóźnień – Lublin wszedł na ścieżkę dynamicznego rozwoju. Ważne jest przy tym nie tylko utrzymanie wysokiego tempa rozwoju miasta, ale także poprawa działań promocyjnych, które powinny zapewnić łatwo dostępną informację o sukcesach miasta i jego mieszkańców pozwalającą na przezwyciężenie negatywnych i nie znajdujących obecnie uzasadnienia wyobrażeń o mieście.

A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej

Otwartość kulturowa powinna przenikać działania, poprzez które Lublin i jego mieszkańcy nawiązują relacje zewnętrzne. W sferze komunikacji subiektywnie skraca realnie istniejące dystanse i jest powiązana z tworzeniem relacji zewnętrznych. W czysto międzyludzkich kategoriach jest przejawem poszanowania godności osoby ludzkiej i sprowadza się do atmosfery wzajemnej akceptacji osób różniących się pochodzeniem, językiem, kulturą, żywymi preferencjami czy zwyczajami. Otwartość kulturowa jest zarazem wpisana w historię i kulturowe dziedzictwo Lublina i regionu, dlatego można ją traktować jako element lubelskiej tradycji i tożsamości.

Otwartość kulturową można uznać za cechę przyczyniającą się do budowy kreatywnego regionu. Gotowość do dialogu różniących się osób wspiera proces uczenia się i wyzwala nowe pomysły, stwarzając środowisko sprzyjające kreacji i rozwoju innowacji. Postawa otwartości umożliwia osiągnięcie korzyści z szeroko rozumianych procesów umiędzynarodowienia, przejawiających się na przykład rosnącą liczbą turystów zagranicznych, wzbogacaniem oferty kulturalnej, internacjonalizacją przedsiębiorstw czy rosnącą liczbą studentów z innych krajów. Otwartość kulturowa przenika więc różne obszary Strategii, pozwalając na osiągnięcie dodatkowych – wymiernych i niewymiernych – korzyści dla miasta i jego mieszkańców.

Ocena otwartości kulturowej w Lublinie wymaga analizy różnych wskaźników ilościowych, jakościowych i opisowych. W pierwszej kolejności zaprezentowano dane o liczbie cudzoziemców zameldowanych w Lublinie. Następnie użyto danych o sprawach karnych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych, traktując je jako miernik braku otwartości kulturowej. Główny nacisk położono jednak na informacje o charakterze jakościowym, pozyskane w serii badań społecznych. Ważną częścią analizy są także informacje o międzynarodowych projektach w zakresie wielokulturowości oraz pozostałych formach działalności Urzędu Miasta i instytucji kultury w tym zakresie.

W Lublinie od kilku lat systematycznie wzrasta **liczba zameldowanych cudzoziemców i cudzoziemców**. W końcu 2014 r. było to 3 391 osób – o 1/3 więcej w stosunku do roku poprzedzającego. Cudzoziemcy stanowili więc 1% populacji Lublina. Warto zwrócić uwagę, że osoby te pochodzą z ponad 80 krajów świata, jednak blisko 2/3 z nich pochodzi z Ukrainy. 1/5 cudzoziemców jest zameldowana na pobyt stały.

Tabela 15: Liczba zameldowanych cudzoziemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)

	2012	2013	2014
Liczba zameldowanych cudzoziemców	2 301	2 514	3 391

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Brak otwartości mieszkańców na przedstawicieli innej narodowości czy rasy można mierzyć analizując **dane o sprawach karnych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych** prowadzonych w jednostkach organizacyjnych prokuratury. Liczba spraw prowadzonych przez prokuraturę w Lublinie stopniowo rośnie (por. tabela 16), jednak trudno jednoznacznie ocenić te dane, gdyż na wzrost liczby postępowań składa się nie tylko negatywnie oceniane zjawisko rasizmu i ksenofobii, ale także rosnąca

aktywność służb ścigania w zwalczaniu tej kategorii przestępstw (zjawisko pozytywne) czy rosnący napływ osób innej narodowości – w wyniku którego ujawnione zostają zakorzenione, negatywne postawy. Warto zwrócić uwagę także na systematyczny spadek skali tego rodzaju przestępczości na tle kraju. Na wysoką aktywność prokuratury wskazuje niski na tle kraju wskaźnik spraw umorzonych i zawieszonych²⁰, który w 2014 r. wyniósł 38,3%, przy 47,5% dla spraw ogólnopolskich.

Tabela 16: Sprawy prowadzone w prokuraturze okręgowej w Lublinie z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych

	2012	2013	2014
Liczba spraw ogółem, w tym:	40	60	73
<i>nowych</i>	<i>b.d.</i>	45	59
<i>kontynuowanych</i>	<i>b.d.</i>	15	14
Liczba spraw jako odsetek spraw krajowych (%)	8,6	7,2	5,3

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronie internetowej [Prokuratury Krajowej](#).

O ile zjawisko rasizmu i ksenofobii można mierzyć skalą przestępczości w tym zakresie, to uchwycenie miernikami lub wskaźnikami statystycznymi postawy pozytywnej - otwartości kulturowej mieszkańców Lublina, jest znacznie trudniejsze. Bardziej użyteczne dla oceny postaw mieszkańców Lublina wobec osób reprezentujących inne narodowości czy kultury są **badania ankietowe**. Interesujących informacji o otwartości kulturowej dostarczają trzy badania kwestionariuszowe przeprowadzone w 2012 i 2014 r. w ramach projektów „Lublin dla wszystkich” i „Komunikacja dla Integracji”, badające postawy mieszkańców Lublina wobec cudzoziemców²¹.

Okazuje się, że w ostatnich latach większość lublinian zauważyła wzrost liczby migrantów. Półowa przebadanych osób zadeklarowała, że ma kontakt z cudzoziemcami (praca, odpoczynek, rozmowa) co najmniej raz w tygodniu. Jednocześnie większość mieszkańców zgadzało się z opinią, że imigranci i cudzoziemcy są mile widziani w Lublinie, oraz że w okolicy ludzie z różnych grup etnicznych i wyznań dobrze żyją razem. Analizując postawy wobec cudzoziemców w przekroju różnych grup socjoekonomicznych można zauważyć, że nieco bardziej pozytywny stosunek do imigrantów miały kobiety, osoby w średnim wieku (36–55), a zwłaszcza osoby z wykształceniem wyższym. Pozytywne skutki migracji częściej dostrzegali ci lublinianie, którzy przebywali za granicą przez co najmniej pół roku.

Wśród mieszkańców Lublina przeważały również opinie o korzystnych skutkach migracji. Większość badanych zadeklarowała, że pozytywną stroną imigracji jest większe otwarcie na ludzi innego pochodzenia, zwiększenie wiedzy o ludziach innego pochodzenia i zwiększenie atrakcyjności Polski. Okazuje się także, że zdecydowana większość mieszkańców miasta nie uważała imigrantów za zagrożenie dla polskiej tożsamości narodowej. Ewentualne negatywne strony imigracji, jak zbyt duże obciążenie infrastruktury miejskiej czy większa trudność znalezienia pracy, nie stanowiły - zdaniem większości respondentów - rzeczywistych negatywnych aspektów imigracji. Z drugiej strony należy jednak zauważyć, że zestawienie dwóch badań realizowanych w ramach projektu „Lublin dla wszystkich” wskazuje

²⁰ Obliczony jako odsetek liczby spraw umorzonych i zawieszonych do liczby prowadzonych postępowań w danym roku.

²¹ P. Ryzdzewski, *Lublin dla wszystkich. Partycypacyjny model zarządzania różnorodnością. Raport z badań*, Lublin 2013; P. Ryzdzewski, *Lublin dla wszystkich. Preferencje i nastawienie mieszkańców do różnorodności kulturowej. Raport końcowy*, Lublin 2014 oraz *Raport z badania opinii społecznej (1st Wave Survey) na temat imigrantów i obcokrajowców w Lublinie*, Proesa, Lublin 2014.

na wyraźne zmniejszenie odsetka osób wyrażających pozytywne opinie o skutkach migracji. Jak sugeruje Autor tych raportów, prawdopodobną przyczyną tej zmiany postaw mogą być wydarzenia w Europie i na świecie: walki na wschodniej Ukrainie czy powstanie i działalność Państwa Islamskiego²². Warto jednocześnie zauważyć, że Lublin jest miastem, w którym poziom integracji społecznej jest wysoki – około 80% lublinian uważa, że ludzie w ich mieście chętnie pomagają innym, a więcej niż połowa badanych sądzi, że ludzie w ich mieście trzymają się razem.

Można także wskazać wiele innych dowodów na to, że wielokulturowa tradycja Lublina jest z powodzeniem kontynuowana. Od 2008 r. Lublin jest jednym z kilkudziesięciu Miast Międzykulturowych Rady Europy. Kwestia otwartości na inne religie czy narody była także istotną częścią aplikacji Lublina podczas starania się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Studenci i studentki z zagranicy to coraz bardziej widoczna część społeczności akademickiej Lublina. Przez ponad 20 lat mieścił się w Lublinie Ośrodek dla Cudzoziemców, w którym mieszkaly osoby oczekujące na decyzje w sprawie nadania statusu uchodźcy. Działa tu również sześć organizacji pozarządowych, które pracują na rzecz integracji cudzoziemców i cudzoziemek. Są to: Caritas Archidiecezji Lubelskiej, Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa, Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu, Stowarzyszenie „Dla Ziemi”, Stowarzyszenie Homo Faber oraz Fundacja Nowy Staw²³.

W Polsce Lublin oceniany jest jako lider w zakresie pozytywnych działań na rzecz integracji cudzoziemców i cudzoziemek. Podczas III Forum Polityk Migracyjnych w Warszawie, został on wyróżniony w 4 kategoriach, za²⁴:

- zapraszanie migrantów (Study in Lublin jako zinstytucjonalizowane działanie mające na celu przyciągnięcie studentów zagranicznych),
- zatrudnianie cudzoziemców w urzędach lokalnych (Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów),
- mieszkania chronione dla migrantów przymusowych (Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie i Urząd Miasta Lublin),
- system zarządzania różnorodnością kulturową (Urząd Miasta Lublin).

Przejawem aktywności Urzędu Miasta i mieszkańców Lublina na tym polu mogą być **projekty, których realizacja przyczynia się do budowania otwartości kulturowej.**

Wiodącym projektem w zakresie wzmocnienia otwartości kulturowej był *Lublin dla Wszystkich – partycypacyjny model zarządzania różnorodnością*, realizowany przez Kancelarię Prezydenta Miasta Lublin w latach 2012–2014.

²² P. Rydzewski, *Lublin dla wszystkich. Preferencje i nastawienie mieszkańców do różnorodności kulturowej. Raport końcowy*. Lublin 2014, s. 37.

²³ Opracowano na podstawie [strony internetowej projektu](#).

²⁴ Strona internetowa [Miasta Lublin](#).

Beneficjent	Gmina Lublin
Partner	Kanton Neuchâtel
Nazwa programu	Fundusz Partnerski – Swiss Contribution
Wysokość dofinansowania	673 190 zł
Termin realizacji projektu	15.04.2012 r. – 30.09.2014 r.
Strona internetowa	dlawszystkich.lublin.eu

Projekt miał na celu wypracowanie lubelskiego modelu zarządzania różnorodnością kulturową, przy wykorzystaniu doświadczeń szwajcarskiego kantonu Neuchâtel. Aby wypracować systemowe rozwiązania w tym zakresie, przeprowadzono analizy eksperckie i badania socjologiczne preferencji mieszkańców i ich nastawienia do różnorodności, a także zidentyfikowano organizacje, instytucje i grupy nieformalne zaangażowane w sprawy międzykulturowości Lublina. Działania te pozwoliły profesjonalnie przygotować się do wypracowania strategii zarządzania różnorodnością. Stworzono Grupy Wsparcia Integracji, których celem było konsultowanie założeń projektu oraz aktywne współtworzenie powstającego systemu zarządzania przy wykorzystaniu metodologii programu Miasta Międzykulturowe. Dzięki wypracowaniu strategii zawiadywania różnorodnością wspólnie z przedstawicielami mniejszości narodowych oraz organizacji pozarządowych i nieformalnych specjalizujących się w tym zakresie, wielokulturowość stała się kolejnym obszarem w mieście zarządzanym partycypacyjnie.

Drugim ważnym projektem realizującym cele *Strategii Lublin 2020* był *ImpleMentoring City-to-city support for migrant integration*.

Beneficjent	Gmina Lublin
Partnerzy	Aarhus, Ateny, Kopenhaga, Dublin, Genua, Ghent, Malmo, Manchester, Mediolan, Oslo, Ryga, Rotterdam i Tampere
Nazwa programu	Integrating Cities
Termin realizacji projektu	15.11.2012 r. – 15.05.2014 r.
Strona internetowa	integratingcities.eu

Projekt ten miał na celu promocję dobrych praktyk w zakresie polityki migracyjnej i został zainicjowany i zrealizowany przez sieć miast europejskich „Eurocities”. W jej ramach współpracowali ze sobą przedstawiciele miast: Aarhus, Ateny, Kopenhaga, Dublin, Genua, Ghent, Lublin (Urząd Miasta Lublin oraz przedstawiciele Fundacji Nowy Staw), Malmo, Manchester, Mediolan, Oslo, Ryga, Rotterdam i Tampere. Realizacja projektu została oparta na zasadzie mentoringu - miasta zostały podzielone na bardziej doświadczone (ich przedstawiciele byli mentorami) oraz mniej doświadczone w kwestii migrantów – które wdrażały sprawdzone rozwiązania. Mentorami reprezentantów Lublina byli przedstawiciele Tampere z Finlandii.

W 2014 r. rozpoczęto realizację projektu *Komunikacja dla integracji (C4I) – sieci społecznościowe dla różnorodności*, współfinansowanego przez Radę Europy i Komisję Europejską (Europejski Fundusz Integracji). Termin jego zakończenia przewidziano na czerwiec 2015 r. Celem projektu jest przeciwdziałanie uprzedzeniom, plotkom i stereotypom na temat cudzoziemców i cudzoziemek za pomocą rzetelnych, przygotowanych w oparciu o istniejące dane i badania postaw mieszkańców i mieszkanki miasta, informacje. Projekt prowadzony był w partnerskiej sieci 11 europejskich miast, pracujących razem na rzecz wdrożenia innowacyjnej polityki publicznej promującej różnorodność i spójność społeczną. Sieć

miast uczestniczących w projekcie zarekrutowana została spośród Miast Międzykulturowych Rady Europy i należą do niej: Amadora i Loures z Portugalii, Barcelona, Sabadell i Bilbao z Hiszpanii, Patras z Grecji, Limerick z Irlandii, Erlangen i Norymberga z Niemiec, Botkyrka ze Szwecji oraz Lublin jako jedyny reprezentant Polski.

Warto wskazać także na kontynuowany projekt *Inwestycja w kulturę. Działania systemowe na rzecz edukacji kulturalnej*, realizowany razem z miastami: Równe, Tarnopol i Iwano-Frankiowsk. Zakończenie tego projektu, finansowanego z Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013, zostało zaplanowane na grudzień 2015 r. Jego celem było wzmocnienie potencjału i roli domów kultury w budowaniu współpracy kulturalnej na obszarze polsko-ukraińskiego pogranicza. Ponadto, projekt służył zintensyfikowaniu współpracy lokalnych instytucji kultury Lublina, Tarnopola, Iwano-Frankiwska i Równego, wypracowaniu systemowych rozwiązań współpracy kulturalnej oraz podniesieniu kompetencji pracowników lokalnych instytucji kultury, artystów i instruktorów Lublina. Uczestniczyło w nim 580 przedstawicieli lokalnych instytucji kultury oraz społeczności lokalnej zainteresowanych nowoczesną edukacją kulturalną.

Na bazie rozwiązań wypracowanych w ramach projektów: „Lublin dla wszystkich” i wspólnego projektu Lublina, Łucka i Iwano-Frankiwska w zakresie poprawy świadczenia usług administracyjnych, a także dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem „Homo Faber”, we wrześniu 2014 r. otwarto **Punkt Obsługi Cudzoziemców**, który znalazł się w strukturach Biura Obsługi Mieszkańców. Była to pierwsza tego typu inicjatywa w Polsce. Punkt Obsługi Cudzoziemców ma za zadanie świadczyć bezpłatną, codzienną, informacyjną pomoc mieszkającym w Lublinie cudzoziemcom. Udziela informacji dotyczących usług świadczonych w Urzędzie Miasta Lublin oraz podstawowych informacji dotyczących danych teleadresowych, zadań i procedur realizowanych przez inne podmioty (instytucje administracji publicznej oraz podmioty działające na rzecz cudzoziemców). Prowadzi również spotkania informacyjne dla cudzoziemców w szkołach wyższych, w siedzibach instytucji i organizacji działających na rzecz cudzoziemców, jeżeli instytucje lub organizacje zgłoszą taką potrzebę. Obsługa w Punkcie Obsługi Cudzoziemców odbywa się w języku polskim, angielskim i ukraińskim. Na sali obsługi została zamontowana elektroniczna tablica informacyjna dla cudzoziemców, na której można znaleźć informacje dotyczące m.in. danych teleadresowych instytucji administracji publicznej, procedur urzędowych, bezpieczeństwa, komunikacji, kultury, sportu i turystyki – również w trzech wersjach językowych. Cudzoziemcy mogą skorzystać z przetłumaczonych informatorów oraz kart informacyjnych opisujących sposób załatwiania spraw urzędowych. Wewnątrz budynku przy ul. Wieniawskiej 14 zostały zamontowane tablice informacyjne w języku polskim, angielskim i ukraińskim, dzięki którym łatwo jest trafić do Biura Obsługi Mieszkańców.

W praktyce pomoc świadczona osobom innej narodowości dotyczyła przede wszystkim wypełniania druków meldunkowych i wniosków o zaświadczeniu o zameldowaniu, a w dalszej kolejności także udzielania informacji o możliwości legalizacji pobytu, wyrabianiu wiz i numeru PESEL czy poszukiwaniu pracy. W pierwszych miesiącach działania punktu korzystało z niego średnio od 100 do 150 osób miesięcznie, a w okresie październik–listopad nawet 200.

Obok wskazanych projektów, do zwiększenia się otwartości kulturowej mieszkańców przyczyniają się również liczne wydarzenia artystyczne, które umożliwiają poznanie innych kultur. Na szczególną uwagę zasługuje **Festiwal Wielokulturowy Lublin**, który promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Festiwal stwarza możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego. Festiwal współorganizowany jest przez lubelskie organizacje i instytucje reprezentujące różne kultury i wyznania. Podczas kolejnej edycji festiwalu, odbywającej się w dniach 23–28 maja 2014 r., można było wziąć udział m.in. w koncercie śpiewanej poezji czecheńskiej i ukraińskiej, koncercie prawosławnej muzyki religijnej, warsztatach tańca izraelskiego, tańców ormiańskich i czecheńskich, a także warsztatach malowania ikon, zdobienia ciała henną, kaligrafii białoruskiej i hebrajskiej, medytacji tybetańskiej, motania lalek ukraińskich czy wycinanki żydowskiej. Festiwal oferował możliwość odwiedzenia Centrum Islamu, Domu Sióstr Białych Misjonarek Afryki, Cerkwi Greckokatolickiej i świątyń prawosławnych. Dzieci i młodzież mogły uczestniczyć w spotkaniach tzw. szkoły wielokulturowej, słuchać bajek tybetańskich, a także uczestniczyć w koncertach, wernisażach, pokazach filmowych, wystawach fotograficznych i spotkaniach globtroterskich. Podczas sześciodniowego festiwalu uczestnicy mogli wybierać spośród blisko 70 różnych wydarzeń i atrakcji.

Do pozostałych artystycznych wydarzeń istotnych dla promowania otwartości kulturowej, można zaliczyć również: Inne Brzmienia Art'n'Music Festiwal, Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka, Jarmark Jagielloński, Europejski Festiwal Smaku, Międzynarodowy Festiwal „Najstarsze Pieśni Europy”, Międzynarodowe Spotkanie Teatrów Tańca czy Festiwal „Ukraina w centrum Lublina”. Więcej informacji na ich temat znajduje się w części B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego.

Podsumowując analizę można stwierdzić, że liczba cudzoziemców zamieszkałych w Lublinie znacząco wzrosła, do czego w istotnej mierze przyczynia się napływ studentów zagranicznych. Dane o liczbie spraw karnych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych oraz wyniki badań ankietowych świadczą o tym, że Lublin i jego mieszkańcy są otwarci na osoby innych narodowości, kultur i religii. Po dokonaniu przeglądu działań realizowanych w mieście na szczególne podkreślenie zasługuje powstanie Punktu Obsługi Cudzoziemców w lubelskim BOM oraz duża liczba realizowanych projektów w zakresie wielokulturowości, w tym istotny wkład organizacji pozarządowych w realizowane przedsięwzięcia. Wielokulturowość jest także istotnym rysem oferty kulturalnej dostępnej w mieście. Z drugiej strony, zmniejszenie liczby pozytywnych opinii o cudzoziemcach i konsekwencjach migracji w 2014 r. względem 2012 r., zapewne w znacznej mierze uwarunkowane destabilizacją sytuacji międzynarodowej, wydaje się wskazywać na potrzebę realizacji kolejnych działań w zakresie otwartości kulturowej.

A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych

Miasta powstawały, a następnie przez wiele stuleci działały jako centra obsługi okolicznych terenów. Wraz ze swoim wzrostem i narastaniem problemów wewnętrznych od XIX wieku stawały się coraz bardziej „egoistyczne” i oderwane od potrzeb regionu. Rozwój zrównoważony oznacza dla Lublina próbę przełamania tej tendencji i powrót do integracji regionalnej poprzez wzmocnienie więzi regionalnych. Przejawem odpowiedzialności za rozwój Lubelszczyzny jest dążenie, by najważniejszą z funkcji zewnętrznych Lublina było reprezentowanie interesów regionu: ułatwianie dostępu do kultury i nauki, do rynków zbytu i nowych technologii, tworzenie platformy kontaktów i wymiany gospodarczej oraz społecznej. Otwartość na potrzeby regionu skutkuje zwielokrotnieniem walorów samego miasta, oferując w zamian regionowi możliwość korzystania z całego skumulowanego tu potencjału. Warunkiem wypełniania tej roli jest wzmocnianie wzajemnych powiązań – zarówno komunikacyjnych, jak i instytucjonalnych – opartych na wspólnej infrastrukturze. Pomocne w budowie relacji gospodarczych jest również tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, mających duże znaczenie dla zamożności mieszkańców regionu.

Oceniając realizację celu budowania więzi regionalnych posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Wychodząc od odpowiedzi na pytanie o zasadność metropolitalnych aspiracji Lublina, w pierwszej kolejności przeanalizowano postępy w budowie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitalnego. Następnie zaprezentowano informacje o regionalnej komunikacji kolejowej oraz o długości tras komunikacji publicznej poza granicami miasta. Analizując potencjał gospodarczy metropolii przytoczono dostępne dane o produkcie krajowym brutto oraz wybrane wskaźniki innowacyjności.

Lublin, jako miasto o wielorakich relacjach znacznie przekraczających jego granice, ma aspiracje metropolitalne. W *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* przyjęto kryterium demograficzne, zgodnie z którym ośrodek obszaru metropolitalnego w Polsce to miasto liczące powyżej 0,3 mln osób, a obszar metropolitalny musi obejmować więcej niż 0,5 mln mieszkańców²⁵. Lublin wraz z obszarami funkcjonalnymi spełnia to kryterium: w 2014 r. liczba mieszkańców Lublina wynosiła 341 722, a Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego – 712 124. Obszar LOM stanowi największą koncentrację terenów zurbanizowanych we wschodniej części Polski. Realizacja aspiracji metropolitalnych miast nie zależy jednak od spełnienia kryteriów demograficznych, lecz przede wszystkim od kryteriów funkcjonalnych w systemie osadniczym kraju (funkcje metropolitarne)²⁶. W przypadku niektórych funkcji Lublina – związanych np. z kulturą czy relacjami z krajami Partnerstwa Wschodniego – można już mówić o oddziaływaniu Lublina w skali ogólnokrajowej, a nawet międzynarodowej. Ze względu na swój potencjał i miejsce na mapie samorządowej, rolę Lublina powinno być jednak przede wszystkim pełnienie funkcji

²⁵ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Warszawa 2011, s. 70, 188.

²⁶ Zob. np.: T. Markowski, T. Marszał, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006.

centrum ekonomicznego, naukowego i kulturalnego dla makroregionu Polski Wschodniej²⁷ i województwa lubelskiego.

Warunkiem koniecznym wzmocnienia więzi Lublina zarówno z sąsiednimi jednostkami terytorialnymi, jak i innymi metropoliami, jest **zbudowanie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitarnego**. Wiele informacji w tym zakresie zostało zaprezentowanych w części A.1. poświęconej poprawie dostępności komunikacyjnej Lublina. Najważniejszym projektem w tym zakresie jest obwodnica Lublina, której wschodnie i północne odcinki zostały oddane do użytku w październiku 2014 r.²⁸ W ramach budowy sieci dróg ekspresowych na obszarze województwa lubelskiego w 2014 r. miały miejsce następujące działania²⁹:

- Ogłoszenie i rozstrzygnięcie przetargu na zaprojektowanie i budowę dojazdu od istniejącego węzła Kurów Zachód na drodze ekspresowej S17 do przeprawy mostowej na rzece Wisła (11,8 km). Umowę na realizację inwestycji w trybie „projektuj i buduj” o wartości 233 082 003,72 zł podpisano 30 grudnia 2014 r.
- Odstąpienie od niewykonanej części umowy na realizację obwodnicy Hrubieszowa w ciągu drogi krajowej nr 74. Przyczyna odstąpienia leżała po stronie wykonawcy, który nie respektował zobowiązań kontraktowych i realizacji robót zgodnie z harmonogramem.
- Ogłoszenie przetargu i podpisanie umowy na opracowanie Koncepcji Programowej dla odcinka drogi ekspresowej S19 od końca obwodnicy Lublina do granicy z woj. podkarpackim. Umowa opiewała na 1 795 800 zł.

Ważną rolę w zwiększaniu spójności transportowej całego regionu może odegrać **komunikacja kolejowa**. Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim przedstawiono na rysunku 8, natomiast liczbę odjazdów (równą liczbie przyjazdów) z Lublina do miast regionu stanowiących główne węzły regionalnej komunikacji kolejowej – w tabeli 17. W porównaniu do 2013 r. generalną tendencją było zmniejszenie liczby połączeń. Najbardziej zauważalnymi zmianami było ograniczenie liczby połączeń do Dorohuska i Stalowej Woli. Zmniejszeniu uległa także liczba połączeń do Chełma, Dębina, Łukowa, Szastarki i Terespoła, a utrzymano liczbę połączeń do Zamościa. Zwiększono natomiast ilość kursów do lotniska w Świdniku, a także na otwartej dla ruchu kolejowego w 2013 r. trasie Lublin-Lubartów-Parczew. Oceniając komunikację kolejową w regionie należy pamiętać, że szybszą, choć droższą alternatywą dla przewozów organizowanych przez województwo, mogą być połączenia TLK spółki PKP Intercity S.A. Zwiększają one dostępność transportową przede wszystkim miast położonych na trasie Lublin-Warszawa: Nałęczowa, Puław i Dębina, a w mniejszym stopniu także znajdującego się na trasie Lublin-Rzeszów Kraśnika. Zmiany dokonane w połączeniach międzywojewódzkich w 2014 r. polegały również na ograniczaniu liczby połączeń. Na tym tle niekorzystną dla Lublina i regionu decyzją podjętą

²⁷ Warto zwrócić uwagę, że podregion lubelski charakteryzuje się najwyższym PKB na mieszkańca w obszarze Polski Wschodniej, a *Strategia Rozwoju Polski Wschodniej 2020* podkreśla znaczenie Lublina w makroregionie jako najludniejszego miasta i największego centrum naukowego i akademickiego.

²⁸ Więcej informacji o obwodnicy zaprezentowano w części A1. *Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina*.

²⁹ Materiały dostępne na stronie internetowej GDDKiA.Lublin.

w grudniu 2014 r. było wycofanie komercyjnego połączenia InterRegio „CISY” relacji Warszawa-Lublin-Chełm, organizowanego przez Spółkę Przewozy Regionalne S.A.

Rysunek 8: Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim

Źródło: Strona internetowa PKP Przewozy Regionalne.

Tabela 17: Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

Miasto	XII 2013	XII 2014
	Odjazdy/Przyjazdy	Odjazdy/Przyjazdy
Chełm	13	12
Dęblin	11	10
Dorohusk	4	1
Lubartów	6	7
Łuków	5	4
Parczew	2	5
Szastarka	9	7
Stalowa Wola	5	2
Terespol	4	3
Zamość	4	4
Lublin Airport	5	8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie internetowych rozkładów jazdy.

Analizując regionalny transport kolejowy warto wspomnieć także o uruchomieniu dodatkowych połączeń o charakterze turystycznym w sezonie letnim 2014 r. – do Kazimierza Dolnego (Interregio – komunikacja autobusowa) oraz do Włodawy. Kolejny już rok w majówkę zorganizowano transport kolejowy do Bełżca, umożliwiając turystom wygodny dojazd na Rostocze. Poprawę spójności transportowej regionu w najbliższych latach może przynieść remont linii kolejowej między Parczewem a Łukowem, która w dalszej perspektywie może pozwolić na wyznaczenie alternatywnej trasy do Warszawy przez północną część województwa. Dokonując bilansu zaprezentowanych zmian trzeba jednak stwierdzić, że spójność transportowa regionu w zakresie komunikacji kolejowej uległa pewnemu pogorszeniu za sprawą ograniczania połączeń z południową i wschodnią częścią regionu. Wydaje się, że zmiany te wpisują się w ogólnopolski trend ograniczenia ruchu kolejowego na rzecz rozwoju komunikacji drogowej.

Z perspektywy wzmocnienia więzi Lublina z regionem warto zwrócić uwagę na wybrane **inwestycje infrastrukturalne** realizowane w 2014 r. W pierwszym rzędzie należy wspomnieć o postępach w budowie dróg ekspresowych, w tym o zakończeniu prac nad północnym i wschodnim odcinkiem obwodnicy miasta. Zostały one szerzej omówione w części poświęconej otwartości Lublina. W połowie 2014 r. opracowano również koncepcję przebudowy al. Kraśnickiej od ul. Jana Pawła II do granic miasta wraz z przebudową skrzyżowania z drogą 747 w Konopnicy. Inne zapowiadane inwestycje, istotne dla stworzenia spójnego systemu transportu dla metropolii, obejmują m.in.: budowę i przebudowę odcinków dróg wojewódzkich, które będą stanowić dojazd do sieci TEN-T, ciąg dróg od Zintegrowanego Intermodalnego Dworca do al. Solidarności oraz budowę Trasy Zielonej od skrzyżowania Lubelskiego Lipca 80 do ul. Jana Pawła II. Warto wspomnieć także o projektach inwestycyjnych w zakresie innych rodzajów infrastruktury, z których korzystają mieszkańcy sąsiadujących z Lublinem gmin czy powiatów. W II kwartale 2014 r. wykonano punkt zbierania i przeładunku odpadów Oczyszczalni Ścieków „Hajdów” obsługującej gminy: Lublin, Świdnik, Wólka i Konopnica. W 2014 r. zakończono budowę stadionu miejskiego oraz dróg dojazdowych, co pozwala na organizację w mieście wielu imprez sportowych i kulturalnych o znaczeniu regionalnym i krajowym. Kontynuowano również prace nad budową Centrum Spotkania Kultur i Placu Teatralnego.

Istotne znaczenie dla wzmocnienia więzi Lublina z otaczającymi gminami ma rozwój komunikacji podmiejskiej. Zgodnie z danymi przekazanymi przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie, **długość tras komunikacji publicznej poza granicami Lublina** zwiększyła się o 12,9 km i wyniosła 75,5 km. (por. tabela 18). Wydłużenie tras, służące budowie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla metropolii, było wynikiem wydłużenia wszystkich kursów linii nr 12 do przystanku Konopnica – las (od 1 lutego 2014 r.) oraz wydłużenia trasy przejazdu linii nr 44 do Jakubowic Konińskich (od 31 października 2014 r.). Dodatkowo, na mocy wcześniejszych porozumień z sąsiednimi gminami, lubelska komunikacja miejska obsługiwała wybrane miejscowości na terenie gmin: Świdnik (w tym także komunikacją nocną), Konopnica, Niedzwica Duża, Głusk, Wólka, Niemce i Jastków.³⁰

Tabela 18: Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (km)

	2012	2013	2014
Długość tras poza granicami miasta Lublin	62,6	62,6	75,5

Źródło: Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

Ważnym wymiarem współpracy regionalnej Gminy Lublin z gminami znajdującymi się w bliskiej odległości geograficznej jest realizacja wspólnych projektów rozwojowych współfinansowanych ze środków UE. Od 1 lutego 2014 r. do 31 marca 2015 r. realizowano projekt partnerski *Współpraca JST jako czynnik rozwoju Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego*³¹ w ramach Programu *Pomoc Techniczna 2007–2013* finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W skład grupy realizującej projekt weszła Gmina Lublin – lider projektu, oraz 12 gmin znajdujących się w obszarach funkcjonalnych miasta. Projekt miał na celu przeprowadzenie diagnozy połączeń komunikacyjnych LOF oraz zaplanowanie spójnego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego. Efektywny system transportowy obszaru funkcjonalnego ma stworzyć warunki do rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i tworzenia sieci współpracy Miasta Lublin z bliskimi geograficznie jednostkami samorządowymi. Jednym z celów była również maksymalizacja absorpcji funduszy UE za pośrednictwem nowego narzędzia polityki spójności – **Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych**. ZIT to narzędzie do wdrażania strategii terytorialnych w sposób zintegrowany, które – zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa³², ma na celu: promowanie partnerskiego modelu współpracy różnych jednostek administracyjnych w miejskich obszarach funkcjonalnych, zwiększenie efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, a także zwiększanie wpływu miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań wspieranych na ich obszarze w ramach polityki spójności. Nawiązywana w ten sposób współpraca pozwala więc na wykorzystanie potencjalnych synergii dzięki skoordynowanej współpracy jednostek samorządu terytorialnego.

³⁰ Informacje przekazane przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie.

³¹ Strona internetowa [Miasta Lublin](#).

³² *Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015.

Przygotowania do realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych formalnie rozpoczęto 13 maja 2014 r., kiedy 16 gmin podpisało *Umowę współpracy jednostek samorządu terytorialnego w ramach Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego*. Umowę sankcjonującą powstanie LOF podpisało 16 gmin: Miasto Lublin, Gmina Głusk, Gmina Jabłonna, Gmina Jastków, Gmina Konopnica, Gmina Lubartów, Gmina Miasto Lubartów, Gmina Mełgiew, Gmina Nałęczów, Gmina Niedzwica Duża, Gmina Niemce, Gmina Piaski, Gmina Spiczyn, Gmina Strzyżewice, Gmina Miejska Świdnik i Gmina Wólka (por. rysunek 9).

Rysunek 9: Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego

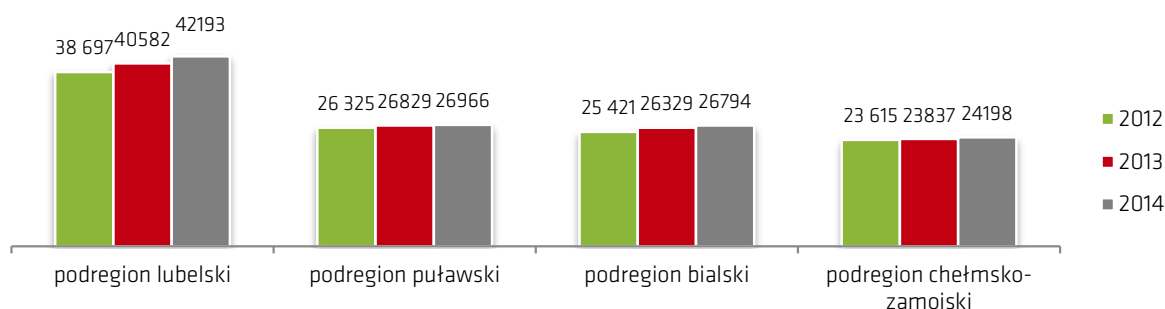
Źródło: Materiały Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Na mocy umowy powołana została struktura organizacyjna związku LOF. Jego głównym organem była Rada Programu ZIT, w skład której weszli przedstawiciele każdej Gminy. Rada Programu zajmowała się kluczowymi sprawami dotyczącymi współpracy Związku, w szczególności ustalała główne kierunki rozwoju LOF, konsultowała opracowywaną *Strategię ZIT* oraz opiniowała zgłaszane propozycje projektów. Powołane zostało również Biuro Programu ZIT, w skład którego weszli pracownicy Gmin wchodzących w skład ZIT. Głównym zadaniem Biura było przygotowanie niezbędnej dokumentacji, zlecenie niezbędnych analiz i ekspertyz stanowiących podwaliny pod opracowanie *Strategii ZIT*. W 2014 r. miały miejsce dwa posiedzenia Rady Programu ZIT, na których podpisano umowę współpracy oraz zarekomendowano projekty do Programu ZIT LOF.

Warunkiem pełnienia roli regionalnego bieguna wzrostu przez Lublin i jego obszary funkcjonalne jest posiadanie znacznego **potencjału gospodarczego**, przejawiającego się dużą liczbą i produktywnością podmiotów gospodarczych oraz wysoką dynamiką rozwoju gospodarczego. Najczęściej wykorzystywanym miernikiem rozwoju gospodarczego jest **produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca**. W statystyce publicznej dane regionalne o PKB nie są, niestety, obliczane na poziomie powiatów (NUTS 4), lecz jedynie na poziomie podregionów (NUTS 3). Podregion lubelski obejmuje, obok miasta Lublin, także powiaty: lubelski, świdnicki, łęczyński oraz lubartowski. W 2014 r., produkt krajowy na mieszkańca podregionu lubelskiego zwiększył się o 4% do 42 193 zł. Wysokość PKB dla podregionów województwa lubelskiego dla lat 2012-2014 zostały przedstawione na wykresie 2.

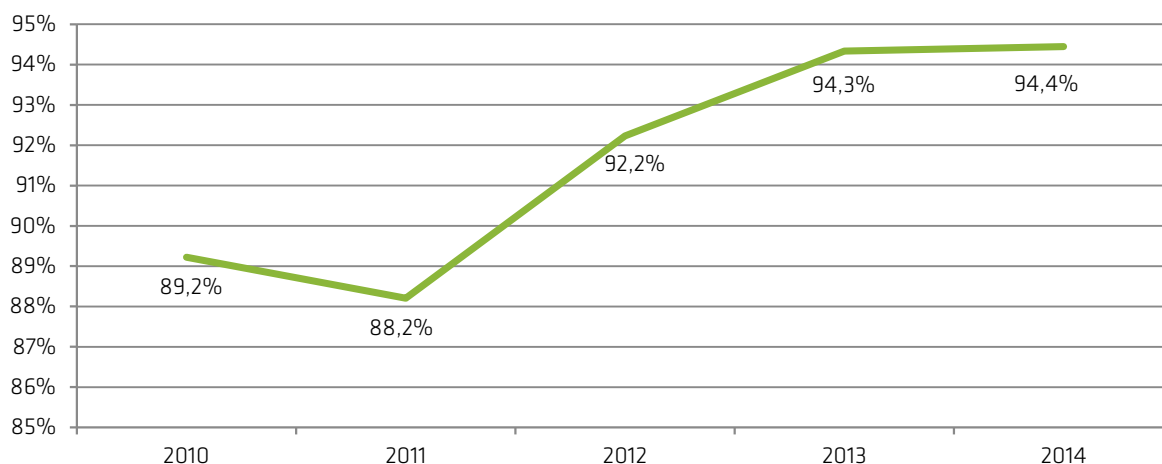
Wielkość produktu krajowego brutto przypadająca na mieszkańca w podregionie stanowi 94,4% średniej krajowej i 135,4% średniej województwa lubelskiego. Podregion z Lublinem i jego obszarem funkcjonalnym jest więc zdecydowanym liderem w województwie lubelskim. Warto również dodać, że podregion lubelski jest liderem także w makroregionie Polska Wschodnia, z PKB per capita o 8,1% większym od drugiego pod tym względem podregionu rzeszowskiego. Pozytywnym zjawiskiem jest systematyczne zmniejszanie się dystansu podregionu lubelskiego do ogólnokrajowej średniej (por. wykres 3). Towarzystwo temu jednak, niestety, pogłębianie się dysproporcji rozwojowych wewnątrz województwa lubelskiego.

Wykres 2: PKB na mieszkańca w podregionach województwa lubelskiego w latach 2012-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 3: PKB na mieszkańca w podregionie lubelskim względem średniej krajowej (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednym z kluczowych czynników wspierających realizację aspiracji metropolitalnych Lublina, a zarazem wzmacniających konkurencyjność całego regionu, jest **potencjał innowacyjny miasta**. Jako największe miasto regionu, z ulokowanymi na jego obszarze przedsiębiorstwami i uczelniami wyższymi, Lublin odgrywa kluczową rolę dla powstawania, adaptacji i dyfuzji rozwiązań innowacyjnych na obszarze województwa. Na tej płaszczyźnie związku Lublina z regionem można postrzegać dwukierunkowo. Z jednej strony, podmioty zlokalizowane w regionie mogą rozwijać się korzystając z wiedzy i rozwiązań wypracowanych w środowisku innowacyjnym dużego miasta. W tym przypadku jednostki zlokalizowane w mieście będą reprezentowały podaż innowacji, a podmioty regionalne – popyt na takie rozwiązania. Z drugiej, dzięki kooperacji z podmiotami ulokowanymi w Lublinie oraz zapotrzebowaniu na innowacyjne dobra i usługi podmiotów gospodarczych i samych mieszkańców, jednostki ulokowane w regionie mogą same dostarczać rozwiązań dla firm i mieszkańców Lublina. Innymi słowy, obecność kooperantów i popyt na rozwiązania innowacyjne w Lublinie może stymulować podaż innowacji w regionie. Wzmacnianie współpracy miasta z regionem na rzecz rozwoju środowiska innowacyjnego będzie pozytywnie wpływać na zrównoważony rozwój miasta i regionu.

Jednym z rodzajów danych ilościowych mogących świadczyć o poziomie innowacyjności miasta i regionu jest **liczba patentów i wynalazków**. W 2014 r. zarówno liczba uzyskanych patentów, jak i liczba zgłoszonych wynalazków, wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego. Lubelskie podmioty uzyskały 91 patentów oraz zgłosiły 154 wynalazków, a ich łączna suma była wyższa o 7,9 % względem 2013 r. i 14,5% względem 2012 r. Na poziomie województwa można także zauważyć wyraźną poprawę: łączna liczba patentów i wynalazków była aż wyższa o 19,2% niż w 2013 r. i o 14,9% niż w 2012 r. (por. tabela 19)³³.

Tabela 19: Liczba patentów i wynalazków w Lublinie oraz województwie lubelskim

	Lublin			woj. lubelskie		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Liczba patentów i wynalazków ogółem, w tym:	214	227	245	303	292	348
<i>uzyskane patenty</i>	63	68	91	98	97	132
<i>zgłoszone wynalazki</i>	151	159	154	205	195	216

Źródło: Bazy danych Urzędu Patentowego RP oraz Bank Danych Lokalnych GUS.

Zdecydowana większość dostępnych w statystyce publicznej danych regionalnych użytecznych do konstruowania **wskaźników potencjału innowacyjnego** dotyczy jedynie poziomu województw. W niektórych analizach porównawczych wykorzystuje się regionalny syntetyczny wskaźnik innowacji (*Regional Innovation Scoreboard*), prezentowany w raportach Komisji Europejskiej publikowanych co dwa lata. Okazuje się jednak, że większość wskaźników cząstkowych wykorzystanych w najnowszej publikacji z 2016 r. zostało skalkulowanych w oparciu za dane z 2012 r.³⁴ Z tego powodu na potrzeby monitorowania potencjału innowacyjnego regionu w ramach Strategii Lublin 2020 wykorzystano krajowe dane GUS w czterech kategoriach: wydatki na działalność badawczo-rozwojową, zatrudnienie

³³ Zaprezentowane dane obejmują wszystkie zgłoszenia i wszystkie udzielone prawa, w których przynajmniej jeden ze zgłaszających lub jeden z uprawnionych z patentu ma siedzibę lub miejsce zamieszkania na analizowanym obszarze.

³⁴ *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016, s. 45–47.

w branżach B+R, liczba przedsiębiorstw innowacyjnych oraz nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. Dane za lata 2012–2014 zostały zaprezentowane w tabeli 20.

Tabela 20: Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego

	2012	2013	2014
Wewnętrzne wydatki na badania i rozwój¹			
Ogółem (mln zł), w tym:	652,2	402,1	690,7
w sektorze przedsiębiorstw	108,3	80,3	104,4
w sektorze szkolnictwa wyższego	416,3	213,5	430,0
pozostałe	127,6	108,3	156,3
Jako % PKB	1,02	0,61	1,03
Zewnętrzne wydatki na badania i rozwój			
Ogółem (mln zł)	101,6	71,3	121,4
Jako % PKB	0,16	0,11	0,18
Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną			
Ogółem (mln zł)	906,6	532,6	644,0
Jako % PKB	1,42	0,81	0,96
Pozostałe wskaźniki innowacyjności			
Udział osób zatrudnionych w B + R w ludności aktywnej zawodowo	0,74	0,70	0,70
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w % ogólnej liczby przedsiębiorstw	13,6	13,0	19,4

Uwagi:

¹ Nakłady wewnętrzne na B+R to nakłady poniesione na prace B+R wykonane w jednostce sprawozdawczej, natomiast nakłady zewnętrzne zostały poniesione wyłącznie na prace B+R wykonane poza jednostką sprawozdawczą przez innych wykonawców (podwykonawców) krajowych i zagranicznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Dane przedstawione w tabeli wskazują na silny wzrost nakładów na działalność innowacyjną w 2014 r. Zwiększyły się zarówno nakłady realizowane wewnątrz podmiotów, jak i te zlecane zewnętrznym podmiotom. Załamanie z 2013 r., które nastąpiło przede wszystkim za sprawą spadku nakładów w szkolnictwie wyższym, okazało się więc przejściowe. Wyraźny wzrost dotyczył także nakładów przedsiębiorstw na działalność innowacyjną, choć w tym przypadku wydatki pozostają znacząco niższe względem 2012 r. W ocenie znaczenia krótkookresowych wahań wskaźników dla tendencji rozwojowych zachodzących w dłuższym okresie należy jednak zachować daleko idącą ostrożność przede wszystkim ze względu na zmienność alokacji środków z programów unijnych. Warto także zwrócić uwagę na wyraźny wzrost udziału firm innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. Biorąc pod uwagę stabilność zatrudnienia w branżach B+R, taka sytuacja oznacza duży wzrost innowacyjnych przedsięwzięć start-upowych, które w przyszłości mogą przyczynić się do dynamizowania rozwoju całego regionu.

Podsumowując realizację celu A.4. *Budowania więzi regionalnych i metropolitalnych* w 2014 r., za najważniejsze wydarzenie mające miejsce w 2014 r. należy uznać zawiązanie Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego. Porozumienie gmin pozwoli na realizację wielu celów rozwojowych, w tym w szczególności na zwiększenie spójności transportowej LOF. Na pozytywną ocenę zasługuje także realizacja wielu inwestycji, które poprawiają możliwości wjazdu i wyjazdu z obszaru miasta, jak również rozwój komunikacji publicznej na terenach podmiejskich. Z drugiej strony, więzi regionalne wzmocniłyby rozwój

infrastruktury drogowej oraz połączeń kolejowych na obszarze całego województwa, jednak decyzje o realizacji tych projektów są niezależne od władz miejskich.

O występowaniu korzystnych zjawisk gospodarczych w mieście i regionie świadczy rosnący PKB na mieszkańca oraz poprawa wskaźników innowacyjności dla miasta i całego województwa. Biorąc jednak pod uwagę pogorszenie wskaźników innowacyjności, które nastąpiło w 2013 r. można dojść do wniosku, że osiągnięcie trwałego wzrostu w tym obszarze wymaga dużej aktywności interesariuszy *Strategii Lublin 2020* w kolejnych latach. Warto także zaznaczyć, że rozwój funkcji metropolitalnych Lublina może być efektem wielu działań realizowanych w innych obszarach rozwojowych, o ile obejmą one swoim zasięgiem co najmniej obszar kraju bądź będą realizowane w powiązaniu z innymi ośrodkami metropolitalnymi. Identyfikacja faktycznie realizowanych funkcji metropolitalnych będzie możliwa dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

B. Przyjazność

Miasta dają swoim mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa wynikające z przebywania w oswojonej przestrzeni, z przynależności do społeczności i posiadania własnej kultury. Dziś te podstawowe ludzkie potrzeby (ale na wyższym już poziomie) zaspokaja przyjazność, którą można uznać za cechę definiującą nowoczesną miejskość i urbanizację. Miasto, w którym panuje serdeczna atmosfera, pełna zaufania i wzajemnego szacunku, staje się powiększonym „domem” – miejscem, w którym warto uczyć się i pracować; miejscem, w jakim domownikom przyjemnie się żyje, a goście czują się jak u siebie.

O przyjazności miasta decyduje wiele cech i funkcji miasta odpowiadających szerokiemu wachlarzowi potrzeb mieszkańców, dlatego ten obszar rozwojowy rozgałęzia się aż na sześć celów. Są to: poprawa infrastruktury technicznej, zwiększenie komfortu życia, dbałość o kulturę przestrzeni, wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego, podnoszenie jakości edukacji i partycypacja społeczna. Ważnym wymiarem przyjazności miasta, przewijającym się w każdym z tych celów, jest przyjazność względem środowiska naturalnego. Realizacja celów Strategii jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

B.1. Poprawa infrastruktury technicznej

W ostatnich latach można było zaobserwować wyraźne przyspieszenie inwestycji miejskich mających na celu poprawę infrastruktury technicznej. Potrzeby Lublina wymagają jednak dalszych starań w tym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów rozwoju zrównoważonego i wysokich standardów ekologicznych. Od ich kontynuacji zależy nie tylko poprawa warunków do inwestowania, ale też jakość obsługi mieszkańców i instytucji oraz dostosowanie miasta do podstawowych potrzeb wszystkich jego użytkowników. Działania w zakresie poprawy infrastruktury technicznej miasta obejmują różne jej rodzaje: sieć drogową, system komunikacji publicznej, sieć komunikacji pieszej i rowerowej oraz podstawowe systemy obsługi miasta, w tym wodociągi, kanalizację czy system gromadzenia odpadów.

Oceniając realizację celu poprawy infrastruktury technicznej posłużono się wskaźnikami opisowymi, ilościowymi i jakościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano wydatki na transport i łączność w budżecie miasta oraz dane o długości sieci drogowej, po czym dokonano przeglądu najważniejszych zrealizowanych projektów w zakresie infrastruktury drogowej. Następnie podjęto tematykę transportu publicznego w mieście, analizując zarówno wskaźniki ilościowe, jak i informacje o realizowanych projektach. Ze względu na potrzebę rozwoju zrównoważonego systemu transportu miejskiego, w raporcie znalazły się informacje o rozwoju komunikacji trolejbusowej i drogach rowerowych. W części B1 raportu znalazły się także informacje o długości sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej wraz z liczbą użytkowników, a także dane o odpadach i ściekach. Analizę zamyka przedstawienie działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska. Uzupełnieniem rozważań są wyniki badania ankietowego mieszkańców Lublina w zakresie transportu i komunikacji publicznej oraz gospodarki odpadami.

Aby usprawnić funkcję usługową oraz dostępność Lublina, kontynuowany jest proces poprawy układu komunikacyjnego miasta. Łączna wartość **wydatków na transport i łączność** w 2014 r. wyniosła 616 353 687,83 zł. W porównaniu do 2013 r. wzrosła ona o 18,9%, a do 2012 r. – aż o 62,3%. Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach z budżetu miasta ogółem wyniósł 30,3% - o 2,5 p.p. więcej niż w 2013 r. (por. tabela 21).

Tabela 21: Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność

	2012	2013	2014
Wartość wydatków na transport i łączność (tys. zł)	379 751, 4	518 390,2	616 353,7
Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach budżetu ogółem (%)	23,2	27,8	30,3

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Lublin za lata 2012–2014.

Łączna **długość sieci drogowej** w Lublinie nie ulega znaczącym zmianom. W 2014 r. długość wszystkich dróg wyniosła 542,1 km, w tym dróg powiatowych i gminnych – 505 km (por. tabela 22). Największą gęstością dróg cechowały się dzielnice znajdujące się w centralnej oraz zachodniej części miasta, zwłaszcza: Stare Miasto, Śródmieście, Kalinowszczyzna, Bronowice, Rury, Wieniawa, Czechów Południowy i Węglin Północny. Relatywnie małe zagęszczenie sieci drogowej występowało natomiast w południowych i wschodnich dzielnicach, szczególnie w Abramowicach, Zemborzycach i Hajdowie-Zadębiu. Warto zwrócić uwagę, że zmiany długości dróg są wypadkową dwóch procesów: budowy nowych dróg (najczęściej na obszarach, na których już wcześniej znajdowały się inne drogi) oraz zmiany kategorii istniejących dróg. Na przykład, zmniejszenie długości dróg krajowych o 15 km w 2014 r. było wynikiem zmiany kategorii niektórych dróg po otwarciu obwodnicy miasta. Z tej przyczyny al. Solidarności, al. Tysiąclecia, al. Witosa i al. Warszawska zmieniły kategorię z drogi krajowej na gminną. W 2014 r. zmiany kategorii dotyczyły także ul. Metalurgicznej (z powiatowej na wojewódzką) i odcinka ul. Mełgiewskiej (z wojewódzkiej na gminną). Drobne zmiany w długości sieci drogowej mogą wynikać także z przeliczeń długości istniejących dróg przy okazji prowadzonych remontów, które – dzięki wykorzystaniu nowoczesnego sprzętu – pozwalają na weryfikację starych, niekiedy mało dokładnych danych. Dlatego postępy w budowie sieci drogowej lepiej monitorować analizując poszczególne projekty inwestycyjne.

Tabela 22: Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Drogi gminne	357	361	375
Drogi powiatowe	132	131,6	130
Drogi wojewódzkie	21,1	21,1	20
Drogi krajowe	32,1	32,1	17,1
Razem	542,2	545,8	542,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

W Lublinie od kilku lat sukcesywnie wzrasta liczba realizowanych projektów w zakresie **budowy i przebudowy dróg**, które przyczyniają się do **poprawy lokalnego układu komunikacyjnego**. Dużą poprawę w poruszaniu się po mieście zapewniło oddanie do użytku obwodnicy oraz drogi dojazdowej do węzła drogowego „Dąbrowica”. W 2014 r. zakończono również budowę ul. Zelwerowicza na odcinku od ul. Poligonowej do ul. Choiny wraz z budową wiaduktu nad Suchą Doliną. Informacje o tych projektach inwestycyjnych zostały zaprezentowane w części A.1. *Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina*.

Ważną inwestycją drogową była **przebudowa ul. Narutowicza** wraz z ulicami przyległymi, która trwała od maja do końca 2014 r.³⁵ W jej ramach wykonano kompleksową przebudowę odcinka od ul. Okopowej do ul. Lipowej, wymieniono podziemne instalacje, wybudowano nowe zatoczki autobusowe i wymieniono nawierzchnię ulicy. Na ul. Lipowej zbudowano dodatkowy pas jezdni do skrzyżowania w prawo, dzięki czemu jazda na wprost jest możliwa z dwóch pasów ruchu. Przebudowano również trakcję trolejbusową, co przyczyniło się do upłynnienia ruchu trolejbusów podczas przejazdów przez zwrótnice. Wyremontowana droga została oddana kierowcom na początku października, a kontynuowane później prace obejmowały m.in. przebudowę sygnalizacji świetlnej.

W 2014 r. wykonano również kompleksowy remont **ul. Łęczyńskiej**. W ramach przebudowy ulicy na odcinku od ul. Witosa do ul. Fabrycznej dokonano remontu odwodnienia, przebudowy sieci energetycznej, telekomunikacyjnej, gazowej oraz wodociągowej, wymieniono oświetlenie i nawierzchnię drogi. Wykonano także trakcję trolejbusową oraz wykonano nowe ciągi piesze i ścieżki rowerowe. Wartość inwestycji to blisko 14,6 mld zł. Wyremontowaną ulicę otwarto dla ruchu w grudniu 2014 r.³⁶, a zakończenie pozostałych prac zaplanowano na koniec maja 2015 r.

W czerwcu 2014 r. zakończono prace nad remontem **ul. Głuskiej** od mostu na Czerniejówce do granic miasta. W ramach tej inwestycji wykonano przebudowę ulicy wraz z: przebudową skrzyżowań z ulicami bocznymi, wykonaniem nowej geometrii skrzyżowania ul. Głuskiej z ul. Wyzwolenia, budową chodników, zatok przystankowych oraz zjazdów na przyległe posesje. Przebudowie uległy również obiekty inżynierskie, tj. most na rzece Czerniejówce oraz przepust pod ul. Głuską. W ramach tej inwestycji, której wartość umowna wyniosła 18,4 mln zł, wykonano również: budowę oświetlenia, przebudowę kanalizacji deszczowej i sanitarnej wraz z przyłączami do poszczególnych posesji, kanał technologiczny do ułożenia instalacji telekomunikacyjnych lub elektrycznych, a także przełożono sieć uzbrojenia podziemnego kolidującego z przebudowanym odcinkiem ulicy³⁷.

Kolejnym dużym projektem drogowym była przebudowa **ul. Armii Krajowej** od Ronda bł. Ks. Kowcza (zbieg z ul. Jana Pawła i ul. Matki Teresy z Kalkuty) do wiaduktu nad ul. Ułanów. W ramach remontu wymieniono infrastrukturę sieciową, odnowiono nawierzchnię jezdni i chodników, wybudowano ścieżki rowerowe i brakujące chodniki wzdłuż jezdni. Przebudowano również skrzyżowanie z ul. Orkana, wytyczając nowe przejścia dla pieszych. Wyremontowana droga została oddana kierowcom jesienią 2014 r., a wartość inwestycji wyniosła blisko 5,4 mln zł.

Rok 2014 był okresem oddawania także **innych inwestycji drogowych**. Warto zwrócić uwagę na zakończoną w III kwartale przebudowę ul. Abramowickiej wraz z budową pętli, przebudowę estakad

³⁵ Przebudowa była częścią projektu: „Przebudowa ul. Narutowicza wraz z ulicami przyległymi (etap I) oraz adaptacja budynku przy ul. Narutowicza 32a na potrzeby Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. T. Szeligowskiego w Lublinie”. Szczegółowe informacje są dostępne na [stronie projektu](#).

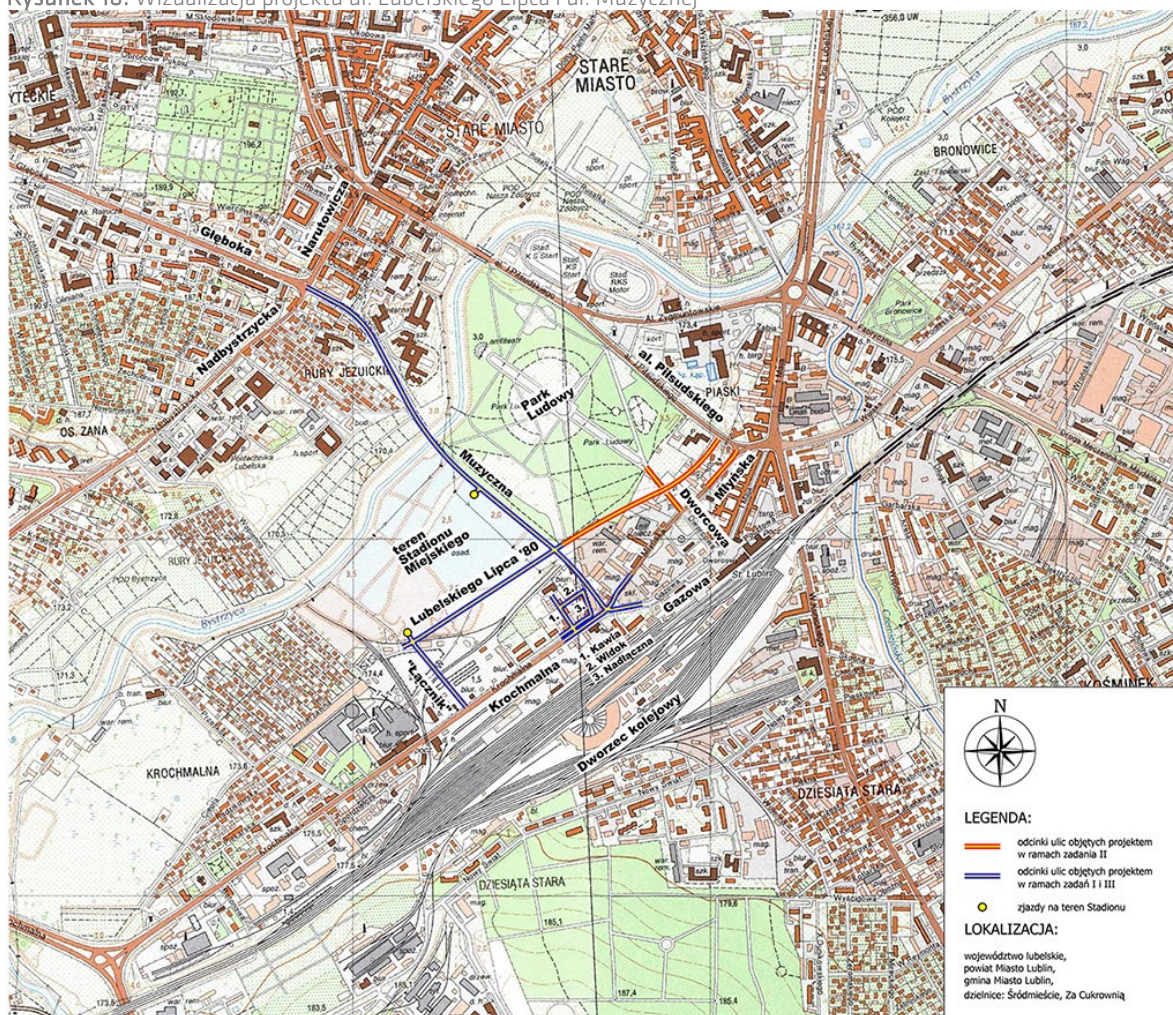
³⁶ Strona internetowa [Zarządu Dróg i Mostów](#).

³⁷ Strona internetowa [Zarządu Dróg i Mostów](#).

w al. Smorawińskiego, budowę połączenia między ul. W. Chodźki a ul. T. Szeligowskiego, czy wybudowanie nowych ulic, m.in.: ul. Skalistej, Dunikowskiego, Goplan, Nadrzecnej, Cynamonowej, Połabian, Lubuszan, Szerokie i Ślęzan³⁸.

Na szczególną uwagę zasługuje także trwająca w 2014 r. budowa nowego funkcjonalnego układu drogowego w dzielnicy Za Cukrownią, wokół stadionu przy ul. Krochmalnej (por. rysunek 10). Powstająca **Trasa Zielona** pozwoli rozwijać się kolejnym inwestorom ulokowanym w tej części miasta, a także zapewni dobre korytarze komunikacyjne dla obsługi Dworca PKP, a w przyszłości - Dworca Metropolitalnego. Całość przedsięwzięcia podzielono na trzy etapy. Pierwszy z nich obejmuje drogi dojazdowe do Stadionu, które oddano dla kierowców jesienią 2014 r. Drugim etapem budowy układu drogowego w tym rejonie będzie budowa kolejnego odcinka ul. Lubelskiego Lipca '80, który pobiegnie od skrzyżowania z ul. Muzyczną do skrzyżowania z al. Józefa Piłsudskiego, wraz z rozbudową ul. Młyńskiej i przebudową ul. Dworcowej. Przetarg na wykonanie tego etapu prac podpisano 30 września 2014 r. Kontynuacją rozwoju układu dróg będzie budowa ul. Muzycznej wraz z mostem na rzece Bystrzycy, która połączy ul. Stadionową ze skrzyżowaniem ul. Nadbystrzyckiej, ul. Głębokiej i ul. Narutowicza³⁹.

Rysunek 10: Wizualizacja projektu ul. Lubelskiego Lipca i ul. Muzycznej

Źródło: Strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

³⁸ Opracowanie na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

³⁹ Strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów.

Rozwój systemu transportu zrównoważonego wymaga podejmowania działań usprawniających **transport publiczny** w mieście. Rozwój systemu komunikacji publicznej zakłada poszerzenie jej na nowe obszary miasta, unowocześnienie taboru, wprowadzenie inteligentnego systemu zarządzania ruchem i informacją dla pasażerów oraz promowanie i rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego. Wybrane informacje pozwalające na ocenę zmian zachodzących w zakresie transportu zbiorowego zaprezentowano w tabeli 23. W 2014 r. liczba przejazdów pasażerów korzystających z komunikacji publicznej w Lublinie wyniosła 121,1 mln osób – o 5,6% więcej niż w 2012 r. Podzielenie tej wielkości przez liczbę dni w roku daje wynik ok. 332 tys. przejazdów każdego dnia, przy czym należy mieć świadomość, że w dniach roboczych pozostawała ona większa niż w dni wolne od pracy.

Tabela 23: Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie

	2012	2013	2014
Przejazdy pasażerów korzystających z komunikacji publicznej (w mln)	106	114,7	121,1
Liczba przejazdów przypadających na 1 dzień (w tys.)	290	314	332
Długość tras w granicach miasta Lublin (w km)	177,9	183,9	187,2
Liczba realizowanych połączeń miejskiej komunikacji publicznej, w tym:	66	62	72
<i>linie autobusowe</i>	54	50	58
<i>linie autobusowe nocne</i>	3	3	3
<i>linie trolejbusowe</i>	9	9	11
Posiadany tabor komunikacji publicznej, w tym:	380	375	364
<i>autobusy MPK</i>	245	238	234
<i>trolejbusy MPK</i>	64	65	92
<i>autobusy przewoźników prywatnych</i>	71	72	38

Uwagi: Szacunku liczby pasażerów dokonano w oparciu o dane o sprzedaży biletów jednorazowych oraz biletów okresowych, stosując przeliczniki GUS.

Źródło: Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

Długość tras komunikacji miejskiej w Lublinie w 2014 r. w porównaniu do 2013 r. wzrosła o 3,5 km i wyniosła 187,2 km. Był to więc kolejny rok zwiększania długości tras komunikacji publicznej w mieście.

W 2014 r. w Lublinie wyraźnie zwiększyła się liczba połączeń komunikacji publicznej - funkcjonowały 72 połączenia (o 10 więcej niż w 2013 r.), w tym 58 obsługiwanych przez linie autobusowe (o 8 więcej), 3 przez linie autobusowe nocne oraz 11 (o 3 więcej) przez linie trolejbusowe (por. tabela 23). Można także zauważyć stopniowe zmniejszanie taboru autobusowego (zwłaszcza przewoźników prywatnych) przy jednoczesnym zwiększeniu taboru trolejbusowego. W 2014 r. liczba autobusów MPK wyniosła 234 (o 4 mniej niż w 2013 r.), liczba trolejbusów – 92 (o 27 więcej), a liczba autobusów przewoźników prywatnych – 38 (o 34 mniej). Tym samym wyraźnie przyspieszył proces unowocześnienia taboru i rozwoju transportu niskoemisyjnego.

W 2014 r. realizowano cztery projekty finansowane ze środków unijnych, służące poprawie jakości transportu publicznego⁴⁰:

- 1) *Modernizacja infrastruktury przystankowej wraz z budową systemu informacji pasażerskiej dla poprawy jakości funkcjonowania komunikacji miejskiej w Lublinie*⁴¹

⁴⁰ Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

⁴¹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
Działanie	5.3 Miejski transport publiczny
Całkowita wartość projektu	13 162 806,24 zł
Wartość dofinansowania	8 753 418,65 zł
Termin realizacji projektu	01.07.2007 r. – 29.12.2014 r.

Zrealizowany projekt przyczynił się do poprawy komfortu podróży transportem zbiorowym, zwiększenia dostępności środków transportu publicznego dla osób niepełnosprawnych ruchowo oraz do redukcji niekorzystnego oddziaływania systemu transportu na środowisko poprzez przejęcie pasażerów ze środków transportu indywidualnego.

2) *Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie*⁴²

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
Działanie	3.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego
Całkowita wartość projektu	463 555 377,59 zł
Wartość dofinansowania	331 645 979,79 zł
Termin realizacji projektu	09.12.2010 r. – 31.12.2015 r.

Cele projektu to m.in.: wzrost atrakcyjności systemu transportu publicznego w Lublinie, wzrost konkurencyjności transportu zbiorowego w stosunku do indywidualnego, poprawa komfortu podróży transportem zbiorowym, poprawa dostępności środków transportu publicznego dla osób niepełnosprawnych ruchowo, wzrost niezawodności funkcjonowania transportu publicznego, czy redukcja niekorzystnego oddziaływania systemu transportu miejskiego na środowisko poprzez wprowadzenie ekologicznego taboru autobusowego i trolejbusowego oraz przejęcie pasażerów ze środków transportu indywidualnego.

3) *Budowa Miasteczka Ruchu Drogowego w Lublinie*⁴³

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
Działanie	5.3 Miejski transport publiczny
Całkowita wartość projektu	17 574 329,17 zł
Wartość dofinansowania	3 749 350,00 zł
Termin realizacji projektu	27.09.2007 r. – 31.12.2014 r.

Projekt zrealizowano w partnerstwie z Miejskim Ośrodkiem Sportu i Rekreacji „Bystrzyca”, Wojewódzkim Ośrodkiem Ruchu Drogowego w Lublinie oraz Komendą Wojewódzką Policji w Lublinie. W efekcie jego realizacji powstała infrastruktura służąca szeroko pojmowanej edukacji komunikacyjnej. Kształtowanie właściwych postaw od przedszkolaka przyczyni się w przyszłości do wydatnego polepszenia bezpieczeństwa na drogach Lublina. Miasteczko Ruchu Drogowego w sposób kompleksowy rozwiąże problem nauki jazdy rowerem i motorowerem na drogach publicznych i ścieżkach rowerowych.

⁴² Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁴³ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

4) *Budowa korytarza transportu zbiorowego do obsługi terenów położonych w sąsiedztwie przyszłego Zintegrowanego Intermodalnego Dworca Metropolitalnego w Lublinie – ul. Lubelskiego Lipca '80*⁴⁴

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
Działanie	3.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego
Całkowita wartość projektu	41 796 080,11 zł
Wartość dofinansowania	17 929 882,00 zł
Termin realizacji projektu	01.11.2014 r. - 31.12.2015 r

Projekt polega na budowie i wyposażeniu w trakcję trolejbusową odcinka ul. Lubelskiego Lipca '80 o długości 0,53 km, łączącego ul. Piłsudskiego z ul. Muzyczną. W ramach przedmiotowej inwestycji zaplanowano bezpośrednie połączenie przyszłego Zintegrowanego Dworca Metropolitalnego w Lublinie i jego sąsiedztwa z siecią miejskiego systemu transportu publicznego.

W ramach powyższych projektów w 2014 r. zrealizowano szereg inwestycji, dzięki którym Lublin wyróżnia się jedną z najnowocześniejszych komunikacji miejskich w Polsce. Zarząd Transportu Miejskiego zakupił 20 nowych, niskopodłogowych trolejbusów marki Solaris Trollino 12M, 12 trolejbusów Solaris Trollino 18M (przegubowych), a także 2 specjalne pojazdy techniczne przeznaczone do obsługi i naprawy trakcji trolejbusowej. Zamontowano również dwie ponadstandardowe wiaty przystankowe (na Majdanku i Placu Dworcowym), 8 wiat standardowych oraz nową tablicę informacji przystankowej (na ul. Unii Lubelskiej)⁴⁵. Równoległe z zakupem zeroemisyjnego transportu trwała rozbudowa sieci trakcji trolejbusowych. W 2014 r. powstały⁴⁶:

- trakcja trolejbusowa wraz z systemem zasilania w ul. Jana Pawła II (od ul. Armii Krajowej do ul. Granitowej) i ul. Armii Krajowej (od ul. Jana Pawła II do ul. Orkana) i ul. Granitowej,
- podstacja trolejbusowa przy ul. Pancerniaków,
- trakcja trolejbusowa wraz z systemem zasilania w ul. Nadbystrzyckiej,
- trakcja trolejbusowa wraz z systemem zasilania w ul. Zana i ul. Filaretów,
- trakcja trolejbusowa wraz z systemem zasilania w ul. Jana Pawła II (od ul. Armii Krajowej do ul. Nadbystrzyckiej) i ul. Krochmalnej (od ul. Nadbystrzyckiej do ul. Młyńskiej) wraz ze skrzyżowaniami,
- trakcja wraz z systemem zasilania w ul. Lwowskiej, al. Andersa i ul. Mełgiewskiej.

Dzięki tym inwestycjom Lublin stał się miastem o największym i najnowocześniejszym systemie trolejbusowym w Polsce, zyskując pojazdy przyjazne dla środowiska i zarazem tanie w eksploatacji. Dalszy rozwój zrównoważonego transportu ma zapewnić m.in. rozwój sieci trolejbusowej i zakup autobusów hybrydowych, powstanie nowego dworca metropolitalnego oraz wzrost długości bus-pasów. W planach jest także wprowadzenie nowego systemu biletów elektronicznych. Warto zwrócić uwagę, że projekt *Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie* otrzymał tytuł Top Inwestycji Komunalnych Polski Wschodniej 2014.

⁴⁴ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁴⁵ Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

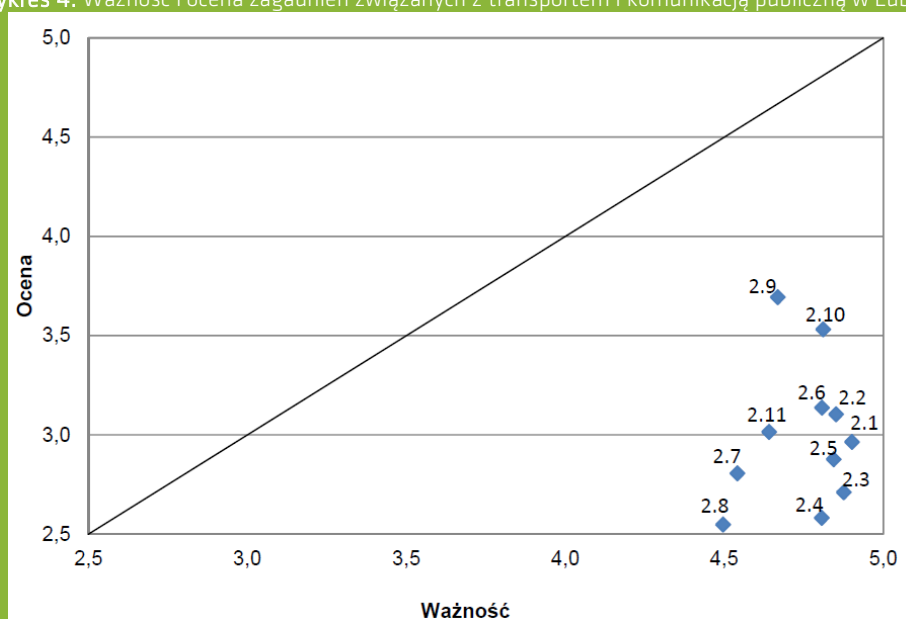
⁴⁶ Dane Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Szwajcarski benchmark w Lublinie. Transport i komunikacja publiczna

W 2014 r. opracowano raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z Miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz oparty na wzorcu szwajcarskim wypracowanym przez IQB-FHS i zastosowanym w wielu badaniach miast Szwajcarii w latach 2001-2013. Dzięki badaniu udało się uzyskać opinie 1 058 respondentów dotyczące różnych aspektów życia w mieście⁴⁷.

Jednym z poruszanych tematów był transport i komunikacja publiczna. Respondenci oceniali zarówno znaczenie poszczególnych aspektów w tym obszarze, jak i poziom swojego zadowolenia. Obie oceny były formułowane w 5-stopniowej skali. Ponieważ większość przeciętnych ocen respondentów sytuowała się bardzo blisko siebie, prezentując dane na wykresach skrócono skalę i zaczyna się ona od 2,5. Wyniki zaprezentowano na wykresie poniżej.

Wykres 4: Ważność i ocena zagadnień związanych z transportem i komunikacją publiczną w Lublinie

Legenda

- 2.1. Ulice w mieście są właściwie utrzymane.
- 2.2. Chodniki, drogi rowerowe i place w mieście są właściwie utrzymane.
- 2.3. Ulice w mieście są odśnieżane we właściwym czasie.
- 2.4. Chodniki i drogi rowerowe w mieście są odśnieżane we właściwym czasie.
- 2.5. Ulice w mieście umożliwiają płynne przemieszczanie się między dzielnicami.
- 2.6. Działania podejmowane przez władze miasta w celu zapewnienia płynnego ruchu są właściwe.
- 2.7. Liczba płatnych miejsc parkingowych w centrum miasta jest wystarczająca.
- 2.8. Liczba i długość ścieżek rowerowych w mieście jest wystarczająca.
- 2.9. Oferta komunikacji publicznej w mieście jest zgodna z moimi potrzebami.
- 2.10. Piesi mogą bezpiecznie poruszać się po chodnikach i ulicach miasta.
- 2.11. Rowerzyści mogą bezpiecznie poruszać się po ulicach i ścieżkach rowerowych w mieście.

Okazuje się, że wszystkie sprawy w zakresie transportu i komunikacji publicznej poruszane w pytaniach były uznane przez mieszkańców za ważne. Poziom satysfakcji mieszkańców kształtował się natomiast w okolicy wyniku 3 – środka pięciostopniowej skali. Najlepiej oceniono ofertę komunikacji publicznej (3,69) i bezpieczeństwo pieszych na chodnikach i ulicach (3,53). Najstąbiej wypadły natomiast: liczba i długość ścieżek rowerowych (2,55) oraz odśnieżanie ulic i chodników (2,71 i 2,58).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Wadowski, *Raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina zrealizowanych w ramach projektu Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, Lublin 2014.

⁴⁷ Pełny raport można znaleźć na stronie: strategia2020.lublin.eu.

Obok realizacji inwestycji drogowych ułatwiających kierowcom poruszanie się pomiędzy różnymi częściami miasta, elementem lokalnego układu transportowego jest **sieć połączeń rowerowych**. Składają się na nie różne elementy infrastruktury rowerowej: drogi rowerowe (samodzielne lub z drogami dla pieszych), pasy rowerowe wydzielone z jezdni, a także wydzielone z jezdni kontrapasy – o kierunku przeciwnym do kierunku jazdy aut. Według danych Urzędu Miasta Lublin, długość tras dla rowerzystów w Lublinie w 2014 r. wyniosła 118 km, o 38,7% więcej w porównaniu do 2013 r. Warto zwrócić uwagę, że około 80% tych tras stanowią drogi rowerowe. Mniej bezpieczne pasy rowerowe wytyczone w jezdni stanowią jedynie około jednej piątej wszystkich tras⁴⁸. Efektem rosnącej długości tras jest także wzrost wskaźnika długości tras rowerowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (por. tabela 24). Warto w tym miejscu zwrócić uwagę także na inaugurację Lubelskiego Roweru Miejskiego we wrześniu 2014 r., który na początku swojego funkcjonowania liczył 40 stacji i 400 rowerów⁴⁹.

Tabela 24: Długość tras rowerowych (km)

	2012	2013	2014
Trasy rowerowe ogółem	66,5	85,1	118
Trasy rowerowe na 10 tys. ludności	1,9	2,5	3,5

Uwagi: dane obejmują drogi dla rowerów wydzielone, drogi dla rowerów obok chodnika, drogi dla pieszych i rowerów, drogi dla pieszych z dopuszczonym ruchem rowerowym, pasy rowerowe, kontrapasy rowerowe, ulice z kontraruchem, ulice z zakazem ruchu a dopuszczonym ruchem rowerowym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Poprawa infrastruktury technicznej zakłada również rozwój **infrastruktury komunalnej**, w tym rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej, podłączanie nowych gospodarstw domowych do sieci oraz zwiększanie efektywności energetycznej miasta. Informacje pozwalające na ocenę dostępności i rozwoju tej infrastruktury zaprezentowano w tabeli 25. Inwestycje realizowane w 2014 r. doprowadziły do wzrostu **długości czynnej sieci kanalizacyjnej, gazowej sieci rozdzielczej oraz wodociągowej sieci rozdzielczej** odpowiednio o 5,8%, 0,8% i 1,1%. Wzrost długości infrastruktury sieciowej wpłynął więc pozytywnie na dostępność urządzeń sieciowych dla ludności. Potwierdza to rosnący odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej, gazowej i wodociągowej.

Tabela 25: Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci

	2012	2013	2014
Długość czynnej sieci (w km):			
kanalizacyjnej	572,4	588,5	622,9
gazowej	593,1	608,3	612,9
wodociągowej	594,4	604,9	611,6
Odsetek mieszkańców korzystających z sieci (w %):			
kanalizacyjnej	90,3	90,5	90,8
gazowej	87,2	87,3	87,4
wodociągowej	95,2	95,2	95,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

⁴⁸ Opracowano na podstawie strony internetowej: mirl.info.pl.

⁴⁹ Więcej informacji o Lubelskim Rowerze Miejskim można znaleźć w części B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Sprostanie wyzwaniom rozwojowym miasta oznacza konieczność modernizacji systemów ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, m.in. poprzez rozwój systemu proekologicznej gospodarki odpadami, rozbudowę składowisk czy modernizację sieci kanalizacji deszczowej. Efekty tych działań można monitorować wykorzystując dane o wytwarzanych i odzyskiwanych odpadach i oczyszczanych ściekach.

Analizując **informacje o odpadach** należy mieć na uwadze, że efektem rozwoju cywilizacyjnego jest rosnąca konsumpcja, której towarzyszy zwiększająca się ilość odpadów. Ich składowanie wiąże się z niekorzystnymi zmianami w środowisku naturalnym, dlatego odpady powinny być segregowane i w jak największej części poddawane odzyskowi. Pozytywne zmiany w tym kierunku miała zapewnić nowelizowana ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁵⁰, popularnie określana jako „ustawa śmieciowa”. Ustawa ta przeniosła na gminy obowiązek odbierania odpadów od mieszkańców i weszła w życie 1 lipca 2013 r.

Skutkiem wejścia ustawy w życie jest silny wzrost liczby właścicieli nieruchomości w Lublinie, od których odebrano odpady komunalne. W 2014 r. odpady odebrano od 138 305 właścicieli, co oznacza wzrost o 31,6% w stosunku do 2013 r. i aż o 114,6% w stosunku do 2012 r. Ilość odpadów komunalnych odebranych z obszaru miasta w 2014 r. wyniosła 117,6 tys. ton i zwiększyła się 3,9% w stosunku do 2013 r. Szczegółowe dane na ten temat przedstawiono w tabelach 26 i 27. W ciągu dwóch lat zmniejszył się także udział odpadów zmieszanych niepoddanych odzyskowi, a zwiększył udział odpadów zebranych selektywnie. Pozytywnym zjawiskiem jest także to, że ilość odprowadzonych ścieków w 2014 r. po raz kolejny zmniejszyła się – tym razem o 1,7%, i wyniosła 16 862 tys. m³. Wszystkie ścieki odprowadzone zostały oczyszczone (por. tabela 28). Warto zwrócić również uwagę, że Ministerstwo Środowiska przyznało Lublinowi dofinansowanie na opracowanie dokumentacji dla rozbudowy i modernizacji systemu

Tabela 26: Ilość oraz struktura odpadów odebranych

	2012		2013		2014	
	w tonach	w %	w tonach	w %	w tonach	w %
Odpady komunalne odebrane ogółem (w tonach), w tym:	142 650,14	100	113 168,61	100	117 615,61	100
niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, w tym:	102 806,76	72,1	90 205,06	79,7	86 906,00	73,9
<i>składowane</i>	14 813,42	10,4	9 507,27	8,4	5 247,70	4,5
<i>poddane odzyskowi</i>	87 993,34	61,7	80 697,79	71,3	81 658,30	69,4
odpady odebrane selektywnie ulegające biodegradacji	6 086,26	4,3	6 329,52	5,6	11 141,60	9,5
odpady odebrane z frakcji: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło	2 057,11	1,4	3 811,54	3,4	9 737,30	8,3
odpady budowlane i rozbiórkowe (inne niż niebezpieczne)	2 951,20	2,1	5 249,09	4,6	8 291,90	7,0
odpady komunalne nie wymienione w innych grupach	28 748,81	20,2	7 573,40	6,7	1 538,81	1,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

⁵⁰ Nowelizacji dokonano *Ustawą z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw*, Dz.U. 2011 nr 152 poz. 897. Tworzenie systemu gospodarowania odpadami nie jest zakończone, o czym świadczą kontrowersje dotyczące wykonywania ustawy przez samorządy, krytyczny raport NIK i późniejsze nowelizacje ustawy - Zob. Najwyższa Izba Kontroli, *NIK o odpadach komunalnych*, 22 czerwca 2015 r., [strona internetowa NIK](#).

Tabela 27: Liczba właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady komunalne

	2013	2012	2014
Liczba właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady komunalne	105 114	64 447	138 305

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 28: Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m³)

	2012	2013	2014
Ścieki odprowadzone	17 457	17 162	16 862
Ścieki oczyszczone	17 457	17 162	16 862

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

zbiorowego odbioru ścieków oraz zaopatrzenia w wodę. Wartość projektu to 6,6 mln zł, z czego 4,6 mln zł stanowi dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Porozumienie w tej sprawie podpisali przedstawiciele Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Lublinie oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie. Objęta projektem dokumentacja ma powstać do końca 2015 r., a inwestycje których dotyczy, będą realizowane w latach 2016-2020.

Wartość **wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska** w 2014 r. wyniosła 98 566 450,53 zł i była o 6,2% niższa niż w roku poprzednim, choć o 11,5% wyższa niż w 2012 r. Zmniejszył się również udział tych nakładów w wydatkach budżetu miasta ogółem (por. tabela 29). Takie tendencje wydają się świadczyć o tym, że potrzeby inwestycyjne w zakresie infrastruktury komunalnej są już w znacznej mierze zaspokojone.

Tabela 29: Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska

	2012	2013	2014
Wartość wydatków (w tys. zł)	88 429,8	105 095,4	98 566,5
Udział wydatków w wydatkach budżetu ogółem (w %)	5,39	5,64	4,85

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Lublin za lata 2012-2014.

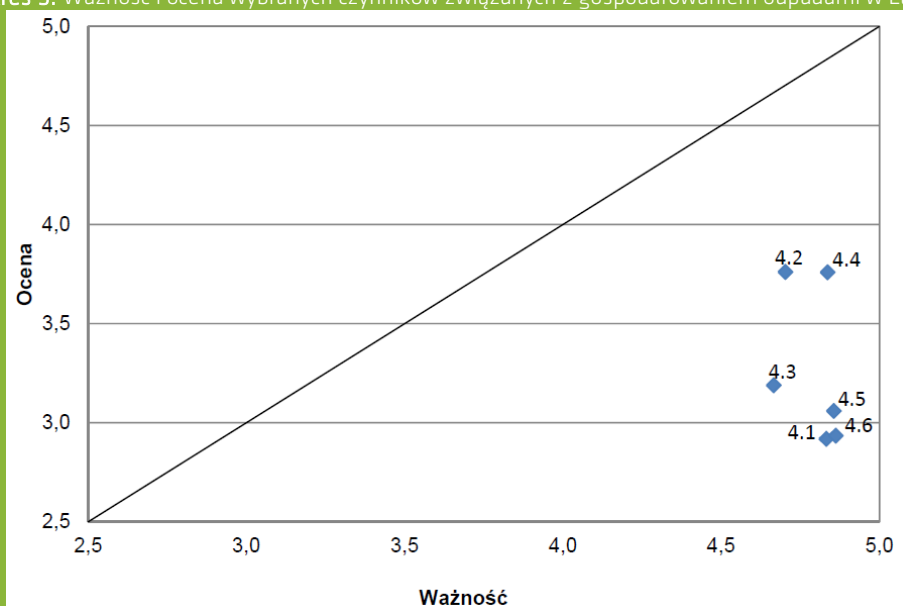
W ramach wspierania ochrony środowiska, odpowiedzialne za nie instytucje miejskie podjęły się także realizacji wielu **projektów ekologicznych**. Gmina Lublin jest miastem partnerskim programu „Moje miasto bez elektrośmieci”, który skierowany jest zarówno do indywidualnych mieszkańców miasta, jak i do lubelskich szkół. System powstał dzięki nawiązaniu współpracy Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Lublin z ElektroEko – Organizacją Odzysku Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego. Dzięki wdrożeniu programu zapewniony został sprawnie działający, bezpłatny system zbiórki zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego. Gmina Lublin po raz kolejny zorganizowała także konkurs „HURA MAKULATURA 2014”. W tej edycji akcji udział wzięło 4 630 dzieci z 21 przedszkoli i 16 szkół, zbierając ponad 89 ton makulatury. Za pozyskane środki placówki biorące udział w konkursie wzbogaciły świetlice szkolne i sale przedszkolne m.in. o pomoce dydaktyczne, gry edukacyjne czy książki. Nad Zalewem Zemborzyckim 29 czerwca 2014 r. zorganizowano IX Ekopiknik Rodzinny. Odwiedzający mogli obejrzeć sprzęt do selektywnej zbiórki odpadów, wziąć udział w warsztatach recyklingu, obejrzeć wystawę zwierząt egzotycznych czy występy taneczne. Najmłodszy mogli wziąć udział w wielu konkursach i zabawach oraz otrzymać upominki w zamian za zużyte baterie.

Szwajcarski benchmark w Lublinie. Gospodarka odpadami

W 2014 r. opracowano raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z Miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz oparty na wzorcu szwajcarskim wypracowanym przez IQB-FHS i zastosowanym w wielu badaniach miast Szwajcarii w latach 2001-2013. Dzięki badaniu udało się uzyskać opinie 1 058 respondentów dotyczące różnych aspektów życia w mieście⁵¹.

Jednym z poruszanych tematów była gospodarka odpadami. Respondenci oceniali zarówno znaczenie poszczególnych aspektów w tym obszarze, jak i poziom swojego zadowolenia. Obie oceny były formułowane w 5-stopniowej skali. Ponieważ większość przeciętnych ocen respondentów sytuowała się bardzo blisko siebie, prezentując dane na wykresach skrócono skalę i zaczyna się ona od 2,5. Wyniki zaprezentowano na wykresie poniżej.

Wykres 5: Ważność i ocena wybranych czynników związanych z gospodarowaniem odpadami w Lublinie

Legenda

- 4.1 Liczba koszy na śmieci na ulicach miasta jest wystarczająca.
- 4.2 Jestem dobrze poinformowany o zasadach segregacji śmieci.
- 4.3 Jestem dobrze poinformowany o tym, gdzie w Lublinie można oddawać zużyty sprzęt elektryczny/elektroniczny.
- 4.4 Śmieci na moim osiedlu są odbierane zgodnie z moimi oczekiwaniami.
- 4.5 Chodniki i place w mieście są czyste, niezaśmiecone.
- 4.6 Parki, skwery, trawniki w mieście są czyste, niezaśmiecone.

Okazuje się, że wszystkie sprawy w zakresie transportu i komunikacji publicznej poruszone w pytaniach były uznane przez mieszkańców za ważne. Najwyższe oceny zadowolenia mieszkańców dotyczą poinformowania o zasadach segregacji śmieci (3,76) oraz zgodności odbioru odpadów z ich oczekiwaniami (3,76). Opinie o pozostałych aspektach gospodarowania odpadami znalazły się w okolicy wyniku 3 – środka pięciostopniowej skali.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Wadowski, *Raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina zrealizowanych w ramach projektu Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, Lublin 2014.

⁵¹ Pełny raport można znaleźć na stronie: strategia2020.lublin.eu.

Kontynuowano także realizację *Programu usuwania azbestu dla Miasta Lublin*, który obejmował demontaż, załadunek, transport i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest pochodzących z pokryć dachowych i ścian budynków nieruchomości należących do osób fizycznych. W 2014 r. usunięto wyroby i odpady zawierające azbest ze 102 nieruchomości, demontując łącznie 10 215,3 m² wyrobów zawierających azbest oraz odbierając 203,8 ton odpadów z azbestem.

Warto zwrócić uwagę także na projekty w dziedzinie ochrony środowiska, w realizacji których wykorzystano zewnętrzne źródła finansowania⁵²:

1) *Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Lublinie*⁵³

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Nazwa programu	System zielonych inwestycji, Część 1 – zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej
Całkowita wartość projektu	10 707 100,00 zł
Wartość dofinansowania	2 827 875,00 zł
Termin realizacji projektu	01.10.2012 r. – 31.05.2014 r.

2) *Termomodernizacja oświatowych obiektów użyteczności publicznej w Lublinie – etap III*⁵⁴

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Nazwa programu	System zielonych inwestycji, Część 1 – zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej
Całkowita wartość projektu	7 592 625,00 zł
Wartość dofinansowania	1 909 734,00 zł
Termin realizacji projektu	01.07.2013 r. – 31.05.2014 r.

3) *Kanalizacja deszczowa w ulicy Głuskiej w Lublinie na odcinku od mostu przy ul. Głuskiej do ul. Strojnowskiego wraz z przyłączami do wpustów deszczowych*⁵⁵

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
Całkowita wartość projektu	5 917 799,63 zł
Wartość dofinansowania	4 700 000,00 zł
Termin realizacji projektu	2013 r. – 2014 r.

4) *Kanalizacja deszczowa NF od ul. Skalskiego wzdłuż granicy miasta do Strefy Ekonomicznej i w al. Witosa do granicy Miasta Lublin*⁵⁶

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
Całkowita wartość projektu	5 810 191,28 zł
Wartość dofinansowania	3 400 000,00 zł
Termin realizacji projektu	12.2013 r. – 09.2014 r.

⁵² Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

⁵³ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁵⁴ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁵⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁵⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

5) *Kanalizacja deszczowa w ul. Zelwerowicza w Lublinie, na odcinku od skrzyżowania z ul. Poligonową do skrzyżowania z ul. Choiny, wraz z przyłączami do wpustów deszczowych*⁵⁷

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
Całkowita wartość projektu	3 282 974,85 zł
Wartość dofinansowania	2 500 000,00 zł
Termin realizacji projektu	12.2013 r. – 31.10.2015 r.

Wskazane wyżej **projekty termomodernizacyjne** prowadzą do korzystnych efektów środowiskowych, gdyż ograniczają zużycie energii o więcej niż 50%, co pozwala na znaczne ograniczenie emisji dwutlenku węgla. W 2014 r. została zakończona termomodernizacja budynków:

- Szkoły Podstawowej nr 4, ul. Hiacyntowa 69 w Lublinie,
- Szkoły Podstawowej nr 31, ul. Lotnicza 1 w Lublinie,
- Gimnazjum nr 7, ul. Krasieńskiego 7 w Lublinie,
- Gimnazjum nr 19, ul. Szkolna 6 w Lublinie,
- I Liceum Ogólnokształcącego, al. Racławickie 26 w Lublinie,
- VI Liceum Ogólnokształcącego, ul. Mickiewicza 36 w Lublinie,
- IX Liceum Ogólnokształcącego, ul. Struga 6 w Lublinie,
- Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2, ul. Przyjaźni 12 w Lublinie,
- Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 6, ul. Krochmalna 29 w Lublinie,
- Urzędu Miasta Lublin, ul. Podwale 3a w Lublinie.

Wybudowana **kanalizacja deszczowa** umożliwi z kolei odprowadzenie wód opadowych z nawierzchni utwardzonych, placów, chodników i terenów zielonych. Kanalizacja zaprojektowana została jako szczelna, a więc nie będzie następowało przesiąkanie ścieków do gruntu, ani też drenowanie gruntu. Żadna z inwestycji nie stanowi zagrożenia dla wód gruntowych i głębinowych i nie wpłynie na zmiany stosunków wodnych. Wody deszczowe z terenów przyległych do ul. Głuskiej odprowadzane będą do miejskiego systemu kanalizacji deszczowej do kolektora DN 2 000 oraz do rowów otwartych poprzez separatory SKG BP, a następnie do rzeki Czerniejówki. Kanalizacja deszczowa wybudowana w rejonie Podstrefy Lublin SSE EURO-PARK Mielec umożliwi odprowadzanie ścieków deszczowych z obszaru obejmującego części gmin: Lublin, Świdnik i Głusk, stwarzając możliwość odwodnienia części SSE, zrealizowanego przez GDDKiA nowego układu drogowego, a także planowanych do budowy w tym rejonie dróg i placów. Analogiczną funkcjonalnością charakteryzuje się sieć kanalizacji deszczowej w ul. Zelwerowicza.

Analizując działalność w zakresie ochrony środowiska warto zwrócić uwagę na **wydarzenia organizowane w Lublinie oraz nagrody przyznane za osiągnięcia w tym obszarze**. Dnia 24 września 2014 r., Lublin był gospodarzem organizowanej już po raz piąty konferencji ECOFORUM „Po pierwsze środowisko” – spotkań przedstawicieli świata nauki, polityki, biznesu dostrzegających potrzebę proekologicznej działalności w zakresie ochrony środowiska. Konferencja ta, zainicjowana w 2010 r. przez

⁵⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Prezydenta Miasta Lublin, stanowi okazję do dyskusji eksperckich i wymiany pomysłów oraz doświadczeń przedstawicieli różnych środowisk w zakresie skutecznej ochrony środowiska. Podczas konferencji w 2014 r. dyskutowano m.in. o inteligentnych rozwiązaniach dla ochrony środowiska, odnawialnych źródłach energii, ciepłownictwie oraz o systemie gospodarowania odpadami komunalnymi po reformie z 2013 r. Honorowy Patronat nad konferencją objęli Janusz Piechociński – Wicepremier, Minister Gospodarki, Maciej Grabowski – Minister Środowiska, Włodzimierz Karpiński – Minister Skarbu Państwa oraz Andrzej Jagusiewicz – Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

Lublin został również laureatem drugiej edycji konkursu ECO-MIASTO 2014 w kategorii „Mobilność zrównoważona”. Projekt ECO-MIASTO powstał z inicjatywy Ambasady Francji w Polsce, Renault Polska oraz partnerów instytucjonalnych – Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, firm Saint-Gobain, Schneider i Krajową Agencją Poszanowania Energii. Celem projektu jest rozpowszechnianie wśród polskich gmin dobrych praktyk zrównoważonego rozwoju oraz zachęcanie do ich realizowania na poziomie lokalnym. W ramach Konkursu ECO-MIASTO nagrodzono najbardziej zaangażowane polskie miasta w kategoriach zrównoważonej mobilności, efektywności energetycznej budynków i gospodarki odpadami.

Cel poprawy infrastruktury technicznej pozytywnie wyróżnia się zarówno pod względem realizowanych działań, jak i osiągniętych efektów. Na jego priorytetowe znaczenia w 2014 r. wskazuje wielkość tych wydatków, które były o niemal 2/3 wyższe niż w 2012 r. Różne projekty infrastrukturalne były przy tym realizowane z poszanowaniem interesów mieszkańców i z dbałością o jakość przestrzeni miejskiej. Koncentracja na projektach infrastrukturalnych w pierwszej fazie realizacji Strategii wydaje się być zasadnym kierunkiem zwiększenia przyjazności miasta. W 2014 r. zakończono największą jak do tej pory inwestycję drogową w Lublinie - budowę ul. Solidarności do węzła „Dąbrowica” obwodnicy miasta. Do zwiększenia przepustowości dróg i poprawy bezpieczeństwa przyczyniły się remonty ulic: Filaretów, Narutowicza, Łęczyńskiej, Głuskiej czy Armii Krajowej. W 2014 r. nastąpił również bardzo duży postęp w komunikacji publicznej, mierzony ilością i jakością taboru czy długością tras w granicach miasta. Nowe trolejbusy i kolejne trakcje trolejbusowe świadczą o postępach w zakresie unowocześniania taboru i rozwoju transportu niskoemisyjnego. Rozwój komunikacji publicznej doprowadził do przejścia części pasażerów z ruchu indywidualnego i wzrostu liczby pasażerów o ponad 14% w stosunku do 2012 r. Mocną stroną Lublina jest także rozwój infrastruktury rowerowej - w ciągu dwóch lat w Lublinie przybyło ponad 50 km tras dla rowerzystów oraz zainaugurowano Lubelski Rower Miejski. Korzystne tendencje można także obserwować w obszarze gospodarki komunalnej. Szczególną uwagę warto zwrócić na gospodarowanie odpadami - podczas gdy liczba właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady, w ciągu dwóch lat wzrosła ponad dwukrotnie, ilość odpadów została ograniczona o blisko 20%, przy wzroście udziału tych zebranych selektywnie i przetworzonych.

B.2. Zwiększenie komfortu życia

Poczucie wygody życia reprezentuje najbardziej podstawowe potrzeby mieszkańców związane z przyjaznością miasta. Ich zaspokajanie zależy od wielu różnorodnych czynników. W Strategii Lublin 2020 szczególną uwagę zwrócono na jakość przestrzeni miejskich, warunki mieszkaniowe, sytuację grup społecznych zmarginalizowanych lub wymagających szczególnej opieki, bezpieczeństwo publiczne oraz wybrane usługi publiczne.

Oceniając postępy w zakresie komfortu życia posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi, ilościowymi i jakościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano dane związane z rynkiem mieszkaniowym, uzupełnione informacjami o miejskiej gospodarce mieszkaniowej. Następnie zaprezentowano liczbę przestępstw i wypadków drogowych oraz wskaźniki dotyczące opieki zdrowotnej. W ramach analizy działań Urzędu Miasta w zakresie zwiększania dostępności usług publicznych przedstawiono informacje o funkcjonowaniu Biura Obsługi Mieszkańców. Pozostałą część rozdziału wypełnia przegląd działań w zakresie polityki społecznej, począwszy od informacji o liczbie beneficjentów pomocy społecznej, informacji o domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia w mieście, po udogodnienia dla seniorów, rodzin i osób niepełnosprawnych. Analizę dopełniają: zestawienie rynku nieruchomości w Lublinie z innymi miastami oraz wyniki ankietowego badania satysfakcji mieszkańców Lublina. O komforcie życia decyduje także wiele innych czynników, które nie zostały omówione w tej części raportu, m.in. dostosowanie układu funkcjonalno-przestrzennego miasta do potrzeb mieszkańców czy oferta możliwości spędzania czasu wolnego. Z tego powodu analizując postępy w zwiększaniu komfortu życia należy brać pod uwagę także realizację działań i mierniki przyporządkowane do innych celów Strategii, zwłaszcza: *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*, *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* i *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Jednym z kluczowych czynników oddziałujących na jakość życia jest **mieszkalnictwo**. O ile nowe inwestycje są adresowane do zamożniejszej części społeczeństwa, o tyle poprawa standardów już istniejących zasobów mieszkaniowych może okazać się dostępniejszym i powszechniejszym sposobem rozwiązywania problemów mieszkaniowych. W 2014 r. odnotowano ilościową poprawę zasobów mieszkaniowych: **przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania** przypadająca na 1 osobę wyniosła 25,5 m² (wzrost o 0,4 m²), a liczba mieszkań na 1 tys. mieszkańców wzrosła do 425,9 (por. tabela 30). Przeciętna powierzchnia mieszkania w Lublinie wyniosła 60 m².

Tabela 30: Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie

	2012	2013	2014
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (w m ²)	24,4	25,1	25,5
Mieszkania na 1 000 mieszkańców	408,4	420	425,9

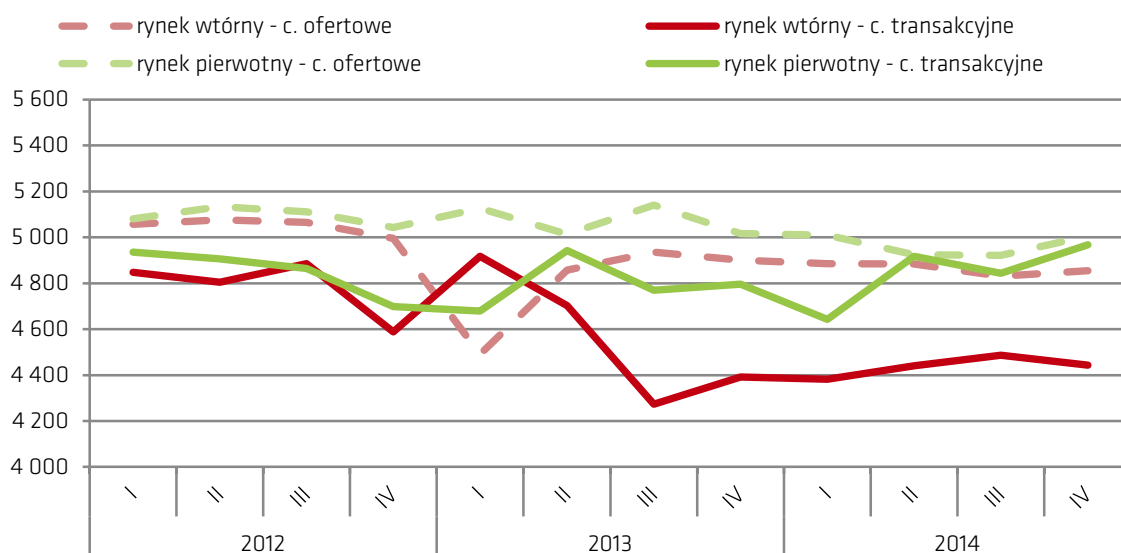
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Szczegółowe dane o sytuacji na rynku mieszkaniowym w Lublinie dostarcza badanie NBP, którego wyniki są prezentowane w cyklicznym opracowaniu *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości*

mieszaniowych i komercyjnych w Polsce⁵⁸. Na rynku pierwotnym w Lublinie w 2014 r. oddano do użytkowania 1 336 mieszkań - o 46% mniej niż w roku poprzednim. Jednocześnie zwiększyła się liczba mieszkań, których budowę rozpoczęto (wzrost o 60,5% w porównaniu do 2013 r.) oraz zmniejszyła się liczba wydanych pozwoleń na budowę mieszkań deweloperskich (spadek o 1,4%). Najwyższy udział, zarówno w przypadku ofert, jak również transakcji, miały mieszkania dwupokojowe (średnio odpowiednio ok. 52% i ok. 48%). Były to głównie mieszkania o powierzchni użytkowej 40-60 m², które stanowiły ok. 53% ofert oraz ok. 49% zawartych transakcji. Jednocześnie wzrost siły nabywczej wynagrodzeń spowodował, że zmniejszyło się zainteresowanie mieszkaniami z jednym pokojem - tzw. kawalerkami. Wzrósł również popyt na mieszkania powyżej 70 m². Główne inwestycje mieszkaniowe skoncentrowane są na obrzeżach miasta w tzw. dzielnicach sypialniach w częściach: południowo-zachodniej (Węglin, Czuby), północno-zachodniej (Sławin) oraz w północno-wschodniej (Rudnik). Realizowane są również inwestycje w ścisłym centrum, dedykowane dla zamożniejszych klientów⁵⁹.

Z analizy kształtowania się **średnich cen mieszkań w 2014 r. na rynku pierwotnym i wtórnym**, zarówno z ofert jak i zawartych transakcji, wynika, że ceny były stabilne, ulegając tylko nieznacznym wahaniom (por. wykres 6). Ceny ofertowe mieszkań na rynku pierwotnym w porównaniu z poprzednim rokiem wykazywały tendencję zniżkową. Z kolei ceny transakcyjne w I i II kw. 2014 r. były niższe od notowanych w pierwszej połowie 2013 r., natomiast w drugiej połowie roku zauważalny był wzrost cen transakcyjnych. Średnia cena ofertowa m² mieszkania w IV kw. 2014 r. była o 0,8% wyższa od średniej ceny transakcyjnej, podczas gdy w IV kw. 2013 r. odchylenie to wynosiło 4,6%. Deweloperzy przewidują utrzymanie obecnego poziomu sprzedaży, a promocje będą dotyczyły tylko wyprzedaży ostatnich mieszkań w danej inwestycji⁶⁰.

Wykres 6: Średnia cena transakcyjna m² mieszkania w Lublinie na rynku pierwotnym i wtórnym

Źródło: Opracowanie własnych na podstawie danych NBP: *Rynek nieruchomości - informacja kwartalna*.

⁵⁸ *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2014 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, 2015, s. 139-151.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 139.

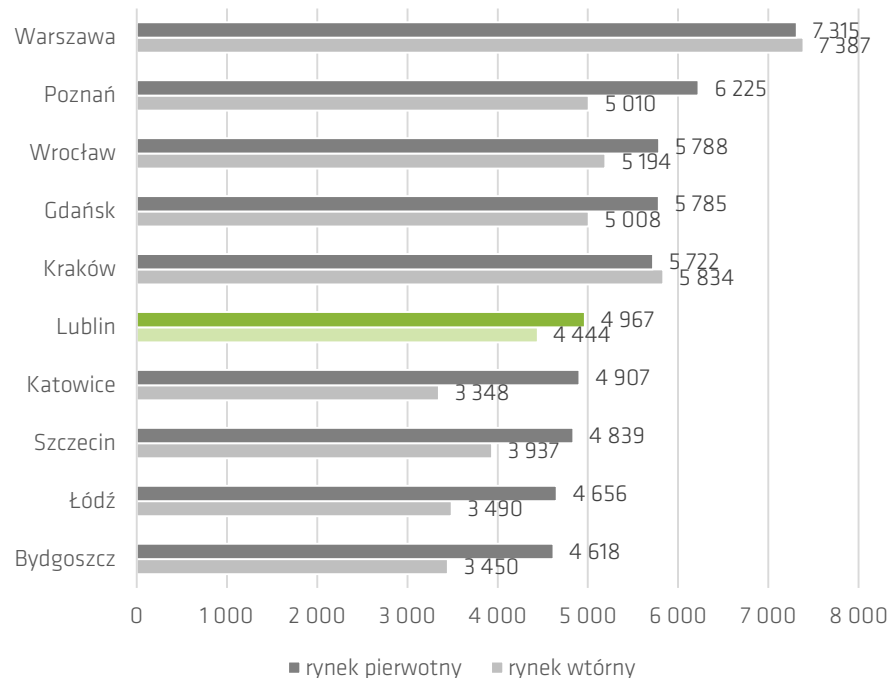
⁶⁰ *Ibidem*, s. 139.

Na rynku wtórnym w I półroczu 2014 r. odnotowano wzrost średnich cen ofertowych przy jednoczesnym spadku cen transakcyjnych w relacji r/r. W II półroczu tendencja się odwróciła, ceny ofertowe spadły, a transakcyjne wzrosły. W IV kw. 2014 r. średnia cena ofertowa m² mieszkania wynosiła 4 854 zł, transakcyjna 4 444 zł/m², a odchylenie średniej ceny ofertowej mieszkania w stosunku do średniej ceny transakcyjnej wynosiło 9,2%. Sprzedający nadal wystawiali mieszkania do sprzedaży za wyższą cenę, aby mieć możliwość negocjacji. W 2014 r., tak jak w poprzednich latach (z uwagi na akademicki charakter miasta) najwięcej transakcji było zawartych w II i III kw. ub. r. (po ok. 30%), najmniej w I i IV kw. (po ok. 20%). Średni czas sprzedaży mieszkania na rynku wtórnym w 2014 r. zmniejszył się i kształtował się w granicach 160-180 dni. Warto dodać, że średnie stawki najmu w 2014 r. kształtowały się na poziomie ok. 30 zł/m². Najpopularniejsze dzielnice wynajmowanych mieszkań to: Czuby, Sławinek, Czechów, LSM, Kalinowszczyzna, Śródmieście i Wiktoryn.⁶¹

W 2014 r. na rynku mieszkaniowym, po sześciu latach stabilizacji, zanotowano wzrost zarówno popytu, jak i podaży. Zwiększyła się sprzedaż mieszkań już wybudowanych, jak też liczba mieszkań wprowadzanych na rynek przez deweloperów, jednak ceny pozostały stabilne. Wzrosła również liczba nowych projektów inwestycyjnych.

W większości miast poddanych analizie (za wyjątkiem Warszawy i Krakowa) ceny m² mieszkań na rynku pierwotnym przewyższają ceny na rynku wtórnym. Różnice w tych cenach nie są znaczące, chociaż rynek pierwotny zazwyczaj oferuje mieszkania lepsze jakościowo od już istniejących. Ceny nieruchomości mieszkaniowych w Lublinie są niższe o 32-40% niż w Warszawie oraz o 11-24% w stosunku do Krakowa, Wrocławia, Poznania czy Gdańska. Są natomiast wyższe niż w Łodzi, Katowicach, Szczecinie i Bydgoszczy.

Wykres 7: Średnia cena transakcyjna m² mieszkania w największych polskich miastach w IV kw. 2014 r.

Ramka 2:
Rynek nieruchomości w Polsce w 2014 r.

Źródło: Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2014 r., Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, 2015.

⁶¹ *Ibidem*, s. 151.

Eksperti NBP zwracają również uwagę, że oddana do użytku w 2014 r. obwodnica Lublina w znacznym stopniu poprawiła komunikację miasta z gminami sąsiadującymi (Świdnik, Wólka), które są uzupełnieniem rynku nieruchomości w Lublinie z uwagi na niższe ceny mieszkań. W 2014 r. w relacji r/r w pow. świdnickim oddano do użytkowania o 113,1% więcej mieszkań oraz wydano o 13,3% więcej pozwoleń na budowę mieszkań niż w 2013 r.⁶²

Średnia cena nieruchomości w Lublinie jest relatywnie niska na tle największych polskich miast. Zestawienie cen wraz z komentarzem analitycznym NBP zaprezentowano w ramce 2. Możliwości nabywcze mieszkańców zależą jednak nie tylko od ceny metra kwadratowego mieszkań, ale także od wysokości wynagrodzeń uzyskiwanych w danym mieście. Tempo wzrostu wynagrodzeń w Lublinie było wyższe od dynamiki cen nieruchomości, dzięki czemu dostępność metra kwadratowego za średnią płacę wzrosła. W zależności od kwartału, za przeciętne wynagrodzenie można było kupić średnio od 0,84 do 0,87 m² mieszkania na rynku pierwotnym i od 0,76 do 0,82 m² na rynku wtórnym. Powierzchnia mieszkaniowa dostępna za średnią płacę uzyskiwaną w Warszawie, Krakowie czy Wrocławiu była mniejsza średnio o 15%.

Zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej lub życiowej służy **zasób mieszkaniowy Miasta Lublin**. Składają się na niego lokale mieszkalne będące własnością Miasta Lublin albo gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem Miasta, z wyjątkiem товариств budownictwa społecznego, a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów. Niemal wszystkie lokale są zarządzane przez Zarząd Nieruchomości Komunalnych. Na koniec 2014 r. w zasobach mieszkaniowych gminy znajdowało się 8 687 lokali komunalnych zamieszkiwanych przez 22 386 mieszkańców oraz 918 lokali socjalnych (por. tabela 31). Od kilku lat liczba mieszkań socjalnych systematycznie rośnie, przy stabilizacji liczby mieszkań komunalnych. Takie tendencje są wypadkową wielu czynników: inwestycji budownictwa komunalnego, częściowej prywatyzacji zasobu mieszkaniowego, sprzedaży budynków ze względu na nieopłacalność remontów, rozbiórki budynków w złym stanie technicznym, czy scalania wcześniej podzielonych lokali po zwolnieniu lokalu przez jednego z najemców. Dodatkowo, część lokali zostaje przekwalifikowanych z komunalnych na socjalne.

Tabela 31: Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin

	2012	2013	2014
Liczba mieszkań komunalnych w zasobach Gminy Lublin	8 742	8 679	8 687
Liczba mieszkań socjalnych w zasobach Gminy Lublin	826	865	918

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Dzięki budowie dwóch budynków wielorodzinnych w rejonie ul. Zygmunta Augusta, w 2014 r. oddano do użytku 64 nowe mieszkania komunalne. Zwiększaniu się liczby lokali w zasobach gminy towarzyszy jednak wysokie zapotrzebowanie ze strony mieszkańców, skutek czego okres oczekiwania na lokal wynosi wciąż około 7 lat. Z raportu NIK po kontroli przeprowadzonej w 2013 i 2014 r. w wybra-

⁶² *Ibidem*, s. 140.

nych polskich gminach wynika, że niewystarczające zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych jest problemem ogólnopolskim, który wymaga rozwiązań o charakterze systemowym. Kontrolerzy NIK wskazywali, że niski stopień zaspokojenia potrzeb na lokale komunalne i socjalne wynikał z ograniczonej ilości środków finansowych, które kontrolowane gminy mogły przeznaczyć na pozyskanie nowych lokali oraz utrzymanie istniejącego zasobu⁶³.

Inną formą pomocy osobom w trudnej sytuacji materialnej są **dotatki mieszkaniowe**, stanowiące formę wsparcia osób, które nie są w stanie ponieść pełnych kosztów utrzymania mieszkania. Urząd Miasta gromadzi dane o liczbie decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego, które są wydawane na okres 6 miesięcy. W 2014 r. wydano 9 392 decyzje, a przeciętna wielkość świadczenia wyniosła 218,04 zł/msc (por. tabela 32). Przyznanie dodatku jest uzależnione od spełnienia kryterium dochodowego, dlatego zmniejszająca się rokrocznie liczba decyzji może świadczyć o poprawie sytuacji materialnej w grupie osób o niskich dochodach. Warto także zwrócić uwagę, że dostępność mieszkań w Lublinie zwiększa oferta Towarzystwa Budownictwa Społecznego. W 2014 r. TBS „Nowy Dom” rozpoczął realizację kolejnej inwestycji polegającej na budowie 3 nowych bloków z 124 mieszkaniami jedno i dwupokojowymi. Termin zakończenia tej inwestycji zaplanowano na koniec 2015 r.

Tabela 32: Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia

	2012	2013	2014
Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego	10 128	10 002	9 392
Średnia miesięczna kwota dodatku mieszkaniowego (w zł)	214,36	215,66	218,04

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Stopniowa poprawa standardów mieszkaniowych znajduje potwierdzenie we wzroście odsetka mieszkań wyposażonych w **instalacje sanitarno-techniczne**. W 2014 r. zwiększył się odsetek mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie (o 0,1 p.p.), zaś odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg i łazienkę pozostał na niezmiennym poziomie i wyniósł odpowiednio 99% i 96% (por. tabela 33).

Tabela 33: Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %)

	2012	2013	2014
Wodociąg	99,0	99,0	99,0
Łazienka	95,9	96,0	96,0
Centralne ogrzewanie	90,4	90,6	90,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zwiększenie komfortu życia wiąże się również z poprawą **bezpieczeństwa publicznego**. Miernikiem poziomu bezpieczeństwa może być **liczba przestępstw oraz ich wykrywalność**. Wyczerpujące informacje w tym zakresie można znaleźć w corocznych *Sprawozdaniach z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie*, które są dostępne na stronie strategia2020.lublin.eu. W 2014 r. nastąpiła zdecydowana poprawa bezpieczeństwa, o czym świadczy spadek o 19,8% liczby stwierdzonych przestępstw, która w 2014 r. wyniosła 7 685 (por. tabela 34). Zmniejszenie skali przestępczości wpłynęło

⁶³ Zob. Najwyższa Izba Kontroli, *Gospodarowanie lokalami komunalnymi w budynkach mieszkalnych. Informacja o wynikach kontroli*, 2012, [strona internetowa NIK](http://strona.internetowa.NIK); Najwyższa Izba Kontroli, *Wykonywanie przez wybrane gminy obowiązku zapewnienia lokali socjalnych i pomieszczeń tymczasowych. Informacja o wynikach kontroli*, 2014, [strona internetowa NIK](http://strona.internetowa.NIK).

także na obniżenie liczby przestępstw wykrytych⁶⁴. Odnotowano również wzrost odsetka przestępstw wykrytych w stosunku do przestępstw stwierdzonych, który jest na najwyższym poziomie od 2009 r., kiedy wykryto niespełna 44% przestępstw.

Tabela 34: Liczba przestępstw i ich wykrywalność

	2012	2013	2014
Przestępstwa stwierdzone	12 049	9 577	7 685
Przestępstwa wykryte	6 798	5 050	4 418
Stosunek przestępstw wykrytych do stwierdzonych (%)	56,4	52,7	57,5

Źródło: Dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

W analizowanym okresie zmniejszeniu uległa również liczba odnotowanych **wypadków drogowych** – w 2014 r. wyniosła 224 i była o 2,2% mniejsza niż w 2013 r. O 5,54% zmniejszyła się liczba odnotowanych kolizji drogowych. Największą liczbę wypadków odnotowano na al. Solidarności (13), ul. Kunickiego (11), al. Witosa (9), ul. Jana Pawła II (8) oraz na Drodze Męczenników Majdanka (7). Patrząc na liczbę ofiar śmiertelnych, najbardziej niebezpieczne okazały się ul. Diamentowa (2) i al. Unii Lubelskiej (2).

Tabela 35: Liczba kolizji i wypadków drogowych

	2012	2013	2014
Odnotowane wypadki drogowe	254	229	224
Odnotowane kolizje drogowe	4735	4 826	4 570

Źródło: Dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

Troska o wygodę życia polega także na dostosowaniu miasta do potrzeb różnych grup mieszkańców, począwszy od dzieci, przez osoby chore bądź niepełnosprawne, rodziny zagrożone wykluczeniem lub będące w trudnej sytuacji życiowej, rodziny wielodzietne lub niepełne, aż po seniorów. Bezpieczeństwo socjalne tych grup, mające wymiar materialny i niematerialny, zależy m.in. od poprawy jakości usług publicznych, w tym dostępu do ochrony zdrowia, usprawnienia obsługi mieszkańców i dostępu do informacji publicznej.

Dostępność opieki zdrowotnej jest w znacznej mierze uwarunkowana czynnikami znajdującymi się poza kompetencjami władz miasta, jednak należy do najważniejszych aspektów kształtujących jakość życia mieszkańców i przyjazność miasta. W końcu 2014 r. w Lublinie funkcjonowało 9 szpitali, rozumianych w tym miejscu jako samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (por. tabela 36). Zmniejszenie liczby podmiotów wynikało wyłącznie ze zmian organizacyjnych - 8 grudnia 2014 r. nastąpiło połączenie Wojewódzkiej Przychodni Stomatologicznej przy ul. Lubartowskiej ze Stomatologicznym Centrum Klinicznym Uniwersytetu Medycznego, a 31 grudnia 2014 r. Samodzielny Publiczny Szpital Wojewódzki im. Jana Bożego przy ul. Biernackiego oficjalnie przejął Okręgowy Szpital Kolejowy przy ul. Kruczkowskiego. Konsolidacja Szpitali nie spowodowała zmiany miejsca świadczenia usług czy zmniejszenia dostępnej pomocy. Oprócz jednostek publicznych, w mieście funkcjonuje coraz większa

⁶⁴ Przestępstwo wykryte to przestępstwo stwierdzone, w którym ustalono przynajmniej jedną osobę podejrzaną i udowodniono jej popełnienie przestępstwa w zakończonym postępowaniu przygotowawczym. Przestępstwo stwierdzone jest natomiast zdarzeniem, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem.

liczba podmiotów prywatnych, oferujących na zasadach komercyjnych wybrane usługi medyczne zarówno w ramach leczenia stacjonarnego, jak i tzw. leczenia stacjonarnego jednego dnia. Na koniec 2014 r. w rejestrze podmiotów medycznych figurowało 19 takich jednostek.

Liczba łóżek na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej zwiększyła się o 53 i wyniosła 4 600, co w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców daje wynik 134,6. Oceniając dostępność publicznych usług medycznych należy mieć na uwadze, że specjalistyczna opieka zdrowotna zaspokaja potrzeby nie tylko mieszkańców miasta, ale także całego regionu. Województwo lubelskie należy do regionów o najwyższym wskaźniku liczby łóżek szpitalnych w stosunku do populacji, zajmując 3 miejsce w Polsce. Liczba przychodni i praktyk lekarskich realizujących ambulatoryjne świadczenia opieki zdrowotnej zwiększyła się o 7,2% i wyniosła 296, podczas gdy liczba udzielonych porad wzrosła o 1,2% i wyniosła 4,26 mln.

Tabela 36: Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej

	2012	2013	2014
Szpitala (bez oddziałów i filii)	11	11	9
Łóżka na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej	4 535	4 547	4 600
Łóżka na 10 tys. mieszkańców	130,4	132,2	134,6
Przychodnie i praktyki lekarskie	279	276	296
Udzielone porady lekarskie (ambulatoryjna opieka zdrowotna)	4 084 990	4 212 202	4 263 040

Uwagi: Stan na 31 grudnia danego roku. Dane o szpitalach pochodzą z Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą i obejmują tylko samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej realizujące leczenie stacjonarne (kod 0100). Porady w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej, łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu MON i MSW.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

Na komfort życia mieszkańców Lublina, a zarazem na jakość polityk publicznych, wpływa również obsługa mieszkańców w urzędach miejskich i dostęp do informacji publicznej. Aby ułatwić mieszkańcom Lublina korzystanie z usług świadczonych przez Urząd Miasta, w różnych częściach miasta utworzono **Biura Obsługi Mieszkańców (BOM)**. Dzięki Biurom mieszkańcy w jednym miejscu otrzymują kompetentną informację dotyczącą rodzajów i trybów załatwiania spraw urzędowych, struktury Urzędu Miasta Lublin oraz zakresów kompetencji i danych teleadresowych poszczególnych komórek. Klienci BOM-ów mogą otrzymać w wersji papierowej procedury i niezbędne wnioski, mogą także złożyć dokumenty w najczęściej załatwianych sprawach oraz odebrać gotowe dokumenty. Biuro Obsługi Mieszkańców obsługuje również Infolinię Urzędu (81 466 10 00) oraz odpowiada na zapytania klientów otrzymane drogą elektroniczną (bom@lublin.eu). Klienci mają możliwość rezerwacji wizyty w BOM-ie za pośrednictwem Internetu, jak również mogą zapoznać się z opisami procedur i pobrać niezbędne do wypełnienia wnioski, które są udostępnione przez Urząd Miasta Lublin w Biuletynie Informacji Publicznej Miasta Lublin (tzw. karty informacyjne).

W 2014 r. obsługa klientów prowadzona była w pięciu lokalizacjach Biura Obsługi Mieszkańców, gdzie łącznie obsłużono 239 tys. osób – o 9,9% więcej niż w roku poprzedzającym (por. tabela 37). W BOM-ach wprowadzono również udogodnienia dla mieszkańców - cudzoziemców (zob. część A.3.) oraz osób niepełnosprawnych (zob. dalsza część B.2.).

Tabela 37: Liczba osób obsłużonych w Biurze Obsługi Mieszkańca w Lublinie

	2012	2013	2014
Liczba osób obsłużonych w BOM (w tys.)	207,2	217,6	239,0

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Miasto Lublin wykonuje zadania publiczne między innymi w zakresie **pomocy społecznej**, zwłaszcza **polityki prorodzinnej i wspierania osób niepełnosprawnych**. Zakres tych zadań jest bardzo obszerny, a potrzeba strategicznego programowania działań w tej dziedzinie znalazła wyraz w przyjęciu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020* (por. ramka 3). Wyczerpujące informacje o realizacji zadań z zakresu polityki społecznej można znaleźć m.in. w corocznym *Sprawozdaniu Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie*, opracowaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej* czy corocznym sprawozdaniu podsumowującym efekty *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*. Dokumenty te są dostępne na stronie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie, a także za pośrednictwem strony strategia2020.lublin.eu. Na potrzeby monitorowania *Strategii Lublin 2020* zdecydowano się na przedstawienie liczby beneficjentów różnych form wsparcia, liczby placówek stacjonarnej pomocy społecznej wraz z ich obciążeniem i strukturą osób korzystających, a następnie analizę najważniejszych działań instytucji miejskich w tym zakresie.

Rada Miasta Lublin 13 marca 2014 r. podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020*. W kontekście analizy dokonanej w części diagnostycznej dokumentu, za priorytetowe uznano następujące obszary:

1. Działania na rzecz rodzin.
2. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych.
3. Działania na rzecz seniorów.
4. Działania na rzecz minimalizowania zjawiska przemocy i uzależnień.
5. Działania na rzecz minimalizowania zjawiska wykluczenia społecznego.
6. Działania na rzecz organizowania społeczności lokalnych z wykorzystaniem ekonomii społecznej.

Misją Strategii jest *Lublin - miastem przyjaznym i pomocnym dla wszystkich jego mieszkańców*, a strategicznym celem - *Lublin jako miasto równych szans i harmonijnego rozwoju społecznego, osiągniętego dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w obszarze polityki społecznej*. Skuteczna realizacja celu strategicznego jest uwarunkowana osiągnięciem celów głównych. Są to:

1. Utworzenie zintegrowanego i dynamicznego systemu efektywnie wspierającego mieszkańców miasta i ich rodziny.
2. Stworzenie warunków dla godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób z niepełnosprawnością.
3. Organizacja działań zmierzających do poprawy jakości życia i funkcjonowania seniorów, pobudzenia ich aktywności społecznej i poprawie wizerunku.
4. Organizacja działań wspomagających osoby zagrożone uzależnieniami, osoby uzależnione i ich rodziny oraz osoby dotknięte przemocą w rodzinie.
5. Organizacja kompleksowych działań na rzecz dzieci, osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.
6. Wspieranie rozwoju zawodowego osób uczestniczących w rozwiązywaniu problemów społecznych.

Każdy z powyższych celów obejmuje cele szczegółowe i konkretne zadania, a ich realizacja jest monitorowana corocznymi sprawozdaniami. Dokumenty te są dostępne na stronie MOPR, a także za pośrednictwem strony strategia2020.lublin.eu.

Źródło: Opracowanie własne.

Ramka 3:
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020

W 2014 r. **beneficjentami pomocy społecznej** było 12 045 rodzin, do których należało 24 805 osób (7,3% mieszkańców miasta)⁶⁵. Jest to o 0,4% mniej rodzin niż w 2013 r. i o 3,2% więcej niż w 2012 r. (por. tabela 38). Liczba osób objętych pomocą zwiększyła się natomiast o 0,2%. Beneficjentami pomocy społecznej są w zdecydowanej większości osoby uzyskujące dochód niższy od kryterium dochodowego, które od 1 października 2012 r. wynosiło 542 zł na osobę samotnie gospodarującą i 456 zł na osobę w rodzinie. W 2014 r. po raz pierwszy z wnioskiem o udzielenie pomocy do MOPR wystąpiło 2 614 rodzin (21,7%), natomiast środowiska długotrwale korzystające z pomocy (powyżej 3 lat kalendarzowych) w liczbie 4 372 stanowiły 36,3% całej zbiorowości. Liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia jest dość stabilna na przestrzeni lat, a ewentualne wahania wynikają przede wszystkim ze zmian kryterium dochodowego, które następują co trzy lata.

Tabela 38: Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w latach 2012–2014 (w ramach ustawy o pomocy społecznej)

	2012	2013	2014
Rodziny	11 668	12 095	12 045
Osoby	23 551	24 757	24 805

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Oceny zasobów pomocy społecznej można dokonywać w oparciu o **liczbę placówek pomocy społecznej, ich obciążenia i struktury osób korzystających**. W Lublinie funkcjonowało 7 domów pomocy społecznej oraz 39 ośrodków wsparcia (por. tabela 39). W 2014 r. powstały trzy nowe ośrodki wsparcia: Klub Seniora przy ul. Róży Wiatrów oraz Środowiskowy Dom Samopomocy i Ośrodek Wsparcia dla Osób z Niepełnosprawnością „Benjamin” przy ul. Zbożowej 22A. Jednocześnie zmniejszyła się liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej oraz innych ośrodkach wsparcia (por. tabela 40). Problemem pozostaje wciąż dość długi okres oczekiwania na miejsce w domu pomocy, który wynosi około 6 miesięcy. W przypadku braku miejsc w domach na terenie Lublina mieszkańcy wymagający opieki są jednak kierowani są poza Lublin, a osoby, którym odmówiono skierowania do domu pomocy społecznej, mają zabezpieczoną pomoc w formie usług opiekuńczych.

Tabela 39: Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie

	2012	2013	2014
Domy pomocy społecznej	7	7	7
Ośrodki wsparcia, w tym:	36	36	39
środowiskowe domy samopomocy	8	8	9
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	4	4	7
dzienne domy samopomocy/Zespoły Ośrodków Wsparcia	2	2	0
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	8	8	8
jadłodajnie	1	1	1
inne ośrodki wsparcia	13	13	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

⁶⁵ Należy zwrócić uwagę, że rodziny potrzebujące wsparcia mogą korzystać nie tylko z pomocy społecznej, ale także z systemu świadczeń rodzinnych. Szczegółowe dane w tym zakresie można znaleźć w corocznych sprawozdaniach MOPR.

Tabela 40: Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Mieście Lublin

	2012	2013	2014
Domy pomocy społecznej	753	752	732
Ośrodki wsparcia, w tym:	3 691	3 279	3 239
środkowe domy samopomocy	480	500	510
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	602	420	529
dzienne domy samopomocy/Zespoły Ośrodków Wsparcia	126	124	0
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	658	670	619
jadłodajnie	687	500	425
inne ośrodki wsparcia	1 138	1 065	1 156

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych *Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie*.

Na aktywność instytucji miasta w zakresie pomocy społecznej składa się wiele działań i projektów realizowanych na różnych płaszczyznach. Ich pełne prezentowanie w raporcie monitorującym wieloaspektowy rozwój miasta nie wydaje się celowe, szczególnie biorąc pod uwagę wielość dokumentów sprawozdawczych instytucji polityki społecznej. Warto jednak zasygnalizować niektóre, wybrane inicjatywy, które dokumentują realizację aktywnych działań wspierających trzy grupy beneficjentów: osoby starsze, rodziny i osoby niepełnosprawne.

Zwiększenie komfortu życia **osób starszych** zapewnia realizacja działań ujętych w *Programie Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015*⁶⁶, a także działalność Społecznej Rady Seniorów Miasta Lublin. Członkowie Rady przeprowadzili spotkania z Radami Dzielnic oraz opiniowali projekty uchwały Rady Miasta z zakresu polityki senioralnej jak również przekazali swoje uwagi do projektu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Rada zaangażowana była w realizację Lubelskich Dni Seniora oraz pierwszego w Lublinie pokazu mody senioralnej „Odczaruj Jesień Życia”. W 2014 r. wybrano także laureatów III edycji Konkursu „Miejsce Przyjazne Seniorom”. Celem Konkursu było wyróżnienie miejsc w Lublinie, które oferują usługi, rabaty, zniżki oraz dostępność architektoniczną najstarszym mieszkańcom miasta. Kapituła konkursowa przyznała certyfikaty 49 podmiotom. Z kolei w Szkole Podstawowej Nr 40 przy ulicy Róży Wiatrów 9 odbyło się otwarcie Klubu Seniora, który powstał w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców dzielnicy Dziesiąta. W ramach Programu *Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych*, realizowanego ze środków Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, w 2014 r. kontynuowano Rozbudowę Domu Pomocy Społecznej „Kalina” w Lublinie⁶⁷. Uroczystość otwarcia nowego oddziału odbyła się 28 października. Jest to pierwsza na Lubelszczyźnie i w całym regionie wschodnim placówka przeznaczona dla 25 osób z chorobą Alzheimera i schorzeniami pokrewnymi.

Przyjazność miasta powinna przejawiać się także nadaniem wysokiego priorytetu różnym formom wspierania **rodzin**. Warto zwrócić uwagę w szczególności na te działania, które wykraczają poza ustawowo określone obowiązki samorządu w tym zakresie. W 2014 r. kontynuowano realizację programu wsparcia dużych rodzin „Rodzina Trzy Plus”, uruchomionego 29 marca 2012 r. Program ma na

⁶⁶ Uchwała nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015.

⁶⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

celu ułatwianie dużym rodzinom dostępu do dóbr kultury, sportu, rekreacji oraz do usług i towarów oferowanych przez jednostki organizacyjne i instytucje kultury Urzędu Miasta Lublin oraz podmioty zewnętrzne. Kolejnym celem jest promowanie pozytywnego wizerunku dużej rodziny, zwiększenie szans rozwoju dla dzieci i młodzieży wychowującej się w takiej rodzinie i zbudowanie przychylnego klimatu lokalnego dla dużych rodzin, a tym samym przeciwdziałanie niekorzystnej sytuacji demograficznej. W jego ramach wydawana jest Karta „Rodzina Trzy Plus”, zapewniająca dużym rodzinom korzystanie ze stałych, tymczasowych, świątecznych lub okazjonalnych ulg oraz zwolnień oferowanych przez instytucje, firmy i przedsiębiorstwa działające na terenie Lublina. W 2014 r. Gmina Lublin w ramach podpisanych porozumień współpracowała ze 120 partnerami, z których 13 to jednostki samorządowe. W 2014 r. wydano 8 985 kart, a od początku funkcjonowania programu – 22 813 kart. Tym samym beneficjentami programu zostało 44,8% uprawnionych rodzin. Warto zwrócić uwagę na fakt, że to właśnie inicjatywy samorządowe, takie jak ta realizowana w Lublinie, stały się bodźcem do uruchomienia ogólnopolskiego programu „Karta Dużej Rodziny” w połowie 2014 r.

Lublin był również organizatorem II Ogólnopolskiego Zjazdu Dużych Rodzin. Zjazd odbył się w dniach 20-22 czerwca 2014 r. pod hasłem „Dom, rodzina – tu wszystko się zaczyna”. Patronat Honorowy nad wydarzeniem objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski oraz Małżonka Prezydenta RP Anna Komorowska, którzy zaszczylili Miasto Lublin swoją obecnością w pierwszym dniu Zjazdu. W uznaniu dotychczasowej polityki prorodzinnej, ogólnopolski Związek Dużych Rodzin 3+ przyznał Lublinowi honorowy tytuł „Miasta przyjaznego rodzinie”. Z kolei wyrazem docenienia i uhonorowania partnerów zaangażowanych w program „Rodzina Trzy Plus” była Gala Finałowa konkursów: na „Podmiot Przyjazny Dużej Rodzinie za rok 2014” oraz na „Miejsce Przyjazne Rodzinom i Dzieciom”, która odbyła się na Zamku Lubelskim z inicjatywy Prezydenta Miasta Lublin oraz Fundacji „Aktywni Rodzice”.

Urząd Miasta Lublin podejmuje również aktywne działania ukierunkowane na poprawę jakości życia **osób niepełnosprawnych**. Dokumentem o charakterze strategicznym w tym obszarze jest *Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013–2015*. Ramy instytucjonalne pomocy samorządu tworzą natomiast przede wszystkim: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin, Dział ds. Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie oraz Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin (powołana na lata 2011–2015). Kilka inicjatyw tych jednostek zasługuje na szczególną uwagę.

Miasto Lublin zapewnia swoim mieszkańcom usługę asystenta osoby niepełnosprawnej. Przeszkoleni asystenci zapewniaли towarzyszenie przy załatwianiu spraw urzędowych, pomoc w przemieszczaniu się czy uzyskaniu pomocy w ramach dostępnych świadczeń dla niepełnosprawnych. W 2014 r. z usług asystenta korzystało 111 osób niepełnosprawnych. W strukturze Biura ds. Osób Niepełnosprawnych funkcjonuje Ośrodek Informacji Osób Niepełnosprawnych, zapewniający poradnictwo specjalistyczne z zakresu ulg i uprawnień osób niepełnosprawnych oraz poradnictwo prawne i psychologiczne dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin. W 2014 r. udzielono tam 6 784 porad, w tym 722 porad

specjalistycznych. Miejscem wsparcia dla organizacji pozarządowych pomagających osobom niepełnosprawnym jest uruchomione w 2012 r. Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej. W 2014 r. na terenie Centrum odbyło się 270 spotkań jednorazowych, 2 153 spotkań cyklicznych, a także udzielono 801 porad organizacjom pozarządowym. W 2014 r. w Biurze Obsługi Mieszkańca udostępniono usługę tłumacza języka migowego online. Klient BOM-u może również połączyć się z Urzędem Miasta Lublin z domowego komputera za pośrednictwem Internetu korzystając z przeglądarki internetowej i kamery. W celu zwiększenia dostępności usług Biura przy ul. Wieniawskiej wykonano ścieżkę dotykową i pasy ostrzegawcze oraz zakupiono urządzenie Call-Hear, informujące pracownika BOM-u o tym, że przy wejściu do budynku czeka klient wymagający pomocy.

Miasto Lublin realizuje także pilotażowy program Aktywny Samorząd, wyznaczając do wykonania tego zadania Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie. W ramach programu osoby niepełnosprawne mają możliwość składania wniosków o dofinansowanie do zakupu wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym i specjalistycznego sprzętu komputerowego, czy dopłatę do studiów. Z inicjatywy Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych corocznie organizowany jest Konkurs o Medal Prezydenta Miasta Lublin dla osób oraz instytucji/organizacji wyróżniających się osiągnięciami lub realizowanymi przedsięwzięciami na rzecz aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych na terenie Miasta Lublin. W 2014 r. rozstrzygnięto IX edycję tego konkursu. W październiku 2014 r. uruchomiono pierwszy w mieście żłobek przy ul. Wolskiej 5, oferujący 15 miejsc dla niepełnosprawnych dzieci. W dniach 4-5 grudnia 2014 r. w hali Targów Lublin przy ul. Dworcowej odbyły się natomiast II Targi Aktywności Osób Niepełnosprawnych. Targom towarzyszyły konferencje i warsztaty, a ich tematyka objęła kwestie aktywnego włączania osób niepełnosprawnych w życie społeczne, ze szczególnym zwróceniem uwagi na problematykę aktywności zawodowej oraz sportowej.

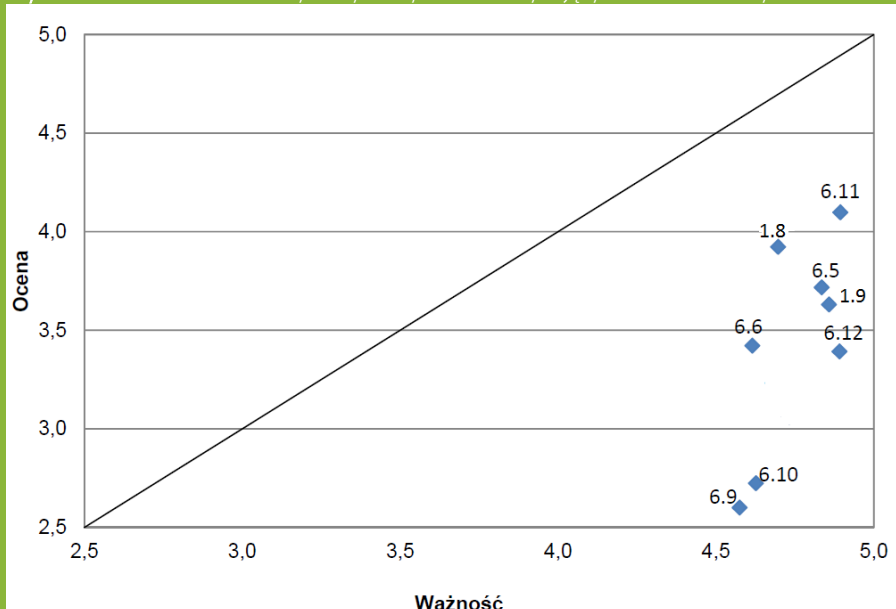
W ramach swojej polityki kadrowej, Urząd Miasta dąży do stworzenia realnych szans na zatrudnienie dla osób niepełnosprawnych. W 2014 r. zakończono realizację projektu „Przez staż i pracę do aktywności i samodzielności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach którego niepełnosprawnym zaoferowano wsparcie doradcy zawodowego i psychologa, szkolenia i wyposażenie wybranych stanowisk pracy. Dzięki realizacji projektu, na 31 grudnia 2014 r. liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych wzrosła do 79 osób, co w stosunku do wszystkich zatrudnionych w Urzędzie Miasta i jego jednostkach stanowiło 6,7% ogółu zatrudnionych. W 2013 r. wskaźnik ten wynosił 5,5%, a w 2012 r. – 4,6%.

Szwajcarski benchmark w Lublinie. Administracja miasta, polityka społeczna, bezpieczeństwo, środowisko

W 2014 r. opracowano raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z Miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz oparty na wzorcu szwajcarskim wypracowanym przez IQB-FHS i zastosowanym w wielu badaniach miast Szwajcarii w latach 2001–2013. Dzięki badaniu udało się uzyskać opinie 1 058 respondentów dotyczące różnych aspektów życia w mieście⁶⁸.

Zagadnienia poruszane w części B.2 raportu monitorującego realizację Strategii Rozwoju Lublina wybrano z różnych obszarów tematycznych. Respondenci oceniali zarówno znaczenie danej sprawy dla mieszkańców, jak i stopień ich zadowolenia. Obie oceny były formułowane w 5-stopniowej skali. Ponieważ większość przeciętnych ocen respondentów sytuowała się bardzo blisko siebie, prezentując dane na wykresach skrócono skalę i zaczyna się ona od 2,5. Wyniki zaprezentowano na wykresie poniżej.

Wykres 8: Ważność i ocena wybranych czynników decydujących o komforcie życia w Lublinie

Legenda

- 1.8 Mieszkańcy nie mają problemów ze znalezieniem potrzebnych im dla załatwienia sprawy budynków Urzędu Miasta.
- 1.9 Urzędnicy miasta sprawnie załatwiają sprawy mieszkańców.
- 6.5 Jakość wody pitnej z kranu w moim mieszkaniu/domu jest dobra.
- 6.6 Miasto tworzy dogodne warunki do rozwoju budownictwa mieszkaniowego.
- 6.9 Liczba domów pomocy społecznej i dla osób starszych jest wystarczająca.
- 6.10 Wsparcie dla osób ubogich, bezdomnych i w trudnej sytuacji życiowej ze strony miasta jest właściwe.
- 6.11 W dzień czuję się bezpiecznie na swoim osiedlu.
- 6.12 W nocy czuję się bezpiecznie na swoim osiedlu.

Okazuje się, że wszystkie sprawy poruszane w wybranych pytaniach były uznane przez mieszkańców za ważne. Poziom satysfakcji mieszkańców kształtował się w przedziale od 2,6 do 4,1. Najlepiej oceniono bezpieczeństwo w dzień (4,10), łatwość znalezienia budynków Urzędu Miasta (3,91) i jakość wody pitnej (3,72). Powyżej oceny 3,0, stanowiącej środek pięciostopniowej skali, znalazło się 5 z 8 kwestii poruszanych w pytaniach. Najgorzej oceniane przez mieszkańców były: adekwatność liczby domów pomocy społecznej i dla osób starszych w stosunku do potrzeb (2,60) oraz wsparcie dla osób ubogich, bezdomnych i w trudnej sytuacji życiowej (2,72).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Wadowski, *Raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina zrealizowanych w ramach projektu Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, Lublin 2014.

⁶⁸ Pełny raport można znaleźć na stronie: strategia2020.lublin.eu.

Na osobną uwagę zasługuje zagadnienie dostosowywania przestrzeni miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych. W *Programie działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2013-2015* jako jedno z zadań wpisano realizację idei projektowania uniwersalnego jako czynnika warunkującego dostępność architektoniczną oraz dostępność przestrzeni publicznej. Idea ta polega na takim projektowaniu architektonicznym, by obiekty i przestrzeń miejska mogły być używane przez wszystkich ludzi, w możliwie szerokim zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalnego projektowania. Zgodnie z tymi zasadami realizowano m.in. budowę stadionu miejskiego wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu, zakup taboru trolejbusowego, przebudowę ul. Narutowicza, ul. Łęczyńskiej, ul. Armii Krajowej, budowę ul. Zelwerowicza, budowę dróg dojazdowych do węzła „Jakubowice”, budowę basenu przy ul. Łabędziej i obiektów sportowych dla szkół. Liczba obiektów publicznych przebudowanych całkowicie lub częściowo zgodnie z tymi zasadami wyniosła 138. Osoby niepełnosprawne mogły poruszać się 324 pojazdami komunikacji miejskiej dostosowanymi do swoich potrzeb, a Zarząd Dróg i Mostów dostosował kilkadziesiąt przejść dla pieszych obniżając krawężniki i układając płyty ostrzegawcze. Od jesieni 2014 r. w partnerstwie z Urzędem Miasta Lublin realizowany jest projekt Fundacji Tu Obok *Miasto dla Ludzi. Lubelskie standardy infrastruktury pieszej*, którego celem jest zebranie i opracowanie zasad pomagających projektować miasto przyjazne dla mieszkańców. W ramach projektu odbywały się m.in. spotkania i warsztaty z urzędnikami i mieszkańcami, w czasie których zbierano uwagi o problemach napotykanym w przestrzeni miejskiej, a także wymieniano doświadczenia w zakresie dobrych praktyk. Kolejnym działaniem jest zapewnienie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych. Liczba miejsc parkingowych dla osób posiadających kartę parkingową wyniosła 360 – o 41 więcej niż w końcu 2013 r.⁶⁹ W Lublinie nie pobiera się opłat za korzystanie z miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych.

Działania realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych podejmowane przez instytucje Miasta Lublin na rzecz zwiększania dostępu do zatrudnienia osób niepełnosprawnych zostały docenione przez organizacje reprezentujące interesy tej grupy. W konkursie „Lodołamacze” organizowanym przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych w 2014 r., Urząd Miasta Lublin zajął II miejsce w etapie regionalnym „w uznaniu za szczególną wrażliwość społeczną i promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia”. W konkursie wyróżniane są firmy, instytucje i organizacje przełamujące stereotypy i uprzedzenia związane z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych. Lublin otrzymał również kolejne wyróżnienie i tytuł Samorządu Równych Szans w szóstej edycji ogólnopolskiego konkursu „Samorząd Równych Szans 2014”. Wyróżnienia z zakresu najlepszych praktyk i działań realizowanych przez samorządy na rzecz osób niepełnosprawnych przyznaje Fundacja Instytutu Rozwoju Regionalnego z Krakowa.

⁶⁹ Stan na marzec 2015 r.

Analiza mierników podporządkowanych celowi B.2. *Zwiększenie komfortu życia* prowadzi do wniosku, że komfort życia mieszkańców w Lublinie pod wieloma względami ulega poprawie. Rośnie dostępność mieszkaniowa, o czym świadczą zarówno zwiększająca się powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne, jak i zwiększająca się liczba lokali w zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin. Płace uzyskiwane w mieście pozwalają na zakup większej powierzchni niż w największych polskich miastach, co może być czynnikiem zachęcającym młodych ludzi do pozostania w mieście. Liczba i stan techniczny mieszkań komunalnych i socjalnych wciąż wymaga poprawy, jednak kwestia ta jest dostrzegana przez władze miasta, a realizowane w tym zakresie inwestycje powinny przynieść stopniową poprawę sytuacji. Lublin jest miastem bezpiecznym, co potwierdza zarówno niska i malejąca liczba przestępstw, jak i wysokie poczucie bezpieczeństwa deklarowane przez mieszkańców w badaniu ankietowym. Pod względem dostępności opieki szpitalnej sytuacja w Lublinie jest relatywnie dobra na tle kraju, a obsługa mieszkańców i dostęp do informacji publicznej spełniają już wysokie standardy.

Mieszkańcy znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej mogą liczyć na wsparcie w ramach pomocy społecznej. Jej ramy strategiczne wyznacza uchwalona *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020*. W mieście powstały kolejne ośrodki wsparcia, przy czym liczba osób korzystających w tych ośrodkach i domach pomocy społecznej uległa zmniejszeniu. Ze względu na proces starzenia się społeczeństwa, poprawa infrastruktury instytucjonalnej w tym zakresie należy do ważnych zadań długookresowych. Wiele inicjatyw poprawiających komfort życia seniorów, rodzin czy niepełnosprawnych zostało już docenionych zarówno przez mieszkańców, jak i różne organizacje pozarządowe. Zwiększanie komfortu życia zależy jednak od kontynuowania pozytywnych zmian w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż dopiero takie będą odczuwalne przez szerokie grono mieszkańców.

Warto także zwrócić uwagę na liczne, dwukierunkowe powiązania tego celu z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Poprawa sytuacji mieszkaniowej i materialnej zależy przede wszystkim od sytuacji na rynku pracy, bezpieczeństwo publiczne może zachęcać inwestorów do lokalizacji działalności gospodarczej, a szeroko rozumiany komfort życia może przyczyniać się do przyciągania i zatrzymywania talentów w Lublinie.

B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni

Przestrzeń jest nieodnawialnym zasobem miasta, dlatego należy ją traktować ze szczególną odpowiedzialnością wobec przeszłych i przyszłych pokoleń, by harmonijnie zaspokajała ludzkie potrzeby. Jest to wyzwanie dla planowania przestrzennego, które powinno być na tyle intensywne, aby wyprzedzić i przeważać presję zmian przestrzennych ze strony inwestorów i naturalnych procesów demograficznych czy rozwojowych. Wysoka kultura przestrzeni oznacza racjonalne i przemyślane gospodarowanie przestrzenią, a także dbłość o jej estetykę i piękno z priorytetowym traktowaniem walorów historycznych, krajobrazowych i ekologicznych. Cechami takiego otoczenia są m.in.: dostępność pieszo i rowerem codziennych celów podróży, wygodna i estetyczna mała architektura, obecność sztuki publicznej, brak hałasu akustycznego i wizualnego, możliwość łatwego obcowania z naturą i historią, urozmaicone widoki i obecność panoram, dobre warunki do rekreacji, atrakcyjne miejsca spotkań, dbłość o estetykę w dużej i małej skali, czytelny układ urbanistyczny.

Analizując realizację celu *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności pokazano pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego, następnie informacje o liczbie pojazdów, miejscach parkingowych i terenach zielonych. Za pomocą wskaźników opisowych przedstawiono działalność Urzędu Miasta na rzecz rewitalizacji oraz ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego. Oceniając działania w tym zakresie warto zwrócić uwagę na synergię z innymi celami - kultura przestrzeni integruje cele: *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*, *B.2. Zwiększenie wygody życia* i *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Wieloaspektowy charakter działań w tym zakresie stanowi zarazem wyzwanie dla polityki publicznej, gdyż wymaga współpracy wielu operatorów zarządzających różnymi rodzajami szeroko rozumianej infrastruktury na wspólnej przestrzeni.

Podstawowym narzędziem dla ustalenia przeznaczenia obszarów miasta oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy są **miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego**. Plany miejscowe obejmują wycinki obszaru gminy i są szczegółowym opracowaniem określającym przyrodnicze, społeczne, ekonomiczne i kulturowe warunki ich przestrzennego zagospodarowania oraz cele i zasady polityki przestrzennej. Pokrycie miasta planami na koniec 2014 r. wyniosło 6 930 ha, co przy całkowitym obszarze Lublina wynoszącym 14 750 ha stanowi 47% powierzchni. Warto zwrócić uwagę, że średnia dla miast wojewódzkich wyniosła 40,2%.

W 2014 r. zostały uchwalone 3 nowe plany o łącznej powierzchni 226 ha oraz 4 zmiany planów. Nowe plany dotyczyły obszarów znajdujących się w rejonie ul. Łęczyńskiej, ul. Ceglanej oraz w obszarze Pomnika Męczeństwa na Majdanku wraz ze strefą ochronną. W stosunku do 2013 r., pokrycie przestrzeni miejskiej planami zwiększyło się o 2 p.p. (por. tabela 41). Stan planistyczny miasta przedstawiono na rysunku 11. Obszary z uchwalonym planem zagospodarowania to przede wszystkim dzielnice położone w zachodniej, wschodniej i północnej części miasta. W 2014 r. trwały również prace nad planami dla kolejnych obszarów, z których znaczna część jest położona bliżej centrum miasta, a więc cha-

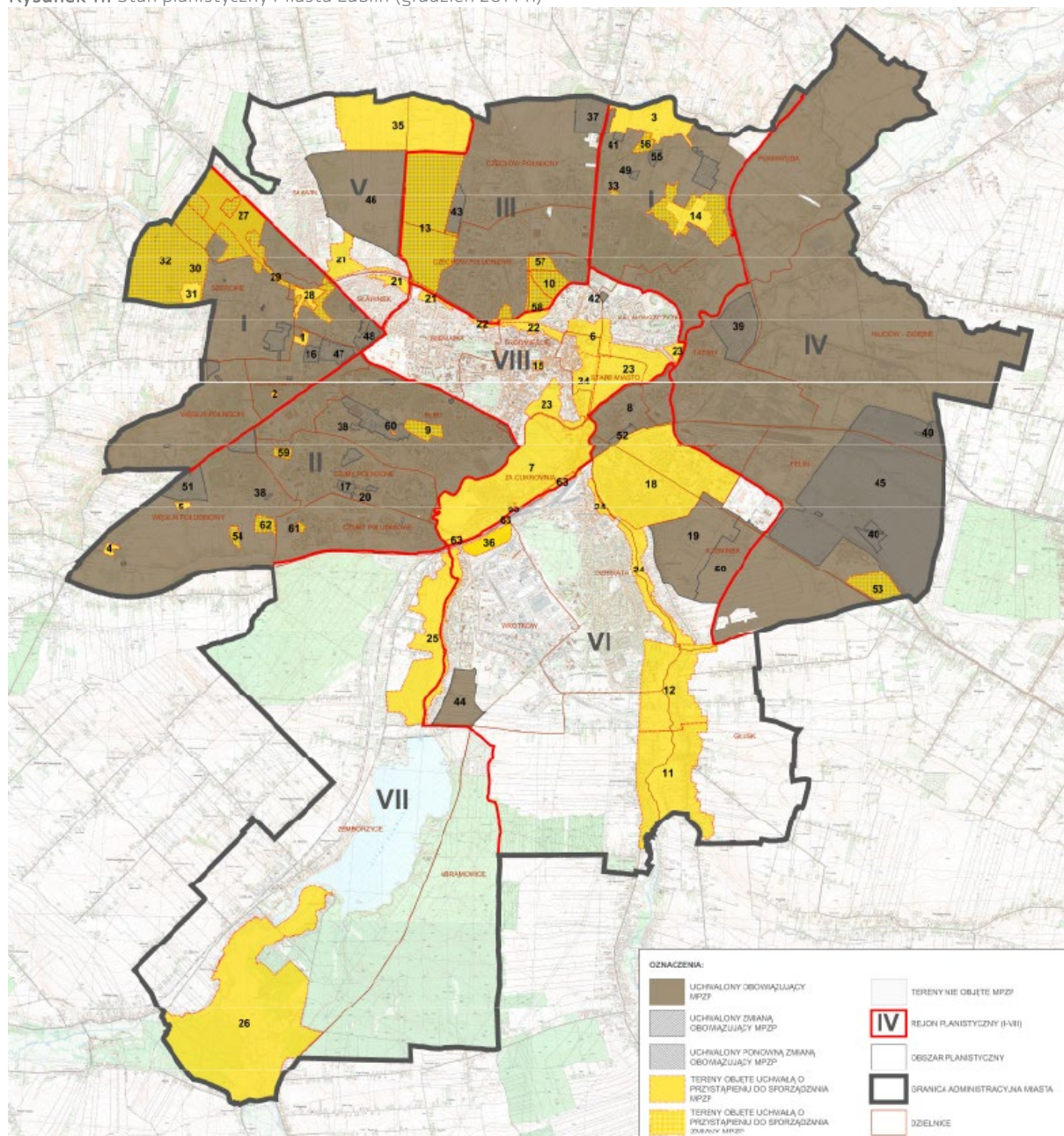
rakteryzuje się starszą i bardziej zagęszczoną zabudową. Dla przykładu, wyłożono do wglądu publicznego projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejonu Podzamcza oraz rejonu ul. Kapucyńskiej. Łączna powierzchnia opracowywanych planów wynosi 2 397 ha, co stanowi 16,3% powierzchni miasta⁷⁰.

Tabela 41: Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)

	2012	2013	2014
Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego	45,4	43,1	47,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Rysunek 11: Stan planistyczny Miasta Lublin (grudzień 2014 r.)

Źródło: Materiały Urzędu Miasta Lublin.

⁷⁰ Dane Banku Danych Lokalnych GUS.

Wyzwaniem dla przestrzeni miejskiej jest rosnąca **liczba pojazdów poruszających się po drogach miasta**. W 2014 r. liczba zaewidencjonowanych pojazdów wyniosła 202 730 - o 3% więcej niż w 2013 r. (por. tabela 42). Zwiększaniu się liczby pojazdów towarzyszył wzrost wskaźników liczby pojazdów na 1 000 ludności (por. tabela 43). Wskaźnik dla samochodów osobowych w ciągu roku zwiększył się o 3,7%, dla samochodów ciężarowych - o 2,7%, zaś dla motocykli - o 5,8%. Należy jednak zauważyć, że na tle miast wojewódzkich Lublin charakteryzuje się liczbą pojazdów (w stosunku do liczby ludności) mniejszą o 7,3% względem średniej dla tej grupy.

Tabela 42: Liczba pojazdów zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów

	2012	2013	2014
Pojazdy ogółem	190 648	196 850	202 730

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Tabela 43: Pojazdy samochodowe i ciągniki - wskaźniki

	2012	2013	2014
Samochody osobowe na 1 000 ludności	425,0	446,9	463,4
Samochody ciężarowe na 1 000 ludności	88,0	88,5	90,9
Motocykle na 1 000 ludności	17,8	19,1	20,2
Pojazdy ogółem na 1 000 ludności	530,8	554,5	574,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Rosnąca liczba zarejestrowanych samochodów jest zjawiskiem trudnym do jednoznacznej oceny. Z jednej strony proces ten świadczy o rosnącej zamożności mieszkańców. Z drugiej jednak, niska wartość wskaźnika może wskazywać na efektywność komunikacji publicznej, a zagęszczenie ruchu na drogach oznacza trudności w poruszaniu się po mieście i negatywne skutki dla środowiska naturalnego.

Aby zapewnić możliwość parkowania w centrum wszystkim mieszkańcom załatwiających tam swoje sprawy, w 2011 r. w Lublinie wyznaczono **strefę płatnego parkowania**. Obszar strefy ograniczony jest ulicami: Solidarności, Lubomelska, Wieniawska, Lipowa, Narutowicza, Bernardyńska, Żmigród, Podwale i Plac Zamkowy. W tym obszarze wyznaczonych zostało ok. 1 700 miejsc postojowych obsługiwanych przez 90 parkomatów. Szczegółowe informacje dotyczące granic strefy płatnego parkowania w Lublinie oraz lokalizacji parkomatów zostały zaprezentowane na rysunku 12.

W 2014 r. odnotowano 1 778 443 transakcje w parkomatatach oraz 21 611 transakcji przez telefony komórkowe. Ponadto sprzedano: 3 289 abonamentów okresowych, 1 130 abonamentów mieszkańca i 491 abonamentów osoby niepełnosprawnej. Przychód do budżetu z tytułu funkcjonowania strefy płatnego parkowania w 2014 r. osiągnął kwotę 5 224 730 zł. Wydatek poniesiony na zakup usług związanych z obsługą strefy przez operatora wyniósł 2 300 276,79 zł.

Troska o jakość przestrzeni miejskiej wymaga dbałości o **tereny zielone** znajdujące się w granicach miasta. W 2014 r. zaprojektowano oraz wykonano 6 nowych skwerów: na Słomianym Rynku, przy ul. Wspólnej, przy ul. Szelburg-Zarembiny, przy ul. Podhalańskiej, przy ul. Gospodarczej oraz przy ul. Żelazowej Woli. W tabeli 44 przedstawiono dane o terenach zielonych pochodzące z GUS, obejmujące parki spacerowo - wypoczynkowe, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej i zieleń uliczną. W 2014 r. tereny te obejmowały powierzchnię 1 307,7 ha, co stanowiło 8,9% powierzchni. W ostatnich dwóch latach poprawa w tym zakresie wynikała ze zwiększenia powierzchni zieleni ulicznej. Warto także zauważyć, że

nie są to wszystkie tereny zielone znajdujące się w mieście. Przede wszystkim na uwagę zasługują dwa lasy leżące w granicach administracyjnych miasta. Największym kompleksem leśnym jest otaczający Zalew Zemborzycy Las Dąbrowa, o powierzchni ponad 1 200 hektarów. Drugi ważny kompleks to Stary Las (zwany też Starym Gajem), zajmujący powierzchnię 460 hektarów. Lasy te zajmują 11,3% powierzchni miasta, pełniąc funkcje dydaktyczne i rekreacyjne dla mieszkańców Lublina. Lublin należy więc do najbardziej zielonych miast wojewódzkich w Polsce.

Rysunek 12: Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2014 r.

Źródło: Materiały Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Tabela 44: Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie

	2012	2013	2014
Parki spacerowo - wypoczynkowe i zieleńce (w ha)	281,4	281,4	281,4
Tereny zieleni osiedlowej (w ha)	564,3	554,93	555,25
Zieleń uliczna (w ha)	370,0	470,21	471,00
Razem (w ha)	1215,7	1306,5	1307,7
Odsetek powierzchni miasta (w %)	8,2	8,9	8,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

W październiku 2014 r. Lublin otrzymał wyróżnienie w prestiżowym Konkursie Ministra Środowiska „Zielone Miasta -w stronę przyszłości!” w kategorii „Zieleń w mieście”. Lublin startował w konkursie z projektem Parku Jana Pawła II, zlokalizowanego w jednym z wielu niezwykle cennych krajobrazowo

i przyrodniczo wąwozów Lublina. Park zajmuje obszar ponad 22 ha, a podczas jego tworzenia priorytetem było możliwie maksymalne zachowanie naturalnej rzeźby terenu w kształtowaniu kompozycyjno-krajobrazowym, bez niwelowania i przekształcania zboczy dolin. Nagrodą w konkursie Ministra Środowiska była promocja miasta w folderze dwujęzycznym, a przedstawiciel Lublina został zaproszony na wizytę studyjną do Sztokholmu - pierwszej zielonej stolicy Europy.

Jednym z kluczowych działań wskazanych celu B.3. *Strategii Lublin 2020* jest realizacja *Programu Rewitalizacji dla Lublina*⁷¹. **Rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji⁷². Obszary Lublina o szczególnych potrzebach rozwojowych, wynikających na przykład ze złego stanu technicznego infrastruktury i budynków, narastających problemów społecznych i gospodarczych czy występowania zjawisk zagrażających środowisku przyrodniczemu, zostały objęte Programem Rewitalizacji. Rozmieszczenie tych obszarów na tle stanu planistycznego miasta zaprezentowano na rysunku 13.

W okresie od maja do września 2014 r. w ramach projektu europejskiego *USER – zmiany i konflikty w wykorzystaniu przestrzeni publicznych* przeprowadzona została ewaluacja *Programu Rewitalizacji dla Lublina*. Podstawą analizy realizacji Programu były dane statystyczne i informacje pozyskane oraz zgromadzone w tym celu, w tym szczególnie informacje o wskaźnikach opisujących skalę kryzysu w obszarach objętych Programem, stanie zaawansowania prac planistycznych dla tych obszarów oraz zrealizowanych projektów. Najważniejsze wnioski są następujące⁷³:

- należy dokonać koncentracji zasięgu przestrzennego *Programu Rewitalizacji*, ponieważ jest on obszarowo zdekoncentrowany, a projekty są w obszarach silnie rozproszone;
- należy objąć zasięgiem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszary aktualizowanego Programu, gdyż tylko niewielki procent powierzchni Programu Rewitalizacji jest objęty zapisami *Miejskiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego*;
- należy udoskonalić system monitorowania efektów wdrożenia *Programu Rewitalizacji*.

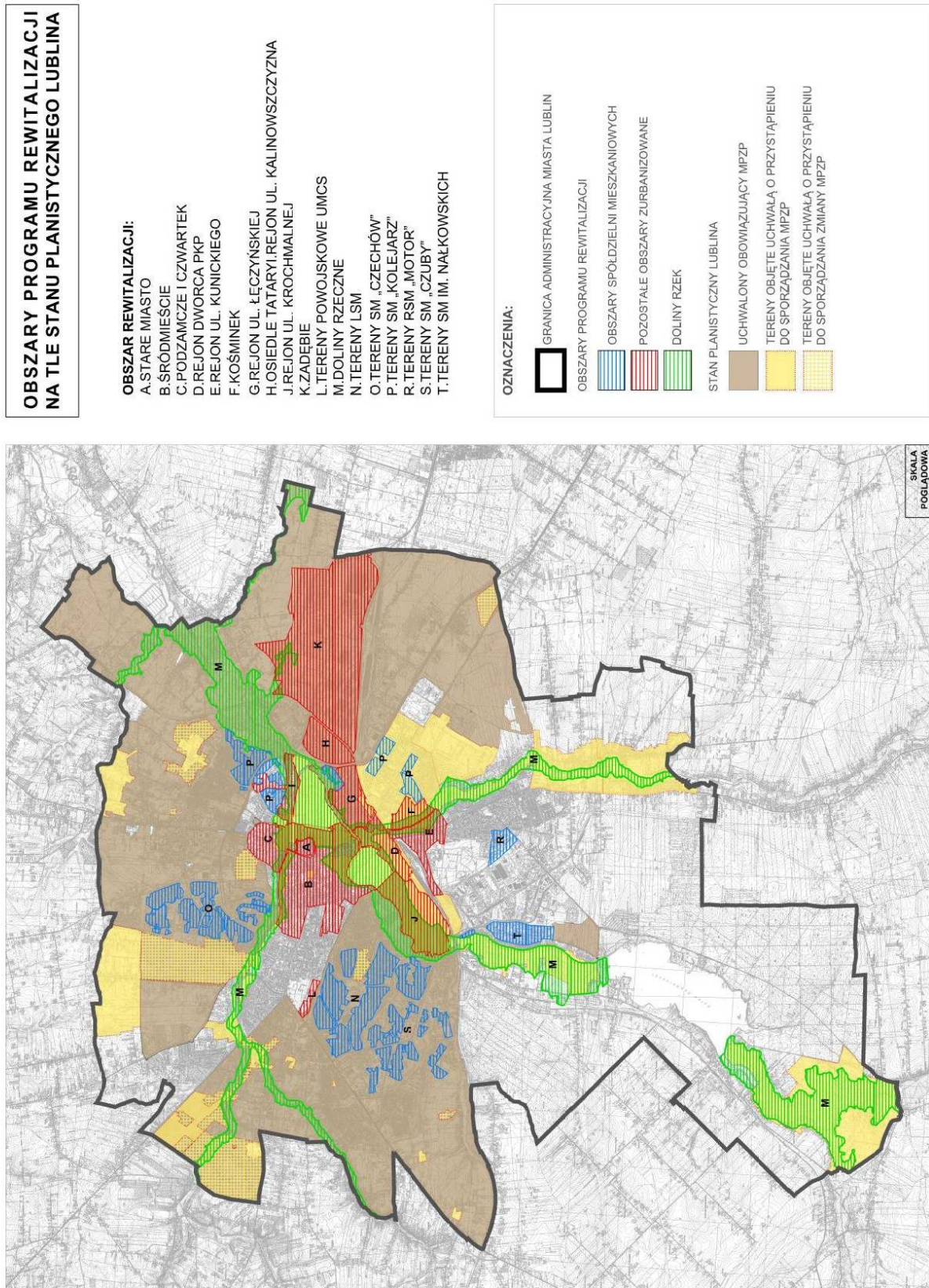
Projekty w zakresie szeroko rozumianej rewitalizacji są prezentowane w ramach różnych celów *Strategii Lublin 2020* w obszarach rozwojowych *B. Przyjazność* i *C. Przedsiębiorczość*. W tym miejscu na szczególną uwagę zasługują dwa z nich. Pierwszy to rewitalizacja Placu Litewskiego. W 2014 r. zgłoszono do Regionalnego Programu Operacyjnego projekt rewitalizacji tego placu. Po zatwierdzeniu wieloletniej prognozy finansowej przez Radę Miasta, został ogłoszony przetarg na przebudowę. Drugi – to rewitalizacja doliny Bystrzycy. W tej kwestii Lublin rozpoczął współpracę z holenderską firmą KuiperCompagnos. Spółka przygotowała analizę tego obszaru i zaproponowała powiązanie doliny rzeki z przestrzenią miasta.

⁷¹ Uchwała nr 752/XXXIII/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina, Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin.

⁷² Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U. 2015 poz. 1777.

⁷³ Dokumenty te są dostępne na stronie strategia2020.lublin.eu w zakładce „Planowanie przestrzenne, zabytki, rewitalizacja”.

Rysunek 13: Obszary programu rewitalizacji na tle stanu planistycznego Lublina

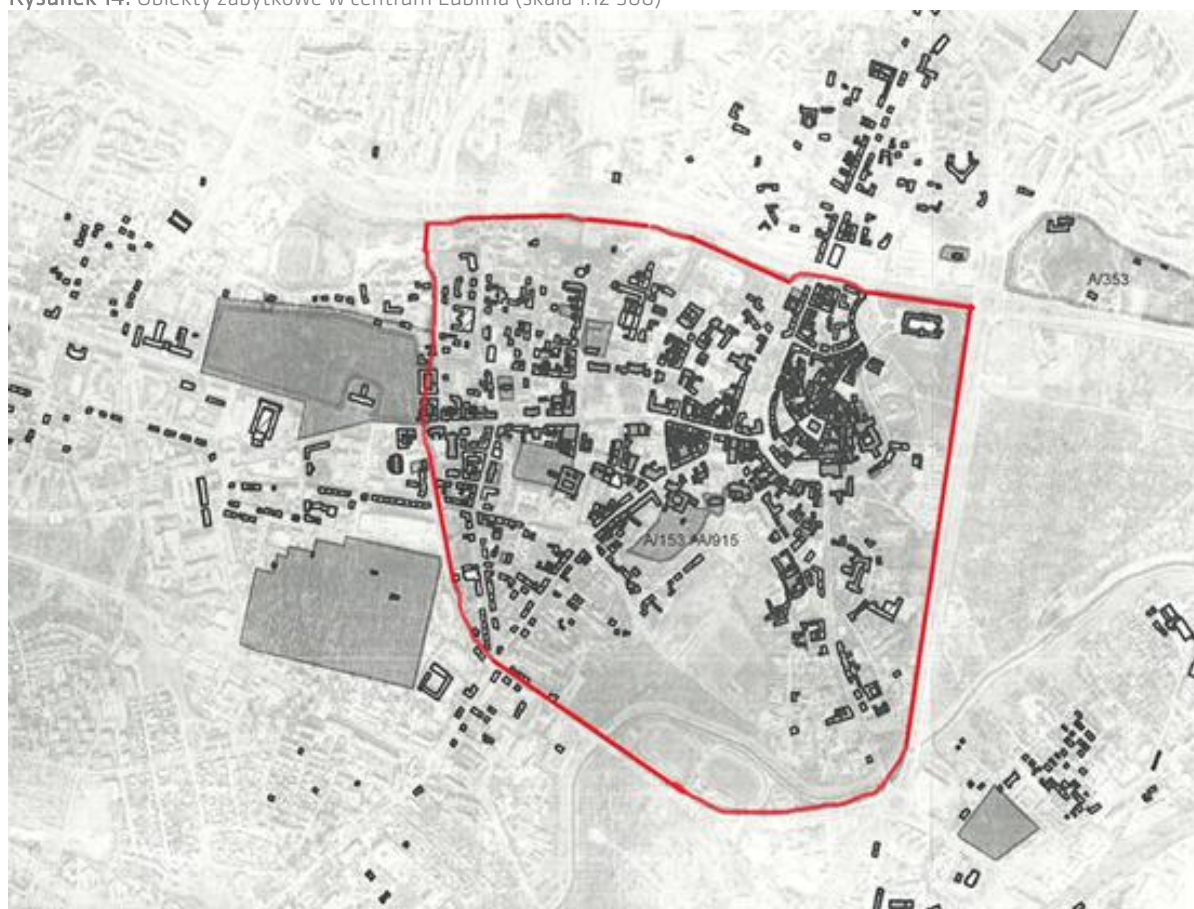

Źródło: Materiały Wydziału Planowania Urzędu Miasta Lublin

W granicach administracyjnych Lublina znajduje się aktualnie ponad 2 000 obszarów i obiektów ujętych w **gminnej ewidencji zabytków** (w tym 225 obiektów będących własnością Gminy Lublin). Jest to zasób wyróżniający Lublin na tle innych miast wschodniej części Polski, a jego wartość ma znaczenie ogólnopolskie, co zostało potwierdzone nadaniem Lublinowi w 2007 r. przez Prezydenta RP statusu Pomnika Historii. Z tego względu ochrona walorów miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego nabiera szczególnego znaczenia.

W celu sprawnej realizacji opieki nad zabytkami, należącej do zadań własnych gminy, w 2009 r. powołane zostało Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków. Konserwator prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków w formie zbioru kart adresowych oraz w formie elektronicznej w programie SOWA⁷⁴. Mapę z oznaczonymi obiektami przedstawiono na rysunku 14.

Rysunek 14: Obiekty zabytkowe w centrum Lublina (skala 1:12 500)

Źródło: Materiały Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków [w:] *Strategia zarządzania dziedzictwem kulturowym Miasta Lublin 2014-2020*, s. 41.

W ramach ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz dobrami kultury współczesnej, w 2014 r. opracowano projekt *Strategii zarządzania dziedzictwem kulturowym Miasta Lublin* oraz rozpoczęto opracowywanie *Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Miasta Lublin*. Realizowano również działania edukacyjne: spacerzy dla mieszkańców miasta, warsztaty dla dzieci i młodzieży oraz właścicieli

⁷⁴ Program SOWA został opracowany przez Instytut Systemów Przestrzennych i Kartograficznych w Gliwicach na zlecenie Urzędu Miasta Lublin, przy współpracy z Biurem Miejskiego Konserwatora Zabytków. Program jest wdrażany od marca 2011 r.

zabytków, publikowanie informacji historycznych na stronie internetowej czy prowadzenie strony „Fabryka Dobrej Przestrzeni” (wraz z Wydziałem Sportu i Turystyki oraz Kancelarią Prezydenta) na portalu Facebook. W 2014 r. wraz z Muzeum Lubelskim i Klasztorem oo. Dominikanów, Miejski Konserwator Zabytków aplikował o Znak Dziedzictwa Europejskiego, przyznawany przez Komisję Europejską⁷⁵. Miejski Konserwator Zabytków chroni również zabytki w przestrzeni miejskiej przed reklamami dysharmonijnymi w stosunku do formy tych obiektów. Ponadto, w 2014 r. zakończono realizację projektu *HERMAN – zarządzanie dziedzictwem kulturowym na obszarze Europy Środkowej*⁷⁶.

Efektywne zarządzanie ładem przestrzennym wymaga wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych, zgodnie z ideą **budowy inteligentnego miasta (smart city)**. W 2014 r. kontynuowano realizację projektu *Opracowanie i wdrożenie systemu informacji przestrzennej dla Miasta Lublin*⁷⁷, którego zakończenie zaplanowano na 2015 r. Jego realizacja pozwoli na zwiększenie dostępności wiarygodnych informacji o przestrzeni miasta i zachodzących w niej zjawiskach (gospodarczych, społecznych, decyzji administracyjnych). System Informacji Przestrzennej Lublina zostanie ściśle powiązany ze strukturami i zasobami (bazami) danych prowadzonymi przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Marszałka Województwa Lubelskiego, starostów powiatowych, burmistrzów oraz wójtów z obszarów wchodzących w skład przyszłego Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego. Przedsięwzięcie znacznie usprawni funkcjonowanie administracji publicznej.

Za największe osiągnięcie w ramach realizacji celu *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* w 2014 r. należy uznać uchwalenie trzech nowych *Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego* oraz zgłoszenie projektu rewitalizacji Placu Litewskiego. Trwające prace na nowych planach, obejmującymi także centralne części miasta, rokują dalszy wzrost tego wskaźnika w nadchodzących latach, jednak wyzwaniem na przyszłość jest realizacja celów związanych z rewitalizacją przestrzeni miejskiej. Atutem Lublina jest duży na tle innych miast udział terenów zielonych, co znacząco poprawia jakość życia mieszkańców miasta. W Lublinie odnotowano zwiększenie się liczby samochodów, co stwarza presję na infrastrukturę transportową (cel *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*), stanowiąc zarazem wyzwanie dla planowania przestrzennego w mieście. Funkcjonująca na terenie miasta strefa płatnego parkowania pozwala jednak na zmniejszenie natężenia ruchu i jego negatywnych skutków w centralnej części miasta.

⁷⁵ Wyróżnienie to zostało oficjalnie przyznane Miastu Lublin przez Komisję Europejską w lutym 2015 r.

⁷⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁷⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego

Czas wolny mieszkańców to naturalne zasoby lokalnej społeczności, o które toczy się gra rynkowa pomiędzy wieloma podmiotami próbującymi pozyskać te zasoby dla konsumpcji proponowanych przez siebie usług, szczególnie w sektorze nowych mediów. Szanując wolne wybory mieszkańców oraz działając w trosce o zdrowie mieszkańców i zachowanie lokalnej tożsamości, miasto powinno tworzyć jak najatrakcyjniejszą ofertę spędzania czasu wolnego w swojej przestrzeni oraz infrastrukturze, opierając się na swoich zasobach kulturowych i społecznych. Oferta ta ma za zadanie wspierać wszechstronny osobowy i fizyczny rozwój mieszkańców. Uczestnictwo w sporcie i kulturze zalicza się zatem ważnych ludzkich potrzeb, których zaspokojenie podnosi zadowolenie z życia.

Oceniając możliwości spędzania czasu wolnego za pomocą różnych mierników należy mieć na uwadze, że oferta miasta w tym obszarze ma bardzo interdyscyplinarny charakter, jest kreowana przez szerokie grono podmiotów i nierzadko wymaga międzysektorowej współpracy. Zaproponowane wskaźniki ilościowe i opisowe nie powinny być więc traktowane jako próba oddania pełni możliwości spędzania czasu wolnego, z góry skazana na niepowodzenie, ale raczej jako zarys oferty dostępnej w mieście i inspirację do podejmowania kolejnych działań. W prezentowanej części w pierwszej kolejności przeanalizowano wskaźniki ilościowe: liczbę kin, widzów i seansów, informacje o muzeach i zwiedzających, dane o działalności bibliotek oraz liczbę obiektów i klubów sportowych wraz z najważniejszymi osiągnięciami sportowymi lublinian. Wskaźniki opisowe obejmują szerokie spektrum zagadnień: strukturę instytucji kultury, ofertę sportowo-rekreacyjną i wybrane elementy oferty kulturalnej dostępnej w mieście. W prezentowanej części raportu zwrócono również uwagę na projekty w zakresie infrastruktury sportowej, przedstawiono wykaz jednostek organizacyjnych województwa i miasta działających w obszarze kultury oraz najważniejsze produkty turystyczne Lublina.

Oferta wspierania rozwoju kultury czasu wolnego jest ściśle zależna od **infrastruktury kulturowej i społecznej**. W 2014 r. w Lublinie funkcjonowało 7 kin, które udostępniały 21 sal (o 1 więcej niż w 2013 r.) z 3 835 miejscami na widowni (o 1,8% więcej niż w roku poprzednim). Informacje o kinach w mieście zaprezentowano w tabeli 45. Rozbudowa obiektów kinowych doprowadziła do obniżenia wskaźnika liczby ludności na 1 miejsce w kinach stałych (o 2,3%). Zmianom tym towarzyszyły wzrosty liczby seansów (o 49,5%) i widzów (o 21,9%). Warto zwrócić uwagę, że w 2014 r. otwarto nową salę kinową w Centrum Kultury w Lublinie. Nowe kino może pomieścić 70 widzów. Sala kinowa została zmodernizowana dzięki wsparciu finansowemu Państwowego Instytutu Sztuki Filmowej, który wspiera rozwój kin w Polsce, promocję polskiej kinematografii za granicą oraz produkcję filmów.

Tabela 45: Wybrane informacje o kinach

	2012	2013	2014
Ogółem kina	6	6	7
Sale	13	20	21
Miejsca na widowni	2 598	3 767	3 835
Seanse ogółem	23 133	20 526	30 683
Widzowie ogółem	731 684	658 162	802 395
Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	133,83	91,21	89,11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2014 r. 9 lubelskich **muzeów** odwiedziło łącznie 450,6 tys. osób. Do najpopularniejszych obiektów muzealnych należały: Muzeum Lubelskie, Państwowe Muzeum na Majdanku oraz Muzeum Wsi Lubelskie (por. tabela 46). Muzeum Lubelskie wraz z oddziałami (Dworek Wincentego Pola, Muzeum J. Czechowicza, Oddział Martyrologii Pod Zegarem i Muzeum Historii Miasta Lublin) odwiedziło 202,9 tys. osób, o 5,2% więcej niż w 2013 r.

Tabela 46: Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)

	2013	2014
Muzeum Lubelskie (z oddziałami)	192,9	202,9
Państwowe Muzeum na Majdanku	164,4	131,4
Muzeum Wsi Lubelskiej	61,4	70,8
Muzeum Archidiecezjalne (Wieża Trynitaraska)	9,7	10,0
Muzeum UMCS	5,5	5,8
Piwnica Pod Fortuną	10,8	5,4
Muzeum KUL	2,4	3,5
Muzeum Starodruku i Sztuki Sakralnej	b.d.	3,7
Apteka Muzeum	1,5	1,3

Uwagi: Brak danych za 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W Lublinie istniały 42 **biblioteki** wraz z filiami, posiadające w swoich zbiorach ponad 925 tys. książek. W 2014 r. powstała jedna nowa placówka biblioteczna, a księgozbiór bibliotek zwiększył się o 2,6%. Powiększono również zbiory elektroniczne. Rozwojowi bibliotek towarzyszył wzrost liczby czytelników o 0,3%. Rozwój bibliotek i czytelnictwa znalazł odzwierciedlenie także w poprawie wskaźników w relacji do liczby mieszkańców. Dane na temat działalności bibliotek zaprezentowano w tabeli 47.

Tabela 47: Wybrane informacje o bibliotekach

	2012	2013	2014
Biblioteki i filie	40	41	42
Księgozbiór	872 965	902 150	925 850
Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane	877	917	970
Czytelnicy w ciągu roku	74 192	78 031	78 254
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	1 581 696	1 621 076	1 613 950
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	8 692	8 380	8 136
Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności	2 511	2 626	2 709
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności	213	225	228
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	21	21	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Pojęcie kultury czasu wolnego odnosi się do sfery prywatnej każdego człowieka i przede wszystkim tego, w jaki sposób spędza on czas poza obowiązkami zawodowymi i szkolnymi. Sposoby spędzania wolnego czasu zwykle zależą od wieku, sytuacji ekonomicznej czy wykształcenia. Bez względu na wymienione czynniki, jednym z najbardziej powszechnych sposobów jest aktywność fizyczna, stąd miasto ma za zadanie zapewnić mieszkańcom odpowiednie zaplecze sportowe, a także przygotować zachęcającą ofertę sportowo-rekreacyjną.

Większość dyscyplin sportowych wymaga odpowiedniej **infrastruktury sportowej**. W tabeli 48 zaprezentowano informacje o obiektach sportowych wg ich rodzaju. Zgodnie z danymi Wydziału Sportu

i Turystyki Urzędu Miasta Lublin, w 2014 r. funkcjonowało 536 obiektów dedykowanych różnym dyscyplinom sportowym.

Tabela 48: Liczba obiektów sportowych

	2013	2014
Stadiony	5	6
Boiska piłkarskie	19	21
Boiska do piłki nożnej	75	75
Kryte pływalnie	12	12
Hale sportowe	8	8
Korty tenisowe	17	17
Sale sportowe	87	87
Sale do tenisa stołowego	17	17
Moje boisko „Orlik 2012” w tym biały orlik	14	14
Boiska do koszykówki	68	68
Boiska do siatkówki	48	48
Boiska do siatkówki plażowej	7	7
Boiska do piłki ręcznej	37	37
Boiska do streetballa	4	4
Siłownie /szkolne/	34	34
Hala lodowa	1	1
Skocznie lekko-atletyczne	32	32
Bieżnie lekko-atletyczne	36	36
Ujeżdżalnie	1	1
Wyciąg nart wodnych	1	1
Skate park	3	3
Kręgielnie	2	b.d.
Strzelnice	5	5
Tor rowerowy	1	1
Akademia golfa	1	1

Uwagi: b.d. – brak danych. Brak danych za 2012 r.

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Przełomowym wydarzeniem w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej w Lublinie było zakończenie budowy Stadionu Miejskiego, którego protokół odbioru został podpisany przez Prezydenta Miasta Lublin we wrześniu 2014 r.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007–2013
Działanie	8.2 Infrastruktura szkolna i sportowa
Priorytet	VIII Infrastruktura społeczna
Całkowita wartość projektu	189 085 071,66 zł
Wartość dofinansowania	67 158 580,50 zł
Termin realizacji projektu	01.09.2009 r. - 31.07.2015 r.

Stadion wyposażony jest w zadaszone trybuny (dokładnie 15 400 miejsc siedzących numerowanych) z wydzielonym sektorem VIP na 650 miejsc oraz we wbudowany w bryłę stadionu budynek główny o powierzchni około 8 800 m². Znajdują się w nim zaplecze szatniowo-socjalne i sanitarne dla zawodników, dziennikarzy oraz strefa VIP. W budynku głównym znajdują się również: strefa odnowy biolo-

gicznej i sale ćwiczeń, pomieszczenia administracyjne i techniczne. W budynku komercyjnym o powierzchni około 700 m², zlokalizowanym w podtrybuniu, przewidziano sklep sportowy, dwa gabinety kosmetyczne i pub sportowy, natomiast w pozostałej części podtrybunia zaplanowane zostały: bary, sanitariaty i punkty pierwszej pomocy. Parkingi znajdujące się wokół obiektu stadionu mogą pomieścić łącznie 1 027 pojazdów. Obok stadionu znajduje się czterotorowa bieżnia tartanowa oraz dwa pełnowymiarowe nawadniane boiska treningowe (jedno z trawą sztuczną, drugie z naturalną).

Stadion miejski Arena Lublin został wyróżniony nagrodą „Kryształowej Cegły” w XIV edycji Konkursu „DOM 2014” na najlepszą inwestycję budowlaną po obu stronach wschodniej granicy UE. Stadion Miejski Arena Lublin został laureatem w kategorii Obiekty Sportowe. Konkurs został zorganizowany już po raz czternasty, a jego celem jest pobudzanie aktywności ekonomicznej, gospodarczej i obywatelskiej regionów Europy Wschodniej poprzez promowanie i dokumentowanie działań w zakresie rozwoju regionalnej infrastruktury, budownictwa i architektury, a także promocja najlepszych inwestycji i wzorcowych praktyk w budownictwie, uwzględniających ochronę środowiska.

Warto zwrócić uwagę także na inne inwestycje zakończone w 2014 r. W maju oddano do użytku basen przy ul. Łabędziej.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach Wojewódzkiego programu rozwoju bazy sportowej
Całkowita wartość projektu	18 504 216,30 zł
Wartość dofinansowania	4 200 000 zł
Termin realizacji projektu	03.08.2011 r. - 30.11.2014 r.

W budynku znalazły się: 25-metrowa niecka z 6 torami i widownią dla 115 osób, 15-metrowa niecka do nauki pływania, 80-metrowa zjeżdżalnia ślimakowa, masaże wodne, jacuzzi, brodzik dla najmłodszych i sauny. Cały obiekt dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych. W budynku mieści się również hala sportowa, w której znajduje się sala do gier zespołowych wyposażona w podstawowy sprzęt treningowy. Część kompleksu została przewidziana na miejsce świadczenia usług rehabilitacyjnych.

W 2014 r. zakończono również budowę boisk przy ul. Wojciechowskiej, na terenie Zespołu Szkół Elektronicznych.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach Wojewódzkiego programu rozwoju bazy sportowej
Całkowita wartość projektu	4 985 095,00 zł
Wartość dofinansowania	1 000 000,00 zł
Termin realizacji projektu	08.10.2013 r. - 30.06.2014 r.

Na obszarze o powierzchni 1,5 ha powstały 300-metrowa bieżnia okrężna (4-torowa), 100-metrowa bieżnia prosta (6-torowa), skocznie do uprawiania skoku w dal, skoku wzwyż, trójskoku i skoku o tyczce, rzutnię do rzutu dyskiem i młotem oraz do pchnięcia kulą, dyskiem i oszczepem. Powstało także wielofunkcyjne boisko dla koszykówki i siatkówki, boisko do tenisa, a także trybuna mogąca pomieścić 417 widzów.

Kolejnym projektem zakończonym w 2014 r. była budowa wielofunkcyjnej sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej przy ul. Świerkowej w Lublinie⁷⁸.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach Wojewódzkiego Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Lubelskiego na rok 2014
Całkowita wartość projektu	4 261 620,64 zł
Wartość dofinansowania	900 000,00 zł
Termin realizacji projektu	11.05.2012 r. - 31.08.2014 r.

W ramach realizacji projektu powstała sala gimnastyczna o powierzchni użytkowej ponad 2 tys. m² i z ponad 200 miejscami na widowni. Ponadto w ramach inwestycji powstało zaplecze dla uczniów i nauczycieli oraz dodatkowe sale ćwiczeń: sala zabaw dla uczniów klas młodszych, siłownia, sala ćwiczeń na piętrze. Dla sportowców dostępne są także trzy przebieralnie. Budynek jest w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Warto zwrócić uwagę także na obiekty w realizacji, których oddanie do użytku zaplanowano na kolejne lata. W 2014 r. kontynuowano budowę zespołu krytych pływalni przy al. Zygmuntowskich w Lublinie⁷⁹ oraz pola golfowego nad Zalewem Zemborzyckim. Rozpoczęto także budowę boiska do rugby przy ul. Magnoliowej.

Obok obiektów sportowych, ofertę sportowo-rekreacyjną miasta wzbogaca blisko 120 km tras dla **rowerzystów** (zob. część B.1.) oraz trasy rowerowe znajdujące się w bliskiej odległości od granic administracyjnych miasta. Z perspektywy rowerzystów, najważniejszym wydarzeniem 2014 r. było oficjalne otwarcie **Lubelskiego Roweru Miejskiego**, który na początku funkcjonowania liczył 40 stacji rowerowych oraz 400 rowerów, będąc najnowocześniejszym oraz drugim największym systemem w Polsce. Uruchomienie systemu LRM było krokiem milowym realizacji projektu *Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie*⁸⁰.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013
Działanie	8.2 Infrastruktura szkolna i sportowa
Prorytet	VIII Infrastruktura społeczna
Całkowita wartość projektu	9 014 566,27 zł
Wartość dofinansowania	3 454 006,84 zł
Termin realizacji projektu	29.08.2012 r. - 16.11.2015 r.

W ciągu 2,5 miesiąca od uruchomienia systemu zarejestrowały się w nim ponad 22 tys. osób, liczba wypożyczeń przekroczyła 128 tys., a rowery były wypożyczane średnio, co 47 sekund. Warto zwrócić uwagę, że operator systemu LRM - Nextbike Polska Sp. z o.o. - obsługuje także systemy w Warszawie, Wrocławiu, Poznaniu, Białymstoku, Opolu oraz Krakowie. We wszystkich tych miastach, oprócz Krakowa, użytkownicy Lubelskiego Roweru Miejskiego mogą korzystać z rowerów przy użyciu numeru te-

⁷⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁷⁹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸⁰ Zakończenie tego projektu zostało zaplanowane na październik 2015 r.

lefonu i PIN-u LRM, podobnie jak posiadacze kont z innych miast odwiedzający Lublin. Ponadto powstają inne elementy infrastruktury rowerowej w mieście. W 2014 r. przybyło 20 nowych U-kształtnych stojaków rowerowych, dzięki czemu liczba bezpiecznych parkingów dla rowerów przekroczyła 800 w skali miasta, nie licząc kilkaset stojaków zamontowanych przez podmioty prywatne.

Obok infrastruktury, istotnym elementem budowania oferty czasu wolnego jest działalność **klubów sportowych**. W Lublinie w 2014 r. funkcjonowały 104 kluby sportowe wpisane do ewidencji, 57 uczniowskich klubów sportowych, 45 klubów sportowych zarejestrowanych w KRS oraz 4 uczelniane kluby sportowe AZS (por. tabela 49).

Tabela 49: Liczba klubów sportowych

	2013	2014
Kluby sportowe wpisane do ewidencji	104	99
Uczniowskie kluby sportowe	57	50
Kluby sportowe zarejestrowane w KRS	45	45
Kluby sportowe AZS	4	4

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Istniejąca baza rekreacyjno-sportowa przekłada się na **osiągnięcia lubelskich sportowców**. W 2014 r. zdobyli oni łącznie 133 medale, a 49 razy zajmowali pierwsze miejsce. Wykaz zdobytych medali przedstawiono w tabeli 50, a listę osiągnięć członków poszczególnych klubów sportowych, z zaznaczeniem uprawianej dyscypliny, zamieszczono w tabeli 51.

Tabela 50: Osiągnięcia lubelskich sportowców

	2013	2014
Złoty medal	52	49
Srebrny medal	47	43
Brązowy medal	60	41

Uwagi: Uwzględniono najwyższy wynik dla danej osoby, na podstawie danych otrzymanych z klubów sportowych współpracujących z Wydziałem Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 51: Osiągnięcia lubelskich sportowców w poszczególnych klubach i dziedzinach w 2014 r.

Nazwa klubu	Dziedzina osiągnięć	Liczba osiągnięć
Kolarski Klub Tandemowy Hetman	Kolarstwo tandemowe	4
Lubelskie Towarzystwo Kajakowe „Fala”	Kajakarstwo	3
Uczniowski Klub Sportowy „Skarpa”	Pływanie	6
Lubelski Klub Karate Tradycyjnego	Wspinaczka sportowa	7
Lubelski Klub Karate Kyokushin	Karate tradycyjne	9
Lubelski Uczniowski Klub Sportowy „Orlik”	Karate kyokushin	4
Miejskie Towarzystwo Pływackiej „Lublinianka”	Pływanie	1
Miejski Klub Sportowy „Kalina”	Pływanie	5
Zapaśnicze Towarzystwo Sportowe „Sokół”	Kick - boxing	2
Klub Sportowy „Olimpia”	Sumo	7
Klub Uczelniany AZS UMCS	Zapasy	3
Klub Oyama Karate Lublin	Pływanie	2
Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk 23”	Lekkoatletyka	5
Klub Tenisa Stołowego „Optima”	Karate oyama	2
Lubelski Sportowy Klub Taekwon-do	Pływanie	1
	Tenis stołowy	2
	Taekwon-do	3

Nazwa klubu	Dziedzina osiągnięć	Liczba osiągnięć
Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji „Start”	Tenis stołowy	2
	Pływanie	2
	Łucznicтво	3
Stowarzyszenie Lubelska Grupa Regatowa	Żeglarstwo	2
Lubelski Klub Kolarstwa Górskiego	Kolarstwo górskie	5
Lubelski Klub Jeździecki	Jeździectwo	1

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej powinien obejmować nie tylko rozbudowę infrastruktury, ale także **organizację wydarzeń sportowych**. W 2014 r. mieszkańcy mieli możliwość czynnego i biernego uczestniczenia w kilkudziesięciu imprezach i wydarzeniach, skierowanych do mieszkańców w różnym wieku. Były to:

- Ekstraliga Piłki Ręcznej Kobiet,
- rozgrywki I ligi koszykówki kobiet,
- rozgrywki I ligi koszykówki mężczyzn,
- rozgrywki I ligi żużla,
- rozgrywki Ekstraligi Rugby II runda sezonu 2013/2014,
- turniej półfinałowy i finałowy Mistrzostw Polski U-20 Mężczyzn w koszykówce,
- rozgrywki III ligi piłki nożnej mężczyzn,
- I Otwarte Mistrzostwa Polski Wschodniej Oyama Karate w Kumite,
- impreza hippiczna „Cavaliada” 2014,
- cykl imprez biegowych „Z biegiem natury”,
- cykl imprez szachowych „Szach Królowi”,
- Międzynarodowy Turniej Reprezentacji Mężczyzn w piłce ręcznej,
- Otwarte Mistrzostwa Lubelszczyzny w Motocrossie,
- międzynarodowy mecz żużlowy Polska-Ukraina,
- Lublin Sportival,
- półfinały II Ligi PZKosz,
- finał wojewódzki w sztafetach szwedzkich,
- Licealiada i Gimnazjada,
- Zawody pływackie o Laur Lubelskiego Koziołka,
- Memoriał im. Stanisława Zalewskiego,
- Międzywojewódzkie Mistrzostwa Młodzików Taekwon-do,
- Turniej Zapaśniczy Młodzików i Kadetów 2014,
- VI Spartakiada Przedszkoli,
- I półfinał AMP strefy C w koszykówce,
- finał Lubelskiej Ligi Karate Tradycyjnego,
- turniej eliminacyjny Halowego Pucharu Polski w futsalu mężczyzn,
- mecz charytatywny piłki ręcznej Polska - Reszta Świata,

- badanie poziomu sprawności fizycznej mieszkańców - Test Coopera,
- cykl imprez „Lekkoatletyczne Czwartki”,
- cykl imprez biegowych Grand Prix City Trail,
- Międzynarodowy Turniej Szachowy Miast Partnerskich,
- finał Wojewódzkiego V Turnieju Piłki Nożnej o Puchar Premiera Donalda Tuska.

Uczestnictwo w kulturze jest jedną z najważniejszych potrzeb ludzkich, których zaspokojenie przyczynia się do wszechstronnego rozwoju osobistego i wspólnotowego oraz istotnie podnosi zadowolenie z życia. Tworzenie potencjału kultury oraz możliwości jego wykorzystywania to zadanie wielu podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych, wśród których istotną rolę pełni samorząd. Wrazem zaangażowania władz miejskich w czynienie kultury wartościowym elementem życia mieszkańców jest uchwalona w 2013 r. *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*⁸¹, dla której materiałem wyjściowym były dwie aplikacje oraz raporty i analizy będące efektem rozpoczętych w 2007 r. starań Lublina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Warto zwrócić uwagę również na zapoczątkowany w 2013 r. wieloletni program Dzielnic Kultury, którego celem jest zwiększenie potencjału kulturalnego dwudziestu siedmiu dzielnic Lublina. Realizacja programu ma doprowadzić do zwiększenia aktywnego uczestnictwa w kulturze mieszkańców Lublina oraz podniesienie ich kompetencji kulturowych.

W Lublinie funkcjonują liczne **instytucje kultury**, promujące walory miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego oraz kształtujące postawy kulturowe mieszkańców. W skład instytucji będących jednostkami organizacyjnymi województwa oraz Miasta Lublin wchodzi⁸²:

- Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie,
- Teatr im. J. Osterwy w Lublinie,
- Teatr Muzyczny w Lublinie,
- Muzeum Lubelskie w Lublinie,
- Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie,
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie,
- Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie,
- Dzielnicowy Dom Kultury „Bronowice”,
- Dzielnicowy Dom Kultury „Węglin”,
- Centrum Kultury w Lublinie,
- Galeria Labirynt,
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie,
- Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”,
- Teatr im. H. Ch. Andersena w Lublinie,

⁸¹ Uchwała Nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*, [Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin](#).

⁸² Opracowanie własne na podstawie informacji zamieszczonych na stronach internetowych: [Portal Lubelskie Online](#) oraz [Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin](#).

- Zespół Pieśni i Tańca „Lublin” im. Wandy Kaniorowej,
- Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”,
- Teatr Stary w Lublinie,
- Warsztaty Kultury w Lublinie.

W *Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020* stwierdzono, że kultura jest traktowana jako ważny element rozwoju Lublina, niezbędny do budowania nowoczesnego i kreatywnego społeczeństwa obywatelskiego, kształtującego swoją tożsamość na wspólnej historii i dziedzictwie. Jako taka jest ona autonomicznym elementem postępu, ale także przenika inne dziedziny życia, wobec których pełni rolę katalizatora i łącznika. Kultura pozwala na zrównoważenie czynników ludzkich (kapitału ludzkiego i społecznego), technologicznych (np. transportu i nowoczesnych technologii) i biznesowych, niezbędnych do budowania nowoczesnego miasta w oparciu o koncepcję miasta inteligentnego (smart city)⁸³. Ze względu na swoje wyjątkowe tradycje, lubelska kultura jest nastawiona na uczestnictwo i różnorodność, na spotkanie się kultur, religii, idei, pobudzając mieszkańców do odkrywania siebie, innych ludzi i świata. Różnorodność ta znajduje odzwierciedlenie w ofercie turystycznej i kulturalnej miasta, pozwalającej wyjść naprzeciw zainteresowaniom i gustom wymagających uczestników kultury.

W oparciu o zasoby miasta opracowane zostały **produkty turystyczne Lublina**. Najważniejsze z nich to⁸⁴:

- 1) Zwiedzanie Starego Miasta i oferty Muzeum Lubelskiego (muzeum, Kaplica Trójcy świętej, donżon, filie muzeum). Dodatkowymi usługami, z których często korzystają wybierający tą ofertę, będzie przewodnictwo turystyczne oraz usługa gastronomiczna. Odbiorcami są zarówno uczestnicy wycieczek zorganizowanych jak i turyści indywidualni. Bardzo dużym zainteresowaniem cieszy się zwiedzanie Muzeum Lubelskiego (muzeum, Kaplica św. Trójcy, donżon), Trasy Podziemnej, Muzeum Martyrologii „Pod Zegarem”, Muzeum Archidiecezjalnego i Bramy Trynitarzkiej. Zwiedzanie Starego Miasta należy do najpopularniejszych produktów turystycznych Lublina, o czym świadczy frekwencja notowana w obiektach muzealnych.
- 2) Uczestnictwo w imprezach kulturalnych i wydarzeniach. Są to takie wydarzenia, jak: Jarmark Jagielloński, Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „Kody”, „Otwarte Miasto – Open City”, „Najstarsze pieśni Europy”. Więcej wydarzeń opisano w tabeli 52, zamieszczonej w dalszej części rozdziału.
- 3) Turystyka miejska. Obejmuje ona wizyty w galeriach handlowych, odwiedzanie kawiarni, pubów i klubów, korzystanie z oferty kin i turystyki zdrowotnej. Oferta turystyczna zawarta w tym produkcie jest dedykowana mieszkańcom mniejszych miejscowości w regionie. Analizując możliwości spędzenia w Lublinie popołudnia lub dnia wolnego przez te osoby, można wskazać na kompozycję następujących usług i dóbr, będących przedmiotem szczególnego zainteresowania: wizyta w galerii handlowej, odwiedzenie kawiarni lub restauracji w centrum miasta, spacer do parku, skorzystanie z usług centrów rozrywki i wielu innych punktów usługowych.

⁸³ *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*, s. 10.

⁸⁴ Dane Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin.

- 4) Turystyka biznesowa. Obejmuje ona uczestnictwo w targach, wystawach, konferencjach, kongresach, szkoleniach. W Lublinie funkcjonuje turystyka biznesowa, której podstawowym składnikiem jest oferta świadczona przez Targi Lublin S.A. W ramach tej oferty można mówić o wykorzystaniu następujących dóbr i usług turystycznych: infrastruktura i usługi dostarczane przez Targi Lublin S.A., baza noclegowa oraz konferencyjna lubelskich hoteli, posiłki i usługi cateringowe świadczone przez lubelskie restauracje, przewozy taksówkami, imprezy kulturalne organizowane w lubelskich teatrach i centrach kultury.
- 5) Turystyka sentymentalna – powrót do miasta przodków. W Lublinie obecnie funkcjonuje oferta turystyki sentymentalnej, skierowana do gości pochodzenia żydowskiego lub o żydowskich korzeniach. Część z nich odwiedza tylko Państwowe Muzeum na Majdanku. Oferta miasta jest jednak znacznie szersza i obejmuje m.in.: wystawę „Lublin. Pamięć Miejsca” wraz z usługą przewodnicką w Ośrodku „Brama Grodzka – Teatr NN”, posiłek w restauracji z kuchnią żydowską Mandragora, wizytę na Starym Cmentarzu Żydowskim (Kirkucie), obejrzenie studni na ul. Szerokiej, odwiedzenie Jesiwa Chachmej Lublin (Lubelska Szkoła Mędrców). Coraz popularniejszą usługą w ramach tej oferty jest także wykorzystanie multimedialnych przewodników, dostępnych na urządzenia mobilne, wykorzystujących technologię „Rozszerzonej Rzeczywistości”.
- 6) Turystyka aktywna. Lublin jest miastem, którego walory naturalne warunkują możliwość uprawiania turystyki aktywnej. W ramach oferty realizowanej w oparciu o atrakcje i infrastrukturę turystyki aktywnej, można wymienić różnorodne warianty. Jednym z nich jest skorzystanie z infrastruktury zlokalizowanej w pobliżu Zalewu Zembrzyckiego: wyciągu nart wodnych „Reland”, ścieżki rowerowej wokół Zalewu Zembrzyckiego, czy basenów i zjeżdżalni w kompleksie rekreacyjnym „Słoneczny Wrotków”. Kolejnym wariantem turystyki aktywnej jest spływ rzeką Bystrycą, połączony z przepłynięciem przez Zalew Zembrzycki⁸⁵. W sezonie zimowym na uwagę zasługuje oferta lodowiska „Iceman”, czy nauka narciarstwa zjazdowego na stoku narciarskim „Globus Ski”.

Ważnym elementem oferty kulturalnej miasta są wydarzenia o charakterze cyklicznym. Obszerną listę 56 takich wydarzeń zrealizowanych w 2014 r., wraz z ich krótkimi opisami, zamieszczono w tabeli 52. Wielość i różnorodność wydarzeń świadczy o kompetencji, wytrwałości i współpracy wielu środowisk odpowiedzialnych za kulturę w Lublinie. Dzięki nim Lublin ma szansę zostać ważnym ośrodkiem kultury w Europie, odgrywającym rolę w krajowej i europejskiej debacie na temat roli miast w rozwoju współczesnych społeczeństw.

⁸⁵ Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 52: Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2014 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Bitwa o kulturę/Bitwa o literaturę</i>	styczeń-grudzień	Cotygodniowy cykl otwartych dla publiczności spotkań, poświęconych tematom budowanym wokół premier literackich, aktualnych zjawisk i fenomenów, jakie obserwujemy w kulturze. Do rozmów zapraszani są zarówno wybitni pisarze, jak i osobistości z szeroko rozumianej kultury lubelskiej i ogólnopolskiej, którzy próbują nazwać i pomagają zrozumieć zachodzące procesy. Wszystkie spotkania są dostępne on-line na stronie video.teatrstary.eu
<i>Spis treści</i>	styczeń-grudzień	Cykl „Spis Treści” to zaproszenie do wspólnego słuchania i rozmawiania o literaturze. Gośćmi spotkań są ludzie sceny, którzy opowiadają i prezentują swój literacki „Spis Treści”. Utwory im bliskie, ważne dla ich osobistej i artystycznej biografii. O swoich literackich „spisach treści” opowiedzieli m.in. Irena Jun, Stanisława Celińska, Jan Peszek, Beata Fudalej, Natalia Sikora, Małgorzata Hajewska-Krzysztofik, Katarzyna Groniec, Agnieszka Glińska, Dorota Segda, Grażyna Szapołowska, Marcin Bosak, Joanna Szczepkowska, Ewa Skibińska, Ewa Konstancja Bułhak, Maja Komorowska, Dorota Landowska, Stanisław Brudny, Sandra Korzeniak, Anna Seniuk.
<i>Harmonie Starego Miasta</i>	styczeń - grudzień	Jest to cykl koncertów ukazujący twórczość muzyczną w bogatym kontekście kultury polskiej i światowej, promujący tradycję i nowoczesność, szerokie spektrum gatunków i form, technik i praktyk wykonawczych. Nawiązuje do wielowiekowej tradycji Lublina – miasta urodzin Henryka Wieniawskiego, miejsca na styku Wschodu i Zachodu, gdzie od wieków krzyżowały się nurty muzyczne i tendencje artystyczne, mieszały obyczaje i religie.
<i>Przegląd Inscenizacji Fragmentów Dzieł Williama Szekspira w Języku Angielskim</i>	8 marca	Ogólnopolski Przegląd Inscenizacji Fragmentów Dzieł Williama Shakespeare'a w Języku Angielskim – Scenes from Shakespeare in English Festival powstał w 1999 r. Każdego roku młodzież z całej Polski prezentuje kilkadziesiąt inscenizacji w formie monologu, dialogu lub występu grupowego, trwających od 5 do 20 minut. Co roku zdobywcy nagrody Grand Prix wyjeżdżają w czasie wakacji na tydzień do Anglii i oglądają dwie sztuki w dwóch najsłynniejszych teatrach świata: Royal Shakespeare Company w Stratford-upon-Avon i The Globe Theatre w Londynie.
<i>Died Moroz Convention</i>	7 marca	Jest to autorski projekt Roberta Kuśmirowskiego i Rafała Chwały polegający na spotkaniu muzyków oraz publiczności w mroźnej, zimowej scenarii Lublina. Z jednej strony to swoisty test wytrzymałości zarówno dla artystów, jak i nowych technologii, z drugiej zaś – przywrócenie zapomnianych już nieco idei gościnności, otwartości i symbolicznego spotkania „człowieka z człowiekiem”. Spektrum muzyczne jest bardzo szerokie: od tradycyjnych, pierwotnych brzmień po nowoczesną muzykę alternatywną.
<i>Studenckie Konfrontacje Filmowe</i>	1–23 marca	Studenckie Konfrontacje Filmowe to doroczny przegląd najciekawszych osiągnięć kina światowego, odbywający się w sali widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Jego ideą jest prezentacja filmów nagrodzonych na najważniejszych światowych festiwalach, zdobywców Złotych Globów, Oscarów i Złotej Palmy. Wszystkie tytuły Konfrontacji pojawiają się w Lublinie po raz pierwszy, a większość z nich – także po raz pierwszy w Polsce. Impreza, która przyciąga tłumy miłośników kina, na trwałe wpisała się w pejzaż najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina.
<i>Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich</i>	14 lutego – 16 marca	Bracia Henryk i Józef Wieniawscy to wybitne postacie nie tylko polskiej, ale i światowej muzyki klasycznej. Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich jest swoim memento, hołdem złożonym tym dwóm wybitnym muzykom – peanem na ich cześć, a także okazją do zapoznania się z twórczością zarówno Braci Wieniawskich, jak i innych wybitnych kompozytorów oraz wykonawców muzyki światowej klasy.
<i>Lubelski Festiwal Piosenki Autorskiej i Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Metamorfozy Sentymentalne”</i>	28–29 marca	Jest to przegląd piosenki autorskiej i poetyckiej poświęcony pamięci i twórczości wielkiego barda polskiej estrady – Jacka Kaczmarskiego. Festiwal ma na celu popularyzację poezji śpiewanej, a także promowanie indywidualnych twórców. „Metamorfozy...” to wydarzenie w całości przygotowywane przez uczniów IX Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Lublinie oraz Stowarzyszenie Absolwentów IX LO w Lublinie przy współpracy z Wydziałem Artystycznym UMCS oraz Akademickim Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”.
<i>Wielkopostne śpiewanie</i>	marzec – kwiecień	Czas Wielkiego Postu to okres szczególny dla wszystkich chrześcijan. Wielkopostne śpiewanie to cykl koncertów połączonych z krótkimi rozważaniami wygłaszanymi przez ojców dominikanów. Koncerty odbywają się w każdą niedzielę Wielkiego Postu w Bazylice oo. Dominikanów pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika na lubelskim Starym Mieście. Koncerty uświetniają swoimi występami zespoły, chóry i soliści z całej Polski.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Festiwal Tempus Paschale</i>	marzec – kwiecień	Festiwal odbywa się od 1997 r. W jego ramach organizowane są koncerty muzyki dawnej w zabytkowych lubelskich wnętrzach, a uczestniczą w nich soliści i zespoły z kraju i zagranicy. Koncertom towarzyszą wystawy malarstwa. Jest to jedyna w regionie impreza, skupiająca się na promowaniu muzyki dawnej.
<i>MAAT Festival</i>	5–8 grudnia	Momentem przełomowym dla formuły programu kuratorskiego MAAT Festival był 2013 r. Przekształcił się on wtedy w międzynarodowy program rezydencyjny, w którym z zaproszonymi artystami można było spotykać się przez cały rok. Tym sposobem stał się pierwszym w Polsce rezydencyjnym festiwalem w takim wymiarze – jego program był realizowany w postaci rezydencji artystycznych rozciągniętych na przestrzeni całego roku z finałem w grudniu.
<i>Lublin Blues Session</i>	marzec – listopad	Jest to całoroczny projekt muzyczny o charakterze edukacyjno-artystycznym w ramach którego od 2011 r. odbywają się koncerty i warsztaty muzyczne. Celem projektu jest edukacja kulturalna i artystyczna oraz propagowanie działań, zjawisk i przedsięwzięć związanych z bluesem. Organizatorem tych wydarzeń jest Fundacja Obszar Działań Artystycznych (ODA) z Lublina.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody”</i>	11–13 kwietnia	Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody” to konkurs, w którym mogą wziąć udział soliści stojący u progu kariery, amatorzy lub profesjonalści z całego kraju. Ideą przeglądu jest propagowanie niebanalnej muzyki i wyszukiwanie nowych talentów. Zwyczajowo gwiazdami festiwalu są wokaliści uznanych zespołów ze swoimi solowymi projektami. Dotychczas podczas zwińczającego festiwal koncertu Galowego wystąpili: Hubert „Spięty” Dobaczewski, wokalista zespołu Lao Che, Piotr Rogucki z zespołu COMA oraz Katarzyna Nosowska.
<i>Lublin Jazz Festiwal</i>	25–27 kwietnia	Jest to wydarzenie artystyczne prezentujące wiele form współczesnej muzyki jazzowej. Od pierwszej edycji organizatorzy zapraszają artystów kształtujących różnorodne nurty i style światowego jazzu, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego. Do tej pory na festiwalu wystąpili m.in.: Tomasz Stańko, John Scofield, The Ex, Ken Vandermark, Dave Douglas, Hamid Drake, Jazzanova, Ravi Coltrane Quartet, Satoko Fujii Orchestra.
<i>Międzynarodowy Przegląd Teatrów Osób Niepełnosprawnych „Spotkania Artystów Niepełnoetatowego Szlaku”</i>	4–6 kwietnia	„Spotkania Artystów Niepełnoetatowego Szlaku” są przeglądem teatralnym, podczas którego swoje umiejętności prezentują teatry osób niepełnosprawnych z Polski i zagranicy. W czasie przerw pomiędzy spektaklami niepełnosprawni artyści, widzowie, wolontariusze i organizatorzy wspólnie śpiewają piosenki, które nawiązują do tematyki cyklu „Niepełnoetatowego Szlaku” na dany rok.
<i>Muszla Koncertowa</i>	maj – wrzesień	Muszla Koncertowa położona jest w pięknej scenerii zrewitalizowanego Ogrodu Saskiego znajdującego się w centrum miasta, tuż obok trzech lubelskich uniwersytetów, pomiędzy największymi dzielnicami Lublina. Doskonała lokalizacja, zadaszona scena, widownia na ponad 1 000 miejsc i zaplecze techniczne powodują, że Muszla Koncertowa jest idealnym miejscem do organizacji letniego wypożyczynku dla mieszkańców naszego miasta. Koncerty, spektakle teatralne, projekcje filmowe, festyny rodzinne oraz wiele innych atrakcji to oferta dla całych rodzin, a dla wielu lublinian szansa na kontakt z teatrem, kinem autorskim czy muzyką poważną. Celem działalności Muszli Koncertowej jest promowanie rodzinnego, kulturalnego i bezpiecznego modelu spędzania wolnego czasu.
<i>Uroczysty koncert z okazji 10-lecia wstąpienia Polski do Unii Europejskiej</i>	1 maja	Koncert w wykonaniu Polskiej Orkiestry Sinfonia Iuventus pod batutą Tadeusza Wojciechowskiego. W koncercie udział wzięły również Chór Akademicki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz chór Chor der Universität für Musik und darstellende Kunst Graz z Austrii i Universitätschor der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster z Niemiec.
<i>Dni Schulzowskie w Lublinie „Bruno4ever”</i>	3–5 listopada	„Bruno4ever” to hasło, pod którym od niemal dziesięciu lat odbywają się w Lublinie wydarzenia poświęcone Brunonowi Schulzowi oraz schulzowskim inspiracjom w kulturze i sztuce. To międzynarodowe spotkania artystów, naukowców i pasjonatów, wystawy, spektakle, dyskusje, promocje książek, koncerty. Część kwietniowo-lipcową nawiązuje do urodzin pisarza, część listopadowa upamiętnia rocznicę jego śmierci. Uczestnicy mają możliwość wyjazdu do Drohobycza (Ukraina), aby wziąć udział w programie artystycznym „Druga Jesień”, przygotowanym przez stronę ukraińską (koncerty, wystawy, spektakle) oraz w spotkaniu ekumenicznym w miejscu tragicznej śmierci autora „Sklepów cynamonowych”.
<i>Scena Miasta</i>	7 maja	Koncert inauguracyjny Lubelskie Dni Kultury Studenckiej, które są dorocznym świętem studentów wszystkich uczelni wyższych Lublina.
<i>Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „KODY”</i>	14–18 maja	Festiwal powstał, aby łączyć i przenikać tradycję archaiczną z nowoczesnymi poszukiwaniami. Współcześni kompozytorzy i muzycy improwizujący, zarówno w formie, jak i środkach wyrazu, niejednokrotnie nawiązują do archaicznych form dźwiękowych. Zestawienie estetyki tradycyjnej i współczesnej tworzy nową jakość, gdy funkcja magiczna muzyki archaicznej spotyka się z funkcją estetyczną muzyki nowoczesnej.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Forum Witolda Lutosławskiego „Most”</i>	kwiecień	Forum Witolda Lutosławskiego „Most” to festiwal muzyki współczesnej, zainicjowany przez profesor Gabriellę Klauzę i Agnieszkę Kreiner. Jest organizowany corocznie przez Filharmonię Lubelską przy współpracy z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Ogólnokształcącą Szkołą Muzyczną I i II st. im. K. Lipińskiego oraz Szkołą Muzyczną I i II st. im. T. Szelińskiego w Lublinie. Podczas Forum można usłyszeć dzieła Mistrza Lutosławskiego, jak i inne utwory muzyki współczesnej, wykonywane zarówno przez uznanych artystów, jak i muzyków młodego pokolenia.
<i>Wielokulturowy Lublin</i>	23–28 maja	Festiwal różnorodności kulturowej współczesnego Lublina. Promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym, mające wysoką wartość artystyczną. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Daje możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego.
<i>Lubelskie Spotkania Literackie – „Miasto Poezji”</i>	19–23 maja	Festiwal Lubelskie Spotkania Literackie „Miasto Poezji” odbywa się od 2008 r. Stał się płaszczyzną do rozmów o poezji, spotkań z poetami, ale też różnorodnych działań społeczno-artystycznych popularyzujących poezję. Festiwal odbywa się w wielu miejscach: na uniwersytetach, w szkołach, bibliotekach, domach kultury, domach pomocy społecznej, świetlicach terapeutycznych, świątyniach, kawiarniach, w otwartych przestrzeniach miasta, podwórkach, ale także w Internecie. Charakterystycznym rysem Festiwalu jest jego uspołecznienie – w programie znajdują się dziesiątki spotkań z poetami i poezją w mieszkaniach prywatnych (program „Mieszkania Poezji”) oraz inicjatywy w przestrzeni miasta podejmowane przez mieszkańców (działanie „Terytoria Poezji”). Festiwalowi towarzyszy Nagroda „Kamień” przyznawana wybitnym poetom, a jej laureatami są: Ryszard Krynicki, Julia Hartwig, Tomasz Różycki, Piotr Matywiecki, Andrzej Sosnowski, Marcin Świetlicki, Jacek Podsiadło.
<i>Noc Kultury</i>	7/8 czerwca	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folklem i elektro-funkiem.
<i>Słodko-Gorzki Festiwal Teatralny</i>	12–14 czerwca	Festiwal obecnie prezentuje dwa oblicza teatru – radosne i bolesne. Organizatorzy przedstawiają spektakle będące rozrywką z pogranicza teatru i cyrku, teatru muzycznego i tanecznego. Oprócz nich w ramach festiwalu odbywają się także projekcje filmowe oraz wieczory muzyczne w klubie festiwalowym. Festiwal stał się swoistym prezentem dla publiczności – na wszystkie wydarzenia wstęp jest bezpłatny.
<i>Prezentacje Form Muzyczno-Teatralnych „Dźwięki Słów”</i>	30 czerwca – 1 lipca	Na program festiwalu składają się recitale i spektakle muzyczne. Prezentowane są arcydzieła, łączące muzykę z ambitnym tekstem, wysublimowaną aranżacją i niepowtarzalną interpretacją. Muzyka przeprowadzana od subtelnej aranżacji, podkreślonej dźwiękami wokalizy posiada wyrazisty ciężar dramaturgiczny i specyficzny ładunek emocjonalny i intelektualny. Jest to jednocześnie spotkanie różnych gatunków muzycznych łączących słowo i ekspresję aktorską balansujące na granicy różnych kultur. Muzyka, którą można słuchać i widzieć jak teatralne przedstawienia.
<i>Festiwal Sztuki w Przestrzeni Publicznej Otwarte Miasto – Open City</i>	26 czerwca – 18 lipca	Lubelski Festiwal „Open City” to jedna z najważniejszych prezentacji sztuki współczesnej w Polsce i największa tego typu wystawa na wschodzie Polski. Festiwal opiera się na idei uwolnienia dzieła sztuki od sterylnej i pozbawionej kontekstu przestrzeni muzeum, na rzecz zmiennego otoczenia miasta. Przez miesiąc artyści wydają swoje prace pod oceny i refleksje mieszkańców oraz turystów. Sztuka zostaje wystawiona zarówno na ulotne emocje przechodniów, jak i na zmienne warunki atmosferyczne. Wpisana w dziejowy kontekst i współczesne problemy przestrzeni miejskiej, staje się zarówno jej komentarzem jak i kolejnym rozdziałem historii miasta. Dodatkową wartością Festiwalu jest pełna dokumentacja realizacji artystów w formie katalogu sztuki aktualnej oraz realizacje trwałe.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Most Kultury</i>	7 czerwca – 31 sierpnia	Most Kultury to interdyscyplinarny projekt wprowadzający działania artystyczno-animacyjne o charakterze edukacyjnym w przestrzeń miejską. Terenem wydarzeń jest zabytkowy most im. inżyniera Mariana Lutostawskiego na rzece Bystrzycy. Most, poza swoim wymiarem symbolicznym, obrazującym ideę łączenia różnych środowisk, w dosłowny, topograficzny sposób łączy również cztery dzielnice Lublina: Śródmieście, Bronowice, Kośminek i Za Cukrownią. To właśnie do mieszkańców tych dzielnic adresowany jest program Mostu Kultury, przygotowywany przy współpracy z lokalną społecznością oraz Radami Dzielnic, jako rodzaj „lokalnego święta”. Historyczny most na trzy letnie miesiące staje się miejscem warsztatów, koncertów, wystaw, pokazów filmowych i kulturowych już potańcówek. Wakacyjny program wydarzeń na Moście Kultury przyczynił się do kulturalnej aktywizacji i ożywienia tej części miasta, stając się popularnym miejscem spotkań i integracji mieszkańców Lublina.
<i>Międzynarodowy Festiwal Organowy „Lublin – Czuby”</i>	25 czerwca – 16 października	Pomysł międzynarodowych festiwali zrodził się jesienią 1995 r., kiedy Jerzy Kulka wraz z ks. Ryszardem Jurakiem odbyli podróż do Monachium, a miasto otrzymało niezwykle wartościowy i unikalny instrument, na którym można wykonywać całą literaturę organową od renesansu po współczesność, od mistrzów włoskich, niemieckich po kompozytorów francuskich.
<i>Letnie Forum Tańca Współczesnego</i>	27–29 czerwca	Jest to cykl prezentacji spektakli i warsztatów tańca uzupełnionych wykładami i pokazami filmowymi, adresowanych do szerokiego grona odbiorców, głównie z Lublina i regionu. Każdego roku tuż przed wakacjami artyści tańca z Polski lub zagranicy prowadzą intensywne działania artystyczne i edukacyjne organizowane w różnych przestrzeniach miasta.
<i>Landart Festival</i>	2–12 lipca	Lubelski Landart Festiwal to przedsięwzięcie, które ma na celu uprawianie i upowszechnianie sztuki ziemi. Ten rodzaj działalności łączy naturę ze sztuką, otwierając nowe możliwości działań artystycznych w przestrzeni środowiska naturalnego oraz przestrzeni publicznej. Festiwal stwarza nowe szanse i nową jakość wypowiedzi artystycznej, a przy okazji promuje region lubelski jako miejsca przyjazne ludziom, sztuce i kulturze. Projekty artystyczne realizowane są w symbiozie ze środowiskiem naturalnym. Festiwal ma charakter międzynarodowy.
<i>Festiwal Teatrów Niewielkich</i>	5–7 lipca	Ogólnopolski festiwal monodramów o charakterze konkursowym. Podczas festiwalu przyznaje się nagrody dla najlepszych aktorów. Prezentacjom konkursowym towarzyszą zawsze spektakle zawodowych monodramistów. Celem festiwalu jest inicjowanie nowych działań z zakresu sztuki scenicznej (szczególnie w środowiskach, które na co dzień nie mają możliwości kontaktu z tego typu teatrem), podnoszenie kompetencji kulturalnej społeczeństwa w zakresie wiedzy o teatrze oraz tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej.
<i>Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music Festival</i>	8–13 lipca	Wschód Kultury – Inne Brzmienia Art'n'Music Festival to festiwal umożliwiający obcowanie z najciekawszymi zjawiskami muzycznymi na styku gatunków, tradycji i wpływów kulturowych. To jedno z najbardziej inspirujących i odkrywczych wydarzeń muzycznych w Polsce, które pozwala usłyszeć w sercu Lublina światowe gwiazdy i muzyczne odkrycia. Do tej pory na scenach „Innych Brzmień” wystąpili m.in. tacy artyści jak Einstürzende Neubauten, Goldfrapp, Tony Allen, Asian Dub Foundation, Yat-Kha, The Tiger Lillies. Niezmiennie inspirująca jest też, zawarta w nazwie festiwalu, idea „Wschodu Kultury”, która sprowadza do Lublina najciekawszych artystów m.in. z takich krajów jak Ukraina, Gruzja czy Armenia. Festiwalowi towarzyszy cykl debat, a także warsztaty, wystawy, pokazy filmowe oraz specjalny program „Małe Inne Brzmienia” przygotowany dla dzieci.
<i>Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka</i>	9–13 lipca	Organizowane od 1984 r. MSF są jednymi z najstarszych i najważniejszych imprez tego typu w kraju. Głównym ich celem jest zaprezentowanie i popularyzacja wśród lubelskiej publiczności folkloru różnych krajów i narodów. W dotychczasowych edycjach wzięło udział około 230 zespołów z 5 kontynentów.
<i>Centralny Plac Zabaw</i>	lipiec – sierpień	Centralny Plac Zabaw to interdyscyplinarny projekt, który poprzez zaangażowanie różnych środowisk miejskich, tworzy atrakcyjną przestrzeń dla rozmaitych działań artystycznych, animacyjnych, edukacyjnych, sportowych. Służyć one mają integracji oraz propagowaniu i rozwijaniu kreatywnego, produktywnego, aktywnego spędzania czasu, połączonego z edukacją kulturalną i artystyczną. Obszarem projektu jest teren przy Centrum Kultury w Lublinie, Plac im. Lecha Kaczyńskiego, z przylegającymi do niego placami zabaw, oraz oryginalnie zaaranżowany Wirydarz instytucji. Każdy może włączyć się do prowadzonych tam działań animacyjnych, pokazów, warsztatów, projekcji, koncertów i imprez dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz seniorów.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Carnaval Sztukmistrzów</i>	24–27 lipca	Łączy wielkie widowisko z pogranicza teatru i nowego cyrku w przestrzeni miasta. Wydarzenie to stanowi rozwinięcie odbywającego się w Lublinie od kilku lat Festiwalu Sztukmistrzów. Do miasta zjeżdżają artyści i specjaliści sztuki cyrkowej z wielu krajów Europy, którzy oprócz magicznych spektakli i widowisk przeprowadzili cykl warsztatów dla profesjonalistów oraz dla początkujących adeptów tej dziedziny sztuki. Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	15–17 sierpnia	Jarmark Jagielloński to wydarzenie artystyczno-kupieckie, które w swojej formule łączy prezentację wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi oraz bogaty program wydarzeń kulturalnych. Jarmark Jagielloński swoją ideą nawiązuje do słynnych Jarmarków Lubelskich, które na przełomie XV i XVI wieku były jednym z najbardziej znanych handlowych wydarzeń międzynarodowych. Podczas Jarmarku istotną rolę odgrywają widowiska artystyczne i historyczne. Odbywa się turniej rycerski, w którym duży nacisk jest położony na rytuały rycerskie i historyczne.
<i>Meeting of Styles</i>	1–3 sierpnia	Meeting of Styles to Międzynarodowy Festiwal Sztuki Muralu (Graffiti), którego główną ideą jest ukazanie graffiti jako jednego z rozwijających się kierunków sztuki w przestrzeni publicznej. Zgodnie z koncepcją marki „Lublin – Miasto Inspiracji”, miasto promuje wszelkie przedsięwzięcia wspierające kreatywność i aktywność młodych ludzi.
<i>Festiwal „Solo Życia”</i>	29–30 sierpnia	Festiwal promuje utalentowanych, młodych muzyków z całej Europy poprzez umożliwienie im debiutu scenicznego. Aby wziąć udział w Festiwalu należy nagrać wymyśloną przez siebie partię solową, zagrana na dowolnym instrumencie do nagranych wcześniej podkładu muzycznego. Komisja po przesłuchaniu solówek dokonuje wyboru wykonawców, którzy swoje umiejętności prezentują podczas koncertu finałowego. Podczas imprezy występują najlepsi polscy instrumentalniści w różnych kategoriach muzyki rozrywkowej. Festiwal zwieńczony jest koncertem gwiazdy oraz jam session.
<i>Europejski Festiwal Smaku</i>	4–7 września	Festiwal z wielkim sukcesem pokazuje wielokulturowość i dziedzictwo kulinarne Lubelszczyzny. Jest największym kulinarnym świętem regionu, które przyciąga wyjątkowym połączeniem wydarzeń kulturalnych z tradycją lubelskiej kuchni.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Andrzej Nikodemowicz – Czas i Dźwięk”</i>	21–28 września	Celem festiwalu jest prezentacja najwartościowszych zjawisk i tendencji w polskiej i światowej kulturze muzycznej, ze szczególnym wskazaniem dzieł profesora Andrzeja Nikodemowicza, jednego z czołowych, żyjących twórców muzyki sakralnej, Honorowego Obywatela Miasta Lublin. Istotę muzyki Nikodemowicza stanowi charakterystyczna kontemplacyjność natury religijnej, intensywna ekspresja, fakturalna gęstość i różnorodność materii dźwiękowej, także ewolucyjny typ narracji i swoiste zapatrzenie w tradycję dawnych epok. Po wczesnych kompozycjach, o cechach neoromantycznych (wpływy Karola Szymanowskiego i Aleksandra Skriabina), kompozytor odwołał się do estetyki muzyki XX wieku, m.in. dodekafonii i sonoryzmu.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Najstarsze Pieśni Europy”</i>	2–4 października	Podczas festiwalu prezentowane są najstarsze muzyczne świadectwa kultury tradycyjnej z różnych regionów Europy. W dotychczasowych edycjach festiwalu uczestniczyło kilkadziesiąt zespołów śpiewaczych i liczni soliści z Albanii, Białorusi, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rosji, Ukrainy, Słowacji, Serbii i Włoch. Archaiczne pieśni, których korzenie nierzadko sięgają czasów przedchrześcijańskich, wykonują zarówno wiekowi strażnicy wiejskiej tradycji, jak i młodzi artyści z miasta, którzy podjęli trud rekonstrukcji dawnych technik śpiewania i ocalenia ginących pieśni.
<i>Chatka Blues Festiwal</i>	3–4 października	Chatka Blues Festiwal to dwa dni koncertów, na których prezentują się oryginalne i cenione zespoły bluesowe prezentujące zarówno akustycznego jak i elektrycznego bluesa. Celem Festiwalu jest promocja muzyki bluesowej, a także promocja zespołów prezentujących ten rodzaj muzyki. Chatka Blues Festiwal odbywa się od 2010 r. w ACK UMCS „Chatka Żaka” w Lublinie.
<i>Festiwal Konfrontacje Teatralne</i>	9–19 października	W ramach festiwalu prezentowane są dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposób rozumienia teatru. Program główny uzupełniony jest o „show case lubelski”, czyli prezentację lubelskiego środowiska teatralnego.
<i>Performance Platform Lublin</i>	17–18 października	W programie festiwalu praktyka artystyczna jest równie ważna jak teoria sztuki i edukacja. Oprócz pokazów sztuki performance odbyły się tu także warsztaty, wykłady, dyskusje, wystawy, prezentacje multimedialne i projekcje filmów. Tytułowa „platforma” zbliżyła publiczność i artystów, aktywizowała odbiorców pod kątem indywidualnej ekspresji – uczestnicy warsztatów mieli możliwość skonfrontowania swojej wrażliwości wizualnej z publicznością.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca</i>	listopad	Festiwal zainicjowany został w 1997 r. Obecnie jest jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina, a także jednym z najbardziej liczących się festiwali sztuki tańca w Polsce i Europie. Ideą Festiwalu jest wzajemne poznanie i wymiana doświadczeń oraz inspiracja odmiennością kulturową pomiędzy Polską i krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej i innymi częściami świata. Twórcy Spotkań podkreślają uniwersalny wymiar wydarzenia, przypominając, że taniec współczesny jest szczególnym medium porozumienia – sztuką w pełni demokratyczną, doskonale przekazującą emocje wzbogacone mocnym ładunkiem intelektualnym.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „Bakcynalia”</i>	14–15 listopada	„Bakcynalia” są jednym z legendarnych festiwali piosenki studenckiej. Festiwal, znany wcześniej pod nazwą Epidemia Piosenki Turystycznej „Bakcynalia”, ma wieloletnią historię. Był niegdyś obok łódzkiej „Yapy”, gdańskiej „Bazuny” i Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Studenckiej w Krakowie jedną z najbardziej znanych w Polsce imprez prezentujących kulturę studencką. Festiwal został reaktywowany w 2007 r. po kilkunastu latach przerwy. Obecnie festiwal odbywa się regularnie w ACK UMCS „Chatka Żaka”. Obejmuje koncert konkursowy – umożliwiający młodym wykonawcom z Lublina i kraju prezentację swoich osiągnięć przed szerszą publicznością – oraz koncerty zaproszonych gwiazd festiwalu, a także imprezy towarzyszące – wystawy, pokazy slajdów, jam session.
<i>Ogólnopolski Festiwal Fantastyki „Falkon”</i>	7–10 listopada	„Falkon” to jeden z największych konwentów fantastycznych w Polsce, co roku gromadzący znacznie ponad tysiąc uczestników. Jest to impreza kulturalna o profilu związanym z tym wszystkim, co mieści się w pojęciu „fantastyka”. Podczas trzech dni konwentu trwają nieprzerwanie prelekcje, dyskusje, konkursy, turnieje, pokazy i inne atrakcje. Celem konwentu jest propagowanie utrwalanie wśród młodzieży i dorosłych zainteresowań związanych z szeroko pojętą fantastyką, przez którą organizatorzy rozumieją przede wszystkim literaturę, film, sztukę oraz gry fantastyczne.
<i>Festiwal „Ukraina w centrum Lublina”</i>	13–16 listopada	Festiwal „Ukraina w Centrum Lublina” to przegląd współczesnej kultury ukraińskiej w przeróżnych odsłonach. Podczas koncertów muzycznych prezentowane są różnorodne style i interpretacje muzyczne, nowe i ciekawe projekty znanych na Ukrainie formacji. Tradycyjnymi elementami festiwalu stały się przedstawienia teatralne i przegląd filmów, wystawy, warsztaty artystyczne, konkurs wiedzy o Ukrainie dla uczniów lubelskich szkół, czy spotkania literackie.
<i>Festiwal Złote Mrówkojady</i>	20–25 października	„Złote Mrówkojady” to festiwal filmowy organizowany przez entuzjastów dla entuzjastów, prawdziwa gratka dla fanów dobrego, niezależnego kina. Dzięki zaangażowaniu i pasji organizatorów festiwal stał się rozpoznawalną marką wśród krajowych imprez poświęconych kinematografii niezależnej. Krótkometrażowe filmy niezależne (fabularne, dokumentalne oraz animowane) zgłaszane na festiwal przechodzą przez staranną selekcję, dzięki czemu publiczność może mieć pewność, że zobaczy oryginalny, ambitny zestaw filmów. Specyfiką festiwalu jest także nieco żartobliwy charakter gali, podczas której, autorom najlepszych filmów, wręczane są nagrody – Złote Mrówkojady, przyznawane w ramach konkursu przez profesjonalne jury.
<i>Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe”.</i>	11–14 grudnia	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem. Festiwal odbywa się od 1991 r. Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru.
<i>Międzynarodowy Festiwal Jazzowy „Jazz Bez”</i>	5–7 grudnia	Festiwal jest przedsięwzięciem renomowanym, dobrze znanym w środowisku muzycznym polskim i ukraińskim. Zyskał opinię imprezy prezentującej najlepsze wzorce współczesnej muzyki improwizowanej, przyczyniając się w ten sposób do budowania bezpośrednich polsko-ukraińskich kontaktów kulturalnych, w tym tworzenia międzynarodowych formacji muzycznych.
<i>Festiwal Bożego Narodzenia</i>	6 grudnia – 6 stycznia	Festiwal jest próbą stworzenia niepowtarzalnego klimatu i przywołania magii Świąt w centrum Lublina. Szopka Bożonarodzeniowa każdego roku powstaje w nowej aranżacji, a miasto zostaje udekorowane kolorową, świąteczną iluminacją oraz choinkami.
<i>Sylwester Miejski</i>	31 grudnia	Sylwester miejski zajmuje stałe miejsce w kalendarzu lubelskich imprez. Co roku mieszkańcy Lublina wspólnie witają Nowy Rok w centrum Lublina na Placu Litewskim. Na wszystkich, którzy chcą spędzić sylwestrową noc na świeżym powietrzu czekają niezwykle atrakcyjne: koncerty muzycznych gwiazd, występy kabaretów oraz taneczna muzyka serwowana przez uznanych DJ’ów.

Uwagi: Wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: Materiały Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin.

Obok organizacji wydarzeń kulturalnych, formą promowania kultury jest także nagradzanie osób zasłużonych w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury. Doroczne **nagrody Prezydenta Miasta Lublin** są przyznawane w następujących kategoriach⁸⁶:

- Nagroda Artystyczna Miasta Lublin – przyznawana jest osobom fizycznym lub prawnym oraz innym podmiotom, w tym także grupom nieformalnym, na podstawie oceny osiągnięć o istotnym znaczeniu, za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego, w szczególności w takich dziedzinach sztuki jak: film, literatura, muzyka, sztuki wizualne, w tym m.in.: malarstwo, rzeźba, grafika, rysunek, fotografia, multimedia, instalacja, taniec, teatr.
- Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury – przyznawana jest animatorom i menedżerom kultury będącym osobami fizycznymi, prawnymi lub innymi podmiotami, w tym także grupami nieformalnymi, na podstawie oceny działalności, za znaczące osiągnięcia powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego w zakresie upowszechniania kultury dotyczące w szczególności: animacji i organizacji wydarzeń kulturalnych, edukacji kulturalnej i artystycznej, wspomaganie artystycznej twórczości amatorskiej, popularyzacji różnorodnych dziedzin kultury i sztuki.
- Nagroda Miasta Lublin za Całokształt Działalności – przyznawana jest wyłącznie osobom fizycznym za co najmniej dwudziestoletnią działalność twórczą, artystyczną lub w zakresie upowszechniania kultury na podstawie oceny całokształtu osiągnięć o istotnym znaczeniu, w uznaniu wybitnych dokonań w obszarze kultury i sztuki.
- Nagrodę Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury – może otrzymać osoba fizyczna lub prawna za wspieranie finansowe lub pozafinansowe przedsięwzięć kulturalnych, twórczości artystycznej oraz innych działań w zakresie kultury i sztuki w minionym roku kalendarzowym.
- Nagrody Okolicznościowe – mogą być przyznawane osobom fizycznym lub prawnym, a także innym podmiotom, w tym grupom nieformalnym, na podstawie oceny działalności lub osiągnięć o istotnym znaczeniu.

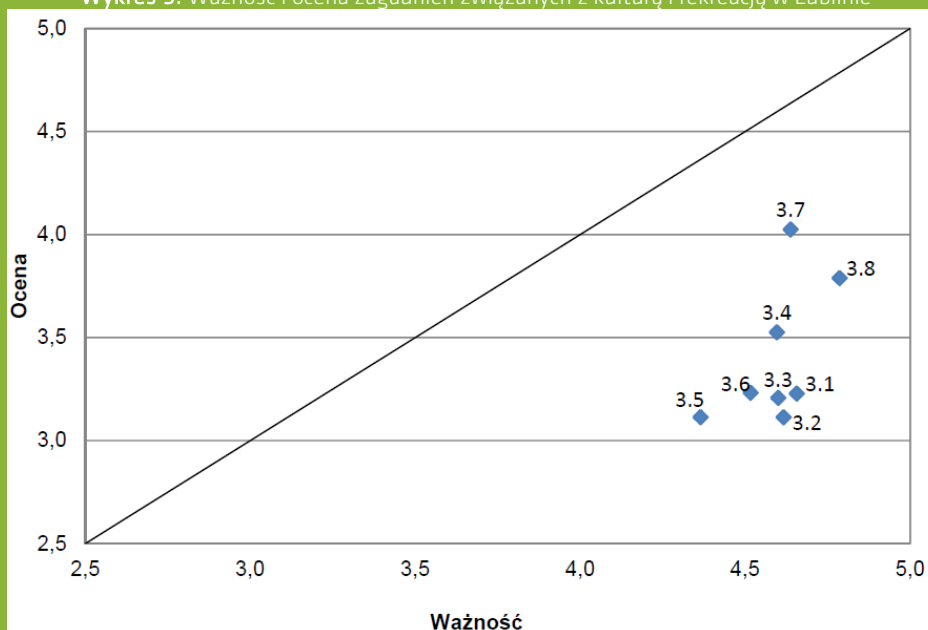
⁸⁶ Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury, [Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin](#).

Szwajcarski benchmark w Lublinie. Kultura i rekreacja

W 2014 r. opracowano raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z Miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz oparty na wzorcu szwajcarskim wypracowanym przez IQB-FHS i zastosowanym w wielu badaniach miast Szwajcarii w latach 2001–2013. Dzięki badaniu udało się uzyskać opinie 1 058 respondentów dotyczące różnych aspektów życia w mieście⁸⁷.

Jednym z poruszanych tematów była kultura i rekreacja. Respondenci oceniali zarówno znaczenie poszczególnych aspektów w tym obszarze, jak i poziom swojego zadowolenia. Obie oceny były formułowane w 5-stopniowej skali. Ponieważ większość przeciętnych ocen respondentów sytuowała się bardzo blisko siebie, prezentując dane na wykresach skrócono skalę i zaczyna się ona od 2,5. Wyniki zaprezentowano na wykresie poniżej.

Wykres 9: Ważność i ocena zagadnień związanych z kulturą i rekreacją w Lublinie

Legenda

- 3.1 W mieście jest właściwa liczba miejsc spędzania czasu wolnego i rekreacji.
- 3.2 Miasto tworzy właściwe warunki do spędzania czasu wolnego i rekreacji dla rodzin z dziećmi.
- 3.3 W mieście istnieją wystarczające możliwości uprawiania różnych sportów.
- 3.4 Oferta wydarzeń kulturalno-rozrywkowych w mieście jest atrakcyjna.
- 3.5 Możliwości, jakie oferuje miasto dla rozwoju zainteresowań kulturalnych osób starszych są zgodne z ich potrzebami.
- 3.6 Możliwości, jakie oferuje miasto dla rozwoju zainteresowań kulturalnych młodzieży są zgodne z jej potrzebami.
- 3.7 Placówki kulturalne (muzea, teatry, biblioteki, domy kultury, itp.) w mieście są łatwo dostępne.
- 3.8 Miasto Lublin jest atrakcyjnym miejscem do mieszkania.

Okazuje się, że sprawy w zakresie kultury i rekreacji poruszane w pytaniach były uznane przez mieszkańców za ważne. Poziom satysfakcji mieszkańców kształtował się zazwyczaj między oceną 3 a 3,5 – w pięciostopniowej skali. Najlepiej oceniono dostępność placówek kulturalnych (4,02). Wysoka okazała się także sumaryczna ocena Lublina jako miejsca zamieszkania (3,79). Dość wysoko mieszkańcy ocenili także atrakcyjność oferty wydarzeń kulturalno-rozrywkowych w mieście.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Wadowski, *Raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina zrealizowanych w ramach projektu Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, Lublin 2014.

⁸⁷ Pełny raport można znaleźć na stronie: strategia2020.lublin.eu.

W 2014 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby:

- 1) Piotr Selim (pianista, wokalista, kompozytor, aranżer). Nagroda Artystyczna Miasta Lublin została przyznana za skomponowanie muzyki do spektaklu pt. „Machia” w reżyserii Juliusza Machulskiego, produkcji Teatru Starego w Lublinie i tryptyku poświęconego Lublinowi pt. „Moje miejsca – Mój dom, Moje miasto, Moja ojczyzna” oraz promocję talentów muzyków młodego pokolenia.
- 2) Zdzisław Ohar (dyrygent, muzyk). Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury została przyznana za pasję i profesjonalizm w upowszechnianiu muzyki chóralnej wśród dzieci i młodzieży, w szczególności za sukcesy Chóru „La Musica” przy Gimnazjum nr 16 im. F. Chopina w Lublinie podczas: XXXIV Ogólnopolskiego Konkursu Chórów a'Capella Dzieci i Młodzieży w Bydgoszczy, IX Festiwalu „Mater Misericordiae” w Ząbkach, III Międzynarodowego Festiwalu Chóralnego w Ejszyszkach na Litwie.
- 3) Grażyna Lutostawska (dziennikarka, pisarka, autorka audycji radiowych i sztuk teatralnych). Nagroda Miasta Lublin została przyznana za całokształt działalności za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury, bogaty i różnorodny dorobek twórczy, wpływ na rozwój i propagowanie lubelskich działań kulturalnych w kraju i za granicą.
- 4) Lubelski Węgiel Bogdanka S. A. Nagroda Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury została przyznana za konsekwentne prowadzenie polityki mecenatu kultury oraz przyczynianie się do podniesienia jakości oferty kulturalnej Lublina poprzez hojne wsparcie organizacji przedsięwzięć kulturalnych, w tym: Diamenty Lublina 2014 oraz wydarzenia jubileuszu 70-lecia Filharmonii im. H. Wieniawskiego w Lublinie.

Ponadto, nagrodami okolicznościowymi zostało wyróżnionych 70 osób i instytucji za dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury lub z okazji jubileuszu działalności twórczej, artystycznej lub jubileuszu działalności w zakresie upowszechniania kultury.

Przedstawione informacje potwierdzają, że oferta spędzania czasu wolnego w Lublinie jest bogata i stale rozwijana, w coraz większym stopniu zaspokajając potrzeby mieszkańców Lublina. Największym osiągnięciem w tym obszarze wydaje się być oddanie do użytku stadionu miejskiego. Inne ważne wydarzenia przyczyniające się do podniesienia jakości życia to uruchomienie systemu „Lubelski Rower Miejski” czy zakończenie budowy basenu przy ul. Łabędziej. Spektakularne osiągnięcia dotyczą tworzenia oferty kulturalnej – zarówno pod względem ilości stałych wydarzeń, jak i ich jakości i różnorodności. Oferta kulturalna wydaje się mocnym atutem Lublina pozwalającym na przyciąganie coraz większej liczby turystów i z pewnością może być źródłem poczucia dumy mieszkańców. Dzięki kulturze Lublin staje się miastem ciekawym i atrakcyjnym, o wysokiej jakości życia, w którym mieszkańcy budują lokalne społeczności i rozwijają własne talenty i pasje. Warto zwrócić uwagę także na inne przejawy uczestnictwa mieszkańców w kulturze - rosnącą liczbę seansów i widzów w kinach, dużą popularność muzeów czy rosnący księgozbiór bibliotek przy stabilnej liczbie czytelników i wypożyczeń.

B.5. Podnoszenie jakości edukacji

Jakość oświaty to ważny czynnik decydujący o przyjazności miasta. Poza realizacją powszechnego obowiązku nauki szkoły pełnią dziś bardzo ważną rolę jako ośrodki autorytetu, wiedzy i kultury w lokalnych społecznościach. Dbanie o szkoły jest jednym z obowiązkowych zadań samorządu. Biorąc pod uwagę te szczególne funkcje można dojść do wniosku, że miasto, które chce się rozwijać, musi robić więcej dla oświaty i swoich mieszkańców, niż wymagają tego przepisy. Dlatego też samorząd, szkoły i mieszkańcy powinni szukać nowych form współpracy. Działania, które miasto może podejmować na rzecz rozwoju współpracy z placówkami oświatowymi, obejmują m.in. zwiększanie funkcjonalności i atrakcyjności sieci przedszkoli i szkół oraz ich otoczenia, podnoszenie rozwoju kwalifikacji nauczycieli, wzbogacanie programów nauczania, motywowanie rodziców do korzystania z oferty edukacji pozaszkolnej, wzmocnienie autorytetu nauczyciela i współpracy na linii nauczyciele-rodzice.

Oceniając postępy w zakresie podnoszenia jakości edukacji posłużono się wskaźnikami ilościowymi, opisowymi i jakościowymi. Najpierw zaprezentowano dane o żłobkach i przedszkolach. Następnie przeanalizowano sytuację w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych pod względem liczby szkół i uczniów, komputeryzacji szkół i zdawalności egzaminów na kolejnych etapach kształcenia. Miernik opisowy realizacji celu Strategii to analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty, który obejmuje najważniejsze realizowane programy i projekty. Uzupełnieniem rozważań są wyniki badania ankietowego mieszkańców Lublina w zakresie szkolnictwa, a także informacje o nagrodach i miejscach w rankingach Lublina w dziedzinie edukacji.

Instytucjonalnymi formami opieki nad dziećmi do lat 3 są **żłobki i kluby dziecięce**. Funkcjonowanie żłobków uległo istotnym zmianom w 2011 r., kiedy w życie weszła ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3⁸⁸. Na mocy tej ustawy żłobki przestały być częścią systemu opieki zdrowotnej, a pieczę nad działalnością regulowaną niniejszą ustawą sprawuje obecnie Minister Pracy i Polityki Społecznej. W 2014 r. liczba żłobków i klubów malucha w Lublinie zwiększyła się do 16, a liczba miejsc – do 1 249 (por. tabela 53). Liczba miejsc w tych placówkach wzrosła więc o 11,6%, co (biorąc pod uwagę równoczesny spadek liczby dzieci w wieku 0–3 w analogicznym okresie) przekłada się na wyraźny wzrost dostępności opieki nad najmłodszymi dziećmi. Blisko 80% wszystkich miejsc było oferowanych przez żłobki podległe samorządowi.

Tabela 53: Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne

	2012	2013	2014
Żłobki i kluby dziecięce, w tym:	13	16	23
<i>żłobki podległe samorządowi</i>	8	8	8
Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych, w tym:	886	1 119	1 249
<i>miejsca w żłobkach podległych samorządowi</i>	817	967	968
Przedszkola, w tym:	134	135	137
<i>przedszkola prowadzone przez jednostki samorządu gminnego</i>	63	64	63
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (klasy, grupy)	55	58	46

⁸⁸ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U.2013.1457 j.t.

	2012	2013	2014
Punkty przedszkolne	9	8	8
Miejsca w oświacie publicznej i niepublicznej dla dzieci w wieku przedszkolnym, w tym:	13 181	14 060	13 867
<i>miejsca w przedszkolach, oddziałach i punktach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego</i>	9 448	9 742	9 568

Uwagi: Dane o żłobkach są podane według stanu na koniec roku, dane o przedszkolach – według stanu na 30 września.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz danych Urzędu Miasta Lublin.

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty są **przedszkola**. W roku szkolnym 2013/2014 obejmowało ono dzieci w wieku 3–6 lat i było realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w punktach przedszkolnych. Przedszkola przeznaczone są dla dzieci w wieku 3–6 lat, punkty przedszkolne – dla dzieci w wieku 3–5 lat, a oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych – dla dzieci pięcioletnich. W 2014 r. w Lublinie funkcjonowało 137 przedszkoli (w tym 2 specjalne), 46 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i 8 punktów przedszkolnych (por. tabela 53). Liczba oferowanych miejsc wyniosła 13 867 i zmniejszyła się o 1,3% w stosunku do 2013 r. Blisko 70% miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego. Mając na uwadze, że populacja dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie Lublina wynosiła 12 445 dzieci (spadek o 11,3% w stosunku do 2013 r.), liczba miejsc w 100% zaspokajała potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej w mieście Lublinie.

Do najważniejszych zadań samorządu w ramach edukacji publicznej należy zapewnienie prawidłowego funkcjonowania szkół. Tabela 54 przedstawia **liczbę placówek oświatowych** w Lublinie. W porównaniu do roku poprzedzającego, w 2014 r. zwiększyła się liczba gimnazjów, na niezmiennym poziomie pozostała liczba szkół podstawowych i szkół artystycznych, zaś zmniejszeniu uległa liczba liceów ogólnokształcących, techników, szkół policealnych oraz zasadniczych szkół zawodowych.

Tabela 54: Placówki oświatowe

	2012	2013	2014
Szkoły podstawowe, w tym:	51	52	52
<i>szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	45	46	46
<i>szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży</i>	6	6	6
Gimnazja, w tym:	42	42	43
<i>dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	33	33	35
<i>dla dzieci i młodzieży specjalne</i>	5	5	5
<i>dla dorosłych</i>	4	4	3
Licea ogólnokształcące, w tym:	65	58	53
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	35	35	36
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży specjalne</i>	1	1	1
<i>uzupełniające dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	0	0	0
<i>uzupełniające dla młodzieży specjalne</i>	1	0	0
<i>uzupełniające dla dorosłych</i>	13	6	0
<i>ponadpodstawowe dla dorosłych</i>	15	16	16
Technika, w tym:	27	26	21
<i>ponadgimnazjalne technika dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	20	20	19
<i>technika uzupełniająca dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1	1	0
<i>ponadgimnazjalne technika uzupełniająca dla dorosłych</i>	6	5	2

	2012	2013	2014
Szkoły policealne, w tym:	52	51	46
<i>szkoły policealne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	13	12	11
<i>szkoły policealne dla dorosłych</i>	39	39	35
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	4	4	4
Zasadnicze szkoły zawodowe, w tym:	16	15	12
<i>ponadgimnazjalne szkoły przysposabiające do pracy zawodowej specjalne</i>	1	1	1
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	10	9	9
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży specjalne</i>	3	3	2
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych</i>	2	2	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zmniejszenie liczby szkół ponadgimnazjalnych wynikało przede wszystkim z wygaszania wielu szkół dla dorosłych - w 2014 r. ubyłoby 6 liceów dla dorosłych, 3 technika, 2 szkoły zawodowe i 4 szkoły policealne. Nie oznacza to jednak zmniejszenia szans osób dorosłych na kontynuowanie kształcenia, ale jego uelastycznienie za sprawą wprowadzenia pozaszkolnych form kształcenia: kwalifikacyjnych kursów zawodowych, kursów umiejętności zawodowych i kursów kompetencji ogólnych.

Łączna **liczba uczniów** w 2014 r. zmniejszyła się zaledwie o 0,07%, jednak dane dla poszczególnych szkół charakteryzują się już większą zmiennością, mającą swoje źródło w zjawisku wyżów i niżów demograficznych. Szczegółowe dane na ten temat zaprezentowano w tabeli 55. W szkołach podstawowych liczba uczniów zwiększyła się o 6,5%, w gimnazjach i liceach zmniejszyła się o 1,3%, w szkołach zawodowych – zmniejszyła o 3,3%, a w technikach – zwiększyła o 0,7%. Można więc zauważyć, że tendencja wzrostu popularności kształcenia ogólnego przy regresie szkolnictwa zawodowego została wyhamowana. Liczba uczniów liceów wciąż jednak jest niemal dwukrotnie większa od liczby uczniów szkół zawodowych: techników i zasadniczych szkół zawodowych. Największy spadek liczby uczniów dotyczył szkół policealnych, przede wszystkim tych świadczących usługi edukacyjne dorosłym. Warto także dodać, że w roku szkolnym 2013/2014 w pierwszej klasie szkoły podstawowej kształciło się 1 384 dzieci w wieku 6 lat, co stanowiło 34,5% populacji dzieci w klasie pierwszej.

Tabela 55: Uczniowie w placówkach oświatowych

	2012	2013	2014
Ogółem, w tym:	60 804	56 920	56 883
Szkoły podstawowe	18 476	18 663	19 881
Gimnazja	9 590	9 326	9 206
Licea ogólnokształcące	13 172	12 466	12 304
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży</i>	10 671	10 222	10 120
<i>ponadpodstawowe dla dorosłych</i>	2 049	2 166	2 184
Technika	5 809	5 850	5 893
Szkoły policealne, w tym:	11 054	8 704	7 316
<i>dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1 554	1 364	1 250
<i>dla dorosłych</i>	9 500	7 340	6 066
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	474	473	462
Zasadnicze szkoły zawodowe	1 410	1 351	1 306

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Efektywność nauczania zależy od odpowiedniego uregulowania liczebności klas. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół w 2014 r. wyniosła: 22,7 dla szkół podstawowych, 25,5 dla gimnazjów oraz 28,9 dla szkół ponadgimnazjalnych (por. tabela 56). W ciągu ostatnich trzech lat zmiany tej liczby w szkołach podstawowych i średnich były niewielkie, natomiast jej zwiększenie w szkołach ponadgimnazjalnych wynika z malejącej liczby uczniów w szkołach policealnych, w których liczba uczniów jest wyraźnie mniejsza niż w pozostałych szkołach.

Tabela 56: Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół

	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Szkoła podstawowa	23,1	23,0	22,7
Gimnazjum	25,6	25,5	25,5
Szkoła ponadgimnazjalna	27,7	27,8	28,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin (różne lata).

Podnoszenie jakości kształcenia wymaga także zapewnienia odpowiedniego **wyposażenia szkół w komputery z dostępem do Internetu**. Liczba uczniów przypadających na 1 komputer w szkołach w Lublinie wyniosła 10,8, a na jeden komputer z dostępem do Internetu – 10,5, co oznacza poprawę wskaźnika odpowiednio o 9,5 i 9,2% w stosunku do roku poprzedzającego.

Tabela 57: Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach

	2013	2014
Liczba uczniów przypadających na 1 komputer	11,6	10,5
Liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu	11,9	10,8

Źródło: Dane Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin. Brak danych za 2012 r.

Najważniejszym miernikiem jakości nauczania w lubelskich szkołach są **wyniki egzaminów zewnętrznych**. Do sprawdzianu w szóstej klasie **szkoły podstawowej** w 37 szkołach prowadzonych przez samorząd przystąpiło 2 638 uczniów⁸⁹, piszących tzw. arkusz standardowy. Najważniejsze informacje o wynikach przedstawiono w tabeli 58. Średni wynik dla szkół w Lublinie wyniósł 29,4 pkt i był wyższy niż średni wynik w Polsce i województwie lubelskim (po 25,8). Był to trzeci wynik (za Warszawą i Krakowem) wśród 12 miast na prawach powiatu zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Jakość kształcenia w szkołach można również ocenić analizując wyniki przy pomocy skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W 2014 r. 25 szkół uzyskało wysoki wynik, 8 – średni, a 4 – niski.

Tabela 58: Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd

	2012	2013	2014
Średni wynik dla szkół podstawowych (pkt)	25,95	27,8	29,4
Średni wynik dla szkół w kraju (pkt)	22,75	24,0	25,8
Liczba szkół z wynikiem wysokim	24	27	25
Liczba szkół z wynikiem średnim	9	6	8
Liczba szkół z wynikiem niskim	3	3	4

Uwagi: Liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin (różne lata).

⁸⁹ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

W **gimnazjach** prowadzonych przez Miasto Lublin do egzaminu gimnazjalnego w 2014 r. przystąpiło 2 521 uczniów⁹⁰. Wybrane informacje o jego wynikach zaprezentowano w tabeli 59. Średni wynik dla gimnazjów w Lublinie z części humanistycznej w zakresie języka polskiego wyniósł 73,1%, a matematyczno-przyrodniczej w zakresie matematyki – 55,8%. W obu przypadkach rezultaty były – podobnie jak w latach poprzednich – wyraźnie lepsze od średniej krajowej. W grupie 12 miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich Lublin zajął odpowiednio 4. i 5. pozycję. Jakość kształcenia w szkołach można również ocenić analizując wyniki przy pomocy skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W 2013 r. wysokie wyniki z części humanistycznej i części matematyczno-przyrodniczej uzyskało po 9 gimnazjów.

Tabela 59: Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd

	Część humanistyczna (j. polski)			Część matematyczno-przyrodnicza (matematyka)		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Średni wynik dla gimnazjów (w %)	72,4	69,5	73,1	54,5	55,5	55,8
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	65,0	62,0	68,0	47,0	48,0	47,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	10	9	9	6	6	9
Liczba szkół z wynikiem średnim	6	8	6	10	11	7
Liczba szkół z wynikiem niskim	5	4	7	5	4	6

Uwagi: Liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

W 2014 r. w szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych przez samorząd do **egzaminu maturalnego** przystąpiło 3 754 uczniów⁹¹, w tym 2 883 uczniów liceów ogólnokształcących, 850 - techników, 15 - techników uzupełniających i 6 - liceów profilowanych. Aby uzyskać świadectwo dojrzałości, maturzyści musieli zdać egzaminy pisemne na poziomie podstawowym z przedmiotów obowiązkowych: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego oraz egzaminy ustne z języka polskiego i języka obcego nowożytnego, otrzymując co najmniej 30% maksymalnej liczby punktów. Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach w Lublinie wyniosła 77%. Była ona ściśle uzależniona od typu szkoły: najwyższa w liceach ogólnokształcących, niższa w technikumach, a bardzo niska w liceach profilowanych oraz liceach i technikumach uzupełniających (por. tabela 60). Średnia zdawalność egzaminu maturalnego w Lublinie była wyższa od zdawalności w Polsce o 6 p.p.

Tabela 60: Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w Lublinie w szkołach prowadzonych przez samorząd (%)

	2012	2013	2014
Średnia zdawalność szkół w Lublinie	85	85	77
Średnia zdawalność szkół w Polsce	80	81	71
Liceum ogólnokształcące	90	90	81
Technikum	74	74	63
Liceum profilowane	56	56	22
Liceum ogólnokształcące uzupełniające	20	20	18
Technikum uzupełniające	11	11	5

Uwagi: Dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym (w maju).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

⁹⁰ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

⁹¹ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

Analizując ogólny procentowy wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego należy zwrócić uwagę, że duży wpływ na jego wysokość ma liczba zdających w danym typie szkoły oraz struktura kształcenia ponadgimnazjalnego na danym terenie. Szczególnie istotny jest procent uczniów w liceach ogólnokształcących w stosunku do liczby uczniów z innych typów szkół. Znaczenie ma też liczba szkół dla dorosłych. Zbliżoną strukturę kształcenia ponadgimnazjalnego mają duże miasta (metropolie) i stąd porównywanie wyników szkół na ich terenie wydaje się lepszym sposobem oceny niż odnoszenie wyniku wyłącznie do średniej krajowej. Pod względem zdawalności matury wśród dwunastu miast Unii Metropolii Polskich, szkoły lubelskie utrzymują się na wysokiej trzeciej pozycji od 2011 r.⁹²

W ramach **działań w zakresie oświaty**, Urząd Miasta w 2014 r. zrealizował zarówno przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy infrastruktury szkolnej i przedszkolnej, jak i programy i projekty edukacyjne podnoszące jakość kształcenia. W ramach **rozwoju infrastruktury oświatowej** zrealizowano szereg inwestycji, które zestawiono w tabeli 61.

Tabela 61: Inwestycje oświatowe zakończone w 2014 r.

Obszar inwestycji	Koszt inwestycji (zł)
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 4 i nr 31	3 395 487
Termomodernizacja budynku Gimnazjum nr 19 i nr 7	2 444 373
Termomodernizacja budynku I Liceum Ogólnokształcącego, VI Liceum Ogólnokształcącego i IX Liceum Ogólnokształcącego	4 006 698
Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 i Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 6	2 293 678
Budynek sportowy z zapleczem przy Gimnazjum nr 16	5 200 000
Budowa i przebudowa boiska i bieżni lekkoatletycznej przy Zespole Szkół Elektronicznych	5 091 188
Budowa wind dla osób niepełnosprawnych w SP Nr 28	1 237 346
Budowa Szkoły Podstawowej na Sławinie	29 242 507
Remont Sali gimnastycznej z zapleczem sanitarno-szatniowym w Gimnazjum Nr 1	494 214
Termomodernizacja budynku Centrum Kształcenia Ustawicznego Nr 2	746 001
Budowa placów zabaw „Radosna Szkoła” przy SP nr 43, 48, 26	611 143

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Urząd Miasta Lublin realizował szereg działań ukierunkowanych na podniesienie **jakości kształcenia, poprawy sytuacji zdrowotnej uczniów i poziomu bezpieczeństwa** w szkołach. Były to programy rządowe oraz gminne (finansowane w całości z budżetu miasta lub współfinansowane ze środków unijnych). **Programy rządowe i zadania zlecone** realizowane w 2014 r. to:

- 1) Rządowy program pomocy uczniom „Wyprawka szkolna”, w ramach którego pomocą na rozpoczynający się rok szkolny 2014/2015 objęto 2 918 uczniów, a wielkość udzielonej pomocy wyniosła 810 932,26 zł.
- 2) Udzielanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym uczniom zamieszkałym na terenie Lublina. Na rok szkolny 2014/2015 pomoc materialną w postaci stypendium socjalnego wynoszącego miesięcznie od 91 do 212 złotych przyznano 2 502 uczniom. Ponadto 388 uczniom przyznano jednorazowe zasiłki szkolne w kwotach: 318, 424 i 530 zł.

⁹² Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin, różne lata.

- 3) Dofinansowanie zakupu i/lub wydruku podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych. W rozpoczynającym się roku szkolnym 2014/2015 pomocą objęto 2 918 uczniów, a wielkość udzielonej pomocy wyniosła 810 932,26 zł.
- 4) Wieloletni program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Pomocą w formie posiłku objęto ogółem 4 148 uczniów i wychowanków w roku szkolnym 2013/2014 i 3 957 z nich w roku 2014/2015. Ponadto Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w ramach programu objął pomocą w formie świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności lub w formie świadczenia rzeczowego: 5 029 dzieci w roku 2013/2014 i 5 737 w roku kolejnym.
- 5) Program „Owoce w szkole” i program „Mleko w szkole”. W roku szkolnym 2013/2014 pierwszym z tych programów objętych zostało 9 090 uczniów z 39 szkół, a drugim – 17 370 uczniów.
- 6) Program na rzecz społeczności romskiej, w którym m.in. zakupiono podręczniki dla dzieci oraz dofinansowano funkcjonowanie świetlicy integracyjnej.
- 7) Dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników. W roku szkolnym 2013/2014 dofinansowania udzielono łącznie 48 pracodawcom na łączną kwotę 301 870,10 zł., a w kolejnym roku - 61 pracodawcom na kwotę 394 713,65 zł.
- 8) Program „Radosna szkoła”. Jego celem było wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczne do miejsc zabaw w szkole i utworzenie lub modernizacja szkolnych placów zabaw, co powinno ułatwiać realizowanie podstawy programowej kształcenia ogólnego i stwarzać bezpieczne i przyjazne warunki do wszechstronnego rozwoju dziecka. W 2014 r. w programie udział wzięły 3 szkoły podstawowe, przy których utworzono szkolne place zabaw. Na realizację zadania miasto otrzymało dotację w kwocie 242 250 zł oraz wniosło wkład własny w kwocie 368 893,06 zł.

Obok programów rządowych i zadań zleconych, w lubelskich szkołach dodatkowo realizowano szereg **programów z inicjatywy lub z udziałem Miasta Lublin**. Warto wśród nich wskazać w szczególności na:

- 1) Program wspierania na terenie Lublina edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży. Jednorazowe stypendia przyznano uczniom uczęszczającym do szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, osiągającym wybitne sukcesy w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich. W roku szkolnym 2013/2014 jednorazowe stypendia otrzymało 312 uczniów, a w kolejnym – 352 uczniów.
- 2) Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów. Na rok akademicki 2014/2015 przyznano 77 stypendiów, w tym 47 dla studentów oraz 30 dla doktorantów. Wysokość miesięcznego stypendium dla studentów została określona na poziomie 40%, a dla doktorantów na poziomie 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę. Na wypłatę stypendiów z „Miejskiego programu stypendialnego dla studentów i doktorantów”, przyznanych na rok akademicki 2014/2015, wydatkowano 525 252 zł.

- 3) *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii*. W ramach tych inicjatyw uczniowie skorzystali z warsztatów poświęconych radzeniu sobie z emocjami i zachowaniami agresywnymi, budowaniu relacji interpersonalnych czy rozwiązywaniu konfliktów. Realizowano także programy profilaktyczno-interwencyjne, lokalne imprezy promujące zdrowie czy obozy i półkolonie z programem profilaktycznym.
- 4) Program „Szkola Promująca Zdrowie”. W 2014 r. Zarządzeniem nr 11/6/2014 z dnia 2 czerwca 2014 r., Prezydent Miasta Lublin powołał Miejski Zespół ds. Szkół Promujących Zdrowie oraz wyznaczył Miejskiego Koordynatora Szkół Promujących Zdrowie. Rozpoczęto również przygotowania do utworzenia wspólnego i kompleksowego programu edukacji zdrowotnej dla wszystkich lubelskich szkół, który ma zastąpić szereg rozproszonych i jednorazowych akcji w tym zakresie.
- 5) Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie Lublina. Jest to program studencki, który ma na celu zachęcenie zdolnych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, którzy uzyskali tytuł laureata lub finalisty zawodów stopnia centralnego olimpiady albo turnieju do kontynuowania nauki na lubelskich uczelniach wyższych. Stanowi on próbę przeciwdziałania odpływowi z Lublina zdolnych młodych abiturientów, co powinno przyczynić się również do wzmocnienia intelektualnej elity studenckiej w mieście.
- 6) Pływające przedszkolaki. W ramach programu uczęszczające do lubelskich przedszkoli dzieci 5-letnie, zamieszkałe na terenie Lublina i pochodzące z rodzin, które nie mają środków na komercyjne zajęcia, są objęte bezpłatną nauką pływania.

Do podnoszenia jakości edukacji w mieście w istotnej mierze przyczynia się realizacja **projektów współfinansowanych ze środków UE**. W roku szkolnym 2013/2014 ogólna wartość wszystkich projektów realizowanych przez Miasto Lublin, szkoły i placówki oświatowe wyniosła 19 756 986,44 zł, z czego Wydział Oświaty i Wychowania realizował projekty o wartości 12 188 529,81 zł (w tym wartość pozyskanego dofinansowania: 10 922 135,95 zł.). W kolejnym roku szkolnym ogólna wartość wszystkich projektów oświatowych to 9 847 637,74 zł, a wartość projektów realizowanych przez Urząd Miasta Lublin to 6 067 046,75 zł. Projekty realizowane przez Miasto Lublin to:

1) *Już czas na staż*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny
Nazwa programu	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Działanie	9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego
Priorytet	IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach
Całkowita wartość projektu	6 121 483,06 zł
Wartość dofinansowania	5 509 334,75 zł
Termin realizacji projektu	01.01.2013 r. - 31.08.2014 r.

W projekcie uczestniczyło 6 zespołów szkół zawodowych: Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji im. H. Łopacińskiego w Lublinie, Zespół Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego

im. Gen. Franciszka Kleeberga w Lublinie, Lubelskie Centrum Edukacji Zawodowej im. K. K. Baczyńskiego w Lublinie, Zespół Szkół Nr 5 im. Jana Pawła II w Lublinie, Zespół Szkół Transportowo-Komunikacyjnych im. Tadeusza Kościuszki w Lublinie i Zespół Szkół Odzieżowo-Włókienniczych im. Władysława Stanisława Reymonta w Lublinie.

Głównym celem projektu było zwiększenie szans edukacyjnych i zawodowych 1 096 uczniów z 6 zespołów szkół zawodowych z Lublina poprzez organizację dodatkowych zajęć ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych i wzrost umiejętności praktycznych, a także staży i praktyk zwiększających doświadczenie zawodowe uczniów. Dzięki unijnym funduszom doposażone zostały pracownie i warsztaty szkolne szkół w specjalistyczne oprogramowanie, maszyny i urządzenia, zbliżające warunki pracy w warsztatach i zawodowych pracowniach szkolnych do tych występujących u pracodawców. Szkoły otrzymały również niezbędne do prowadzenia zajęć pomoce dydaktyczne. W ramach projektu uczniowie odbyli również staże zawodowe u pracodawców, uczestniczyli w dodatkowych zajęciach wyrównujących z matematyki dla klas I, dodatkowych zajęciach z matematyki przygotowujących do matury, dodatkowych zajęciach w warsztatach i pracowniach szkolnych, a także w dodatkowych zajęciach z języka obcego zawodowego zgodnego z kierunkiem kształcenia.

2) *Kreatywnie w przedsiębiorczość*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny
Nazwa programu	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Działanie	Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia Poddziałanie: 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia
Priorytet	III Wysoka jakość kształcenia
Całkowita wartość projektu	1 625 279,00 zł
Wartość dofinansowania	1 625 279,00 zł
Termin realizacji projektu	01.08 2012 r. – 30.07.2015 r.

Projekt realizowano w partnerstwie z Politechniką Lubelską. Jego głównym celem było wzmocnienie postaw przedsiębiorczości i otwartości na innowacje przez uczniów z 5 liceów ogólnokształcących z Lublina poprzez opracowanie i pilotażowe wdrożenie Innowacyjnego Programu Nauczania Podstaw Przedsiębiorczości, wraz z portalem edukacyjnym. Wspólnie z Wydziałem Oświaty i Wychowania projekt realizowały: I Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Lublinie, II Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie, VI Liceum Ogólnokształcące im. Hugona Kołłątaja w Lublinie, XXIII Liceum Ogólnokształcące im. Nauczycieli Tajnego Nauczania w Lublinie i XXIV Liceum Ogólnokształcące w Lublinie.

Działania zrealizowane w ramach projektu w roku szkolnym 2013/2014 r. to m.in.: opracowanie Innowacyjnego Programu Nauczania Podstaw Przedsiębiorczości, utworzenie Portalu Edukacyjnego wraz z grą symulacyjną polegającą na założeniu i prowadzeniu własnej firmy przez uczniów liceów biorących udział w projekcie, zorganizowanie szkolenia dla nauczycieli podstaw przedsiębiorczości zaznajamiającego z założeniami Portalu Edukacyjnego, pilotażowe wdrożenie Innowacyjnego Programu Podstaw Przedsiębiorczości wraz z analizą efektów, W roku szkolnym 2013/2014 wsparcie w ramach projektu otrzymało 342 uczniów pięciu liceów ogólnokształcących z Lublina. W kolejnym roku szkolnym

w liceach ogólnokształcących realizujących projekt prowadzono zajęcia obowiązkowe z podstaw przedsiębiorczości w oparciu o zmodyfikowany Innowacyjny Program Nauczania Podstaw Przedsiębiorczości wraz z utworzonym portalem edukacyjnym i grą symulacyjną. Łącznie w 37 klasach przeprowadzono 2 360 godzin zajęć z podstaw przedsiębiorczości.

3) Razem możemy więcej

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny
Nazwa programu	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Działanie	Działanie 9.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty
Priorytet	Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach
Całkowita wartość projektu	4 361 637,00 zł
Wartość dofinansowania	3 707 391,45 zł
Termin realizacji projektu	01.08.2013 r. – 31.07.2015 r.

Celem głównym projektu było zwiększenie szans edukacyjnych 197 dzieci poprzez stworzenie warunków do uczestnictwa w edukacji przedszkolnej w oddziałach Przedszkola nr 12 przy ul. Wolskiej w Lublinie. W roku szkolnym 2013/2014 dzięki pozyskanym środkom funkcjonowało 6 nowo otwartych, w pełni wyposażonych Oddziałów Integracyjnych w Przedszkolu nr 12 w Lublinie (120 miejsc, w tym 30 dla dzieci niepełnosprawnych). Zrealizowano także zajęcia wychowania przedszkolnego i zajęcia ze specjalistami - nauczycielami wychowania przedszkolnego, logopedą, psychologiem i fizjoterapeutą.

4) Po wiedzę do CERN – wsparcie rozwoju kompetencji nauczycieli przedmiotów przyrodniczych w Gminie Lublin

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny
Nazwa programu	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Działanie	Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia. Poddziałanie 3.3.1. Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty systemowe
Priorytet	III Wysoka jakość kształcenia
Całkowita wartość projektu	80 130,75 zł
Wartość dofinansowania	80 130,75 zł
Termin realizacji projektu	01.03.2014 r. – 31.12.2014 r.

Celem głównym projektu było zwiększenie kompetencji zawodowych oraz wzrost mobilności zagranicznej 10 nauczycieli przedmiotów przyrodniczych z placówek oświatowych poległych Gminie Lublin poprzez udział w wizycie studyjnej w CERN, a następnie upowszechnienie tej wiedzy. W ramach projektu dla nauczycieli przedmiotów przyrodniczych zostało zorganizowane przygotowanie językowe, dzięki któremu podnieśli oni swój poziom wiedzy w kwestii specjalistycznego słownictwa, kultury, obyczajowości i życia codziennego kraju Partnera w projekcie, tj. Szwajcarii. Następnie nauczyciele objęci wsparciem wzięli udział w wizycie studyjnej w CERN, gdzie zapoznali się z najnowszymi osiągnięciami nauk przyrodniczych oraz nowatorskimi metodami nauczania, a także podnieśli swoją wiedzę i umiejętności z tego zakresu. Uzyskana przez nauczycieli wiedza z zakresu nauk przyrodniczych została przekazana ponad 100 innym nauczycielom z placówek oświatowych podległych Gminie Lublin, którzy nie brali udziału w projekcie, podczas cyklu spotkań zorganizowanego przez Lidera projektu.

Podnoszeniu jakości edukacji służy także wiele **innych działań**, m.in. w zakresie organizacji konkursów z różnych dziedzin, wspierania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz trudnościami w nauce, zapewnienia optymalnych warunków dzieciom sześciolatniom rozpoczynającym naukę w szkole, zwiększenia poziomu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży podczas korzystania z Internetu. Ich wyczerpujące omówienie można znaleźć w opracowywanej corocznie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin*, dostępnych na stronie BIP Urzędu Miasta oraz na witrynie strategia2020.lublin.eu.

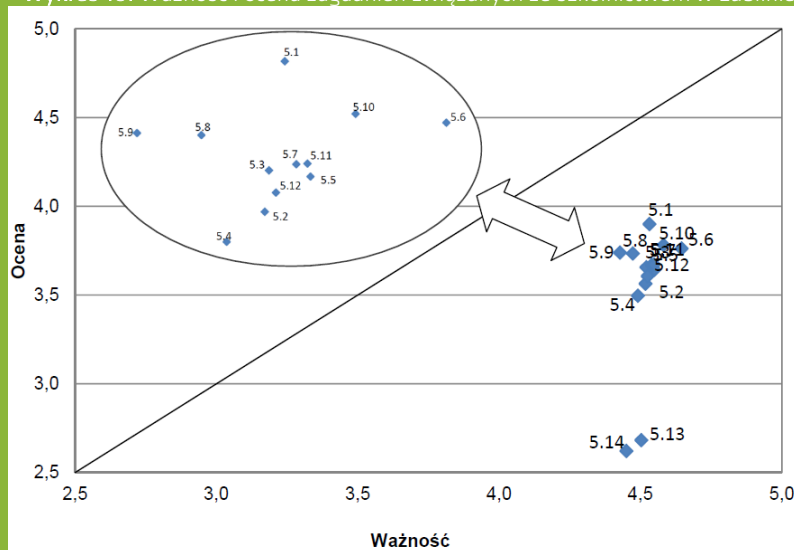
Potwierdzeniem sukcesów w podnoszeniu jakości edukacji w Lublinie są także **nagrody w konkursach oraz miejsca w rankingach edukacyjnych**. Lublin już po raz czwarty uzyskał certyfikat Samorządowego Lidera Edukacji 2014 w IV Edycji Ogólnopolskiego Konkursu i Programu Certyfikacji Gmin i Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej. Przedstawiciele Lublina odebrali 4 wyróżnienia - najwięcej spośród miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Wraz z certyfikatem Samorządowego Lidera Edukacji, Lublin został uhonorowany statuetką i dyplomem „Primus” za osiągnięcie maksymalnej liczby punktów rankingowych w procedurze konkursowej, srebrnym znakiem jakości „Samorządowy Lider Edukacji” przyznawanym samorządom nagradzanym certyfikatem cztery lata z rzędu (co świadczy o trwałości i długookresowości rozwiązań oświatowych pozytywnie ocenianych przez Komisję), a także wyróżnieniem specjalnym Zarządu Fundacji Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego za największe postępy w dziedzinie wdrażania nowoczesnych rozwiązań edukacyjnych w stosunku do poprzedniej certyfikacji w Programie. Ponadto, Lublin zajął IV miejsce w rankingu Pisma Samorządu Terytorialnego „Wspólnota” według kosztu uzyskania wzrostu Edukacyjnej Wartości Dodanej w latach 2009–2013 w kategorii miasta wojewódzkie. Lublin uzyskał również tytuł „Samorządu Przyjaznego Szkole Rozwijającej Uczenie się Uczniów”. Tytuł ten został nadany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Polsko-Amerykańską Fundację Wolności samorządom wspierającym placówki, które podnoszą jakość swojej pracy i efektywność nauczania.

Szwajcarski benchmark w Lublinie. Szkolnictwo

W 2014 r. opracowano raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z Miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz oparty na wzorcu szwajcarskim wypracowanym przez IQB-FHS i zastosowanym w wielu badaniach miast Szwajcarii w latach 2001–2013. Dzięki badaniu udało się uzyskać opinie 1 058 respondentów dotyczące różnych aspektów życia w mieście⁹³.

Jednym z poruszanych tematów było szkolnictwo. Respondenci oceniali zarówno znaczenie poszczególnych aspektów w tym obszarze, jak i poziom swojego zadowolenia. Obie oceny były formułowane w 5-stopniowej skali. Ponieważ większość przeciętnych ocen respondentów sytuowała się bardzo blisko siebie, prezentując dane na wykresach skrócono skalę i zaczyna się ona od 2,5. Wyniki zaprezentowano na wykresie poniżej.

Wykres 10: Ważność i ocena zagadnień związanych ze szkolnictwem w Lublinie

Legenda

- 5.1. Szkoła podstawowa/gimnazjum na moim osiedlu jest otwarta na współpracę z rodzicami.
- 5.2. Szkoła podstawowa/gimnazjum na moim osiedlu właściwie wspiera uczniów z trudnościami w nauce i mniej zdolnych.
- 5.3. Szkoła podstawowa/gimnazjum na moim osiedlu właściwie wspiera uczniów wybitnie uzdolnionych.
- 5.4. Szkoła podstawowa/gimnazjum na moim osiedlu oferuje uczniom wiele zajęć pozalekcyjnych.
- 5.5. Infrastruktura i wyposażenie szkoły podstawowej/gimnazjum na moim osiedlu są dobre.
- 5.6. Droga do szkoły dla dzieci z mojego osiedla jest łatwa i bezpieczna.
- 5.7. Nauczyciele w szkole podstawowej/gimnazjum na moim osiedlu są kompetentni i przyjaźni.
- 5.8. Pracownicy administracyjni w szkole podstawowej/gimnazjum na moim osiedlu są kompetentni.
- 5.9. Pracownicy administracyjni w szkole podstawowej/gimnazjum na moim osiedlu są przyjaźni.
- 5.10. Dzieci w szkole podstawowej/gimnazjum na moim osiedlu mają dobrą opiekę i są bezpieczne.
- 5.11. Szkoła podstawowa/gimnazjum na moim osiedlu dobrze przygotowuje uczniów do egzaminów państwowych.
- 5.12. Ogólnie rzecz biorąc poziom nauczania w szkole podstawowej/gimnazjum na moim osiedlu jest wysoki.
- 5.13. Ogólnie rzecz biorąc dostępność miejsc w przedszkolach jest wystarczająca.
- 5.14. Ogólnie rzecz biorąc dostępność miejsc w żłobkach jest wystarczająca.

Okazuje się, że wszystkie sprawy w zakresie szkolnictwa poruszane w pytaniach były uznane przez mieszkańców za ważne. Poziom satysfakcji mieszkańców w 12 na 14 aspektów kształtował się między wynikiem 3,5 a 4 w pięciostopniowej skali. Najlepiej oceniono otwartość nauczycieli na współpracę z rodzicami (3,90) oraz poziom bezpieczeństwa i opieki dzieci w szkole (3,78) oraz w drodze do szkoły (3,76). Wyraźnie słabsze oceny miała natomiast dostępność miejsc w przedszkolach (2,68) i żłobkach (2,62).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Wadowski, *Raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina zrealizowanych w ramach projektu Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, Lublin 2014.

⁹³ Pełny raport można znaleźć na stronie: strategia2020.lublin.eu.

Podsumowując realizację celu podnoszenia jakości edukacji w 2014 r. warto zwrócić na kilka aspektów zasługujących na pozytywną ocenę. Liczba miejsc w przedszkolach i innych ośrodkach dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat zaspokajała potrzeby mieszkańców w tym zakresie, a ponad 2/3 miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez samorząd. Szkoły w Lublinie uzyskiwały bardzo dobre wyniki w sprawdzianach wiedzy i egzaminach kończących kolejne etapy kształcenia, plasując się w czołówce miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Podnoszeniu jakości edukacji sprzyja także liczba uczniów w klasach, wynosząca średnio 22–29 osób w zależności od typu szkoły.

Prezentowane projekty realizowane w 2014 r. były ukierunkowane na osiągnięcie różnych celów. Pod względem wielkości wydatków dominowały nakłady na infrastrukturę techniczną, zwłaszcza w zakresie termomodernizacji i prac remontowych. Liczne projekty realizowały także inne cele o charakterze jakościowym, takie jak wzrost bezpieczeństwa w szkołach, pomoc uczniom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dla najbardziej uzdolnionych, czy promowanie umiejętności praktycznych i postaw przedsiębiorczych. Do poprawy jakości kształcenia powinno przyczynić się także podnoszenie kwalifikacji pracowników oświaty. Wydaje się, że największym wyzwaniem w zakresie edukacji jest dostosowywanie lubelskich szkół do zmian demograficznych oraz wzmocnienie szkolnictwa zawodowego.

B.6. Partycypacja społeczna

Strategia definiuje partycypację społeczną jako nową filozofię zarządzania miastem. W partycypacji wyrażają się bowiem najwyższe potrzeby mieszkańców związane z aktywnością obywatelską i współodpowiedzialnością za swoje miejsce życia. Partycypacja społeczna oznacza gotowość do wspólnego projektowania rozwiązań bez hierarchicznego podporządkowania się partnerów. Stworzenie mechanizmów działania i stałe włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne skutkuje tworzeniem zaufania w relacjach samorząd-obywatele. Wyższy poziom zaufania społecznego zwiększa natomiast komfort życia i zdolność do współdziałania na rzecz wspólnego dobra.

Analizując realizację celu *B.6. Partycypacja społeczna* posłużono się wskaźnikami ilościowymi, opisowymi i jakościowymi. W pierwszej kolejności zaprezentowano liczbę organizacji pozarządowych prowadzących działalność na terenie miasta. Następnie przeanalizowano współpracę organizacji pozarządowych z Urzędem Miasta, biorąc pod uwagę zarówno aspekty finansowe, jak i pozafinansowe formy współpracy. Kolejnym wskaźnikiem rozwoju partycypacji społecznej są informacje i statystyki związane z wdrażaniem budżetu partycypacyjnego w Lublinie. Dokonano także przeglądu innych, wybranych rozwiązań wspierających proces komunikacji z mieszkańcami, które funkcjonują w Lublinie. Wskazane zostały m.in.: Rady Dzielnic, społeczne ciała doradcze przy Prezydencie Miasta Lublin, procedura konsultacji społecznych, Skrzynka Dialogu, czy serwis naprawmyto.pl. Miarą aktywności obywatelskiej mieszkańców jest również frekwencja w wyborach samorządowych, które odbyły się w listopadzie 2014 r. Rozważania uzupełniają wyniki badania ankietowego mieszkańców Lublina w zakresie komunikacji między mieszkańcami a władzami i administracją miasta.

Jednym z przejawów społecznej aktywności mieszkańców jest **działalność organizacji pozarządowych**. Dane w tym zakresie zaprezentowano w tabeli 62. Łączna liczba organizacji pozarządowych w Lublinie w 2014 r. wyniosła 1701. W 2014 r. przybyło 62 fundacji, zaś liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych zwiększyła się o 33. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2014 r. zwiększyła się o 6,4% i wyniosła 50, co jest jednym z najwyższych wskaźników wśród miast wojewódzkich. Szczegółowe informacje o instytucjach pozarządowych prowadzących działalność na terenie Lublina można uzyskać za pośrednictwem bazy na portalu bazy.ngo.pl.

Tabela 62: Liczba organizacji pozarządowych

	2012	2013	2014
Fundacje	376	409	471
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	1159	1197	1230
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	44	47	50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Podstawową formą współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi są dotacje na wykonywanie zadań publicznych. Łączna kwota dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym i innym podmiotom z budżetu miasta w 2014 r. wyniosła 27 051 529 zł. Było to kwota o 11,1% większa niż

w 2013 r. W trybie przewidzianym w art. 19a *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*⁹⁴, 65 organizacji złożyło 82 oferty. Dofinansowanie otrzymało 60 podmiotów na realizację 72 ofert⁹⁵. Był to kolejny rok wzrostu liczby organizacji, składanych przez nie ofert oraz tych, które uzyskały dofinansowanie z budżetu miasta. W odniesieniu do roku poprzedzającego, wielkość udzielonej dotacji jest większa w obszarze kultury fizycznej, sportu i rekreacji, kultury oraz promocji i ochrony zdrowia, natomiast mniejsza w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych i pomocy społecznej oraz ochrony środowiska (por. tabela 63). Warto również wspomnieć, że współpraca miasta z instytucjami pozarządowymi odbywa się także w formach pozafinansowych. Organizacje współpracujące uzyskują nieodpłatnie lokale na spotkania, sprzęt niezbędny do prowadzenia działalności statutowej, materiały promocyjne i informacje. Regularnie odbywały się spotkania konsultacyjne z przedstawicielami sektora non-profit, organizowane przez Kancelarię Prezydenta.

Tabela 63: Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe

	2012	2013	2014
Ogółem, w tym:	25 842 821	24 770 080	27 051 529
<i>promocja i ochrona zdrowia</i>	1 328 764	1 533 490	1 581 265
<i>kultura</i>	1 777 418	2 818 360	3 162 085
<i>kultura fizyczna, sport, rekreacja</i>	2 251 700	2 132 050	4 599 143
<i>ochrona środowiska</i>	76 780	67 860	60 000
<i>osoby niepełnosprawne, pomoc społeczna</i>	20 380 172	18 218 320	17 598 503

Zródło: Opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2014 r.*, s. 2-3.

Współpraca Urzędu Miasta Lublin z podmiotami trzeciego sektora jest wspierana przez **Radę Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin**, którą oficjalnie powołano na podstawie *Zarządzenia Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r.*⁹⁶ Dnia 10 maja 2014 r. podczas II Kongresu Organizacji Pozarządowych Miasta Lublin powołano nowy skład Rady. Łącznie w 2014 r. odbyło się pięć posiedzeń Rady. Przedmiotem debaty były m.in.: *Statut Społecznej Rady Seniorów Miasta Lublin*, *Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Lublin*, *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2015 r.* czy *Program współpracy z organizacjami samorządowymi na 2015 r.* Rada zajęła również stanowisko wobec procedur takich narzędzi, jak inicjatywa lokalna i budżet obywatelski.

W 2014 r. po raz pierwszy przyznano **nagrody i wyróżnienia Prezydenta Miasta Lublin dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych**. Nagrody zostały przyznane w dwóch kategoriach: za najlepszą inicjatywę realizowaną w roku ubiegłym oraz za całokształt działań na rzecz Miasta Lublin i jego mieszkańców. Przyznanie nagród odbywało się w trybie konkursowym i składało się z dwóch etapów. W pierwszym mieszkańcy mogli zgłosić do nagrody organizacje pozarządowe i grupy niefor-

⁹⁴ *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, Dz.U.2014.1118 j.t. z późn. zm.

⁹⁵ *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2014 r.*, s. 2-3.

⁹⁶ *Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.*

malne, które ich zdaniem zasługują na wyróżnienie. W drugim oceny zgłoszeń dokonała Kapituła konkursowa, która przyznała wyróżnienia za najlepszą inicjatywę 2013 r. Zadaniem Kapituły konkursowej było również rekomendowanie Prezydentowi Miasta Lublin laureatów w kategoriach „Inicjatywa 2013” i „Całokształt Działań”. Nagrodę za najlepszą Inicjatywę 2013 otrzymał 14. Festiwal Fantastyki Falcon 2013 organizowany przez Lubelskie Stowarzyszenie Fantastyki „Cytadela Syriusza”, natomiast nagrodę dla organizacji pozarządowej za całokształt działań na rzecz Miasta Lublin i jego mieszkańców przyznano Integracyjnemu Centrum Sportu i Rehabilitacji „Start”.

Przełomową inicjatywą w zakresie wzmocnienia partycypacji społecznej jest instytucja **Budżetu Obywatelskiego w Lublinie**. Budżet obywatelski, nazywany także budżetem partycypacyjnym, to demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym każdy mieszkaniec miasta może zdecydować w jaki sposób lub na jaki cel zostaną wydane pieniądze stanowiące część budżetu miejskiego lub publicznego. Innymi słowy jest to instrument uczestnictwa obywateli w procesie decydowania o publicznych pieniądzach, gdzie prawo do podejmowania decyzji przysługuje wszystkim mieszkańcom, a nie tylko wybranej grupie w trakcie wyborów – tj. radnym miasta. Głównymi celami budżetu partycypacyjnego jest zaangażowanie mieszkańców w współtworzenie otoczenia, które dotyczy ich bezpośrednio, dostarczenie mieszkańcom informacji i wiedzy na temat sytuacji finansowej miasta oraz zagadnień związanych z planowaniem budżetu, a także włączenie jak najszerszych grup społecznych w proces planowania budżetu miasta. Przede wszystkim budżet partycypacyjny umożliwia dostarczenie decydentom informacji o potrzebach, oczekiwaniach i preferencjach mieszkańców⁹⁷.

Dziś budżet partycypacyjny uważa się za jeden z najbardziej skutecznych instrumentów zwiększenia zaangażowania mieszkańców we wspólne sprawy. Oprócz bezpośredniego skutku jakim jest zrealizowanie konkretnych inwestycji wybranych przez mieszkańców podczas głosowania powszechnego, stosowanie tej techniki przynosi również inne, długofalowe rezultaty. Są nimi na przykład budowanie zaufania do władz lokalnych, poczucie przejrzystości podejmowanych decyzji oraz wzrost sprawiedliwości społecznej. Doświadczenie wielu miast pokazuje, że dzięki bezpośredniemu zaangażowaniu mieszkańców wzmocniło się społeczeństwo obywatelskie zauważające potrzeby innych, dbające o dobry wizerunek miasta, co z kolei zaowocowało poprawą jakości życia oraz rozwojem najbiedniejszych jego obszarów⁹⁸.

W 2014 r. zdecydowano o projektach realizowanych ze środków w budżecie miasta na 2015 r. Cykl spotkań dyskusyjnych nad projektem założeń pierwszego Budżetu Obywatelskiego odbył się w okresie od 17 do 28 lutego, a opinie społeczne zbierano do 9 marca. Koncepcja przygotowana w oparciu o zgromadzone w ten sposób ustalenia i opinie zakładała, że kwota przeznaczona na Budżet Obywatelski w 2015 r. wyniesie 10 mln zł, a środki zostaną podzielone na pule dla projektów małych (tj. tych o koszcie realizacji do 500 tys. zł) wielkości 5,5 mln zł oraz dużych (o koszcie realizacji mieszczącym się w granicach od 500 tys. zł do 1,5 mln zł) wielkości 4,5 mln zł. Każdy zgłaszany projekt musiał zdobyć poparcie

⁹⁷ Strona internetowa [Budżetu Obywatelskiego w Lublinie](#).

⁹⁸ *Ibidem*.

odpowiednio minimum 20 mieszkańców Lublina w przypadku projektów małych lub 40 w przypadku projektów dużych.

W okresie zgłaszania projektów – od 30 maja do 30 czerwca – złożono 333 wnioski o łącznej wartości 96 107 730 zł. Kolejnym etapem była ocena formalna projektów, w wyniku której za możliwe do zrealizowania pod kątem prawnym uznano 233 projekty. Głosowanie odbyło się w dniach 24 września - 7 października. Mógł w nim wziąć udział każdy mieszkaniec Lublina w wieku co najmniej 16 lat, wybierając do 3 dużych i do 5 małych projektów. Mieszkańcy mogli oddać swój głos zarówno w formie papierowej - w pięciu Biurach Obsługi Mieszkańców oraz 26 wyznaczonych filiach Miejskiej Biblioteki Publicznej, jak i za pośrednictwem strony internetowej obywatelski.lublin.eu. Dodatkowo wyznaczono dziesięć specjalnych punktów głosowania w szkołach i siedzibach Rad Dzielnic, a w dniach 26 - 28 września można było oddać głos w dziesięciu supermarketach czy galeriach handlowych. Najważniejsze dane liczbowe o pierwszej edycji Budżetu Obywatelskiego opisujące poziom partycypacji społecznej przedstawiono w tabeli 64. W głosowaniu wzięło udział 47,1 tys. mieszkańców, z których ponad 40% oddało głos przez Internet. Liczbę uprawnionych do głosowania można oszacować na 293 tys. osób⁹⁹, stąd frekwencja w głosowaniu wyniosła 16,1%. Warto zauważyć, że był to 13. wynik w grupie 44 miast na prawach powiatu, w których w analogicznym okresie istniał budżet partycypacyjny¹⁰⁰. Frekwencja w Lublinie była wyższa niż w takich miastach, jak Warszawa, Kraków, Gdańsk czy Rzeszów. Więcej informacji o Budżecie Obywatelskim w Lublinie i zwycięskich projektach można znaleźć na stronie internetowej budzetobywatelski.lublin.pl.

Tabela 64: Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim

	2015²
Wielkość budżetu obywatelskiego (w tys. zł)	10 000
Liczba zgłoszonych projektów	333
Liczba projektów zaakceptowanych po ocenie formalnej	233
Liczba zwycięskich projektów	30
Liczba głosujących (w tys.)	47,1
Liczba uprawnionych (w tys.) ¹	293,0
Frekwencja (w %) ¹	16,1

Uwagi:

¹ Szacunek własny Urzędu Miasta Lublin na podstawie danych GUS.

² O projektach realizowanych ze środków budżetu miasta na 2015 r. zdecydowano w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin oraz Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2014 r. trwały prace nad wdrożeniem rozwiązania „**Inicjatywa lokalna**”. Inicjatywa lokalna jest narzędziem umożliwiającym realizację działań zgłaszanych przez mieszkańców w ich bezpośrednim otoczeniu, które uzupełnia już funkcjonujące instrumenty - rezerwę celową na zadania realizowane przez Rady Dzielnic oraz Budżet Obywatelski. W jej ramach mieszkańcy będą mogli zgłaszać pomysły i deklarować udział w ich realizacji, który może mieć formę wkładu rzeczowego, finansowego lub pracy społecznej. *Uchwała Rady Miasta Lublin w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny*

⁹⁹ Szacunek własny na podstawie danych z *Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r.* korygowanych o zmiany liczby mieszkańców w kolejnych latach szacowane przez GUS za pośrednictwem Banku Danych Lokalnych.

¹⁰⁰ Informacje zamieszczone na portalu budzetyobywatelskie.pl.

wniosków o realizację zadania publicznego w ramach Inicjatywy Lokalnej została opublikowana 6 października 2014 r. w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego, a w grudniu powołany został Zespół ds. Inicjatywy Lokalnej, w skład którego weszli przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta Lublin oraz jednostek organizacyjnych.

Kolejnym przejawem partycypacyjnego stylu zarządzania miastem jest działalność **Rad Dzielnic**. Dzielnice podejmują działania na rzecz ochrony środowiska, inicjują i organizują aktywność społeczną mieszkańców, rozwijają różnorodne formy życia kulturalnego oraz współpracują z Policją, Strażą Miejską i Strażą Pożarną, organizacjami społecznymi i innymi podmiotami działającymi na terenie dzielnic. Rady i Zarządy Dzielnic utrzymują stały kontakt z mieszkańcami, przyjmują wnioski i skargi mieszkańców oraz współuczestniczą w organizowaniu i przeprowadzaniu konsultacji społecznych. Ważnym zadaniem realizowanym przez Rady Dzielnic było uchwalenie propozycji realizacji zadań rzeczowych, które miałyby zostać finansowane z budżetu miasta na terenie poszczególnych dzielnic. Wnioski Rad Dzielnic do projektu uchwały budżetowej na 2015 r. obejmowały łącznie 597 propozycji dotyczących głównie zadań inwestycyjnych i remontowych, a także zadań związanych z podnoszeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz podnoszeniem poziomu życia kulturalnego i oświatowego. Ponadto, w 2014 r. każda z dzielnic dysponowała środkami z rezerwy celowej w wysokości 129 tys. zł na zadania zgłaszane przez jednostki pomocnicze miasta. W ramach tych zadań wykonano szereg prac remontowo-modernizacyjnych, jak budowa i doposażenie placów zabaw, budowa i remonty chodników, schodów oraz nowych miejsc parkingowych, montaż kamer monitoringu, remonty i modernizacje boisk oraz infrastruktury sportowej, czy nasadzenia i utrzymanie zieleni.

Przy Prezydencie Miasta Lublin w 2014 r. funkcjonowało 20 **społecznych ciał doradczych**¹⁰¹, dzięki którym mieszkańcy – specjaliści z różnych dziedzin, mogli wyrażać swoje opinie na temat strategicznych dokumentów, zgłaszać wnioski oraz podejmować inicjatywy służące rozwojowi miasta. Ciała doradcze obejmowały zróżnicowany zakres działalności, począwszy od spraw społecznych, przez sprawy gospodarcze, planowanie przestrzenne, po sport i kulturę. Niektóre – jak Rada Seniorów czy Forum Kobiet – reprezentowały interesy określonych grup społecznych. W 2014 r. Prezydent powołał Radę Sportu, swoją misję zakończyła natomiast Rada Rozwoju Lublina.

W celu wsparcia komunikacji z mieszkańcami, w 2014 r. funkcjonowało szereg **rozwiązań ułatwiających kontakt mieszkańców z władzami samorządowymi**. Obok tradycyjnej korespondencji, petycji, elektronicznej skrzynki podawczej czy przyjęć interesantów przez Prezydenta Miasta, jego zastępców i członków Rady Miasta, w Lublinie funkcjonują również nowoczesne mechanizmy partycypacji wykorzystujące technologie teleinformatyczne, które pozwalają na zmniejszenie dystansu między władzami i administracją miasta a jego mieszkańcami. Narzędziem zapewniającym mieszkańcom możliwość wyrażania opinii jest **Skrzynka Dialogu**, uruchomiona w październiku 2011 r. Stanowi ona prosty

¹⁰¹ Wykaz ciał doradczych wraz z informacjami o członkach i działalności tych organów znajdują się na stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin, w zakładce [Prezydent Miasta – Ciała doradcze](#).

formularz na stronie internetowej Urzędu Miasta, uzupełniony tradycyjnymi skrzynkami w Biurach Obsługi Mieszkańców, zapewniając mieszkańcom oraz wszystkim zainteresowanym możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag oraz wyrażania opinii o sprawach dotyczących miasta, pozostających w zakresie kompetencji Prezydenta. W 2014 r. do Skrzynki Dialogu wpłynęło 1 265 pytań i na każde z nich udzielona została odpowiedź.

Tabela 65: Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu

	2012	2013	2014
Liczba pytań	419	728	1 265

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Do zgłaszania służbom miejskim drobnych problemów w przestrzeni miejskiej, zaobserwowanych w najbliższym otoczeniu, służy serwis naprawmyto.pl. Serwis ten, administrowany przez organizację Homo Faber, został uruchomiony 13 września 2012 r. System jest darmowy dla swoich użytkowników i wykorzystuje nowoczesne i funkcjonalne narzędzia internetowe, w tym aplikację mobilną. Każdy użytkownik może zgłosić problem w jednej z 23 kategorii, zaznaczając lokalizację usterki na mapie, opisując problem i załączając zdjęcie. W 2014 r. zgłoszono łącznie 3 639 alertów, co dało średnio około 300 zgłoszeń miesięcznie. Miesięcznie korzystało z niego średnio 61 użytkowników – o 34% więcej niż w 2013 r., a liczba wszystkich zgłoszeń od początku funkcjonowania serwisu przekroczyła 9,8 tys. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu zaprezentowano w tabeli 66 i na wykresie 11. W usuwaniu usterek na stałe współpracują takie jednostki i instytucje jak Wydział Gospodarki Komunalnej, Zarząd Dróg i Mostów, Zarząd Transportu Miejskiego, Straż Miejska, Komenda Wojewódzka Policji, Schronisko dla bezdomnych zwierząt, MPK Lublin, Zarząd Nieruchomości Komunalnych, UMCS, Orange, Netia, PGE Dystrybucja, czy MPWiK. Odsetek usuniętych awarii przekracza 70%, pozostałe usterki bądź oczekują na naprawę, lub też z różnych względów nie mogły zostać usunięte.

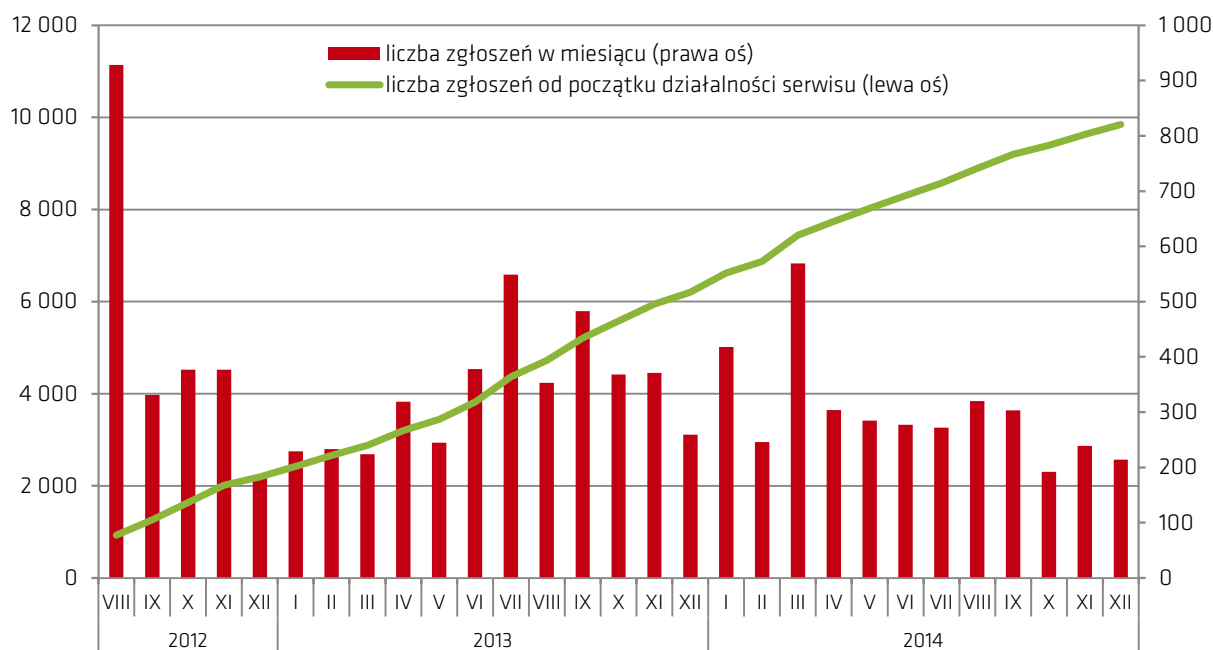
Najważniejsze zagadnienia dotyczące inwestycji i przestrzeni miasta są wypracowywane w ramach **konsultacji społecznych**. Procedura konsultacji społecznych została określona *Uchwałą nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r.*¹⁰² Konsultacje mogą odbywać się w szczególności w trybie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, badań ankietowych, zgłaszania opinii i wniosków oraz internetowego forum dyskusyjnego z użyciem strony Urzędu Miasta Lublin. W 2014 r. regularnie odbywały się spotkania z mieszkańcami w poszczególnych dzielnicach, podczas których władze miasta konsultowały kształt najważniejszych miejskich projektów i sposobu wydatkowania środków budżetowych. Wśród prowadzonych konsultacji warto wskazać m.in.: II oraz III konsultacje

Tabela 66: Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl

	2012	2013	2014
Liczba alertów zgłoszonych (na koniec roku)	2 195	6 206	9 845
Średnia liczba alertów zgłoszonych w miesiącu	439	334,2	303,2
Średnia liczba użytkowników w miesiącu (zalogowanych i anonimowych)	35	45,7	61,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie informacji przekazanych przez administratorów serwisu.

¹⁰² *Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.*

Wykres 11: Liczba zgłoszeń w serwisie naprawmyto.pl

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez administratorów serwisu.

społeczne związane z opracowywaną *Strategią rozwoju systemu dróg rowerowych w mieście Lublin*, konsultacje w sprawie budowy bloku energetycznego zasilanego paliwem alternatywnym w Lublinie, czy dyskusję publiczną nad planem zagospodarowania Podzamcza, która odbyła się 24 października w Trybunale Koronnym i zamknęła etap wyłożenia projektu do wglądu publicznego.

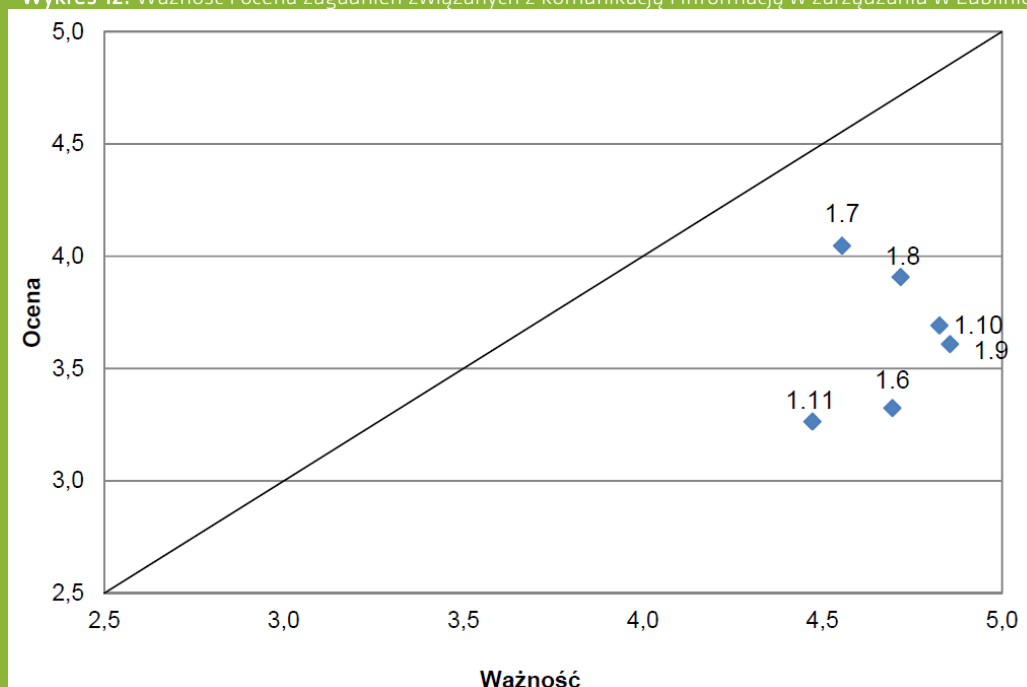
Potwierdzeniem dokonań w dziedzinie partycypacyjnego zarządzania miastem jest przyznanie Lublinowi, jako pierwszemu miastu w Polsce, **Certyfikatu Systemu Zarządzania Partycypacyjnego**. Certyfikat został przyznany w marcu 2014 r. za całokształt działań, które są w dalszym ciągu realizowane, a także rozwijane poprzez wprowadzanie nowych narzędzi demokracji bezpośredniej (jak Budżet Obywatelski). Certyfikat przyznany został przez spółkę TÜV Rheinland Polska za wdrożenie procedur umożliwiających włączenie się mieszkańców w zarządzanie miastem, na podstawie badania audytowego przeprowadzonego przez niezależnych audytorów. Celem audytu certyfikującego było potwierdzenie zgodności wdrożonych rozwiązań partycypacyjnych z wymaganiami Standardu Zarządzania Partycypacyjnego.

Szwajcarski benchmark w Lublinie. Zarządzanie miastem – komunikacja i informacja

W 2014 r. opracowano raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z Miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz oparty na wzorcu szwajcarskim wypracowanym przez IQB-FHS i zastosowanym w wielu badaniach miast Szwajcarii w latach 2001–2013. Dzięki badaniu udało się uzyskać opinie 1 058 respondentów dotyczące różnych aspektów życia w mieście¹⁰³.

Jednym z poruszanych tematów była komunikacja i informacja w zarządzaniu miastem. Respondenci oceniali zarówno znaczenie poszczególnych aspektów w tym obszarze, jak i poziom swojego zadowolenia. Obie oceny były formułowane w 5-stopniowej skali. Ponieważ większość przeciętnych ocen respondentów sytuowała się bardzo blisko siebie, prezentując dane na wykresach skrócono skalę i zaczyna się ona od 2,5. Wyniki zaprezentowano na wykresie 12.

Wykres 12: Ważność i ocena zagadnień związanych z komunikacją i informacją w zarządzaniu w Lublinie

Legenda

- 1.6. Informacje dotyczące ważnych decyzji i planów miasta są łatwo dostępne dla mieszkańców.
- 1.7. Strona internetowa Urzędu Miasta zawiera przydatne informacje.
- 1.8. Mieszkańcy nie mają problemów ze znalezieniem potrzebnych im dla załatwienia sprawy budynków Urzędu Miasta.
- 1.9. Urzędnicy miasta sprawnie załatwiają sprawy mieszkańców.
- 1.10. Urzędnicy miasta udzielają wyczerpujących informacji w sprawach mnie interesujących.
- 1.11. Urząd Miasta aktywnie współpracuje z organizacjami pozarządowymi rozwiązując problemy mieszkańców.
- 1.12. Działania promocyjne realizowane przez Urząd Miasta są właściwe.

Okazuje się, że wszystkie sprawy w zakresie komunikacji i informacji w zarządzaniu miastem poruszane w pytaniach były uznane przez mieszkańców za ważne. Poziom satysfakcji mieszkańców kształtował się natomiast w okolicy przedziału 3,5–4 w pięciostopniowej skali. Najlepiej oceniono przydatność strony internetowej (4,05) i łatwość znalezienia budynków Urzędu Miasta potrzebnych do załatwienia spraw (3,91). Najślabiej w oczach mieszkańców wypadła natomiast ocena współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Wadowski, *Raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina zrealizowanych w ramach projektu Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, Lublin 2014.

¹⁰³ Pełny raport można znaleźć na stronie strategia2020.lublin.eu.

Miarą zaangażowania obywateli w sprawy publiczne może być także **frekwencja wyborcza**. W 2014 r. w kraju odbywały się wybory samorządowe. Mieszkańcy Lublina wybierali Prezydenta Miasta, radnych Lublina oraz radnych Sejmiku Województwa Lubelskiego. Na 270 967 wyborców uprawnionych do głosowania, w wyborach wzięło udział 111 228 osób, co daje frekwencję na poziomie 41,05%¹⁰⁴. Frekwencja w kraju wyniosła natomiast 47,4%¹⁰⁵. Pod względem frekwencji Lublin zajął 34. pozycję w grupie 66 miast na prawach powiatu¹⁰⁶. Można więc zauważyć, że wskaźnik frekwencji w wyborach samorządowych jest relatywnie niski na tle kraju, podczas gdy frekwencja w głosowaniu w pierwszej edycji Budżetu Obywatelskiego była wysoka na tle miast posiadających budżet partycypacyjny. Taka rozbieżność stanowi argument za wielokryterialną analizą poziomu partycypacji społecznej.

Istnienie wielu mechanizmów uzgadniania potrzeb mieszkańców Lublina w procesie zarządzania miastem stanowi mocną stronę Lublina. Niewątpliwie najważniejszym rozwiązaniem realizującym partycypacyjny model zarządzania jest Budżet Obywatelski, w którym mieszkańcy wykazali się aktywnością zarówno na etapie zgłaszania projektów, jak i głosowania, a frekwencja była jedną z wyższych wśród miast wydzielających budżet partycypacyjny. Przejawami dużego zaangażowania mieszkańców jest również duża i wciąż rosnąca liczba organizacji pozarządowych, wspieranych w wieloraki sposób przez Urząd Miasta. W 2014 r. przy Prezydencie Miasta Lublin działało 20 zespołów doradczych, w tym Rada Działalności Pożytku Publicznego zrzeszająca przedstawicieli sektora non profit. Realny wpływ mieszkańców na działania służb miejskich stwarza procedura konsultacji społecznych, a także wiele innych procedur i narzędzi, w tym Skrzynka Dialogu czy portal naprawmyto.pl. Natomiast w wyborach samorządowych aktywność mieszkańców okazała się przeciętna na tle miast na prawach powiatu i niższa niż w kraju ogółem.

Analizując zapisy *Strategii Lublin 2020* można stwierdzić, że wyzwaniem na przyszłość jest zwiększenie znaczenia Rad Dzielnic w zarządzaniu miastem, a także monitorowanie jakości usług publicznych. Niemniej już obecnie Lublin należy do liderów wśród miast stosujących partycypacyjny model zarządzania miastem, a wysoki kapitał społeczny stanowi cenny zasób Lublina, którego zagospodarowanie stanowi ważny czynnik prowadzenia przyjaznej i skutecznej polityki miejskiej.

¹⁰⁴ [Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin](#).

¹⁰⁵ *Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 listopada 2014 r. o zbiorczych wynikach wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast na obszarze kraju, przeprowadzonych w dniu 16 listopada 2014*, strona internetowa [Państwowej Komisji Wyborczej](#).

¹⁰⁶ Dane GUS, Bank Danych Lokalnych.

C. Przedsiębiorczość

Naturalnym sposobem poprawy zamożności mieszkańców jest działalność gospodarcza. Jej celem nie jest skokowe osiągnięcie bogactwa, ale dążenie do dobrej sytuacji materialnej mającej stabilny i wzrostowy charakter, budującej nadzieję na przyszłość oraz poszerzanie kręgu silnej klasy średniej, której indywidualna zamożność przełoży się na bogactwo miasta. Lublin ma dobry punkt startu do wzrostu przedsiębiorczości - dysponuje zasobami poszukiwanej wiedzy, które wyznaczają główne kierunki rozwoju lubelskiej gospodarki: technologie informatyczne, nowoczesne usługi, branża motoryzacyjna, biotechnologia i farmacja oraz przetwórstwo żywności.

Przedsiębiorczość to obszar rozwojowy poruszający kwestie zarówno atrakcyjności Lublina dla inwestorów, jak i pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców, co w efekcie ma przyczynić się do dywersyfikacji i uelastycznienia gospodarki miasta. Obszar ten budowany jest przez cztery cele: rozwój sektora przemysłu, rozwój sektora usług, kulturę przedsiębiorczości oraz wspieranie przemysłów kreatywnych. Odpowiednio dobrany zestaw wskaźników ilościowych i opisowych umożliwi monitorowanie realizacji każdego z tych celów.

C.1. Rozwój sektora przemysłu

Przemysł to sektor wywierający znaczący wpływ na całokształt gospodarki. Przedsiębiorstwa przemysłowe są zarówno producentem dóbr inwestycyjnych dla pozostałych działów gospodarki (dostarczając maszyny i urządzenia dla rolnictwa, budownictwa, transportu, czy zaopatrując działy nieprodukcyjne), jak i producentem coraz większej gamy dóbr konsumpcyjnych, służących zaspokajaniu potrzeb ludności, a tym samym poprawianiu warunków bytowych. Ponadto rozwój sektora przemysłu pozytywnie wpływa na wymianę handlową – nie tylko ją intensyfikuje, lecz również oddziałuje na jej strukturę, przynosząc wymierne korzyści gospodarcze.

Oceniając postępy w zakresie rozwoju sektora przemysłu posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Najpierw przeanalizowano stan koniunktury w przemyśle oraz wartości wskaźników odnoszących się do całego sektora: inwestycji, środków trwałych brutto, produkcji sprzedanej i liczby pracujących. Uzupełnieniem statystyk GUS są dane pochodzące z monitoringu zatrudnienia w branżach priorytetowych, realizowanego przez Urząd Miasta Lublin. W dalszej części rozdziału dokonano przeglądu działań realizowanych w zakresie promocji gospodarczej oraz obsługi inwestorów, wraz z analizą zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin. Tworzeniu warunków do inwestycji przemysłowych sprzyja również rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej, której efekty zaprezentowano w dalszej części rozdziału.

Doświadczenia historyczne pokazują, że opieranie rozwoju gospodarczego na jednej branży może - w sytuacji wahań koniunktury lub przeobrażeń strukturalnych - prowadzić do niestabilności, a nawet zapaści lokalnej gospodarki. Z drugiej strony, każde miasto posiada określone zasoby, które nie są jednakowo atrakcyjne dla wszystkich branż. Rozwój przemysłu Lublina powinien więc być oparty na wielu sektorach, a ich wybór - podyktowany aktywami miasta: tradycją, kadrami, kooperantami, zapleczem rynkowym, firmami istniejącymi i odnoszącymi już sukcesy na rynku. Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż, które mogą stanowić mocny impuls rozwojowy dla Lublina. Spo-

śród branż przemysłowych są to: przemysł spożywczy, przemysł motoryzacyjny, sektor energii odnawialnej, biotechnologia oraz przemysł farmaceutyczny. Wybór kluczowych branż zgodnie ze strategią multispecjalizacji jest wyrazem realizmu przejawiającego się wyznaczaniem celów osiągalnych i bliskich lokalnej rzeczywistości, nie oznacza natomiast, że miasto nie zamierza sprzyjać rozwojowi także innych branż przemysłu.

Wskaźnikiem koniunktury w przemyśle, który ukazuje zarówno obecną kondycję w sektorze, jak i pozwala przewidywać dynamikę rozwojową w najbliższym okresie, są **nakłady inwestycyjne**. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw sektora przemysł i budownictwo w Lublinie w 2014 r. wyniosły 641,8 mln zł i były o 15,6% wyższe niż w 2013 r. (por. tabela 67). Wyraźny wzrost inwestycji drugi rok z rzędu świadczy o poprawie koniunktury po okresie silnego spadku popytu i wysokiej niepewności w następstwie globalnego kryzysu gospodarczego, podczas którego największe spadki produkcji odnotował właśnie przemysł z budownictwem. **Wartość brutto środków trwałych** w 2014 r. zwiększyła się o 0,7% i wyniosła 7 657,3 mln zł. Warto zwrócić uwagę, że te i kolejne dane GUS prezentowane w części C.1. raportu nie obejmują mikroprzedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników, tymczasem odsetek mikroprzedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w Lublinie jest duży i przekracza analogiczną wartość dla kraju ogółem. Oceniając dane GUS dotyczące nakładów inwestycyjnych czy produkcji sprzedanej należy również pamiętać, że są one wyrażone w cenach bieżących, a więc nie są skorygowane o inflację. Tymczasem w 2014 r. wskaźnik cen produkcji sprzedanej w przemyśle w kraju zmniejszył się o 1,5%, a wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej – o 1,2%¹⁰⁷. Tendencje deflacyjne powodują, że przyrost analizowanych agregatów makroekonomicznych może wydawać się mniej okazały niż w poprzednich latach¹⁰⁸.

Tabela 67: Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)

	2012	2013	2014
Nakłady inwestycyjne	472,8	555,2	641,8
Wartość brutto środków trwałych	8 570,0	7 603,6	7 657,3

Uwagi: Dane wyrażone w cenach bieżących; dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wartość produkcji sprzedanej przemysłu ogółem w cenach bieżących w Lublinie w 2014 r. wyniosła 9 585 mln zł i była niższa o 0,6% niż w 2013 r. Wskaźnik wartości produkcji w przeliczeniu na 1 mieszkańca zwiększył się o 0,5% i wyniósł 27 933 zł (por. tabela 68).

Tabela 68: Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca

	2012	2013	2014
Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w cenach bieżących (mln zł)	9 019,0	9 644,9	9 585
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w cenach bieżących (w zł)	25 908	27 796	27 933

Uwagi: Dane dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób w przemyśle (sekcje B-E).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

¹⁰⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Ceny w gospodarce narodowej w 2014 r.*, Warszawa 2015.

¹⁰⁸ Niestety obliczenie dynamiki w cenach realnych nie jest możliwe ze względu na brak danych o dynamice cen w ujęciu regionalnym.

Liczba pracujących w przemyśle z budownictwem w 2014 r., w porównaniu do 2013 r., zmniejszyła się o 413 osób (spadek o 1,8%) i wyniosła 22 804 osób. W podziale ze względu na płeć, liczba pracujących mężczyzn zmniejszyła się o 271 osób, a kobiet – o 142 osoby (por. tabela 69). Oceniając te dane należy pamiętać o nieuwzględnieniu zarówno osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, jak i tych zatrudnionych w innych formach niż umowa o pracę. Dane te mogą świadczyć o tym, że poprawa koniunktury, przejawiająca się we wzroście nakładów inwestycyjnych, nie przełożyła się jeszcze na poprawę sytuacji na rynku pracy, przynajmniej w segmencie tego rynku ujętym w statystyce publicznej.

Tabela 69: Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Ogółem, w tym:	23 342	22 804	22 391
<i>mężczyźni</i>	17 260	16 917	16 646
<i>kobiety</i>	6 082	5 887	5 745

Uwagi: Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Pełniejszą ocenę tendencji rozwojowych w przemyśle umożliwia analiza danych o liczbie pracujących w poszczególnych sekcjach przemysłu, zaprezentowanych w tabeli 70. Okazuje się, że zmniejszenie zatrudnienia w przemyśle z budownictwem wynika z redukcji liczby pracujących w budownictwie (spadek o 8,8%), a w pewnym stopniu również w sekcji D: dostawa wody, gospodarowanie odpadami i ściekami oraz rekultywacja (spadek o 5,5%). W sekcji C: przetwórstwo przemysłowe, charakteryzującej się największą liczbą pracujących, ich liczba zwiększyła się o 3%.

Tabela 70: Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2013	2014
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie)	-1	-1
Sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe)	11 906	12 265
Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę)	2 263	2 138
Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja)	-1	1 444
Sekcja F (budownictwo)	7 136	6 510

Uwagi: Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

¹ – tajemnica statystyczna.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dodatkowym źródłem informacji o tendencjach rozwojowych w przemyśle mogą być dane Urzędu Miasta, który monitoruje **zatrudnienie w niektórych branżach przemysłu w Lublinie**. Monitorowane są zarówno branże priorytetowe: spożywcza, motoryzacyjna, farmaceutyczna z biotechnologiczną¹⁰⁹, jak również inne: metalowa, maszynowa i elektromaszynowa, budowlana, meblarska, poligraficzna i chemiczna. Monitoring zatrudnienia obejmuje przede wszystkim średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 71.

W 2014 r. zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych indeksowanych w bazie Urzędu Miasta zwiększyło się o 9,7%. Przyczyniło się do tego zarówno zwiększanie zatrudnienia w istniejących podmiotach, jak i napływ nowych inwestorów. Nowe inwestycje uruchamiały przede wszystkim firmy

¹⁰⁹ W bazie Urzędu Miasta nie znajdowała się żadna firma z branży odnawialnych źródeł energii.

z branży metalowej i elektromaszynowej. Spośród branż priorytetowych i wspomagających rozwój gospodarczy Lublina, największy wzrost zatrudnienia odnotował przemysł motoryzacyjny. Zatrudnienie w przemyśle spożywczym oraz w przemyśle farmaceutycznym i biotechnologicznym było natomiast stabilne.

Tabela 71: Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych w bazie	48	54	62
Zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych, w tym:	8 155	8 481	9 307
<i>przemysł spożywczy</i>	3 005	3 086	3 065
<i>przemysł motoryzacyjny</i>	973	1 206	1 417
<i>przemysł farmaceutyczny i biotechnologiczny</i>	1 543	1 565	1 568

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Prowadzenie przez miasto skutecznej polityki rozwoju wymaga podejmowania aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej miasta**. Niektóre inicjatywy Urzędu Miasta były dedykowane określonym sektorom i branżom, oddziaływanie innych miało charakter wielosektorowy. W tej części raportu przedstawione zostaną działania ukierunkowane na rozwój przemysłu oraz te, których efekty oddziałują jednocześnie na wiele branż i sektorów. Do najważniejszych działań promocyjnych podejmowanych w 2014 r. można zaliczyć:

- Dystrybucję oferty inwestycyjnej wśród firm z przemysłowych branż priorytetowych i wspierających rozwój gospodarczy miasta: przemysłu spożywczego, przemysłu maszynowego i samochodowego, sektora energii odnawialnej oraz przemysłu farmaceutycznego i biotechnologicznego.
- Przygotowanie artykułów i materiałów promocyjnych publikowanych w prasie lokalnej i ogólnopolskiej (w tym branżowej) do takich wydawnictw, jak: Lubelski Klub Biznesu, Harvard Business Review, Przegląd Przemysłowy i Gospodarczy, Gazeta Wyborcza, Kurier Lubelski, LAJF, Wspólnota, Forbes, Dziennik Wschodni, Tygodnik Nowy Tydzień, Rzeczpospolita, Poland Today, Dziennik Wielkopolski, Głos Wielkopolski, Puls Biznesu.
- Dystrybucję *Strategii Lublin 2020*, opracowań analitycznych oraz folderów wydawanych przez Urząd Miasta Lublin, opracowanych w różnych wersjach językowych, w tym folderów „Lublin gospodarczy” oraz „Focus on Lublin”.
- Przyznanie Nagrody Gospodarczej Prezydenta Lublina, której celem jest stymulowanie pro jakościowego współzawodnictwa przedsiębiorstw. Wśród przedsiębiorstw przemysłowych, laureatem w kategorii „Zielona Gospodarka” została elektrociepłownia Megatem EC-Lublin, a nagrodę specjalną w kategorii „Innowacyjność” otrzymała firma Hajduk Group Sp. z o.o., oferująca m.in. dedykowane maszyny, urządzenia i ciągi technologiczne. Wśród wyróżnionych firm znalazł się także Zakład Obróbki Metali KOMECH w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym”.
- Organizację lub wsparcie misji przyjazdowych z Włoch, Rosji, Mołdawii i Turcji.
- Udział w międzynarodowych forach i targach gospodarczych, m.in. w: Annual Investment Meeting 2014 w Dubaju (Zjednoczone Emiraty Arabskie), Forum Gospodarczym Energetyki Odnawialnej

i Ochrony Środowiska „Global Green Hub Korea 2014” w Incheon (Korea Południowa), Forum Gospodarczym „Dzień Polski” w Saarlouis (Niemcy), Targach Expo Real w Monachium (Niemcy) czy Targach „Menope 2014” w Dubaju.

Warto zwrócić uwagę, że podejmowanie niektórych spośród wymienionych działań promocyjnych było możliwe dzięki realizacji projektu *Promocja gospodarcza Lublina*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013
Działanie	2.4 B Marketing gospodarczy
Całkowita wartość projektu	2 234 980,09 zł
Wartość dofinansowania	1 452 737,05 zł
Termin realizacji projektu	01.03.2014 r. – 30.06.2015 r.

Głównym celem projektu była promocja gospodarcza Lublina ukierunkowana na przyciągnięcie nowych inwestycji. Dodatkowo za długofalowe cele projektu obrano: podniesienie świadomości marki Lublin wśród przedsiębiorców i inwestorów w kraju i za granicą, tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój przedsiębiorczości lokalnej (w tym sektora MŚP), zwiększenie konkurencyjności regionu poprzez wsparcie rozwoju sektorów nowoczesnej gospodarki, a także stymulowanie innowacyjności.

Istotnym elementem systemu wspierającego inwestycje i rozwój nie tylko sektora przemysłu, jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**. Zgodnie z koncepcją *one-stop-shop*, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów oferuje kompleksową obsługę całego procesu inwestycyjnego w jednym miejscu. Każde zapytanie jest przekazywane do project managera odpowiedzialnego za obsługę danej branży, który w ciągu 24 godzin potwierdza przyjęcie zgłoszenia, odpowiada na podstawowe pytania i przedstawia siebie jako osobę do dalszego kontaktu. Kolejne działania są ściśle uzależnione od treści zapytań inwestorów i mogą obejmować m.in.: przedstawienie podstawowych informacji inwestycyjnych, przygotowanie spersonalizowanej oferty inwestycyjnej, przygotowanie informacji zawierającej specjalistyczne informacje o uwarunkowaniach inwestycyjnych w mieście (np. zasoby ludzkie, system sieci technicznych, powierzchnie biurowe, granty unijne i rządowe, programy miejskie itp.) czy przygotowanie wizyty studyjnej, obejmującej prezentację miasta i spotkania z władzami miasta, przedstawicielami uczelni czy deweloperów. Informacje o liczbie zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta przedstawiono w tabeli 72.

Tabela 72: Liczba zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów

	2013	2014
Ogółem, w tym:	73	86
<i>podmioty z sektora przemysłu (z budownictwem)</i>	31	33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin

W 2014 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów skierowały 86 zapytań. W stosunku do 2013 r. liczba ta była większa o blisko 18%. W niektórych wypadkach podmioty kierujące zapytaniem nie ujawniały nazwy firmy, a nawet informacji o rodzaju produkcji. Jak udało się jednak ustalić,

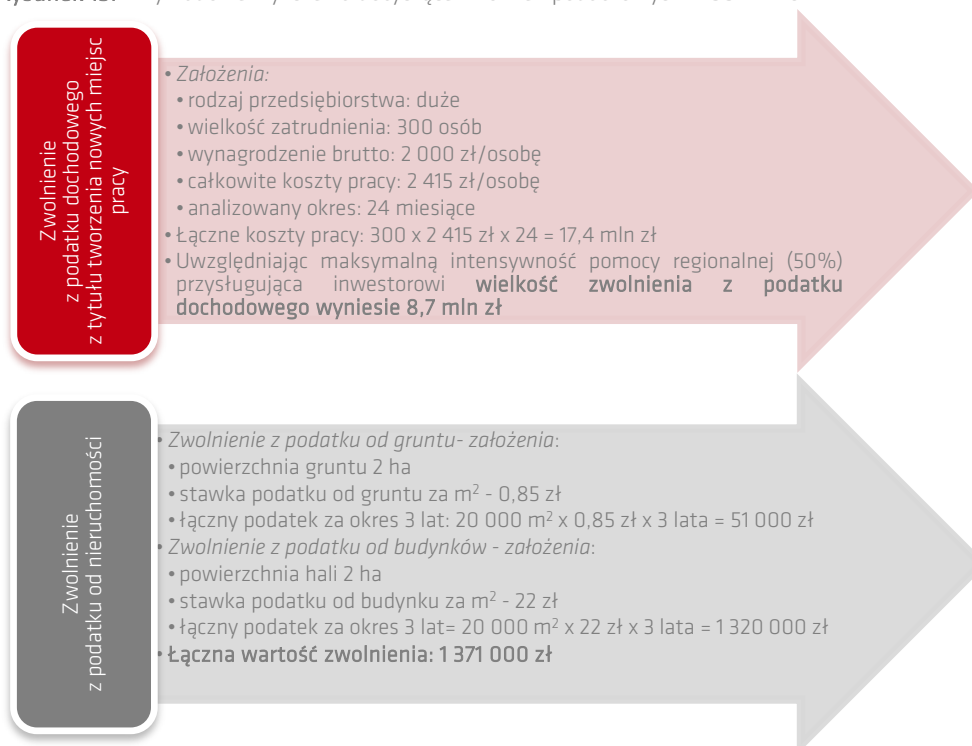
33 z zarejestrowanych zapytań dotyczyło firm z sektora przemysłu (z budownictwem), przy czym dominowały firmy z branży metalowej, maszynowej, motoryzacyjnej i spożywczej. Dla 17 podmiotów reprezentujących przemysł z budownictwem krajem pochodzenia była Polska, dla 11 - kraj zagraniczny, a w przypadku 5 informacje podawane przez podmioty kierujące zapytaniem okazały się niewystarczające do określenia kraju pochodzenia. Warto zwrócić uwagę na rozproszenie geograficzne firm zagranicznych zgłaszających zapytania do Urzędu Miasta: 11 zapytań zgłosiły podmioty z 9 krajów z Europy i spoza niej. Mniej więcej 10% zapytań kończy się uruchomieniem procesu inwestycyjnego w mieście.

Jednym z rozwiązań sprzyjających realizacji inwestycji przemysłowych jest **Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin**. Głównym celem jej utworzenia w 2007 r. było przyspieszenie rozwoju gospodarczego Lublina, zmniejszenie bezrobocia, a także zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw otwartych na innowacje. Przedsiębiorstwa realizujące inwestycje w Podstrefie Lublin mogą osiągnąć wymierne korzyści gospodarcze, które zaprezentowano w ramce 4.

Na podstawie otrzymanego Zezwolenia Ministra Gospodarki przedsiębiorcy podejmujący działalność na terenie SSE są uprawnieni do korzystania z pomocy publicznej, stanowiącej pomoc regionalną w postaci zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych (PIT i CIT), udzielanej z tytułu poniesionych nakładów inwestycyjnych i tworzenia nowych miejsc pracy. Dla podmiotu zatrudniającego ponad 250 osób jest to zwolnienie w wysokości 50%, od 50 do 249 osób – 60%, a poniżej 50 osób – 70%. W ramach uzyskanego zezwolenia przedsiębiorcy przysługuje także prawo do zwolnienia z podatku od nieruchomości przez okres 3 lat. Uzyskanie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie SSE, wydawanego przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział Mielec z upoważnienia Ministra Gospodarki, jest możliwe po spełnieniu następujących warunków:

- poniesienia nakładów inwestycyjnych w wysokości co najmniej 100 000 Euro,
- prowadzenia działalności nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- utrzymania nowo utworzonych miejsc pracy nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Rysunek 15: Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE w 2014 r.

Ramka 4:
Korzyści
z inwestowania
w SSE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Według stanu na koniec 2014 r. na terenie Podstrefy Lublin działalność prowadziło 28 przedsiębiorstw, z których 22 korzystały z pomocy publicznej w związku z posiadaniem aktywnego zezwolenia¹¹⁰. Deklarowane inwestycje (skumulowane) wyniosły 817 620 270 zł, przy czym inwestycje już zrealizowane stanowiły 68,7% tej kwoty. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie istniało 1 788 miejsc pracy, z których 1 048 to miejsca nowo utworzone. Dane na temat funkcjonowania strefy zaprezentowano w tabeli 73.

Tabela 73: Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (dane na koniec roku)

	2012	2013	2014
Liczba inwestorów na terenie SSE	19	24	28
Liczba działających przedsiębiorstw na koniec roku	7	10	15
Liczba obowiązujących zezwoleń	19	23	22
Liczba wydanych zezwoleń	4	7	5
Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (skumulowane, w tys. zł)	629 442,7	682 113,8	817 620,3
Inwestycje zrealizowane (skumulowane, w tys. zł)	456 006,5	498 204,3	561 917,5
Deklarowane nowe miejsca pracy (skumulowane)	841	842	1 095
Nowe (utworzone) miejsca pracy (skumulowane)	567	684	1 048
Utrzymane miejsca pracy (skumulowane)	402	451	740
Łącznie miejsca pracy na terenie SSE (skumulowane)	969	1 135	1 788

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności SSE Euro-Park Mielec.

W 2014 r. zezwolenie Ministra Gospodarki na prowadzenie działalności gospodarczej w Podstrefie Lublin uzyskało 5 inwestorów:

- J.G. Service Grzegorz Reszka – producent narzędzi skrawających,
- Aliplast Extrusion Sp. z o.o. – producent profili aluminiowych,
- Asquini Polska Sp. z o.o. – producent części dla przemysłu lotniczego i kosmicznego,
- Fabryka Cukierków „Pszczółka” Sp. z o.o. – producent słodczy,
- Ball Packaging Europe Lublin Sp. z o.o. – produkcja aluminiowych puszek do napojów.

W tabeli 74 przedstawione zostały efekty działalności 28 firm ulokowanych na terenie SSE Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin, według stanu na koniec 2014 r.

Tabela 74: Efekty działalności SSE Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (stan na koniec roku)

L.p.	Nazwa Przedsiębiorcy	Data wydania zezwolenia	Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (zł)	Inwestycje zrealizowane (zł)	Deklarowane nowe miejsca pracy wg zezwolenia
1.	Ballpackaging Europe Lublin Sp. z o.o.*	23.01.2008	200 000 000	209 596 995	100
2.	Aliplast Sp. z o.o.	24.04.2008	35 000 000	81 309 796	200
3.	Wikana Invest Sp. z o.o.	04.06.2009	66 033 000	27 593 483	57
4.	Oficyna Wydawnicza „El-Press” Wojciech Samoliński, Marek Tytuła Sp. J.	16.07.2009	2 340 000	3 054 336	11
5.	Eurocompass Sp. z o.o.	16.07.2009	1 800 000	4 409 832	7
6.	BioMaxima S.A.	16.07.2009	3 442 000	5 698 910	20
7.	Verano Ryszard Miazga	29.07.2009 25.06.2013	4 101 800 1 500 000	7 001 849	22 6

¹¹⁰ Zezwolenie wydane na podstawie Ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U.2015.282 j.t.

L.p.	Nazwa Przedsiębiorcy	Data wydania zezwolenia	Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (zł)	Inwestycje zrealizowane (zł)	Deklarowane nowe miejsca pracy wg zezwolenia
8.	Firma „Henryk” Henryk Batyra	23.10.2009	2 565 000	4 060 035	10
9.	Ledrin Sp. z o.o.	15.09.2010	4 000 000	4 931 423	12
10.	DOBROPLAST Fabryka Okien i Drzwi PCV Renata Kaczyńska*	08.04.2010	8 093 520	13 011 804	71
11.	Daewon Europe Sp. z o.o.	27.10.2010	25 000 000	38 358 314	30
12.	Laboratoria Natury Sp. z o.o.	28.04.2011	8 136 000	0	10
13.	Multivac Sp. z o.o.	10.10.2011	7 554 000	1 714 847	20
14.	Intrograf-Lublin S.A.	25.01.2012	26 599 000	19 680 624	25
15.	Inwest Bistro III Sp. z o.o. BIS S.K.A.	16.02.2012	8 848 380	2 702 000	23
16.	MAX-BUD Grzegorz Pawłowski	20.06.2012	9 490 000	2 200 000	15
17.	Stanisław Margol prow. działalność gospodarczą pod nazwą Stanisław Margol MARGOMED P.P.	06.12.2012	29 300 000	2 403 427	40
18.	Europiek Sp. z o.o.	06.03.2013	7 730 000	9 382 669	15
19.	PZ CORMAY S.A.	17.04.2013	25 590 000	2 928 293	20
20.	Medi-Sept Sp. z o.o.	07.08.2013	10 467 710	1 457 010	10
21.	ABM Greiffenberger Polska Sp. z o.o.	07.08.2013	21 524 000	10 303 626	109
22.	GT 85 Polska Sp. z o.o.	14.08.2013	3 193 000	542 781	15
23.	Lubelska Wytwórnia Dźwigów Osobowych Lift-Service S.A.	21.11.2013	17 000 000	2 504 811	10
24.	J.G. Service Grzegorz Reszka	19.02.2014	3 006 500	1 838 203	10
25.	Aliplast Extrusion Sp. z o.o.	21.05.2014	33 335 000	24 218 936	30
26.	Asquini Polska Sp. z o.o.	18.06.2014	22 250 000	7 714 776	20
27.	Fabryka Cukierków „Pszczółka” Sp. z o.o.	18.06.2014	80 000 000	23 999 265	70
28.	BALL PACKAGING EUROPE LUBLIN Sp. z o.o.	26.06.2014	207 514 000	384 616 301	110

*Przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terenie Podstrefy Lublin, lecz nie korzystające z pomocy publicznej w 2014 r.
Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Ponadto, w grudniu 2014 r. Firma MLP, która specjalizuje się w budowie hal przemysłowych i całych parków przemysłowych pod wynajem, posiadająca w Lublinie na terenie SSE działkę o pow. 10,5 ha, oddała pierwszą halę do dyspozycji klienta – niemieckiej firmy ABM Greiffenberger, produkującej silniki elektryczne.

Jednym z czynników zapewniających rozwój przedsiębiorstw przemysłowych, w tym szczególnie wzrost ich innowacyjności i zwiększenie eksportu, są powiązania kooperacyjne: zarówno w ramach sektora przedsiębiorstw, jak i z podmiotami w sferze nauki i administracji samorządowej. Narzędziem tworzenia i rozwoju tych powiązań są inicjatywy klastrowe. Spośród 13 klastrów działających w Lublinie w 2014 r., w 5 dominują przedsiębiorstwa przemysłowe. Są to: [Lubelski Klaster Branży Spożywczej](#), [Lubelski Cebularz](#), [Lubelski Klaster Ekoenergetyczny](#), [Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie](#) oraz [Wschodni Klaster Obróbki Metali](#). Więcej informacji na ich temat można znaleźć w części *C.3. Kultura przedsiębiorczości*.

Drugi rok realizacji *Strategii Lublin 2020* charakteryzuje się poprawiającą się koniunkturą gospodarczą, przy czym największe zmiany dotyczyły znacząco rosnących nakładów inwestycyjnych. Nie przełożyły się one jeszcze na ogólnie odczuwaną poprawę na rynku pracy za sprawą trudnej sytuacji w budownictwie, jednak wyraźnie się zwiększyło zatrudnienie w przetwórstwie przemysłowym oraz w średnich i dużych firmach wybranych branż przemysłu indeksowanych w bazie Urzędu Miasta. Zarówno promocja gospodarcza miasta, jak i poziom obsługi inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin przyczyniły się do poprawy wizerunku Lublina jako atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej. Znajduje to wyraz m.in. w rosnącej liczbie zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów. Rozwojowi przemysłu sprzyja także Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, w której w 2014 r. 5 podmiotów uzyskało zezwolenie na działalność, a zatrudnienie zwiększyło się do blisko 1 800 osób.

C.2. Rozwój sektora usług

Cechą gospodarek rozwiniętych jest duży udział usług w produkcie krajowym brutto. W gospodarce opartej na wiedzy szczególnego znaczenia nabiera tzw. sektor usług opartych na zaawansowanej wiedzy (*Knowledge-Intensive Services – KIS*). Rozwój sektora usług można uznać za drugi filar rozwoju gospodarczego Lublina. Sprzyja mu rozbudowana baza akademicka, dostarczająca wykwalifikowanych kadr wraz z możliwościami badawczymi i innowacyjnymi.

Ocena realizacji celu rozwoju sektora usług dokonana została przy użyciu wskaźników opisowych i ilościowych. O rozwoju usług może świadczyć zarówno zwiększająca się liczba pracujących w nich osób, jak i rozwój infrastruktury dedykowanej temu sektorowi: nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej. Ponadto, dokonano przeglądu działań podejmowanych na rzecz promocji gospodarczej Lublina jako miasta sprzyjającego inwestycjom usługowym, zaprezentowano analizę zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta oraz wskazano najważniejsze nagrody przyznane Lublinowi za strategię pozyskiwania inwestorów.

Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż usług, które mogą stanowić mocny impuls rozwojowy dla Lublina. Spośród branż usługowych są to: outsourcing biznesowy (*BPO – Business Process Outsourcing*), ze szczególnym naciskiem na outsourcing kompetencyjny (*KPO – Knowledge Process Outsourcing*), technologie informacyjne (*ICT - information and communication technologies*), transport – spedycja – logistyka (TSL) oraz usługi medyczne.

Rozwój sektora usług znajduje odzwierciedlenie w rosnącej **liczbie pracujących**. Liczba osób pracujących w usługach w 2014 r. w porównaniu do 2013 r. zwiększyła się o 0,3% i wyniosła 95 284 (por. tabela 75). Liczba pracujących najbardziej zmniejszyła się w sekcjach: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (-18,3%) oraz transport i gospodarka magazynowa (-10,7%). Rosnącą liczbą pracujących charakteryzowały się przede wszystkim: handel i naprawy (+4,3%), działalności finansowa i ubezpieczeniowa (+1,9%), opieka zdrowotna i pomoc społeczna (+1,8%) oraz informacja i komunikacja (+1,5%). Oceniając te dane należy pamiętać o nieuwzględnieniu zarówno osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, jak i tych zatrudnionych w innych formach niż umowa o pracę.

Tabela 75: Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku)

	2013	2014
Pracujący w sektorze usług ogółem, w tym:	94 986	95 284
<i>Sekcja G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)</i>	18 724	19 533
<i>Sekcja H (transport i gospodarka magazynowa)</i>	6 049	5 403
<i>Sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)</i>	1 612	1 609
<i>Sekcja J (informacja i komunikacja)</i>	3 491	3 544
<i>Sekcja K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa)</i>	6 105	6 223
<i>Sekcja L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)</i>	2 479	2 445
<i>Sekcja M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)</i>	2 350	1 919
<i>Sekcja N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)</i>	6 066	5 787

	2013	2014
Sekcja O (administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)	10 435	10 557
Sekcja P (edukacja)	20 469	20 607
Sekcja Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna)	13 531	13 773

Uwagi: Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: Dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Urząd Miasta monitoruje **zatrudnienie w wybranych branżach usług w Lublinie**, uzupełniając braki informacyjne w statystyce GUS. Monitorowane są przede wszystkim branże priorytetowe: BPO/SSC, ICT oraz TSL¹¹¹. Monitoring zatrudnienia obejmuje głównie średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych zarówno w branżach priorytetowych, jak i w usługach ogółem. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 76.

Tabela 76: Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
BPO/SSC			
liczba firm w bazie	11	12	13
zatrudnienie	2 858	2 904	3 502
Informatyka i telekomunikacja			
liczba firm w bazie	27	31	39
zatrudnienie	1 505	1 892	2 301
Logistyka i transport			
liczba firm w bazie	7	7	7
zatrudnienie	1 595	1 652	1 747
Pozostałe branże			
liczba firm w bazie	52	52	52
zatrudnienie	10 438	10 710	11 062

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

W 2014 r. zatrudnienie w przedsiębiorstwach usługowych indeksowanych w bazie Urzędu Miasta zwiększyło się o 10,8%. Przyczyniło się do tego zarówno zwiększanie zatrudnienia w istniejących podmiotach, jak i napływ nowych inwestorów. W branży BPO zatrudnienie zwiększyło się aż o 20,6%, a swoje centra obsługi klienta otworzyły firmy Convergys oraz Euro RTV AGD. Zatrudnienie w firmach ICT indeksowanych w bazie wzrosło o ponad 20%, a swoje oddziały otworzyły m.in. BLStream, DataArt, FinanTeq, Mobica Limited czy Trimetis. W branży TSL liczba indeksowanych firm nie uległa zmianie, a zatrudnienie zwiększyło się o 5,8%. We wszystkich trzech branżach dynamika zatrudnienia przewyższyła wartość za 2013 r., co świadczy o poprawiającej się koniunkturze w branżach priorytetowych sektora usług.

Rozwój branży usługowej w Lublinie wymaga zapewnienia odpowiedniej **podażi nowoczesnej powierzchni biurowej**. Lublin jest dziewiątym pod względem podaży rynkiem biurowym w kraju oraz największym zagłębieniem nowoczesnych biur we wschodniej Polsce. Jeszcze w 2005 r. w Lublinie było zaledwie 28 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej. Wraz z rozwojem sektora usług w mieście sukcesywnie powstawały kolejne obiekty, budowane głównie przez lokalnych deweloperów. W 2014 r. na

¹¹¹ Ze względu na niewielką liczbę podmiotów w bazie Urzędu Miasta i zjawisko wieloletowości, w raporcie zrezygnowano z prezentowania danych o zatrudnieniu w usługach medycznych.

rynek trafiło łącznie 13,4 tys. m² nowej powierzchni. Na koniec 2014 r. całkowite zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej wynosiły 137,2 tys. m² (por. tabela 77), z których 50,6 tys. m² stanowiła powierzchnia klasy A, charakteryzująca się reprezentatywnym wyglądem, wysokim standardem i najlepszą lokalizacją.

Tabela 77: Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m²)

	2012	2013	2014
Nowoczesna powierzchnia biurowa	93,7	123,8	137,2

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

W mieście funkcjonowały 43 obiekty o powierzchni co najmniej 1 000 m². Wybrane informacje o lubelskich biurowcach zaprezentowano w tabeli 78. W najbliższych latach można prognozować utrzymanie rosnącego trendu wielkości powierzchni biurowej: na koniec 2014 r. w budowie znajdowało się ok. 65 tys. m² nowej powierzchni, a na etapie planowania znajdował się m.in. park biurowy na terenie dawnej zajezdni trolejbusowej u zbiegu al. Kraśnickiej i ul. Nałęczowskiej, gdzie miasto wraz ze zmianą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dopuściło do budowy biurowców o wysokości do 55 m. Na tym obszarze w najbliższych latach ma powstać około 75 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej.

Tabela 78: Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m² w Lublinie w 2014 r. (stan na koniec roku)

L.p.	Obiekty istniejące	Lokalizacja	Klasa	Rok budowy	Powierzchnia (m ²)
1.	Centrum ZANA	ul. Zana 39	B	2001	5 449
2.	Dalimex	ul. Lubartowska 74a	B	2003	2 700
3.	Corner House	ul. Krakowskie Przedmieście 54	B	2004	1 500
4.	Parys II	ul. Lucyny Herc 3a	B	2004	2 000
5.	Zana Office I	ul. Wallenroda 2e	B	2004	2 950
6.	Centrum ZANA	ul. Zana 39a	B	2005	4 560
7.	Zana Office II	ul. Wallenroda 2f	B	2005	2 950
8.	Związkowa 21	ul. Związkowa 21	B	2005	1 960
9.	HANESCO ZANA 43	ul. Zana 43	B	2006	2 000
10.	Gray Office Park C	ul. Wallenroda 4c	A	2007	7 000
11.	Gray Office Park D	ul. Wallenroda 4d	A	2007	8 700
12.	BZWBK (d. Kredyt Bank)	ul. Krakowskie Przedmieście 37	B	2007	2 900
13.	Czechowska 19	ul. Czechowska 19	B	2007	1 750
14.	Warta	ul. Wieniawska 12	B	2007	1 213
15.	Witosa I	al. Witosa 18	B	2008	2 315
16.	Zana House	ul. Jana Sawy 2	B	2008	1 320
17.	Gray Office Park B	ul. Zana 32b	A	2009	3 798
18.	Batory	al. Kraśnicka 31	B	2009	3 200
19.	Lucyny Herc 28	ul. Lucyny Herc 28	B	2009	1 914
20.	Narutowicza 55b	ul. Narutowicza 55b	B	2009	1 400
21.	Orion, Stefczyka	ul. Stefczyka 3b	B	2009	3 000
22.	W9 Investment	ul. Wojciechowska 9a	B	2010	4 800
23.	Witosa II	al. Witosa 16	B	2010	2 830
24.	Gray Office Park A	ul. Zana 32	A	2011	13 156
25.	Związkowa Centre	ul. Związkowa 26	B	2011	1 600
26.	Rupes	al. Racławickie 8	A	2012	5 000
27.	Nord Office Park (budynek A, B i C)	ul. Szelińskiego 6	A	2013	13 000
28.	Bursaki Grey Office	ul. Ceramiczna 1	B	2013	4 400
29.	Dalimex	ul. Obywatelska 4,6,8	B	2013	3 000
30.	Kaskada	ul. Chodźki 27	B	2013	2 400
31.	Leszka Czarnego 3	ul. Leszka Czarnego 3	B	2013	1 000

L.p.	Obiekty istniejące	Lokalizacja	Klasa	Rok budowy	Powierzchnia (m ²)
32.	Peowiaków 13	ul. Peowiaków 13	B	2013	1 800
33.	TBV Office Center	ul. Chodźki 17	B	2013	2 536
34.	Zana 11 a	ul. Zana 11a	B	2013	2 500
35.	Arkady Jutrzenki	ul. Jutrzenki 18	B	2014	1 200
36.	DK-MED	ul. Lipowa 4a	B	2014	1 700
37.	Jana Pawła II 13	ul. Jana Pawła II 13	B	2014	2 000
38.	JPBC	ul. Jana Pawła II 17	B	2014	4 713
39.	Skłodowska Point	ul. Skłodowskiej 3	B	2014	1 950
40.	Skromna 3	ul. Skromna 3	B	2014	3 000

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

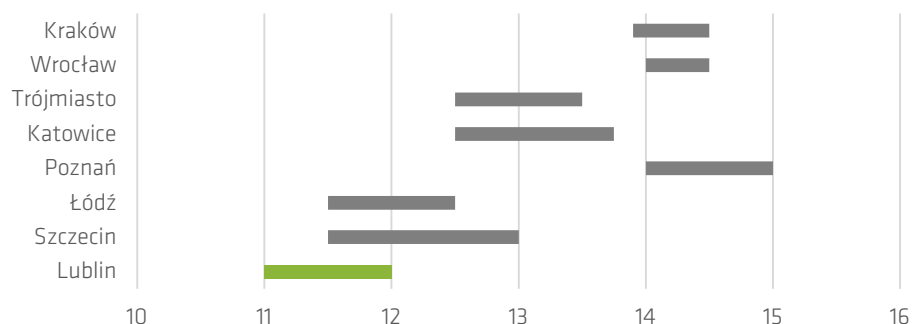
Analizując rozmieszczenie nowoczesnej powierzchni biurowej w Lublinie można zaobserwować koncentrację biurowców wzdłuż ulic Zana-Wallenroda oraz okolic ul. Szeligowskiego i ul. Północnej. Pozostałe budynki są zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż ulic: Witosa, Wojciechowskiej, Lubar-towskiej, Lucyny Herc czy Związkowej. Warto podkreślić, że najbardziej poszukiwaną lokalizacją biurową, szczególnie dla oddziałów banków czy też kancelarii prawnych, są okolice ul. Krakowskie Przed-mieście i przylegających do niej ulic: Chopina, Jasnej, Krótkiej czy Lipowej, gdzie znajdują się kamienice oferujące powierzchnie do około 200 m². Biorąc pod uwagę wysokość czynszów w polskich miastach, Lublin zalicza się do najbardziej atrakcyjnych lokalizacji w kraju – średnie czynsze wynoszą 10 euro za m², a najwyższe ceny – 11 do 12 euro za m² (por. ramka 5).

Rok 2014 okazał się rekordowy pod względem popytu na rynkach regionalnych: łącznie wynajęto ponad 445 000 m² biur, co stanowi 23% wzrost w porównaniu do 2013 r. W miastach regionalnych wybudowano ponad 323 000 m² nowej powierzchni biurowej.

Główne rynki biurowe poza Warszawą cechowały się wysoką aktywnością deweloperską. Ponad 630 000 m² biur w tych miastach pozostało w aktywnej budowie. Liderami w tej kategorii były miasta Wrocław oraz Kraków, które w budowie posiadały ok. 160 000 m². Większość rynków regionalnych zanotowała spadek wskaźnika pustostanów na przestrzeni roku. Największe obniżenie tego indeksu zostało odnotowane w Szczecinie (8,7 p.p.), w Łodzi (6 p.p.) i w Lublinie (5,5 p.p.).

Średnie czynsze transakcyjne w miastach regionalnych pozostawały najwyższe w Krakowie (13,5–14 €/m²/miesiąc), zaś najniższe w Lublinie (10 €/m²/miesiąc). Podsumowując, 2014 r. był dużym sukcesem na rynkach regionalnych. Znacznej aktywności deweloperów towarzyszył wysoki popyt, co doprowadziło do obniżenia współczynników powierzchni niewynajętej na niektórych rynkach. Najważniejszym czynnikiem wzrostu dla rynków regionalnych był sektor nowoczesnych usług biznesowych, który pozostał kluczowym najemcą w większości miast.

Wykres 13: Najwyższe czynsze transakcyjne na rynku biurowym w Polsce (€/m²/miesiąc)

Ramka 5:
Rynek biurowy
w Polsce w IV kw.
2014 r.

Źródło: Jones Lang LaSalle, dane na koniec IV kw. 2014 r.

Rozwój branży handlowej jest powiązany z wielkością **podaży powierzchni handlowych**. Na koniec 2014 r. w Lublinie funkcjonowało 11 centrów handlowych o łącznej powierzchni 268 800 m² (por. tabela 79). W wyniku otwarcia dwóch nowych galerii (Atrium Felicity oraz Outlet Center Lublin), powierzchnia w stosunku do poprzedniego roku zwiększyła się aż o 46,6%. W rezultacie Lublin charakteryzuje się najwyższym poziomem nasycenia powierzchnią handlową w grupie miast o liczbie mieszkańców między 200 tys. a 400 tys., ze wskaźnikiem 772 m² na 1 000 mieszkańców. Po zakończeniu inwestycji będących obecnie w trakcie realizacji, wskaźnik ten osiągnie wartość 932 m²/1 000 mieszkańców. Jednocześnie odsetek niewynajętej powierzchni zmniejszył się z 3,6% do 1,9% i był jednym z najniższych w Polsce. Dane te świadczą o silnym rozwoju branży handlowej w mieście.

Tabela 79: Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Liczba obiektów	9	9	11
Powierzchnia handlowa	166 430	183 300	268 800
Powierzchnia handlowa na tys. mieszkańców	474	517	772
Wskaźnik wolnych powierzchni (%)	1	3,6	1,9

Źródło: Raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.

Lublin staje się również ważnym ośrodkiem dla firm z branży transport-spedycja-logistyka. W 2014 r. 4 centra logistyczne dysponowały blisko 66 tys. m² **nowoczesnych powierzchni magazynowych** (por. tabela 80), przy czym większość stanowiły magazyny prywatne. W przygotowaniu było pięć kolejnych inwestycji, dzięki którym podaż komercyjnej powierzchni magazynowej w 2016 r. powinna przekroczyć 100 tys. m².

Tabela 80: Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec 2014 r.)

	Powierzchnia (m ²)	Data powstania
Centrum Dystrybucyjne firmy Tradis	17 000	2007
Centrum Ekspedycyjno-Rozdzielcze Poczty Polskiej	17 500	2009
Centrum Logistyczne Mełgiewska	15 000	2011
Oddział przeładunkowy firmy Raben	16 200	2012

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Rozwojowi usług sprzyja podejmowanie aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej Lublina**. Wiele inicjatyw o wielosektorowym oddziaływaniu zostało przedstawionych w poprzedniej części raportu *C.1. Rozwój sektora przemysłu*. Natomiast spośród tych, które bezpośrednio przyczyniały się do rozwoju sektora usług, szczególną uwagę warto zwrócić na następujące działania:

- dystrybucję oferty inwestycyjnej wśród firm z usługowych branż priorytetowych i wspierających rozwój gospodarczy miasta: outsourcingu biznesowego i centrów usług wspólnych (BPO/SSC), technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT), transportu i logistyki oraz usług medycznych,
- promocję potencjału sektora ICT poprzez realizację projektu Lubelska Wyżyna IT (por. ramka 6), w ramach którego warto wskazać w szczególności na konferencje Dni Lubelskiej Wyżyny IT, stronę internetową lwit.lublin.eu oraz funpage na portalu Facebook,

- przygotowanie raportu w j. polskim oraz j. angielskim na temat potencjału Lublina w branży BPO/IT,
- udział w światowym World BPO Forum w New York Athletic Club oraz w targach MIPIM w Cannes,
- współorganizację imprezy pod nazwą CEE Outsourcing and Shared Services Awards,
- organizację bezpośrednich spotkań z inwestorami z branży usług.

Lubelska Wyżyna IT jest rozwijaną od 2011 r. inicjatywą Urzędu Miasta Lublin, której celem jest wspieranie i rozwój lubelskiego ekosystemu informatycznego. Realizowana jest poprzez identyfikację zasobów i potrzeb lubelskiego środowiska IT oraz akumulowanie i inwentaryzowanie wiedzy na jego temat. Działania w ramach inicjatywy opierają się na ścisłej współpracy władz samorządowych, przedsiębiorstw, środowiska naukowego i instytucji otoczenia biznesu w celu podniesienia konkurencyjności branży informatycznej w Lublinie. Lubelska Wyżyna IT to również marka, przy pomocy której promowany jest potencjał lubelskiego rynku IT na zewnątrz.

Działania realizowane w ramach programu zmiernają do osiągnięcia takich celów, jak: wzmocnienie współpracy z lubelskimi uczelniami wyższymi, zwiększanie liczby studentów kierunków informatycznych w Lublinie, zachęcanie absolwentów do podejmowania pracy w branży informatycznej w mieście, zacieśnianie relacji pomiędzy środowiskiem akademickim i lokalnym biznesem IT. Dodatkowo program LWIT ma na celu inicjowanie i propagowanie ciekawych inicjatyw informatycznych, promowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych oraz wsparcie rozwoju lokalnego biznesu i organizacji informatycznych.

Kluczowymi imprezami integrującymi środowisko informatyczne są Dni Lubelskiej Wyżyny IT, których druga edycja odbyła się 6 i 12 maja 2014 r. na terenie Lubelskiego Parku Naukowo Technologicznego. W ramach pierwszego dnia miała miejsce ósma edycja Lubelskich Dni Informatyki, organizowanych przez Koło Naukowe Informatyków Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. LDI to cykliczne i duże wydarzenie branżowe, skierowane przede wszystkim do studentów, ale również do pracowników firm informatycznych i wszystkich zainteresowanych nowymi technologiami. Drugiego dnia miała miejsce konferencja CHECK IT. CHECK IT zorganizowany został po raz pierwszy przez Urząd Miasta Lublin w ścisłej współpracy z kołami naukowymi informatyków działających przy uczelniach wyższych. Wydarzenie było dedykowane uczniom szkół ponadgimnazjalnych, fanom nowych technologii oraz tym, którym świat informatyki nie jest jeszcze do końca znany. Celem wydarzenia było zainteresowanie młodych ludzi innowacjami technologicznymi, przybliżenie zasad tworzenia gier komputerowych czy podstaw funkcjonowania urzędzeń, z których korzystają na co dzień. Uczestnicy wydarzenia mieli do wyboru szereg ciekawych prelekcji oraz warsztatów. Jednym z głównych celów spotkania była możliwość prezentacji oferty edukacyjnej uczelni wyższych z województwa lubelskiego, w tym KUL, UMCS, Politechniki Lubelskiej, WSPA, WSEI oraz WSZIA. CHECK IT zgromadził ponad 230 młodych pasjonatów innowacyjnych rozwiązań IT.

Ponadto, patronatem LWIT obejmowano wiele wydarzeń branżowych organizowanych przez lubelskie firmy IT oraz inicjatyw studenckich informatycznych kół naukowych. Urząd Miasta uzyskał również tytuł Partnera Wspierającego konferencji Microsoft Expert Summit 2014 - bezpłatnej, ogólnopolskiej konferencji dla profesjonalistów z branży informatycznej, zrzeszającej pasjonatów nowych technologii, programistów, designerów, projektantów baz danych, project-managerów, specjalistów od zabezpieczeń, administratorów sieci czy przedstawicieli wielkiego biznesu.

Rysunek 16: Logo Lubelskiej Wyżyny IT

Ramka 6:
Lubelska Wyżyna IT

Źródło: Urząd Miasta Lublin.

Ponadto, w 2014 r. przyznano Nagrody Gospodarcze Prezydenta Lublina. Wśród przedsiębiorstw sektora usług zwyciężcą w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym” była firma eLeader Sp. z o.o. (ICT), w kategorii „Zmiana krajobrazu gospodarczego miasta” – firma Syntea S.A. (ICT), a w kategorii „Ład Korporacyjny i Społeczna Odpowiedzialność Biznesu” – firma ZAZ Misericordia, świadcząca usługi gastronomiczne i utrzymania czystości. W kategorii „Innowacyjność” wyróżnienie otrzymała firma Infinito Sp. z o.o. (ICT), zaś w kategorii „Ład Korporacyjny i Społeczna Odpowiedzialność Biznesu” – DORADCA Zespół Doradców Finansowo-Księgowych.

Lublin dysponuje atutami, które dają przewagę konkurencyjną w zakresie lokalizacji centrów usług biznesowych oraz IT. Należą do nich przede wszystkim czynniki związane z zasobami ludzkimi: duża podaż dobrze wykształconych pracowników, napływ na rynek nowych absolwentów, konkurencyjny poziom wynagrodzeń i niska na tle innych miast rotacja pracowników. Rozwojowi branży sprzyja także dynamicznie rozwijający się rynek powierzchni biurowych ze stawkami najmu niższymi do 20% niż w centralnej i zachodniej Polsce, czy obecność lotniska. Ponadto, już obecnie w mieście działa wiele przedsiębiorstw z tych branż, co pozwala osiągać synergie w ramach wzajemnej kooperacji, istotne zwłaszcza dla inwestorów sektora ICT.

Dostrzeżenie potencjału rozwojowego branż ICT i BPO/SSC znalazło wyraz nie tylko we wskazaniu ich jako priorytetowych dla rozwoju gospodarczego, ale także w działaniach Urzędu Miasta, wzmacniających atrakcyjność inwestycyjną Lublina. Największe korzyści finansowe dla przedsiębiorstw są związane z inwestowaniem na obszarze Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Zostały one przedstawione w części C.1. *Rozwój sektora przemysłu*. Przedsiębiorcy inwestujący poza strefą także mogą liczyć na preferencje: zwolnienie z podatku od nieruchomości przez okres 12 miesięcy czy staże i dofinansowanie do utworzenia nowych stanowisk pracy oferowane przez Miejski Urząd Pracy. Rozwój branż usługowych wspierają także działania Urzędu Miasta w zakresie dostępu do niezbędnej infrastruktury. Należy do nich zaliczyć w szczególności otwarcie i rozwój Portu Lotniczego Lublin oraz planowanie przestrzenne pod kątem rozwoju powierzchni biurowej. Równie ważne jest zapewnienie odpowiednich zasobów ludzkich, czemu służy współpraca z uczelniami (szczególnie z Wydziałem Ekonomicznym UMCS) w zakresie programów nauczania. Kolejnym obszarem działań samorządu jest inicjowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych. Z 13 istniejących klastrów, w 3 dominowały przedsiębiorstwa branży ICT. Są to: Wschodni Klaster ICT, Lubelski Klaster Teleinformatyczny i Klaster-Group.pl. Warto także wskazać na dwa kolejne klastry powstałe w 2014 r., zdominowane przez firmy usługowe. Są to: Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych oraz Lubelski Klaster Instytucji Otoczenia Biznesu (więcej o klastrach – zob. część C.3. *Kultura przedsiębiorczości*).

Newralgicznym elementem systemu wspierania inwestycji i rozwoju sektora usług jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**¹¹². Informacje o liczbie zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta przedstawiono w tabeli 81.

¹¹² Standardy obsługi zostały zaprezentowane w części opisującej rozwój przemysłu (C.1.).

Tabela 81: Liczba zapytań zgłoszonych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów

	2013	2014
Ogółem, w tym:	73	86
<i>podmioty z sektora usług</i>	37	53

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W 2014 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów z sektora usług zgłosili 53 zapytania. W stosunku do 2013 r. liczba ta była większa o 43%. W niektórych wypadkach podmioty zgłaszające zapytanie nie ujawniały nazwy firmy, a nawet informacji o rodzaju świadczonych usług. W grupie tych zapytań, dla których udało się ustalić branżę, ponad połowa była kierowana przez inwestorów z branż IT i BPO/SSC, a trzecią pod względem liczby zapytań była branża TSL. Blisko 2/3 zapytań było zgłaszanych przez inwestorów krajowych. Wśród krajów pochodzenia inwestorów zagranicznych znalazły się m.in.: Wielka Brytania, Indie, Irlandia, Niemcy, Włochy, Finlandia, Dania, Ukraina czy Rosja. Mniej więcej 10% zapytań kończy się uruchomieniem procesu inwestycyjnego w mieście.

O wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej Lublina dla sektora usług świadczą **nagrody przyznane Miastu Lublin**. W lutym 2014 r. Lublin uzyskał tytuł *Top „Newcomer” City of the year* w kategorii miast Europy Środkowo – Wschodniej. Lublin został uznany za najlepiej zapowiadające się miejsce do świadczenia usług typu backoffice w regionie CEE, pokonując takich rywali jak Wilno, Szczecin czy Bydgoszcz. Wyróżnienie przyznało miastu niezależne jury złożone z przedstawicieli największych firm sektora BPO oraz branżowych stowarzyszeń, takich jak Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych czy Aspire. W marcu, podczas 25 Międzynarodowych Targów Inwestycyjnych MIPIM w Cannes, Lublin został wyróżniony jako jedno z 10 miast w Europie Środkowej i Wschodniej o najlepszej strategii przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w rankingu fDi Magazine - brytyjskiego dwumiesięcznika ekonomicznego należącego do grupy Financial Times.

W drugim roku obowiązywania *Strategii Lublin 2020* można było zaobserwować niewielki wzrost liczby pracujących w sektorze usług, przy wyraźnym zwiększeniu się zatrudnienia w branżach priorytetowych: ICT i BPO/SSC. Rozwojowi sektora usług, a w szczególności nowoczesnych usług biznesowych, sprzyja rosnąca podaż powierzchni biurowej. W 2014 r. w Lublinie podaż ta zwiększyła się o 13,4 tys. m², osiągając wielkość 137,2 tys. m². 2014 r. był także okresem wyraźnego wzrostu powierzchni handlowych w mieście. Dzięki przygotowywanym inwestycjom, w kolejnych latach zwiększy się zarówno podaż nowoczesnych powierzchni biurowych, jak i handlowych czy magazynowych. Rozwojowi sektora usług sprzyjają również działania realizowane przez Urząd Miasta, w tym różne formy promocji gospodarczej czy obsługa inwestorów z sektora usług. Dowodem na skuteczność tych działań są międzynarodowe nagrody przyznane miastu, wyróżniające Lublin za strategię przyciągania inwestorów oraz jako atrakcyjne miejsce lokalizacji nowoczesnych usług biznesowych.

C.3. Kultura przedsiębiorczości

Warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest aktywność miasta w zakresie wspierania procesu powstawania firm oraz stworzenia warunków do ich rozwoju. Aktywność ta powinna polegać przede wszystkim na dostarczaniu spójnej systemowej informacji na każdym etapie rozwoju przedsiębiorstwa. Rolą miasta będzie w szczególności wspieranie tworzenia ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie, opartego na lokalnych przedsiębiorstwach i kreatywnej przedsiębiorczości, wspieranie transferu wiedzy do sektora biznesu oraz promocja potencjału gospodarczego Lublina i jego obszarów funkcjonalnych. Dla rozwoju gospodarczego miasta pożądanym zjawiskiem będzie dynamiczny proces kreacji nowych przedsiębiorstw, szczególnie w branżach o wysokiej produktywności i innowacyjności, a także budowanie więzi kooperacyjnych z innymi podmiotami (m.in. przedsiębiorstwami, uczelniami czy instytucjami otoczenia biznesu), co umożliwi poprawę konkurencyjności i innowacyjności sektora przedsiębiorstw.

Oceniając kulturę przedsiębiorczości w Lublinie posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Potencjał gospodarczy miasta najpierw mierzono liczbą podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, po czym dokonano analizy struktury sektora przedsiębiorstw pod względem wielkości, dominującego sektora własności, form prawnych oraz sekcji PKD. Dokonano również analizy zmian zachodzących w sektorze – powstawania nowych oraz wyrejestrowywania dotychczas istniejących firm. Mając na uwadze, że konkurencyjność sektora przedsiębiorstw może być wzmocniana poprzez animowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych, w dalszej kolejności przedstawiono klastry funkcjonujące w Lublinie w 2014 r. Dokonano również analizy wybranych działań w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości realizowanych przez władze samorządowe (w tym Miejski Urząd Pracy w Lublinie), jak i funkcjonujące w mieście i regionie instytucje otoczenia biznesu: ośrodki przedsiębiorczości, inkubatory przedsiębiorczości i ośrodki innowacji.

Analizując potencjał przedsiębiorczy Lublina należy wskazać, że liczba **podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do urzędowego rejestru REGON** w 2014 r. wyniosła 43 450. Sektor przedsiębiorstw w Lublinie pozostaje silnie rozdrobniony, gdyż ok. 99% podmiotów zalicza się do grupy mikro- i małych przedsiębiorstw (por. tabela 82). Odnosząc dane o podmiotach do liczby mieszkańców można stwierdzić, że liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności wyniosła 1 272. Należy zwrócić uwagę, że ze względu na zmiany metodologiczne będące rezultatem

Tabela 82: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Podmioty wpisane do rejestru REGON ogółem, w tym:	42 310	43 334	43 450 ^m
0-9	40 604	41 625	41 722 ^m
10-49	1 291	1 303	1 316 ^m
50-249	346	338	345 ^m
250-999	50	50	51 ^m
1 000 i więcej	19	18	16 ^m
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 217	1 261	1 272 ^m

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

wdrożenia nowego systemu informatycznego rejestru REGON, te i kolejne dane o podmiotach z tego rejestru są nieporównywalne z poprzednimi latami.

Zmiany liczby podmiotów w rejestrze REGON nie oddają w pełni dynamiki zmian w sektorze przedsiębiorstw. Charakterystyczny dla gospodarki wolnorynkowej proces twórczej destrukcji przejawia się zarówno w procesie powstawania nowych firm, jak również zamykania działalności gospodarczej, dlatego warto zwrócić uwagę na liczbę podmiotów rejestrowanych oraz wykreślanych z rejestru REGON. Liczba podmiotów zarejestrowanych w 2014 r. wyniosła 3 616, a liczba podmiotów wyrejestrowanych - 3 373. Wskaźnik liczby jednostek zarejestrowanych na 10 tys. ludności w 2014 r. wyniósł 105, a dla jednostek wykreślonych z rejestru REGON wyniósł 98 podmiotów (por. tabela 83).

Tabela 83: Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym

	2012	2013	2014
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON			
Ogółem	4 032	4 167	3 616 ^m
Jednostki zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności	116	120	105 ^m
Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON			
Ogółem	2 715	2 976	3 373 ^m
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. Ludności	78	86	98 ^m

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując strukturę podmiotów w rejestrze REGON według kryterium własności środków produkcji można zauważyć, że liczba podmiotów sektora publicznego wyniosła 768, natomiast liczba podmiotów sektora prywatnego – 42 656. Największy udział miały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, następnie spółki handlowe. Szczegółowe informacje na ten temat zostały przedstawione w tabeli 84.

Tabela 84: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Sektor publiczny – ogółem, w tym:	769	775	768 ^m
<i>państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego</i>	433	437	433 ^m
<i>przedsiębiorstwa państwowe</i>	2	2	2 ^m
<i>spółki handlowe, w tym:</i>	40	40	39 ^m
<i>spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego</i>	1	1	1 ^m
Sektor prywatny – ogółem, w tym:	41 541	42 559	42 656 ^m
<i>osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą</i>	30 582	30 980	30 571 ^m
<i>spółki handlowe, w tym:</i>	4 701	5 150	5 543 ^m
<i>spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego</i>	551	617	693 ^m
<i>spółki cywilne</i>	2 900	2 856	2 820 ^m
<i>spółdzielnie</i>	191	189	190 ^m
<i>fundacje</i>	376	409	471 ^m
<i>stowarzyszenia i organizacje społeczne</i>	1 159	1 197	1 230 ^m

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Interesujących informacji o sektorze przedsiębiorstw może dostarczyć analiza struktury podmiotów gospodarczych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. Dane o liczbie podmiotów w po-

szczególnych sekcjach przedstawiono w tabeli 85. Najwięcej podmiotów prowadziło działalność w sekcji G „Handel i naprawy” (25,8%), następnie w sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (12,1%), sekcji F „Budownictwo” (9,1%), sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” (8,5%). Struktura ta nie ulega znaczącym zmianom w krótkim horyzoncie czasowym.

Tabela 85: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Ogółem	42 310	43 334	43 450 ^m
Sekcja A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	160	173	166 ^m
Sekcja B-E (przemysł)	6 332	3 276	3 231 ^m
Sekcja F (budownictwo)	3 968	3 982	3 939 ^m
Sekcja G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)	11 386	11 449	11 198 ^m
Sekcja H (transport i gospodarka magazynowa)	2 859	2 867	2 808 ^m
Sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)	1 005	1 035	1 028 ^m
Sekcja J (informacja i komunikacja)	1 378	1 480	1 541 ^m
Sekcja K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa)	1 760	1 775	1 755 ^m
Sekcja L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)	1 704	1 807	1 888 ^m
Sekcja M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)	4 839	5 102	5 260 ^m
Sekcja N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)	1 041	1 110	1 132 ^m
Sekcja O (administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)	85	84	83 ^m
Sekcja P (edukacja)	1 645	1 775	1 794 ^m
Sekcja Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna)	3 456	3 579	3 688 ^m
Sekcja R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)	697	708	711 ^m
Sekcje S i T (pozostała działalność usługowa)	3 076	3 129	3 222 ^m
Sekcja U (organizacje i zespoły eksterytorialne)	-	3	3 ^m

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Z perspektywy rozwoju gospodarczego Lublina szczególnie istotne wydaje się pytanie o rozwój **podmiotów gospodarczych w branżach priorytetowych i wspierających**. Ze względu na zmiany metodologiczne nie można trafnie określić procentowej zmiany liczby tych podmiotów. Wydaje się jednak, że dane GUS są wystarczające do wskazania tych sekcji i działów związanych z branżami priorytetowymi, które rozwijają się najszybciej. Informacje o liczbie podmiotów w sekcjach PKD przedstawiono w tabeli 85, a w tabeli 86 znalazły się informacje o liczbie podmiotów w wybranych działach związanych z branżami priorytetowymi. Relatywnie duży wzrost liczby przedsiębiorstw nastąpił w sekcji J „Informacja i komunikacja” (zwłaszcza w dziale J.62. „Działalność związana z oprogramowaniem”). Działalności prowadzone w centrach BPO/ITO oraz SSC, ze względu na swoją specyfikę, są zaliczane do kilku sekcji PKD. Większość przedsiębiorstw prowadzi działalność zgodną z charakterystyką sekcji „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, która także należała do najszybciej rosnących sekcji. Procesy biznesowe realizowane w pozostałych centrach klasyfikowane są w sekcji K „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa” (Dział K. 66. Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne) oraz J „Informacja i komunikacja”. Ponadto procesy realizowane w call i contact centrach zaliczono do sekcji N. 82. „Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej”, w której odnotowano relatywnie

duży wzrost. W przypadku pozostałych sekcji, charakteryzujących się stabilną lub malejącą liczbą podmiotów, nie jest możliwe rozstrzygnięcie, czy zmniejszenie faktycznie wynikało z przewagi likwidacji podmiotów, czy też z przeprowadzonej w 2014 r. aktualizacji rejestru REGON.

Tabela 86: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Ogółem	42 310	43 334	43 450 ^m
C.10 Produkcja artykułów spożywczych	226	228	229 ^m
C.29. Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep	30	32	31 ^m
C.21. Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	17	16	15 ^m
H.52. Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	240	276	274 ^m
J.62. Działalność związana z oprogramowaniem	658	730	806 ^m
K. 66. Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	1 431	1 414	1 388 ^m
N. 82. Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	270	314	328 ^m

Uwagi: m - zmiana metodologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Konkurencyjność sektora przedsiębiorstw można wzmacniać poprzez **inicjatywy klastrowe oraz wspieranie istniejących klastrów**. Nawiązując do słynnej definicji M. Portera można stwierdzić, że mianem klastrów określa się geograficzne skupisko niezależnych, lecz współpracujących ze sobą podmiotów, reprezentujących określoną specjalizację gospodarczą. Klaster stanowi źródło korzyści i tworzy nową wartość dla wszystkich typów podmiotów w nim uczestniczących, takich jak przedsiębiorstwa, uczelnie i inne jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu oraz pozostałe organizacje wspierające¹¹³. Wartością tą mogą być innowacje, rozszerzenie skali działania, podnoszenie jakości w łańcuchu dostaw, zawężenie specjalizacji, wymiana informacji o sytuacji na rynku, o potrzebach klientów i nowych rynkach zbytu, dostęp do wysoko kwalifikowanych pracowników, czy obniżenie kosztów działalności, zwłaszcza w zakresie wdrażania nowych technologii oraz marketingu i promocji¹¹⁴. Z kolei pod pojęciem inicjatywy klastrowej najczęściej rozumie się zorganizowane działania zainteresowanych podmiotów (firm, administracji oraz środowiska naukowego) mające na celu zainicjowanie i przyspieszenie wzrostu klastra na jego początkowym etapie rozwoju.

W 2014 r. w Lublinie funkcjonowało 13 aktywnie działających klastrów. W analizowanym roku formalnie ustanowione zostały dwa nowe: Lubelska Medycyna - Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych oraz Lubelski Klaster Instytucji Otoczenia Biznesu. W tabeli 87 przedstawiono wykaz aktywnych klastrów funkcjonujących w Lublinie w 2014 r. Ich krótkie opisy można znaleźć w ramce 7. Łącznie klustry zrzeszały 610 członków, w tym 477 przedsiębiorstw. Warto zwrócić uwagę, że tworzenie i wzmacnianie powiązań kooperacyjnych jest realizowane z długą tradycją także przez Stowarzyszenie Handlowców i Przedsiębiorców „ul. Rusałka” i Zrzeszenie Handlu i Usług MSP w Lublinie.

¹¹³ Por. M. E. Porter, *O konkurencji*, 2001, PWE, Warszawa, s. 246.

¹¹⁴ Por. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrow Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014 r., s. 9-10.

Tabela 87: Klustry funkcjonujące w Lublinie w 2014 r.

Rok utworzenia	Nazwa	Liczba członków (w tym przedsiębiorstw)
2006	Klaster Restauratorów i Hotelarzy	63 (47)
2007	Wschodni Klaster ICT	103 (91)
2007	Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie	70 (70)
2008	Lubelski Klaster Teleinformatyczny	35 (30)
2008	Lubelski Cebularz	21 (21)
2009	Wschodni Klaster Obróbki Metali	65 (62)
2010	Lubelski Klaster Branży Spożywczej	23 (23)
2011	Lubelski Klaster Ekoenergetyczny	40 (34)
2011	Klaster-Group.pl	15 (15)
2013	Klaster Designu Innowacji i Mody	53 (24)
2013	Lubelskie Klustry	5 klastrów
2014	Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych	50 (32)
2014	Lubelski Klaster Instytucji Otoczenia Biznesu	16 (5)

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Klaster Restauratorów i Hotelarzy zajmuje się integracją środowiska restauratorów i hotelarzy w województwie lubelskim, promocją kuchni regionalnej, organizacją konkursów kulinarnych i szkoleń.

Wschodni Klaster ICT zrzesza firmy sektora MŚP, uczelnie i IOB, które dzięki członkostwu w ramach porozumienia mogą realizować innowacyjne projekty w zakresie technologii informatycznych i telekomunikacyjnych oraz Smart Grid – inteligentnych sieci elektroenergetycznych.

Stowarzyszenie Lubelskie Drewno – Regionalny Klaster w Lublinie jest organizacją pozarządową powołaną w 2007 r. w ramach projektu 2.6 ZPORR Innowacyjna Sieć Współpracy Rzemiosła w celu wykorzystania zrębów współpracy przedsiębiorstw, pomocy przedsiębiorcom i ich wzajemnej kooperacji oraz podwyższenia atrakcyjności regionu. Klaster Lubelskie Drewno zrzesza przedsiębiorstwa i instytucje związane z budownictwem domów drewnianych. Prowadzi również współpracę z ośrodkami badawczymi, uczelniami wyższymi (Politechnika Lubelska), władzami województwa (Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie), a także realizuje projekty europejskie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ideą powołania **Lubelskiego Klastra Teleinformatycznego** jest rozpowszechnianie informacji na rynku regionalnym, krajowym oraz zagranicznym o rozwiązaniach spełniających najwyższe standardy techniczne, charakteryzujących się wysokim stopniem innowacyjności. Głównym zadaniem jest zrzeszenie przedsiębiorstw prowadzących działalność branżową i powiązanych z nimi instytucji w celu wspierania innowacyjności, promowania firm, instytucji, urzędów, produktów, usług i inwestycji w kadry.

Klaster **Lubelski Cebularz** zrzesza przedsiębiorców reprezentujących branżę spożywczą. Są to zakłady gastronomiczne, piekarnie, cukiernie, młyny, rolnicy oraz hurtownicy branży spożywczej i opakowań.

Wschodni Klaster Obróbki Metali to powiązanie ponad 60 przedsiębiorstw z branży metalowej działających w województwach: lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim. Główne cele klastra to: podniesienie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wspólne działania członków Klastra, zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw branży obróbki metali, tworzenie powiązań gospodarczych między przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami a sferą badawczo-rozwojową, uzyskanie efektu synergii.

Lubelski Klaster Branży Spożywczej zajmuje się promocją wyrobów produkowanych na Lubelszczyźnie, szkoleniem uczniów, czeladników oraz mistrzów z branży spożywczej, a także tworzeniem materiałów szkoleniowych dla branży spożywczej (tj. filmy, książki itp.).

Ramka 7:
Klustry funkcjonujące w Lublinie

Misją **Lubelskiego Klastra Ekoenergetycznego** jest wspieranie wszelkich działań związanych ze zrównoważonym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w oparciu o potencjał województwa lubelskiego poprzez opracowywanie i wdrażanie innowacji technologicznych, produkcyjnych i procesowych oraz popularyzacja odnawialnych źródeł energii w regionie. Koordynatorem jest Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny. Klaster proponuje specjalistyczne usługi kompleksowego przygotowania i realizacji inwestycji w branży OZE. Oferuje wsparcie w zakresie opracowania analiz potencjału OZE, wstępnej koncepcji inwestycji, opracowania logistyki surowca dla biogazowni, a także szkolenia z zakresu OZE, poprawy efektywności energetycznej oraz projektowania i eksploatacji instalacji OZE.

Klaster-Group.pl powstał 14 stycznia 2011 r. w wyniku umowy partnerskiej pomiędzy spółkami Netrix Group sp. z o.o., BASoft sp. z o.o. oraz ICT Solutions Cezary Sieńczyk. Klaster integruje mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa działające na rynku informatycznym i teleinformatycznym, bądź świadczące usługi dla podmiotów z tego sektora. Misją Klaster-Group.pl to wzmocnienie potencjału innowacyjnego i dynamiki przedsiębiorstw branży informatycznej i teleinformatycznej dzięki wzajemnej współpracy oraz szybki i efektywny transfer wiedzy i technologii poprzez współdziałanie i kooperację z jednostkami badawczo-naukowymi.

Klaster Designu Innowacji i Mody powstał z inicjatywy Towarzystwa Mediów Lokalnych i Stowarzyszenia Inicjatyw Samorządowych. Misją Klastra jest stworzenie warunków rozwoju innowacji m.in. szeroko pojętego wzornictwa przemysłowego oraz branży odzieżowej, która stanowi istotny segment przemysłu w regionie. Klaster jest platformą szeroko rozumianej współpracy lubelskiego środowiska naukowego, projektantów i producentów oraz promocji lubelskich marek mającej na celu budowanie powiązań pomiędzy nimi dla zwiększenia ich innowacyjności, efektywności oraz promocji i rozwoju mierzonego wzrostem konkurencyjności i ekspansji na nowe rynki. Klaster zaangażował się także we współpracę przy tworzeniu nowego kierunku: wzornictwo na UMCS. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje, otoczenie biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa.

W dniu 20 listopada 2013 r. w Lubelskim Parku Naukowo-Technologicznym przedstawiciele pięciu głównych klastrów na Lubelszczyźnie podpisali porozumienie o utworzeniu Klastra o nazwie **Lubelskie Klastry**. Należą do niego: Wschodni Klaster ICT, Klaster Ekoinnowacje, Lubelski Klaster Biomedyczny, Wschodni Klaster Obróbki Metali w Lublinie oraz Klaster Lubelskie Drewno. Jest to pierwsza tego typu inicjatywa na Lubelszczyźnie, mająca na celu zrzeszanie się klastrów w większe jednostki organizacyjne. Jest to powiązanie kooperacyjne klastrów oraz inicjatyw klastrowych z terenu województwa lubelskiego oraz niezależnych przedsiębiorców prowadzących działalność innowacyjną oraz organizacji badawczych, instytucji otoczenia biznesu i samorządów lokalnych. Misją Klastra jest podejmowanie działań, których efekty istotnie wpłyną na rozwój gospodarczy regionu poprzez wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, ich produktów i usług.

Klaster **Lubelska Medycyna** jest zintegrowanym, silnym i innowacyjnym środowiskiem podmiotów działających i współpracujących w branży medycznej i prozdrowotnej, wpisującym się w koncepcję Krajowego Klastra Kluczowego. Misją Klastra jest budowanie sieci wzajemnych powiązań, wymiany informacji, wiedzy i doświadczeń, mających na celu wsparcie rozwoju branży medycznej i prozdrowotnej w Lublinie i województwie lubelskim. Współpraca w ramach Klastra przyczynia się do wzrostu innowacyjności firm i instytucji oraz jakości usług świadczonych w obszarze ochrony zdrowia. Jego działalność tworzy przestrzeń do rozwoju badań naukowych i ich komercjalizacji, a także rozwoju przedsiębiorczości i turystyki medycznej.

Celem działania **Lubelskiego Klastra Instytucji Otoczenia Biznesu** jest poprawa warunków do inicjowania i rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości w województwie lubelskim. Uczestnicy Klastra zamierzają opracowywać wspólne projekty, wymieniać się informacjami, realizować wspólne akcje promocyjne oraz uzupełniać ofertę i podnosić jakość świadczonych usług. Klaster prowadzić będzie współpracę międzynarodową promując lubelskie rozwiązania technologiczne oraz poszukiwać kooperantów dla lokalnych przedsiębiorców. Zamiarem inicjatorów Klastra jest również skuteczne lobbowanie o interesy środowiska innowacyjnych przedsiębiorstw wobec administracji samorządowej.

Źródło: Opracowanie własne.

Urząd Miasta Lublin uznaje klastry za ważnego partnera we współpracy ze środowiskiem biznesu i nauki. W ramach wspierania tworzenia i rozwoju klastrów pracownicy Urzędu Miasta Lublin prowadzą promocję lubelskich klastrów, uczestniczą w spotkaniach organizowanych przez klastry oraz podejmują własne inicjatywy mające na celu wsparcie istniejących oraz inicjowanie nowych struktur klastrowych w ważnych dla rozwoju gospodarczego branżach. W styczniu 2014 r. została zawarta Umowa Partnerstwa pomiędzy Gminą Lublin i Uniwersytetem Medycznym w Lublinie, inicjująca powstanie Klastra Lubelska Medycyna. Dzięki działaniom Zarządu Klastra i Biura Klastra prowadzonego przez Gminę Lublin do dnia 31 grudnia 2014 r. do klastra przystąpiło 50 podmiotów, w tym 32 przedsiębiorstwa. Zorganizowano również spotkanie Zastępcy Prezydenta Miasta i pracowników Urzędu Miasta z przedstawicielami klastrów działających w Lublinie. Ponadto, 14 kwietnia Urząd Miasta Lublin, Urząd Marszałkowski oraz Zarząd PZL-Świdnik podpisały list intencyjny w sprawie utworzenia Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych. Koordynatorem tej inicjatywy klastrowej została spółka PZL-Świdnik.

Funkcjonowanie i rozwój ekosystemu przedsiębiorczości wymaga aktywności władz samorządowych. Wiele działań Urzędu Miasta, szczególnie tych dedykowanych określonym branżom i sektorom, zostało już zaprezentowanych w innych częściach raportu, poświęconych rozwojowi przemysłu (C.1.), usług (C.2.) czy branż kreatywnych (C.4.). Instrumentem wspierania rozwoju dojrzałych przedsiębiorstw jest Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, zaprezentowana w części C.1. Opisując działania Urzędu Miasta w zakresie budowania kultury przedsiębiorczości szczególną uwagę warto zwrócić na narzędzia dostarczania informacji i innego wsparcia osobom zakładającym działalność w fazie preinkubacji i na początkowym etapie funkcjonowania, jak również na działania adresowane do lokalnych przedsiębiorstw.

Urząd Miasta Lublin zapewnia **doradztwo dla osób planujących rozpoczęcie lub rozwijanie działalności gospodarczej**. W Wydziale Spraw Administracyjnych Urzędu Miasta Lublin zlokalizowano punkt informacyjny, w którym można bezpłatnie uzyskać porady dotyczące administracyjno-prawnych aspektów zakładania działalności gospodarczej i informacje o możliwościach pozyskania środków finansowych na uruchomienie i rozwój przedsiębiorstwa. Merytoryczne wsparcie zapewnia Lubelska Fundacja Rozwoju, na mocy porozumienia Prezydenta Miasta Lublin z Prezesem Fundacji, zawartym dnia 18 kwietnia 2013 r. Celem działalności punktu jest także diagnozowanie obszarów, w których przedsiębiorcy napotykać na największe trudności, by w przyszłości móc rozszerzać ofertę o kolejne usługi. Przedsiębiorcy mogą także skorzystać ze specjalistycznego doradztwa m.in. w zakresie przygotowania biznes planu, finansów i organizacji, czy marketingu przedsiębiorstwa, przy odpłatności wynoszącej 10% kosztów usługi (pozostałe pokrywane są ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego).

Formą aktywizowania przedsiębiorczości w Lublinie są inicjatywy konkursowe. Interesującym przykładem wsparcia najbardziej perspektywicznych inicjatyw start-upowych był konkurs „**Lbn#BiznesStart**”, organizowany po raz pierwszy w 2014 r. z inicjatywy Lubelskiego Parku Naukowo-Techno-

logicznego S.A. w partnerstwie z Urzędem Miasta. Konkurs kierowany był do uczniów szkół ponadgimnazjalnych, studentów oraz absolwentów wyższych uczelni, w wieku 18 – 30 lat. Można było do niego zgłosić biznesowe pomysły dotyczące założenia w Lublinie nowej firmy lub rozwoju każdego mikroprzedsiębiorstwa już działającego w kraju członkowskim UE pod warunkiem przeniesienia działalności na teren Lublina. W pierwszej edycji konkursu nadesłano 54 pomysły na biznesplan. W drugim etapie uczestnicy brali udział w trzydniowych szkoleniach prowadzonych przez specjalistów różnych branż, w pięciu blokach tematycznych. Do finału zakwalifikowało się 12 uczestników, którzy 12 czerwca zaprezentowali przed Jury swoje biznesowe pomysły. Autorzy najlepszych projektów pod względem innowacyjności oraz możliwości wdrożenia i realizacji zdobyli nagrody pieniężne i rzeczowe, a także pakiet szkoleń i usług hostingowych, projekt strony internetowej czy powierzchnię biurową w LPNT.

Pomocą dla rozwijających się firm są **misje gospodarcze i targi wystawiennicze** organizowane przez różne instytucje. W 2014 r. odbyło się kilkadziesiąt takich wydarzeń, koordynowanych głównie przez Urząd Marszałkowski, Państwową Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Enterprise Europe Network czy Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Informację o tych inicjatywach Urząd Miasta przekazuje m.in. za pośrednictwem strony internetowej lublin.eu, w zakładce „Biznes i nauka”. Przejawem zacieśniania współpracy Miasta Lublin z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości było podpisanie listu intencyjnego w 2014 r., w którym zadeklarowano realizację wspólnych projektów na rzecz lubelskich firm. Współpraca ma polegać na realizacji inicjatyw na rzecz przedsiębiorców, a także organizacji połączonych przedsięwzięć informacyjnych i promocyjnych dla przedsiębiorców. Lubelskie firmy będą mogły również liczyć na wsparcie doradcze w zakresie analiz związanych z prowadzoną działalnością oraz korzystać z usług specjalistów Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Warto również zwrócić uwagę na organizację misji przyjazdowej przedsiębiorców z Włoch, którą Urząd Miasta Lublin zorganizował ze środków projektu „Promocja gospodarcza Lublina” finansowanego w ramach RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013. Elementem infrastruktury biznesowej w Lublinie zapewniającym możliwość organizowania dużych imprez wystawienniczych są **Targi Lublin S.A.** Targi Lublin wspierają przedsiębiorstwa w budowaniu relacji biznesowych z partnerami krajowymi i zagranicznymi, przyczyniając się do wzrostu firm i umiędzynarodowienia ich działalności.

Lokalnych przedsiębiorców wspiera również **Miejski Urząd Pracy w Lublinie**, dysponujący środkami Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Z perspektywy rozwoju przedsiębiorstw, do najważniejszych instrumentów rynku pracy należały¹¹⁵:

- Dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej. W 2014 r. zawarto 447 umów o przyznanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym 53 finansowane z Funduszu Pracy i 394 z Europejskiego Funduszu Społecznego. Podpisano także 3 umowy z osobami niepełnosprawnymi, które otrzymały finansowanie ze środków PFRON.

¹¹⁵ Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

- Dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy. W 2014 r. umowy zawarto z 60 pracodawcami, w ramach których utworzono 68 miejsc pracy. Ze zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy z PFRON skorzystało 3 pracodawców, którzy utworzyli 4 stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych.
- Staże. W 2014 r. zawarto 1 027 umów z pracodawcami, w ramach których staż rozpoczęło 1 462 osoby (w tym w ramach bonu stażowego - 58 osób).
- Prace interwencyjne. W okresie sprawozdawczym umowy zawarto z 80 pracodawcami, w ramach których utworzono 86 miejsc pracy.

Miejski Urząd Pracy był także zaangażowany w działania o charakterze informacyjno-doradczym, które przyczyniały się do budowania ekosystemu przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy mogli korzystać z możliwości ogłoszenia informacji o wolnym miejscu pracy w MUP, usług doradczych w zakresie doboru kandydatów do pracy spośród zarejestrowanych bezrobotnych, uczestniczenia w organizowanych lub współorganizowanych przez Urząd targach i giełdach pracy. W 2014 r. działalność kontynuował Klub Pracodawców przy Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie, zrzeszając 49 pracodawców. Celem Klubu było budowanie sieci partnerstwa, współpracy i wsparcia na lokalnym rynku pracy pomiędzy MUP a światem biznesu, jak również inicjowanie tworzenia nowych miejsc pracy poprzez promowanie przedsiębiorczości oraz zachęcanie pracodawców do zatrudniania osób bezrobotnych. W siedzibie MUP odbywały się także bezpłatne porady eksperckie z zakresu m.in. ubezpieczeń społecznych, prawa pracy, praw i obowiązków ubezpieczonych oraz dostępnych ofert wsparcia dla osób bezrobotnych, realizowane m.in. przez pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych czy Państwowej Inspekcji Pracy.

Miejski Urząd Pracy realizował również projekty własne oraz uczestniczył w projektach partnerskich, na które pozyskano środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. Projektem własnym MUP, który wspierał rozwój przedsiębiorczości w mieście, był *Konsultant Lubelskiego Przedsiębiorcy*.

Priorytet	VII Regionalne kadry gospodarki
Działanie	8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie
Poddziałanie	8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw
Całkowita wartość projektu	199 842,00 zł
Wartość dofinansowania	199 842,00 zł
Termin realizacji	01.01.2013 r. – 30.04.2014 r.

Celem projektu była poprawa konkurencyjności i zdolności do funkcjonowania 75 mikroprzedsiębiorstw z obszaru województwa lubelskiego poprzez zapewnienie dostępu do usług doradczych, które pomogą w rozwiązaniu problemów biznesowych. Uczestnikami projektu było 150 pracowników mikroprzedsiębiorstw utworzonych dzięki dofinansowaniu ze środków MUP, prowadzących działalność w co najmniej jednej z następujących dziedzin: ochrona środowiska, informatyka, logistyka, budownictwo, turystyka.

Dla rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości kluczowe znaczenie ma działalność **instytucji otoczenia biznesu**. Są to instytucje nie działające dla zysku, które wykorzystują swoją bazę materialną i techniczną, zasoby ludzkie i kompetencyjne w celu świadczenia usług na rzecz sektora przedsię-

biorstw. Ze względu na ich funkcję, zazwyczaj wyróżnia się trzy grupy tych instytucji: ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji oraz instytucje finansowe. Do najczęściej wymienianych podmiotów zalicza się: ośrodki szkoleniowo-doradcze, organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne, centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, parki naukowo-technologiczne czy fundusze pożyczkowe i poręczeniowe¹¹⁶.

W Lublinie działa wiele **ośrodków przedsiębiorczości**, które wspomagają rozwój lokalnych firm. Ośrodki reprezentują interesy przedsiębiorstw, oferują usługi doradcze, promocyjne, kojarzą oferty współpracy gospodarczej, organizują seminaria, szkolenia i misje gospodarcze. Do najważniejszych należą:

- Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny,
- Lubelska Fundacja Rozwoju,
- Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego,
- Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”,
- Rada Przedsiębiorczości Lubelszczyzny,
- Związek Prywatnych Pracodawców Lubelszczyzny „Lewiatan”,
- Regionalna Izba Gospodarcza,
- Business Centre Club,
- Lubelski Związek Pracodawców,
- Lubelska Izba Rzemieślnicza,
- Lubelskie Forum Pracodawców,
- Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości,
- Stowarzyszenie Lubelski Klub Biznesu,
- Izba Przemysłowo Handlowa Lublin,
- Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie.

Do ośrodków wspomagania przedsiębiorczości należy także zaliczyć **inkubatory przedsiębiorczości**, które zasługują na szczególną uwagę ze względu na ich rolę w procesie tworzenia przedsiębiorstw. W 2014 r. w Lublinie funkcjonowało 9 inkubatorów, w tym 3 wyspecjalizowane w inkubacji innowacyjnych i technologicznych firm (por. tabela 88).

¹¹⁶ Zob. np. A. Bąkowski, M. Mażewska, *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.

Tabela 88: Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2014 r.

Nazwa	Adres	Strona internetowa	Rok powstania
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości WSEI	ul. Mełgiewskiej 7/9	aip.wsei.lublin.pl	2006
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości KUL	ul. Droga Męczenników Majdanka 70	aiplublin.inkubatory.pl	2007
Lubelski Inkubator Przedsiębiorczości przy Politechnice Lubelskiej	ul. Nadbystrzycka 36 C	inkubator.pollub.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości UMCS	ul. J. Sowińskiego 12	inkubator.biz.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy WSPiA	ul. Bursaki 12	aiplublin.inkubatory.pl	2011
Inkubator Technologiczny przy LPNT*	ul. Dobrzańskiego 1	inkubator.lpnt.pl	2012
Inkubator Progress	ul. Sowińskiego 7/6	inkubatorprogress.pl	2013
Lubelski Inkubator Technologii Informatycznych	ul. Związkowa 26	it-inkubator.pl	2014
Software Camp	ul. Zana 11a	softwarecamp.pl	2014

Źródło: Opracowanie własne.

Ośrodki innowacji mają na celu promocję i inkubację innowacyjnej przedsiębiorczości, transfer technologii i dostarczanie usług proinnowacyjnych, aktywizację przedsiębiorczości akademickiej i współpracy nauki z biznesem. Wskazując podmioty zlokalizowane w Lublinie kierowano się przede wszystkim kryterium pełnionych przez nich funkcji, dlatego niejednokrotnie stanowią one powiązane bądź zależne od siebie jednostki organizacyjne. Do ośrodków działających w 2014 r. można zaliczyć:

- Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.,
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego Sp. z o.o.,
- Lubelskie Centrum Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej,
- Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej,
- Centrum Innowacji i Komercjalizacji Badań Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej,
- Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie,
- Centrum Wdrożeń i Innowacji Uniwersytetu Medycznego w Lublinie Sp. z o.o.,
- Centrum Informatyzacji i Bezpieczeństwa Transportu Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie,
- Ośrodek Innowacji NOT – Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelna Organizacja Techniczna,
- Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji w Lublinie.

Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A. powstał w 2005 r. z inicjatywy Samorządu Województwa Lubelskiego oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Jego misją jest wspieranie rozwoju woj. lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Działa w zakresie doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii oraz przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne. LPNT S.A. udostępnia nieruchomości i infrastrukturę techniczną zapewniając przedsiębiorcom korzystne warunki prowadzenia działalności gospodarczej. LPNT S.A. zlokalizowany jest przy ulicy Bohdana Dobrzańskiego 3 w Lublinie i znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Rysunek 17: Logo Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.

Ramka 8:
Lubelski Park
Naukowo-
Technologiczny S.A.

Źródło: Strona internetowa [Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.](#)

W 2014 r. realizowano projekty, w wyniku których w najbliższych latach powstaną kolejne centra transferu wiedzy i innowacji. Należy tu wskazać w szczególności projekt Ecotech Complex, realizowany przez konsorcjum 5 jednostek badawczych z woj. lubelskiego i podkarpackiego (koordynatorem projektu jest UMCS), Innowacyjne Centrum Patologii i Terapii Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie oraz Centrum Badawczo-Innowacyjne Instytutu Agrofizyki PAN w Lublinie.

Niektóre instytucje otoczenia biznesu umożliwiają pozyskanie środków na finansowanie działalności gospodarczej. Z reguły nie stanowią one odrębnych instytucji otoczenia biznesu, ale należą do struktur istniejących podmiotów szkoleniowo-doradczych, wspomagających rozwój przedsiębiorczości, a zasilane są środkami z Unii Europejskiej oraz ze źródeł prywatnych. Do najważniejszych pozabankowych instytucji otoczenia biznesu, działających w Lublinie w 2014 r., można zaliczyć Lubelską Fundację Rozwoju (mechanizm finansowy Fundusz Pożyczkowy) oraz wchodzące w skład jej struktury holdingowej: Polski Fundusz Gwarancyjny Sp. z o.o. oraz Lubelski Fundusz Kapitałowy Sp. z o.o. Fundusz pożyczkowy posiadała także Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”, a fundusz kapitału zaangażowanego – Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego. Platformą współpracy, służącą nawiązywaniu kontaktów pomiędzy Inwestorami a Projektodawcami (Pomysłodawcami), była Wschodnia Sieć Aniołów Biznesu.

Elementem instytucjonalnego otoczenia przedsiębiorstw jest również Centrum Arbitrażu i Mediacji (CAM) w Lublinie, założone 27 listopada 2014 r. Działania Lubelskiego CAM mają obniżyć koszty rozwiązywania sporów, co przyczyni się do poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej, a zarazem do zwiększenia atrakcyjności Lublina dla inwestorów.

W ramach rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości, władze samorządowe dążą do stworzenia trwałych mechanizmów wymiany informacji i współpracy z sektorem przedsiębiorstw. Zinstytucjonalizowanymi formami tej współpracy w 2014 r. były **ciała doradcze przy Prezydencie Miasta Lublin:**

Rada Rozwoju Lublina¹¹⁷ oraz Rada Lokalnej Przedsiębiorczości¹¹⁸. Do ich zadań należało między innymi: wspieranie lokalnych i regionalnych instytucji służących aktywizacji przedsiębiorczości (w szczególności uwzględniając sektory innowacyjne), przyczynianie się do tworzenia optymalnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w Lublinie, a także reprezentowanie interesów przedsiębiorców, rzemieślników i innych podmiotów gospodarczych w kontaktach z organami administracji samorządowej.

Analiza danych z rejestru REGON potwierdza, że 2014 r. był kolejnym rokiem poprawy sytuacji w sektorze przedsiębiorstw w Lublinie. Przejawem rozwoju kultury przedsiębiorczości w Lublinie jest także działalność 13 klastrów oraz wielu różnych instytucji otoczenia biznesu: inkubatorów i ośrodków przedsiębiorczości czy ośrodków innowacji. Niektóre ośrodki przedsiębiorczości posiadały w swojej ofercie instrumenty finansowania działalności gospodarczej (fundusze pożyczkowe, fundusze venture capital), których dostępność uznaje się za istotny element pobudzania innowacyjności. Na uwagę w ramach wspierania lokalnej przedsiębiorczości zasługuje aktywność władz Lublina, w tym m.in. wiodąca rola w tworzeniu klastra Lubelska Medycyna, doradztwo dla osób planujących rozpoczęcie lub rozwijanie działalności gospodarczej, konkursy na najlepsze inicjatywy start-upowe czy współpraca w organizacji misji i targów wystawienniczych. Ważne miejsce w strukturze instytucji wspierania przedsiębiorczości zajmuje Miejski Urząd Pracy, oferujący środki na założenie działalności gospodarczej czy subsydiowanie zatrudnienia, a także usługi doradcze dla osób prowadzących działalność gospodarczą. Ponadto, interesy przedsiębiorców reprezentują ciała doradcze przy Prezydencie Miasta Lublin. Warto również zasygnalizować, że niektóre z działań realizowanych, lecz niezakończonych w 2014 r. – jak inicjatywa w sprawie utworzenia Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych czy budowanie centrów transferu wiedzy i innowacji przy lubelskich uczelniach – mogą w kolejnych latach przyczynić się nie tylko do pozytywnych zmian ilościowych, ale przede wszystkim jakościowego rozwoju sektora przedsiębiorstw w Lublinie.

¹¹⁷ Rada Rozwoju Lublina została powołana Zarządzeniem nr 274/2011 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie powołania Rady Rozwoju Lublina przy Prezydencie Miasta Lublin oraz określenia zasad i trybu jej działania, zakończyła działalność w 2014 r. wraz z końcem kadencji władz samorządowych. Jej zadania przejęła Rada Gospodarcza Powołana Zarządzeniem nr 71/4/2015 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 17 kwietnia 2015 r.

¹¹⁸ Rada Lokalnej Przedsiębiorczości została powołana Zarządzeniem nr 78/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 28 marca 2012 r. w sprawie powołania Rady Lokalnej Przedsiębiorczości przy Prezydencie Miasta Lublin i ustanowienia jej Regulaminu.

C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych

Przemysły kreatywne to działania, które biorą się z indywidualnej kreatywności i talentu, i które mają zarazem potencjał kreowania bogactwa oraz zatrudnienia poprzez wytwarzanie i wykorzystywanie praw własności intelektualnej¹¹⁹. Rozwijanie przemysłów kreatywnych w Lublinie jest możliwe ze względu na odpowiedni potencjał wynikający z akademickiego i kulturalnego charakteru miasta sprzyjającego edukowaniu twórców produktów kreatywnych i wysokiemu popytowi na nie. Rozwój tego sektora jest dla miasta korzystny, bo bez wielkich inwestycji kreuje nowe miejsca pracy, zatrzymując utalentowanych absolwentów i pomagając w rewitalizacji miasta. Ponadto angażuje twórcze jednostki z wielu środowisk, wspierając integrację społeczną i podnosząc ogólną jakość życia przez wskazywanie rozwiązań uwzględniających potrzeby różnych grup.

Oceniając postępy w zakresie wspierania przemysłów kreatywnych posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych w stosunku do ogólnej liczby funkcjonujących w mieście przedsiębiorstw oraz liczbę podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD 2007. Przedstawiono również dane o udziale nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw. Następnie dokonano analizy działań podejmowanych na rzecz wspierania przemysłów kreatywnych w mieście przez władze samorządowe. Oceniając perspektywy rozwojowe przemysłów kreatywnych warto zwrócić uwagę również na synergie z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Sprzyjającym uwarunkowaniem rozwoju branż kreatywnych jest bogactwo kulturowe Lublina, zaprezentowane w części *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, a także akademickość miasta, w tym wydarzenia i inicjatywy wpisujące się w cel *D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego*.

Przemysły kreatywne dotyczą wielu rodzajów twórczej działalności w sferze produkcji dóbr i usług, a ich zakres nie jest precyzyjnie zdefiniowany. Próba zdiagnozowania potencjału oraz dynamiki rozwojowej przemysłów kreatywnych za pomocą klasyfikacji działalności gospodarczej (PKD 2007) jest o tyle utrudniona, że musi objąć wiele sekcji, działów i grup działalności o twórczym charakterze. Sama przynależność do działu czy grupy także nie jest jeszcze jednoznaczna z prowadzeniem działalności kreatywnej. Na potrzeby opracowania został dokonany wybór rodzajów działalności oddających istotę sektora kreatywnego, zaprezentowany w tabeli 89.

¹¹⁹ Jest to definicja wprowadzona w Wielkiej Brytanii przez Zespół ds. Przemysłów Kreatywnych (*Creative Industries Taskforce*).

Tabela 89: Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007

Film, wideo, muzyka
59.11 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.12 Działalność postprodukcyjna związana z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi
59.13 Działalność związana z dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.14 Działalność związana z projekcją filmów
59.2 Działalność w zakresie nagrań dźwiękowych i muzycznych
Wzornictwo (design)
13.20 Produkcja tkanin
14.11 Produkcja odzieży skórzanej
14.13 Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej
14.19 Produkcja pozostałej odzieży i dodatków do odzieży
15.12 Produkcja toreb bagażowych, toreb ręcznych i podobnych wyrobów kaletniczych; produkcja wyrobów rymarskich
15.20 Produkcja obuwia
23.41 Produkcja ceramicznych wyrobów i ozdobnych
31.02 Produkcja mebli kuchennych
31.04 Produkcja pozostałych mebli
32.12 Produkcja wyrobów jubilerskich i podobnych
32.13 Produkcja sztucznej biżuterii i wyrobów podobnych
32.40 Produkcja gier i zabawek
74.10 Działalność w zakresie specjalistycznego projektowania
Architektura
71.11 Działalność w zakresie architektury
Reklama
73.11 Działalność agencji reklamowych
Oprogramowanie, gry komputerowe
58.2 Działalność wydawnicza w zakresie oprogramowania
58.21 Działalność wydawnicza w zakresie gier komputerowych
58.29 Działalność wydawnicza w zakresie pozostałego oprogramowania
62.01 Działalność związana z oprogramowaniem
62.02 Działalność związana z doradztwem w zakresie informatyki
62.03 Działalność związana z zarządzaniem urządzeniami informatycznymi
62.09 Pozostała działalność usługowa w zakresie technologii informatycznych i komputerowych
Rynek wydawniczy
58.11 Wydawanie książek
58.19 Pozostała działalność wydawnicza
Media
60.10 Nadawanie programów radiofonicznych
60.20 Nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych
58.13 Wydawanie gazet
58.14 Wydawanie czasopism i pozostałych periodyków
Działalność artystyczna, twórcza, kulturalna
74.20 Działalność fotograficzna
74.90 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana
90.01 Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych
90.03 Artystyczna i literacka działalność twórcza
90.04 Działalność obiektów kulturalnych
91.01 Działalność bibliotek i archiwów
91.02 Działalność muzeów
Sprzedaż detaliczna dóbr kultury
47.61 Sprzedaż detaliczna książek prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.63 Sprzedaż detaliczna nagrań dźwiękowych i audiowizualnych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.78 Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach

Źródło: *Wsparcie przemysłów kreatywnych w Lublinie. Analiza potencjału i kierunki rozwoju*, Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Lublin 2012.

Podmioty gospodarcze należące do sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie w 2014 r. stanowiły 8,95% ogólnej liczby jednostek zarejestrowanych w rejestrze REGON (por. tabela 90). W 2014 r.

w Lublinie funkcjonowało łącznie 3 890 podmiotów kreatywnych, z czego 3 778 (a więc ponad 97%) zatrudniało mniej niż 10 osób. Przemysły kreatywne charakteryzują się większym rozdrobnieniem na tle całego sektora przedsiębiorstw. W tabeli 91 zaprezentowano szczegółowe dane o podmiotach gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON i należących do sektora przemysłów kreatywnych zgodnie z zaproponowaną klasyfikacją opartą na PKD. Najwięcej podmiotów (647) prowadziło „Pozostałą działalność profesjonalną, naukową i techniczną, gdzie indziej niesklasyfikowaną”, 499 podmiotów prowadziło „Działalność związaną z oprogramowaniem”, zaś 471 – „Działalność agencji reklamowych”.

Tabela 90: Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2014 r.

	Liczba podmiotów ogółem	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	3 890	3 778	86	21	4	0
Łączna liczba podmiotów gospodarki narodowej	43 450	41 722	1 316	345	51	16
Odsetek podmiotów sektora kreatywnego	8,95%	9,06%	6,53%	6,09%	7,84%	0,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 91: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2014 r.

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
13.20	-	-	-	-	-	-
14.11	13	11	2	-	-	-
14.13	195	180	8	6	1	-
14.19	24	24	-	-	-	-
15.12	17	16	-	1	-	-
15.20	8	6	1	-	1	-
23.41	11	10	1	-	-	-
31.02	77	77	-	-	-	-
31.09	47	47	-	-	-	-
32.12	38	36	2	-	-	-
32.13	14	14	-	-	-	-
32.40	8	8	-	-	-	-
47.61	36	33	2	1	-	-
47.63	-	-	-	-	-	-
47.78	281	267	13	1	-	-
58.11	86	83	3	-	-	-
58.13	21	17	4	-	-	-
58.14	23	22	1	-	-	-
58.19	46	45	1	-	-	-
58.2	26	25	-	1	-	-
58.21	3	3	-	-	-	-
58.29	23	22	-	-	1	-
59.11	111	110	1	-	-	-
59.12	11	11	-	-	-	-
59.13	2	2	-	-	-	-
59.14	3	3	-	-	-	-
59.2	21	21	-	-	-	-
60.10	6	4	1	-	-	-
60.20	6	6	-	-	-	-
62.01	499	494	5	-	-	-

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
62.02	160	158	2	-	-	-
62.03	47	47	-	-	-	-
62.09	100	99	1	-	-	-
71.11	269	265	4	-	-	-
73.11	471	455	16	-	-	-
74.10	169	167	2	-	-	-
74.20	186	186	-	-	-	-
74.90	647	641	5	-	1	-
90.01	78	72	3	3	-	-
90.03	70	69	1	-	-	-
90.04	18	10	6	2	-	-
91.01	14	10	1	3	-	-
91.02	5	2	-	3	-	-
SUMA	3890	3778	86	21	4	0

Źródło: Dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dotychczas prezentowane dane dotyczyły wyłącznie 2014 r., dlatego ich analiza pozwoliła na przybliżenie sytuacji branż kreatywnych tylko w jednym roku sprawozdawczym. Warto jednak zadać pytanie o **tendencje rozwojowe przemysłów kreatywnych**: czy sektor ten rozwija się, a jeśli tak – to jakie jest tempo jego wzrostu na tle kraju? Przynajmniej częściowo odpowiedź na tak sformułowane pytania może dostarczyć analiza danych o liczbie przedsiębiorstw w poszczególnych latach oraz udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw.

Na wstępie należy zwrócić uwagę, że ze względu na zmiany metodologiczne będące rezultatem wdrożenia nowego systemu informatycznego rejestru REGON, porównywalność danych o podmiotach z tego rejestru z poprzednimi latami jest bardzo ograniczona. Okazuje się jednak, że pomimo aktualizacji rejestru, wiążącej się z redukcją liczby jednostek w rejestrze, liczba podmiotów przyporządkowanych do sektora kreatywnego była wyższa niż w 2013 r. (por. tabela 92). Warto zwrócić również uwagę, że udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w Lublinie systematycznie rośnie (por. tabela 93). Co więcej, wzrost dla Lublina jest szybszy niż dla kraju ogółem, a w 2014 r. wskaźnik ten był wyższy od wskaźnika ogólnopolskiego o 17,6%. Dane te świadczą o dużym potencjale branż kreatywnych w stymulowaniu rozwoju gospodarczego Lublina.

Tabela 92: Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku)

	2013	2014
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	3 852	3 890 ^m

Uwagi: m – zmiana metodologii. Brak danych za 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Tabela 93: Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014
Lublin	6,10	7,01	7,83 ^m
Polska	5,94	6,20	6,66 ^m

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wzmocnieniu potencjału rozwoju branż kreatywnych w Lublinie w 2014 r. służyły również działania Urzędu Miasta Lublin. Wśród nich flagową inicjatywą była druga edycja zainauguowanego w 2013 r. projektu *Kreatywni*¹²⁰. Celem projektu jest identyfikacja kreatywnych osób z Lublina prowadzących działalność oraz tworzących oryginalne rozwiązania. Projekt powstał z przekonania, że ludzie reprezentujący przemysły kreatywne poprzez swoją innowacyjność stanowią grupę o dużej wartości dodanej wśród przedsiębiorców. Kapitał ludzki w postaci osób kreatywnych stanowi siłę napędową innowacyjnej gospodarki Lublina, a prace tych osób są dobrą, rynkową praktyką inspirującą innych. Projekt wspiera przyciąganie talentów, rozwijanie technologii i budowanie reputacji Lublina jako miejsca przyjaznego do prowadzenia biznesu. W edycji projektu odbywającej się w 2014 r. z ponad 200 nadesłanych zgłoszeń wybrano 12 osób prowadzących najbardziej nieszablonową, inspirującą działalność. Projekt otworzyła wystawa zdjęć w Galerii Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego, która zgromadziła ponad 200 osób. Ekspozycję tworzyły 24 plansze uzupełnione o krótki, werbalny opis postaci przedsiębiorców. Wizualną oś przekazu stanowiły portrety przedstawione w kontekście miejsca pracy i ich produktów. Druga edycja została także wzbogacona o krótkie etiudy filmowe z udziałem Kreatywnych, którzy własnymi słowami przedstawili siebie oraz swoją pracę. Materiał zdjęciowy i filmowy stworzony na potrzeby projektu został przekazany uczestnikom i może być wykorzystywany w promocji ich działalności.

Jednym z rodzajów twórczej działalności gospodarczej o wysokim potencjale rozwojowym są niektóre segmenty przemysłu odzieżowego, charakteryzujące się wąską specjalizacją i nastawieniem na indywidualne preferencje konsumentów. Przejawem aktywności podmiotów w tym segmencie jest działalność **Klastra Designu Innowacji i Mody**, założonego w 2013 r. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje, otoczenie biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa. Jego misją jest stworzenie warunków rozwoju innowacji m.in. szeroko pojętego wzornictwa przemysłowego oraz branży odzieżowej, która stanowi istotny segment przemysłu w regionie. Klaster jest platformą szeroko rozumianej współpracy lubelskiego środowiska naukowego, projektantów i producentów oraz promocji lubelskich marek mającej na celu budowanie powiązań pomiędzy nimi dla zwiększenia ich innowacyjności, efektywności oraz promocji i rozwoju mierzonego wzrostem konkurencyjności i ekspansji na nowe rynki.

Ze względu na bogactwo kulturowe oraz akademicki charakter miasta, rozwój przemysłów kreatywnych w Lublinie znajduje podatny grunt dla dynamicznego rozwoju. Podmioty gospodarcze należące do sekcji PKD zaliczonych do sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie stanowiły w 2014 r. niemal 9% ogólnej liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON, a blisko 8% nowo rejestrowanych jednostek zostało zaliczonych do sektora kreatywnego. Wspieraniu tego segmentu przedsiębiorstw służył między innymi zainauguowany w 2013 r. przez Urząd Miasta Lublin projekt *Kreatywni*.

¹²⁰ [Strona internetowa projektu *Kreatywni*.](#)

Przemysły kreatywne wspierane są również przez inne instytucje, np. Centrum Kultury w Lublinie, czy funkcjonujący w Lublinie Klaster Designu Innowacji i Mody. Dalszy rozwój tych przemysłów wpływa pozytywnie na rozwój przedsiębiorczości, prowadząc do uelastycznienia i dywersyfikacji gospodarki miasta.

D. Akademickość

Trudno sobie wyobrazić rozwój Lublina bez wymiaru akademickiego, ponieważ co piąty mieszkaniec Miasta jest studentem, a kadra nauczycieli akademickich liczy blisko 6 tysięcy osób. Opisując akademicki charakter miasta często nie umiemy jednak wyjść poza argumenty czysto statystyczne. Współczesny etos akademicki powstaje na styku uniwersytetu i miasta, jego mieszkańców, biznesu, kultury i innych partnerów. Powinniśmy do niego dążyć zarówno w sensie idei, jak i pragmatycznych efektów wynikających z synergicznego i symbiotycznego modelu współpracy i wzajemnych relacji. Osiągnięcie tego celu jest możliwe tylko przez zbudowanie prawdziwego partnerstwa między miastem a uczelniami oraz przez konsolidację środowiska akademickiego.

Poszczególne aspekty rozwoju Lublina akademickiego tworzą czytelną strukturę. Umiędzynarodowienie uczelni oraz ich symbioza z otoczeniem dotyczą intensyfikacji relacji uniwersytetów z ich dalszym i bliższym sąsiedztwem. Pozostałe dwa cele skupiają się na przepływie przez uczelnie młodych ludzi. Budowanie akademickiego „ducha miejsca” dotyczy okresu studiów, a troska o młodych ludzi przed i po studiach – okresu, kiedy wybierają miejsce swojego zamieszkania, którym może, ale nie musi być Lublin.

D.1. Umiędzynarodowienie uczelni

Międzynarodowa ranga uczelni wyraża się w wielu wymiarach, m.in. w atrakcyjności studiów wśród zagranicznych kandydatów (a więc i w odsetku zagranicznych studentów), w obecności uczelni w międzynarodowych badaniach i sieciach współpracy czy też w podejmowaniu tematów badawczych o znaczeniu międzynarodowym. Aktywność uczelni na arenie międzynarodowej przynosi im - obok prestiżu - także inspiracje do pozytywnych zmian, które w obszarze szkolnictwa wyższego często przycho-
dzą z zewnątrz. Równie ważna jest obecność zagranicznych naukowców na lubelskich uczelniach, która jest czynnikiem budującym rangę tak uczelni, jak i miasta. Osiągnięcie tych celów wymaga przede wszystkim aktywnych działań samych uczelni wyższych, jednak miasto również deklaruje swoje zaangażowanie w tym obszarze. Warto także zwrócić uwagę na synergię z działaniami instytucji miasta realizujących inne cele *Strategii Lublin 2020*, zwłaszcza A.2. *Rozwój relacji zewnętrznych* i A.3. *Wzmacnianie otwartości kulturowej*.

Analizując realizację celu *D.1. Umiędzynarodowienie uczelni* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przybliżone zostały dane o liczbie studentów zagranicznych i ich strukturze według kraju pochodzenia, następnie o liczbie kierunków prowadzonych w językach obcych oraz o liczbie studentów i pracowników naukowych korzystających z programów wymiany międzynarodowej. Interesującym tłem dla tych danych są wyniki lubelskich uniwersytetów w rankingu „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W dalszej części rozdziału zaprezentowano informacje o liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych pochodzących spoza naszego kraju oraz ilość międzynarodowych projektów badawczych. W części opisowej przedstawiono przykłady współpracy uczelni z zagranicznymi ośrodkami akademickimi oraz projekty realizowane z inicjatywy Urzędu Miasta. Analizę zamyka zestawienie korzyści, jakie niesie ze sobą rosnąca liczba studentów zagranicznych.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej Polsce, coraz chętniej wybieranym przez **studentów zagranicznych**. Pod względem odsetka studentów zagranicznych w roku akademickim 2014/2015 nasze miasto zajęło pierwsze miejsce w kraju, wyprzedzając Warszawę. W końcu 2014 r.¹²¹ na lubelskich uczelniach studiowało łącznie 69 658 studentów, z których 6,4% stanowili studenci zagraniczni (por. tabela 94). W stosunku do poprzedniego roku akademickiego, liczba studentów zagranicznych zwiększyła się o 45,2%. Studenci zagraniczni studiujący na lubelskich uczelniach pochodzili z 90 krajów, przy czym dla blisko 2/3 osób krajem pochodzenia była Ukraina. Szczegółowe informacje o strukturze studentów zagranicznych w przekroju uczelni oraz narodowości zaprezentowano w ramce 9.

Tabela 94: Wybrane informacje o studentach zagranicznych

	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Liczba studentów zagranicznych	2 385	3 082	4 474
Liczba studentów ogółem	77 173	71 913	69 658
Stosunek liczby studentów zagranicznych do liczby studentów ogółem (w %)	3,1	4,3	6,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku akademickim 2014/2015 na lubelskich uczelniach uruchomiono 11 **kierunków prowadzonych w języku obcym**¹²². Najbogatszą ofertę w językach obcych posiadał Katolicki Uniwersytet Lubelski, na którym uruchomiono 5 kierunków (filozofia – studia I, II i III stopnia, europeistyka – I i II stopnia, John Paul II Philosophical Studies – II stopnia, teologia – III stopnia, prawo kanoniczne – III stopnia). Uniwersytet Medyczny realizował kształcenie na 2 kierunkach (lekarskim i lekarsko-dentystycznym – studia jednolite magisterskie), Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza – na 3 kierunkach (kosmetologia, sport, turystyka i hotelarstwo), a UMCS – na kierunku lingwistyka stosowana (I stopnia). Były to kierunki prowadzone w języku angielskim za wyjątkiem lingwistyki stosowanej, na której językami wykładowymi były angielski i rosyjski. Informacje o liczbie kierunków realizowanych w języku obcym znajdują się w tabeli 95.

Tabela 95: Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych

	2013/2014	2014/2015
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	0	1
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	5
Politechnika Lubelska	0	0
Uniwersytet Medyczny	2	2
Uniwersytet Przyrodniczy	0	0
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	1	0
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	0
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	0	0
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	b.d.	3

Uwagi: b.d. – brak danych.

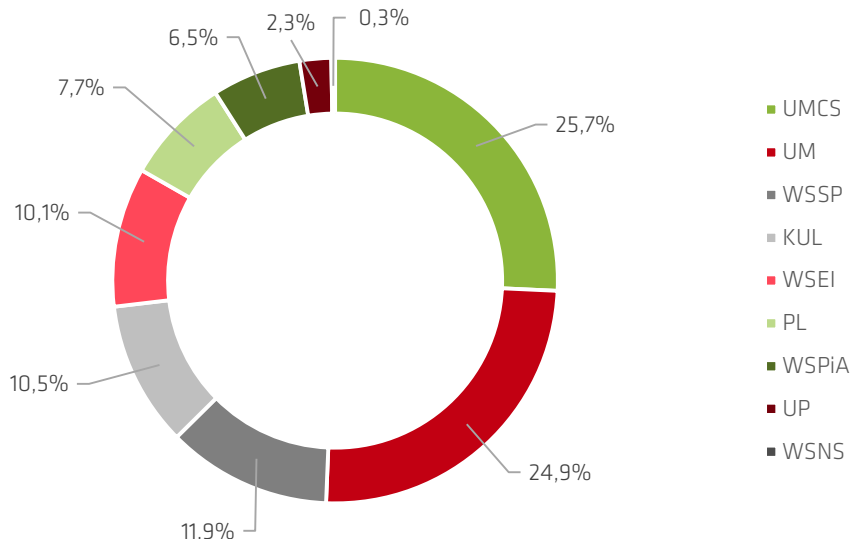
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

¹²¹ Zgodnie z harmonogramem przyjętym w publikacjach GUS, dane za 2014 r. prezentuje się według stanu w dniu 30 listopada. W dalszej części raportu analiza dotyczy więc roku akademickiego 2014/2015.

¹²² Warto zwrócić uwagę, że w ofercie lubelskich uczelni znajduje się większa liczba kierunków, jednak nie wszystkie zostają uruchomione ze względu na niewystarczającą liczbę kandydatów.

Uczelnią, na której studiuje największa liczba studentów zagranicznych w Lublinie, jest Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, kształcący 25,7% ogółu studentów spoza Polski. Na drugim miejscu znajduje się Uniwersytet Medyczny (24,9% studentów), a dalej Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza (11,9%) Katolicki Uniwersytet Lubelski (10,5%), Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (10,1%) oraz Politechnika Lubelska (7,7%).

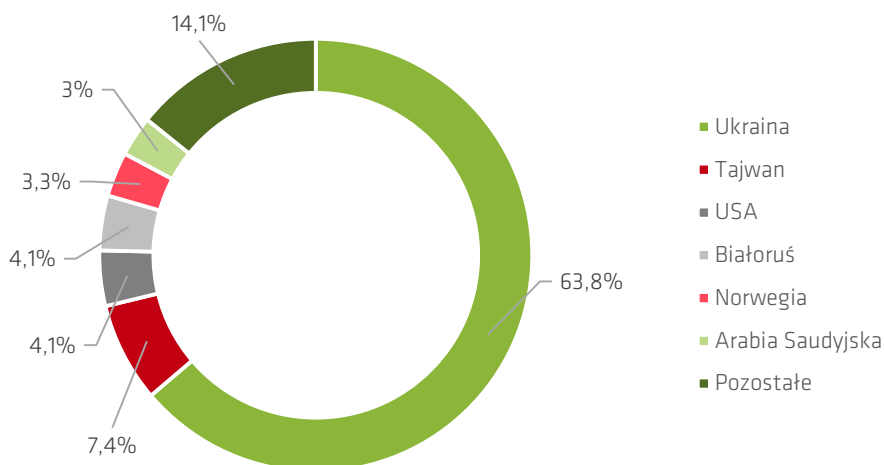
Wykres 14: Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Wśród studentów zagranicznych największą grupę stanowią osoby pochodzące z Ukrainy (64%). Na drugim miejscu znajdują się obywatele Tajwanu (8%), dalej Stanów Zjednoczonych (4%) oraz Białorusi (4%). Wśród krajów pochodzenia studentów znalazły się również: Norwegia, Arabia Saudyjska, Hiszpania, Turcja, Indie, Słowacja, Kanada, Czechy, Wielka Brytania, Szwecja, Tajlandia, Nigeria, Francja, Kazachstan, Litwa, Chiny, Niemcy, Pakistan i inne.

Wykres 15: Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia

Ramka 9:
Studenci zagraniczni w Lublinie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Zwiększeniu umiędzynarodowienia uczelni służą **międzynarodowe programy wymiany studenckiej**. W roku akademickim 2014/2015 z możliwości studiowania lub odbywania praktyk zagranicą skorzystało ponad 550 studentów, a na lubelskie uczelnie przyjechało ponad 850 cudzoziemców. Najwięcej studentów wyjechało z Politechniki Lubelskiej, UMCS i KUL, a najpopularniejszymi uczelniami

wśród studentów zagranicznych była Politechnika Lubelska i Uniwersytet Medyczny. Najważniejszym programem wymiany wśród lubelskich studentów były „Erasmus” oraz jego kontynuacja – „Erasmus+”, z którego skorzystało ponad 80% wyjeżdżających. Pełne informacje o liczbie wyjeżdżających i przyjeżdżających uczestników wymiany studenckiej przedstawiono w tabeli 96.

Tabela 96: Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr) w roku akademickim 2014/2015

	Wyjeżdżający	Przyjeżdżający
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	158	176
Katolicki Uniwersytet Lubelski	114	84
Politechnika Lubelska	175	294
Uniwersytet Medyczny	31	264
Uniwersytet Przyrodniczy	53	27
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	9	12
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	12	0

Uwagi: Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Z programów wymiany międzynarodowej mogą korzystać nie tylko studenci, ale także pracownicy naukowcy lubelskich uczelni. Nauczyciele akademicki wyjeżdżają w celach naukowych, dydaktycznych, szkoleniowych i edukacyjnych, jak również w celu nawiązania kontaktów do realizacji wspólnych projektów międzynarodowych. W tabeli 97 przedstawiono informacje o wyjazdach zagranicznych w ramach programów Erasmus. Największą aktywność pod tym względem wykazywała Politechnika Lubelska oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Tabela 97: Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+

	Wyjeżdżający	Przyjeżdżający
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	10
Katolicki Uniwersytet Lubelski	49	16
Politechnika Lubelska	91	30
Uniwersytet Medyczny	6	4
Uniwersytet Przyrodniczy	30	7
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	6	4
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	26	0

Uwagi: Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Syntetycznych informacji o współpracy międzynarodowej lubelskich uczelni wyższych dostarcza ranking „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W kalkulacji wskaźnika brane pod uwagę są takie kryteria, jak: liczba programów studiów w językach obcych, liczba studiujących w językach obcych, liczba studentów – cudzoziemców, liczba nauczycieli akademickich z zagranicy, popularność programów wymiany studenckiej oraz wielokulturowość środowiska studenckiego. Szczegółowe informacje o metodologii tej części rankingu zaprezentowano w ramce 10. W rankingu „Perspektywy 2015”, w którym wykorzystano dane za rok akademicki 2014/2015, w pierwszej pięćdziesiątce krajowych uczelni znalazły się: Uniwersytet Medyczny (miejsce 7.), Katolicki Uniwersytet Lubelski (38.) i Politechnika Lubelska (46.). Informacja o wynikach uczelni w kolejnych edycjach rankingu znajduje się w tabeli 98.

W rankingu „Perspektywy 2015” umieszczone zostały uczelnie akademickie (publiczne oraz niepubliczne), które w roku akademickim 2014/2015 posiadały co najmniej jedno uprawnienie do nadawania stopnia doktora, min. 200 studentów studiów stacjonarnych oraz dorobek bibliograficzny. W Rankingu Uczelni Akademickich uwzględniono szkoły, które miały minimum dwa roczniki absolwentów i wzięły udział w badaniach ankietowych. Wynik najlepszy w ramach danego kryterium to 100 punktów. Pozostałe wyniki są wartościami względnymi odniesionymi do najlepszego wyniku w danym kryterium (np. wartość 64,5 oznacza, że dana uczelnia w tym kryterium wypracowała 64,5% wyniku najlepszej uczelni w danym kryterium).

W części „Umiejzynarodowienie” brane były pod uwagę następujące kryteria (w nawiasie podano wagę kryterium zastosowaną w kalkulacji subindeksu „Umiejzynarodowienie studiów”):

- **Programy studiów w językach obcych w roku akad. 2014/15** – parametr liczony jako suma programów studiów prowadzonych w językach obcych. (4%)
- **Studiujący w językach obcych** – parametr mierzony liczbą studentów studiujących w językach obcych w roku akad. 2014/15 w odniesieniu do ogółu studentów. (4%)
- **Studenci cudzoziemcy** – liczba studentów obcokrajowców w proporcji do ogólnej liczby studentów. (3%)
- **Nauczyciele akademicki z zagranicy** – liczba nauczycieli akademickich cudzoziemców w stosunku do ogólnej liczby nauczycieli akademickich. (1%)
- **Wymiana studencka (wyjazdy)** – liczba studentów wyjeżdżających w ramach wymiany zagranicznej, na co najmniej jeden semestr w roku akad. 2014/15, z wyekspozowaniem wyjazdów w ramach programu Erasmus, w proporcji do ogólnej liczby studentów. (1%)
- **Wymiana studencka (przyjazdy)** – liczba studentów przyjeżdżających w ramach wymiany, na co najmniej jeden semestr w roku akad. 2014/15, z wyekspozowaniem przyjazdów w ramach programu Erasmus, w proporcji do ogólnej liczby studentów. (1%)
- **Wielokulturowość środowiska studenckiego** – liczba krajów, z których pochodzi min. 10 studentów cudzoziemców. (1%)

Ramka 10:
Metodologia
Rankingu
Akademickiego
Szkół Wyższych
„Perspektywy 2015”
- Umiejzynarodowienie

Źródło: Portal Perspektywy. Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych 2014.

Tabela 98: Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiejzynarodowienia

	2013	2014	2015
Uniwersytet Medyczny	12	7	7
Katolicki Uniwersytet Lubelski	40	39	38
Politechnika Lubelska	41	35	46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu „Perspektywy”.

Umiejzynarodowienie lubelskich uczelni można osiągnąć poprzez **zatrudnianie nauczycieli akademickich – cudzoziemców**. Właściwa polityka kadrowa w tym zakresie będzie owocowała wzmocnieniem transferu wiedzy, wymianą dobrych praktyk w zakresie badań i innowacji oraz podniesieniem potencjału naukowego uczelni. Podstawowe informacje o liczbie zatrudnionych nauczycieli akademickich w poszczególnych uczelniach zaprezentowano w tabeli 99. Najwięcej nauczycieli akademickich – cudzoziemców zatrudniały: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski. W większości cudzoziemcy byli zatrudniani w formie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Na podstawie danych otrzymanych od uczelni można szacować, że w roku akademickim 2014/2015 na lubelskich uczelniach pracowało około 150 nauczycieli akademickich.

Tabela 99: Zatrudnienie nauczycieli akademickich – cudzoziemców na lubelskich uczelniach w roku akademickim 2014/2015

	Liczba zatrudnionych
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	77
Katolicki Uniwersytet Lubelski	53
Politechnika Lubelska	6
Uniwersytet Medyczny	7
Uniwersytet Przyrodniczy	6
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	3
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	4

Uwagi: Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Siedem lubelskich uczelni aktywnie **współpracowało z zagranicznymi ośrodkami naukowymi**. W tabeli 100 przedstawiono informacje o całkowitej liczbie umów o współpracy z jednostkami zagranicznymi lubelskich uczelni obowiązujących w 2014 r. oraz o liczbie nowo zawartych umów, przekazane przez lubelskie uczelnie. Zakres realizowanej współpracy międzynarodowej obejmował m.in. prowadzenie wspólnych badań w naukach podstawowych i stosowanych, wymianę studentów i pracowników naukowych, realizację projektów mających na celu podniesienie jakości edukacji, udział w zjazdach naukowych czy wymianę wyników badań i informacji naukowych. Trzy uczelnie o najbardziej rozwiniętej współpracy wyszczególniły dodatkowo liczbę umów w ramach europejskiego programu Erasmus+, wspierającego mobilność akademicką i wymianę dobrych praktyk w perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020.

Tabela 100: Liczba umów lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi

	Liczba obowiązujących umów ogółem (w tym Erasmus+)	Liczba umów zawartych w 2014 r. (w tym Erasmus+)
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	294 (159)	175 (159)
Katolicki Uniwersytet Lubelski	189 (120)	23 (9)
Politechnika Lubelska	363 (209)	102 (92)
Uniwersytet Medyczny	140 (b.d.)	49 (b.d.)
Uniwersytet Przyrodniczy	20 (b.d.)	4 (b.d.)
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	25 (b.d.)	8 (b.d.)
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	30 (b.d.)	9 (b.d.)

Uwagi: b.d. – brak danych. Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Rozwoju lubelskich uczelni dzięki kontaktom międzynarodowym nie można mierzyć jedynie liczbą porozumień, gdyż osiągnięte korzyści zależą przede wszystkim od potencjału partnera oraz jakości realizowanej współpracy. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji Strategii Lublin 2020 poproszono lubelskie uczelnie o wybranie pięciu partnerów - uznanych zagranicznych jednostek naukowych, oraz krótki opis zakresu współpracy. Zgromadzone informacje zaprezentowano w tabeli 101. Można wśród nich odnaleźć przykłady efektywnej współpracy badawczej, jak i szereg atrakcyjnych destynacji dla członków środowiska akademickiego korzystających z wymiany międzynarodowej. Uprawniony wydaje się więc wniosek, że umiędzynarodowienie uczelni nie jest celem samym w sobie, lecz przynosi wiele korzyści lubelskim uczelniom i studiującej młodzieży.

Tabela 101: Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Moskiewski Państwowy Uniwersytet im. M.W. Łomonosowa, Rosja	Umowa ramowa o współpracy naukowej oraz akademickiej: podejmowanie działań sprzyjających wymianie naukowców, doktorantów oraz studentów wyższych lat studiów, rozwijaniu współpracy naukowej w dziedzinach stanowiących wspólne pola zainteresowań, udzielanie wzajemnej pomocy w zwiększeniu kwalifikacji pracowników naukowych i wykładowców, wymiana doświadczeń w zakresie nowoczesnych metod kształcenia, sprzyjanie wymiany publikacji oraz materiałów, organizowanie wspólnych sympozjów, seminariów oraz konferencji, tworzenie wspólnych projektów i programów naukowych.
Universitet w Strasburgu, Francja	Współpraca Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki UMCS z Wydziałem Fizyki i Inżynierii Uniwersytetu w Strasburgu (m. in. gościnne wykłady prof. dr hab. Jerzego Dudka z Uniwersytetu w Strasbourgu dla studentów i doktorantów Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki oraz Wydziału Chemii UMCS).

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet San Paulo, Escola Superior de Agricultura „Luiz de Queiroz”, Piracicaba, Brazylia	Współpraca z Wydziałem Biologii i Biotechnologii (Zakład Biofizyki) w zakresie badań powiązań sygnałów bioelektrycznych z procesami fizjologicznymi, wymiana akademicka.
Uniwersytet Gannon w Pensylwanii	Współpraca w zakresie wymiany studentów Wydziału Ekonomicznego UMCS na podstawie Umowy o współpracy akademickiej (zajęcia zaliczane w ramach studiów w USA są uznawane na Wydziale Ekonomicznym UMCS).
Państwowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Lwów, Ukraina	Współpraca w ramach wspólnie realizowanych projektów międzynarodowych: Training on Alternative Dispute Resolution as an Approach for Ensuring of Human Rights (7. Program Ramowy), Informatics and Management: Bologna Style Qualifications Framework (Program TEMPUS), Integrated University Management System: EU Experience on NIS countries' ground (Program TEMPUS); współorganizacja polsko-ukraińskich seminariów terenowych w ramach cyklu „Stratygraficzna korelacja lessów i osadów lodowcowych Ukrainy i Polski” (Zakład Geologii i Paleografii Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS oraz Wydział Geografii Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki).
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	
Katholieke Universiteit Leuven, Belgia	Erasmus+ wymiana studentów i pracowników.
Universidad de Navarra, Hiszpania	Erasmus+ wymiana studentów i pracowników.
Universidad de Sevilla, Hiszpania	Erasmus+ wymiana studentów i pracowników.
Università Cattolica del Sacro Cuore, Mediolan, Włochy	Umowa bilateralna oraz umowa Erasmus+, wymiana studentów i pracowników.
Yangtze Normal University Chongqing, Chiny	Umowa bilateralna – wymiana studentów i pracowników.
Politechnika Lubelska	
Aalto University, Finlandia	Umowa bilateralna realizowana na podstawie wymiany pracowników naukowych i administracyjnych; wymiana informacji naukowej do wspólnych celów badawczych; organizowanie wspólnych konferencji, seminariów, sympozjów; współpraca w ramach wspólnych projektów badawczych min. opracowywaniu Europejskiej Karty Naukowca. Wspólna realizacja projektu „Sisailmapoliisi” – „Identyfikacja i lokalizacja zanieczyszczeń powietrza w budynkach” finansowanego przez fiński NCN wraz z Wydziałem Inżynierii Środowiska PL.
Saga University, Japonia	Wieloletnia współpraca naukowo-badawcza m.in. w zakresie realizacji projektu Komisji Europejskiej „Sterylizacja plazmowa różnorodnych materiałów, urządzeń do produkcji żywności i materiałów biomedycznych przy użyciu niskotemperaturowej plazmy pod ciśnieniem atmosferycznym w połączeniu z zaawansowanymi procesami utleniania” w latach 2010–2014 oraz stała wymiana osobowa, uczestnictwo delegacji japońskich w warsztatach naukowych w PL, udział studentów PL w japońskich szkołach letnich – „Saga University Summer Programme”.
Queensland University of Technology, Brisbane, Australia	Umowa bilateralna realizowana od 2013 r. oparta na obustronnej wymianie osobowej, wymianie doświadczeń i materiałów badawczych, opracowywaniu wspólnych publikacji naukowych, prowadzeniu wspólnych przewodów doktorskich na Wydziale Inżynierii Środowiska PL.
INSA de Lyon, Francja	Współpraca naukowo-badawcza prowadzona od ponad 20 lat w sferze badań nad technologią cienkich warstw struktur fotowoltaicznych w ramach programu MNiSW Polonium oraz wspólna realizacja projektu naukowego Komisji Europejskiej opartego na wypracowaniu strategii wdrażania rozwiązań wykorzystania energii elektrycznej za pomocą zjawiska fotowoltaicznego nie tylko na Lubelszczyźnie, ale i w pozostałych krajach członkowskich Unii Europejskiej – „PVs In Bloom”. Współpraca z Instytutem w Lyon polega także na obustronnej wymianie pracowników, udziale w badaniach fotowoltaicznych oraz opracowywaniu wspólnych publikacji naukowych.
Universidad de Murcia, Hiszpania	Realizacja wspólnych projektów mobilnościowych w ramach programów Erasmus Mundus oraz Tempus.

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Medyczny	
Gulf Medical University, Zjednoczone Emiraty Arabskie	Uniwersytety podjęły współpracę w zakresie „Partnerskiego Programu Studiów Medycznych” w języku angielskim, gdzie pierwsze trzy lata kształcenia w zakresie nauk przedklinicznych prowadzi GULF, Ajman ZEA, a UM w Lublinie będzie kształcił studentów przez następne trzy lata, realizując efekty kształcenia w zakresie nauk klinicznych. Studenci po ukończeniu studiów otrzymają tytuł lekarza.
Katholieke Universiteit Leuven, Leuven, Belgia	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Wenzhou Medical University, Wenzhou, Chiny	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Hamamatsu University School of Medicine-Hamamatsu, Japonia	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Tbilisi State Medical University, Tbilisi, Gruzja	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Uniwersytet Przyrodniczy	
Rolnicze Centrum Badawcze w Gambroux - Belgia	Współpracy w zakresie technik ochrony roślin. W ramach współpracy powstało wiele publikacji naukowych, które zostały wydane w czasopismach krajowych i zagranicznych. Kolejnym obszarem współpracy były badania opryskiwaczy rolniczych będących w użyciu.
Państwowy Naukowo-Badawczy Instytut Kontroli Preparatów Weterynaryjnych i Dodatków Paszowych we Lwowie - Ukraina	Efektem współpracy był cykl wspólnych publikacji. Jej częścią była także wymiana naukowa pracowników i studentów oraz organizacja 3 wspólnych konferencji naukowych.
Uniwersytet Medycyny Weterynaryjnej i Farmacji w Koszycach, Słowacja	Współpraca dotyczyła takich zagadnień jak: stan sanitarny obiektów a dobrostan zwierząt, zagrożenia chemiczne i biologiczne w pomieszczeniach inwentarskich a zdrowie ludzi i zwierząt, nowe metody dezynfekcji i ich zastosowanie w produkcji zwierzęcej – zagrożenia dla ludzi i zwierząt, ocena poziomu dobrostanu i higieny w fermach hodowlanych jako wymierny wskaźnik zdrowia i produktywności zwierząt, metody redukcji zanieczyszczeń (chemicznych i biologicznych) w powietrzu pomieszczeń inwentarskich, monitorowanie parametrów mikrobiologicznych i chemicznych wody oraz ścieków po zastosowaniu dostępnych dezynfektyków.
Uniwersytet Rolniczo-Techniczny w Mińsku, Białoruś	Współpraca polegała na realizacji wspólnych projektów i konferencji naukowych. Jej efektem było m.in. osiem publikacji w czasopismach krajowych i międzynarodowych.
Narodowy Uniwersytet Leśno-Techniczny Ukrainy we Lwowie, Ukraina	Współpraca polegała na realizacji wspólnych projektów i konferencji naukowych. Jej efektem było m.in. dwie konferencje oraz dziewięć publikacji w czasopismach krajowych i międzynarodowych.
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
University of Alicante, Hiszpania	Umowa o współpracy.
University of the West of Scotland	Umowa o współpracy.
Vytauto Didžiojo Universitetas, Litwa	Umowa o współpracy.
Polytechnic Institute of Braganca Portugalia	Umowa o współpracy.
Bergen University College Norwegia	Umowa o współpracy.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	
Instituto Politécnico de Lisboa	Program Erasmus +, uczelnia popularna wśród studentów pod kątem wymiany.
Università degli Studi Internazionali di Roma	Program Erasmus +, nowy ważny partner.
Università degli Studi di Trento	Program Erasmus +, początek współpracy rokującej wymianami studenckimi działającymi w obie strony.
Duale Hochschule Baden-Württemberg Karlsruhe Baden- Wuerttemberg	Program Erasmus +, uczelnia najczęściej wybierana przez studentów.
Cooperative State University	
Universida De Jaèn	Program Erasmus +, jedna z najdłużej współpracujących uczelni.

Uwagi: Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Konkretną, a zarazem najbardziej wartościową formą współpracy międzynarodowej, są **projekty badawcze realizowane wspólnie z zagranicznymi jednostkami naukowymi** (w tym z uczelniami). Ich realizacja stwarza możliwość nawiązania kontaktów z najlepszymi naukowcami i uczelniami na świecie, daje okazję do wymiany doświadczeń i zapoznania się z dobrymi praktykami (np. w zarządzaniu projektami, budowaniu zespołów badawczych czy komercjalizacji wyników badań), umożliwia przeniesienie na krajowy grunt innowacyjnych rozwiązań i wyników prac badawczych, a także buduje prestiż i uznanie uczelni na forum krajowym i międzynarodowym. Informacje o liczbie projektów realizowanych w 2014 r. zaprezentowano w tabeli 102. Na lubelskich uczelniach realizowano około 70 międzynarodowych projektów badawczych, a największą aktywnością w tym zakresie odznaczały się: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Politechnika Lubelska i Uniwersytet Medyczny.

Tabela 102: Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie

	Liczba projektów realizowanych w 2014 r. ogółem	Liczba projektów rozpoczętych w 2014 r.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	29	10
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	2
Politechnika Lubelska	17	b.d.
Uniwersytet Medyczny	14	8
Uniwersytet Przyrodniczy	1	0
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	7	3

Uwagi: Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej. b.d. – brak danych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Wzmocnieniu pozycji Lublina jako atrakcyjnego ośrodka kształcenia dla studentów zagranicznych służy współpraca Urzędu Miasta z lubelskimi uczelniami. Odpowiedzią na rosnącą mobilność akademicką jest projekt **Study in Lublin**, który ma służyć wspieraniu lubelskich uczelni w pozyskiwaniu studentów spoza naszego kraju. Projekt jest połączony z portalem informacyjnym, na którym potencjalni studenci mogą znaleźć wszystkie interesujące ich informacje: od oferty edukacyjnej, przez programy stypendialne, po praktyczne porady dotyczące niezbędnych formalności i organizacji pobytu w czterech językach: polskim, angielskim, ukraińskim i rosyjskim. W ramach projektu kilka razy w roku organizowane są spotkania z młodymi ludźmi w Polsce i za granicą. Przedstawiciele Urzędu Miasta Lublin i lubelskich uczelni prezentują ofertę edukacyjną zarówno na targach edukacyjnych, jak i na spotkaniach zorganizowanych w szkołach, Domach Polskich i konsulatach, uczelniach, a nawet wynajętych salach kinowych. W 2014 r. reprezentacja Lublina była obecna na targach edukacyjnych w Kijowie (Ukraina), Almaty (Kazachstan), Tbilisi (Gruzja), Istambule (Turcja) i Pradze (Czechy). Zorganizowano również wyjazd, podczas którego odwiedzono miasta zachodniej i centralnej Ukrainy: Kowel, Łuck, Równe, Zdolbuniv, Żytomierz, Winnica, Chmielnicki, Tarnopol i Odessę. Miasto Lublin zaprosiło również lubelskie uczelnie do prezentacji swojej oferty edukacyjnej podczas Dni Miast Partnerskich na Ukrainie i Białorusi. Działania podejmowane w projekcie służą także wyjściu naprzeciw potrzebom studentów zagranicznych, którzy znaleźli się już w Lublinie. Działania polegały m.in. na udzielaniu pomocy w legalizacji pobytu i procedurze meldunkowej, w wyszukaniu stancji studenckich czy miejsca w akademikach, czy prowadzeniu spacerów „Lublin z duszą” dla studentów zagranicznych. Warto zwrócić

uwagę, że zaangażowanie Urzędu Miasta Lublin na rzecz zagranicznych studentów zostało docenione nagrodą na Forum Polityk Migracyjnych w Warszawie.

Od 2013 r. Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin realizuje projekt **EU-niverCities**¹²³. Ma on na celu tworzenie warunków niezbędnych dla rozwoju uczelni poprzez rozwijanie infrastruktury technicznej, pobudzanie życia kulturalnego, przedsiębiorczości i umiędzynarodowienia, a także rozwijanie współpracy miasta z uniwersytetami na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarki oraz lokalnej społeczności. Wspólnie z Lublinem udział w projekcie bierze 9 miast: Delft (Holandia) – miasto wiodące, Akwizgran (Niemcy), Aveiro (Portugalia), Gandawa (Belgia), Lecce (Włochy), Linköping (Szwecja), Magdeburg (Niemcy), Tampere (Finlandia) i Warna (Bułgaria).

W 2014 r. reprezentanci Urzędu Miasta Lublin uczestniczyli w spotkaniach z zagranicznymi partnerami (Peer Review meetings) m.in. w Tampere (Finlandia), Gandawie (Gent, Belgia) i w Warnie (Bułgaria). Wytyczone cele omawiano także z lokalnymi grupami wsparcia zorientowanymi wokół tematów: tworzenie przestrzeni publicznej dla studentów, zatrzymywanie talentów w Lublinie, budowanie platformy komunikacji między Miastem a uniwersytetami. W dniach 25–28 lutego 2014 r. odbyła się w Lublinie konferencja – tzw. Peer Review meeting, w której uczestniczyli reprezentanci 8 państw biorących udział w inicjatywie. Zaplanowane spotkania i warsztaty były okazją do pokazania potencjału miasta, a także wymiany doświadczeń z zagranicznymi gośćmi. Na podstawie zebranych wniosków - propozycji dotyczących wielowymiarowego rozwoju miasta, opracowany został Lokalny Plan Działań. Warto także zwrócić uwagę, że w ramach projektu działała grupa robocza „Jak przyciągać i zatrzymywać talenty”. Celem działania grupy było przedyskutowanie między przedstawicielami różnych miast uniwersyteckich z całej Europy, jakie działania są najbardziej skuteczne dla osiągnięcia obranego celu. Odbyły się także warsztaty ze studentami zagranicznymi na temat tego jakie są ich oczekiwania w stosunku do miasta i jakie formy wsparcia ich obecności w Lublinie byłyby najbardziej pożądane. W 2014 r. warsztaty odbyły się na Uniwersytecie Medycznym, na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej i na Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji.

Kolejnym projektem akademickim w zakresie umiędzynarodowienia jest projekt **Europejski Uniwersytet Wschodni**, złożony w konkursie ogłoszonym przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji w ramach Programu Erasmus+, Akcja 2 Partnerstwa Strategiczne.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Partner wiodący	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Partner	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Źródło finansowania	Erasmus+
Całkowita wartość projektu	160 406 euro
Wartość dofinansowania	156 415 euro
Termin realizacji projektu	01.09.2014 r. – 31.08.2016 r.
Strona internetowa programu	erasmusplus.org.pl

¹²³ Wcześniej projekt ten był realizowany przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

Projekt był realizowany przez Gminę Lublin w partnerstwie z 3 uniwersytetami lubelskimi: Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Politechniką Lubelską oraz 2 uniwersytetami zagranicznymi: litewskim Uniwersytetem Mykolo Romerio z Wilna oraz słowackim Katolickim Uniwersytetem w Ružomberku. Celem projektu była promocja Lublina jako miasta akademickiego, współpraca Gminy Lublin z uniwersytetami, pozyskanie dobrych praktyk na rzecz tworzenia oferty edukacyjnej i pozaedukacyjnej dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego (PW), a także wsparcie polityki uczelni lubelskich w zakresie pozyskania studentów zagranicznych oraz kształcenia na kierunkach dopasowanych do potrzeb potencjalnych pracodawców w Lublinie oraz krajach PW.

Najważniejsze działania projektu sprowadziły się do:

- badań potrzeb studentów z krajów PW studiujących w Lublinie,
- badań motywacji potencjalnych studentów z krajów PW do studiowania w Lublinie,
- badań istniejących rozwiązań i dobrych praktyk dotyczących oferty dla studentów zagranicznych,
- pozyskania dobrych praktyk partnerów zagranicznych,
- opracowania publikacji zbiorczej zawierającej kompleksowe rozwiązania poprawiające ofertę studiowania w Lublinie dla studentów z krajów PW,
- opracowania przez każdą z lubelskich uczelni zaangażowanych w projekt nowych kierunków studiów I, II, III stopnia, specjalizacji lub studiów podyplomowych skierowanych do studentów z krajów PW,
- stworzenia strony internetowej projektu i przygotowania materiałów promocyjnych.

Obecność studentów zagranicznych w Lublinie daje wiele korzyści. Łączne przychody uczelni z tytułu wpływów od studentów – cudzoziemców wyniosły ok. 63 mln zł, przy czym blisko 3/4 przychodów przypada na Uniwersytet Medyczny w Lublinie. Dzięki wzrostowi liczby studentów zagranicznych, w roku akademickim 2014/2015, w stosunku do poprzedniego roku, wpływy uczelni zwiększyły się o ok. 8 mln zł rocznie. Studenci generują także popyt na wiele dóbr i usług – wynajmują mieszkania, korzystają z przejazdów komunikacją miejską i taksówkami, są klientami punktów xero, sklepów, punktów gastronomicznych, kin, teatrów czy centrów kultury. Na podstawie wyników badań ankietowych szacuje się, że wydatki studentów na konsumpcję w roku akademickiego 2014/2015 wyniosły ponad 70 mln zł¹²⁴. Obok efektów finansowych należy także dostrzegać korzyści niematerialne: rywalizowanie o zagranicznych studentów wpływa na podnoszenie jakości edukacji akademickiej, a studenci polscy dzięki obcokrajowcom poznają inne kultury i style życia.

Podsumowując realizację celu *D.1. Umiędzynarodowienie uczelni* należy podkreślić ogromny potencjał lubelskich ośrodków akademickich w tym zakresie, co pozytywnie oddziałuje na rozwój całego

¹²⁴ Szacunek własny na podstawie danych wyników badania: M. Lipowski, R. Furtak, *Analiza ilościowa i jakościowa ekonomiczno-społecznych uwarunkowań akademickości miasta Lublin. Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.

miasta. O istnieniu tego potencjału świadczy zarówno najwyższy odsetek studentów zagranicznych wśród polskich miast, jak i bliskość Ukrainy, predestynująca Lublin do roli najważniejszego centrum akademickiego dla osób tej narodowości. Rosnące umiędzynarodowienie jest osiąganе również dzięki wykorzystaniu przez studentów i pracowników uczelni różnych form wymiany międzynarodowej, przede wszystkim w ramach programów Erasmus i Erasmus+. Rosnący napływ studentów zagranicznych jest efektem nie tylko aktywności poszczególnych uczelni, ale także projektu Urzędu Miasta Study in Lublin, który pozwolił na skoordynowanie działań promocyjnych wielu interesariuszy. Lubelskie uczelnie starają się wykorzystać szanse wynikające z rosnącego umiędzynarodowienia, o czym świadczy nie tylko rosnąca liczba studentów zagranicznych, ale także zawieranie kolejnych porozumień o współpracy z zagranicznymi jednostkami naukowymi. Na umiędzynarodowienie lubelskich uczelni składa się zatrudnianie ok. 150 nauczycieli akademickich – cudzoziemców i udział w ok. 70 międzynarodowych projektach badawczych.

Kierunkiem dalszych działań w tym zakresie powinno być przede wszystkim zwiększenie liczby międzynarodowych projektów badawczych. Rosnącemu umiędzynarodowieniu będzie sprzyjało również kontynuowanie działań promujących Lublin i lubelskie ośrodki akademickie, rozszerzanie oferty uczelni w językach obcych oraz dalsze umiędzynarodowienie kadry akademickiej. Ponadto, specyficzne potrzeby studentów – cudzoziemców powinny wpływać na funkcjonowanie nie tylko samych uczelni, ale również różnych instytucji miejskich. Odpowiednie działania w tym zakresie stwarzają szansę zatrzymania w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia i pozyskania wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

D.2. Symbioza z otoczeniem

Ustawa o szkolnictwie wyższym¹²⁵ czyni współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym formalnym zadaniem uczelni. Przedsiębiorczość i aktywne działania na rzecz komercjalizacji wiedzy stały się kolejnym, po edukacji i badaniach, elementem misji uniwersytetów, ponieważ współczesne rezerwy rozwojowe kryją się w kontaktach międzysektorowych i interdyscyplinarnych. Chęć współpracy z uczelniami wyraża wielu interesariuszy z takich kręgów, jak samorząd, oświata, biznes czy kultura. Dzięki wzmacnianiu i rozszerzaniu tej współpracy, akademicki charakter Lublina może wejść w konkretny, społecznie użyteczny wymiar, gdyż w budowaniu dobrobytu społeczności lokalnej miasta ważna rola przypada nie tylko społecznie odpowiedzialnemu biznesowi, ale także społecznie odpowiedzialnym uczelniom. Analizując realizację celu „Symbioza z otoczeniem” posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Zasadniczą treścią rozdziału jest analiza współpracy uczelni z biznesem, miastem i innymi lubelskimi uczelniami, ze wskazaniem głównych obszarów kooperacji i przykładów dobrych praktyk w tym zakresie. Zaprezentowano również liczbę zgłoszeń uczelni do Urzędu Patentowego oraz liczbę uzyskanych patentów i praw ochronnych.

Miarą rozwoju współpracy na płaszczyźnie **uczelnie-biznes** może być analiza projektów realizowanych między tymi podmiotami. Na podstawie danych nadesłanych przez lubelskie uczelnie można stwierdzić, że najwięcej projektów we współpracy z otoczeniem biznesowym realizowały: Politechnika Lubelska (89), Uniwersytet Przyrodniczy (34) oraz Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (15). Pozostałe uczelnie przekazały informację o jednocyfrowej liczbie takich projektów. Standardowe obszary współpracy między nauką a biznesem obejmują organizację praktyk studenckich, staży zawodowych z możliwością zatrudnienia, ustalanie tematów prac inżynierskich, magisterskich i doktorskich oraz organizację wspólnych prezentacji, sympozjów i konferencji. Wiele inicjatyw wykracza jednak poza tak określony zakres współpracy. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji *Strategii Lublin 2020* poproszono lubelskie uczelnie o zaprezentowanie do trzech najważniejszych ich zdaniem projektów. Zgromadzone informacje zostały zaprezentowane w tabeli 103. Dokumentują one, że lubelskie uczelnie mają potencjał do realizacji badań stosowanych i wdrożeniowych, które przyczyniają się nie tylko do rozwoju samych uczelni, ale również do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw z Lublina i regionu.

¹²⁵ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 z póź. zm.

Tabela 103: Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Pasywne i aktywne światłowody wielordzeniowe w telekomunikacyjnych sieciach dostępowych	Projekt obejmuje zagadnienie opracowania wielordzeniowych włókien optycznych i elementów światłowodowych, które mogą być wykorzystywane do budowy nowoczesnych sieci telekomunikacyjnych bazujących na bardzo obiecującej i przyszłościowej idei zwielokrotnienia przestrzennego (SDM). Wykonane zostaną próbki światłowodów telekomunikacyjnych 7- i (po raz pierwszy na świecie) 19-rdzeniowych o niskich wartościach strat zgięciowych i przesłuchów między poszczególnymi kanałami. Ponadto projektowane i wykonywane będą 7- i 19-rdzeniowe włókna aktywne umożliwiające budowę wielordzeniowych wzmacniaczy światłowodowych. Dzięki opracowaniu w ramach projektu technologii produkcji przewężanych sprzęgaczy wielordzeniowych (7- i 19-rdzeniowych) pozwalających na niezależne adresowanie poszczególnych rdzeni we włóknie, umożliwimy realizację idei SDM w innowacyjnych sieciach dostępowych (FTTH) oraz szkieletowych, które są kierunkiem badań największych firm telekomunikacyjnych.
Opracowanie stałego i efektywnego łącza POF ze standardowymi światłowodami	Projekt zakładał opanowanie technologii wykonywania stałych złączy włókien polimerowych (POF) zarówno z innymi włóknami tego typu jak i włóknami krzemionkowymi (SOF). POF o różnej konfiguracji, w tym: mikro-strukturalne, uczulone do zapisu siatek Bragga, pracujące w szerokim zakresie widmowym, stanowią strategiczny obszar rozwoju fotoniki w perspektywie 2030 r. Zgodnie z obowiązującymi scenariuszami będą powszechnie wykorzystywane zarówno do krótkodystansowej (do 300 m) transmisji informacji jak i w tanich układach czujnikowych. Odmierna struktura materiału bazowego POF niż SOF stwarza istotne problemy technologiczne przy wykonywaniu połączeń. W ramach projektu opanowane będzie wykonywanie takich połączeń na bazie struktur POF opracowanych jako bazowe przez jednego z konsorcjantów - lidera krajowego w wytwarzaniu włókien światłowodowych, także POF.
Zaawansowane struktury światłowodów fotonicznych dla innowacyjnych sieci telekomunikacyjnych	Celem projektu było opracowanie i wytworzenie całkowicie nowego produktu, który swymi parametrami ma przewyższać obecnie dostępne na rynku rozwiązania. W ramach projektu zostanie opracowany nowy typ struktury światłowodowej wytworzonej przy wykorzystaniu odpowiednio dostosowanych materiałów (w tym polimerów) o parametrach, które jak dotąd nie zostały osiągnięte przez żadne inne tego rodzaju włókna.
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	
Nowa generacja suplementów diety bazujących na drożdżach <i>Yarrowia lipolytica</i>	Projekt obejmował: opracowanie wstępnych ram produkcji oraz składu suplementów diety na bazie szczepu <i>Yarrowia lipolytica</i> A-101; badania nad formułą suplementów zawierających biomasę YL A-101 oraz badania dostępności farmaceutycznej i biologicznej po podaniu doustnym oraz trwałości preparatów. W ramach efektów projektu określono ilościową i jakościową zawartość L-karnityny, białka całkowitego, minerałów takich jak: cynk, selen, magnez, potas, wapń, chrom, żelazo, mangan, molibden, miedź i jod, witamin z grupy B oraz profil białkowy w biomasach szczepu. Zbadano także preparaty w postaci tabletki, kapsułki i proszku pod względem czystości mikrobiologicznej, zawartości substancji czynnej, białka, wody, ołowiu, kadmu, rtęci i arsenu. Zbadano również trwałość i stabilność preparatów pod względem zawartości powyższych substancji w czasie przechowywania.
LUK – Lubelski Uniwersytet Kompetencji	Projekt został zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet IV Szkolnictwo wyższe i nauka, na podstawie umowy zawartej z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju. W ramach projektu we współpracy z przedsiębiorcami były realizowane: Kapituła Ekspertów przy WNH KUL z udziałem 8 przedstawicieli pracodawców, m.in. BPO, np. GENPACT, CONVERGYS oraz płatne staże i praktyki w przedsiębiorstwach dla 72 studentów kierunków: filologia angielska, germańska, polska, niderlandzka.
Politechnika Lubelska	
Badania laboratoryjne parametrów wytrzymałościowych rusztowania modułowego ALURROTAX	W związku z wprowadzeniem na rynek nowego systemu modułowych rusztowań aluminiowych przez firmę ALTRAD MOSTOSTAL, w Politechnice Lubelskiej wykonano badania laboratoryjne możliwości zastosowania zaproponowanych rozwiązań konstrukcyjnych w nowym systemie, w tym wykonano laboratoryjne pomiary nośności węzłów rusztowań, stojaków, stężeń i rygli na podstawie następujących norm: EN 12810-2:2010 (Facade scaffolds made of prefabricated components - Part 2: Particular methods of structural design), EN 12811-1:2007 (Temporary Works equipment - Part 1: Scaffolds - Performance requirements and general design), EN 12811-2:2008 (Temporary works equipment - Part 2: Information on materials), EN 12811-3:2003 (Temporary works equipment Part 3: Load testing). W odniesieniu do pomiarów wykonano również analizę statystyczną z wykorzystaniem programu Nebelung, opracowanego specjalnie do analiz statystycznych wyników badań elementów rusztowań. Na podstawie powyższych badań firma ALTRAD MOSTOSTAL otrzymała certyfikat na aluminiowe rusztowania stojakowe AURROTAX-CON o nr B/02/009/15 na okres od 21.04.2015 r. do 20.04.2018 r. oraz zgodę na wprowadzenie produktów na rynki Belgii i Wielkiej Brytanii.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Analizy dla Elektrownia Puławy Sp. z o.o.	W ramach prac związanych z realizacją umowy wykonano szereg analiz związanych ze zbadaniem wpływu planowanej jednostki wytwórczej o mocy 450 MW zlokalizowanej na terenie GA Zakłady Azotowe Puławy S.A. na system elektroenergetyczny oraz na sieć wewnętrzną ZA Puławy. Analizy obejmowały wielowariantowe obliczenia rozptyłów mocy, analizę zwarciovą oraz badanie równowagi dynamicznej układów elektroenergetycznych.
Analiza możliwości aplikacji standardu IEC 61850 i wykorzystania danych dostępnych w obrębie stacji dystrybucyjnej SN do ewidencji i doboru nastaw przekazników zabezpieczeniowych	Rozwój możliwości komunikacyjnych oferowanych przez urządzenia zgodne ze standardem IEC 61850 sprawia, że koncepcja wykorzystania informacji o rzeczywistej topologii sieci do adaptacyjnego doboru nastaw zabezpieczeń w sieci SN są coraz bliższe praktycznej realizacji. Ciągłe pozostaje jeszcze do rozwiązania wiele kwestii technicznych i organizacyjnych. W ramach pracy opracowano podstawy praktycznej realizacji algorytmów adaptacyjnego nastawiania zabezpieczeń w sieci dystrybucyjnej przy założeniu dostępności informacji o rzeczywistej topologii tej sieci. Jako kryterium decydującym o konieczności zmiany nastaw zabezpieczeń przyjęto właściwą czułość i selektywność ich działania.
Uniwersytet Medyczny	
Nowa generacja suplementów diety bazujących na drożdżach Yarrowia lipolytica Otrzymywanie substancji leczniczych na bazie pochodnych pirazolu, mających zastosowanie w terapii i profilaktyce gruźlicy	Projekt z firmą SKOTAN SA związany był z badaniami i rozwojem oraz docelową produkcją suplementów diety z przeznaczeniem dla ludzi na bazie posiadanych szczepów Yarrowia lipolytica. Projekt badawczy z firmą Unilab (Stany Zjednoczone) o charakterze aplikacyjnym z zakresu otrzymywania substancji leczniczych na bazie pochodnych pirozolu mających zastosowanie w terapii i profilaktyce gruźlicy.
Badanie kohortowe wpływu zmiany terapii przewlekłego zakażenia wirusem zapalenia wątroby typu B (HBV) z innego analogu nukleot(zydowego) na fumaran tenofowiru dizoproksylu (TDF) na włóknienie wątroby	Projekt z Firmą Gilead Sciences Poland Sp. z o.o. obejmował badania na pacjentach przyjmujących w ramach standardowej terapii rozpoczętej przed prowadzeniem badania produkt leczniczy Viread.
Uniwersytet Przyrodniczy	
Badania polowe dla celów rejestracji środków ochrony roślin	Przeprowadzono badania skuteczności środków ochrony roślin (fungicydy): NF 149 w jęczmieniu ozimym i NF 149 w pszenżycie ozimym i SAE 008F/01 w pszenżycie ozimym.
Opracowanie technologii produkcji dietetycznych peletów snackowych ekspandowanych w polu magnetycznym	Przedmiotem współpracy było: opracowanie receptury produktu, opis procesu technologicznego produkcji wyrobu, opracowanie dokumentacji produkcyjnej oraz technologicznej dla produkcji nowowytworzonego wyrobu, oszacowanie operacyjnych kosztów produkcji, określenie zakresu działań inwestycyjnych niezbędnych w celu uruchomienia produkcji wyrobu, określenie wymagań techniczno-organizacyjnych związanych z procesem magazynowania wyrobów gotowych.
Projekt realizowany w ramach BLUE GAS – POLSKI GAZ ŁUPKOWY pt. „Optymalizacja metod zagospodarowania odpadów powiertniczych”	Projekt realizowany był w następujących obszarach: wytworzenie mieszanki składającej się z urobku, elementów zużytych płuczek oraz osadów z Biologicznej Oczyszczalni Ścieków znajdującej się w Zakładach Azotowych „Puławy”; odzysk wody do powtórnego użycia w procesie wiercenia ze zużytych płuczek; zagospodarowanie składników zużytych płuczek i urobku do powtórnego użycia. Grupa jednostek naukowo-badawczych i przedsiębiorstw zamierza stworzyć produkt, który będzie służył rekultywacji terenów powiertniczych i innych wymagających rekultywacji. Podstawowym rezultatem projektu będą efekty w zakresie technologii związanych z inżynierią środowiska. Powstanie nowa metoda zagospodarowania zarówno odpadów z procesu wierceń poszukiwawczych jak również odpadów pochodzących z procesów produkcyjnych w Zakładach Wielkiej Syntezy Chemicznej.
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
Badania przemysłowe procesu i jakości wytwarzania elementów konstrukcyjnych wykonanych z metali nieżelaznych	Umowa na realizację wspólnych badań przemysłowych z firmą SMF Poland Sp. z o.o.
Badanie wpływu powierzchni na właściwości biomateriałów	Umowa na realizację wspólnych badań naukowych z firmą MEDGAL Sp. z o.o oraz z Politechniką Białostocką.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Badania własności tribologicznych i mechanicznych biomateriałów stomatologicznych	Umowa na realizację wspólnego projektu badawczego z firmą ARKONA Laboratorium Farmakologii Stomatologicznej.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	
Wyspa Inżynierów	Utworzenie nowych specjalizacji na kierunkach informatyka i transport, szkolenia z zakresu przedsiębiorczości i prowadzenia własnej firmy prowadzone przez praktyków z branży oraz zajęcia wyrównawcze z matematyki dla studentów informatyki, transportu i architektury. Organizacja praktyk dla studentów kierunków: Informatyka, Architektura i Transport.
Wyspa Zawodów	Opracowanie narzędzia diagnostycznego badającego predyspozycje zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych, opracowanie materiałów metodyczno-informacyjnych zawierających opisy zawodów szkolnych wraz z grą RPG.

Uwagi: Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Dla rozwoju ekonomicznego i społecznego Lublina istotną rolę odgrywa również **współpraca między uczelniami a władzami samorządowymi**. Najważniejsze projekty charakteryzujące się występowaniem sformalizowanej współpracy uczelni z samorządem zostały zaprezentowane w tabeli 104. Warto zwrócić uwagę na wieloaspektowy zakres realizowanej współpracy, obejmującej wszystkie obszary rozwojowe określone w *Strategii Lublin 2020*. Ponadto, niektóre wydarzenia przygotowywane przez szkoły wyższe oraz organizacje studenckie (jak np. konferencja „Energia i Środowisko Produkcja-Logistyka-Zarządzanie” na UP czy XXII Tydzień Prawników na KUL) były wspierane finansowo i organizacyjnie przez Urząd Miasta Lublin. Symbioza uczelni z otoczeniem przejawia się również aktywnościami o charakterze społecznym – organizowaniem różnych akcji charytatywnych, pomocy w ramach uniwersyteckiej studenckiej poradni prawnej czy logopedycznej, a także organizacji wydarzeń kulturalnych i sportowych. Współpraca uczelni z samorządami często ma także mniej formalny charakter, a nie rzadko dotyczy obszarów innych powiatów województwa. Nie należy również zapominać o indywidualnym zaangażowaniu pracowników lubelskich uczelni w różne projekty realizowane przez Miasto Lublin.

Tabela 104: Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
Study in Lublin	Projekt Study in Lublin jest realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z ośmioma lubelskimi uczelniami. Szerszy opis projektu znajduje się w części D.1. <i>Umiędzynarodowienie uczelni</i> .
Lubelska Wyżyna IT	Lubelska Wyżyna IT to projekt realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z lubelskimi uczelniami kształcącymi na kierunkach informatycznych. Szerszy opis projektu znajduje się w części C.2. <i>Rozwój sektora usług</i> .
Europejski Uniwersytet Wschodni	Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Erasmus+ i realizowany przez Gminę Lublin w partnerstwie z 3 uniwersytetami lubelskimi: Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, Politechniką Lubelską oraz 2 uniwersytetami zagranicznymi: litewskim Uniwersytetem Mykolo Romerio z Wilna oraz słowackim Katolickim Uniwersytetem w Ružomberku. Szerszy opis projektu znajduje się w części D.1. <i>Umiędzynarodowienie uczelni</i> .
UMCS dla rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy	Projekt był realizowany w okresie od 1 listopada 2010 r. do 31 października 2015 r. w partnerstwie pomiędzy Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Francusko-Polską Izbą Gospodarczą, ALEPH Polska oraz Gminą Lublin i współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS. Celem projektu była poprawa jakości oferty edukacyjnej Wydziału Humanistycznego, Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przemysłowej oraz Wydziału Politologii UMCS, oraz dostosowanie jej do potrzeb współczesnej gospodarki i rynku pracy. W ciągu pięciu lat zrealizowano założone cele i wskaźniki, w tym poszerzono ofertę Wydziałów o nowe specjalizacje i kierunki, przeszkolono i wyposażono w umiejętności praktyczne ponad 3 000 studentów i studentek Uniwersytetu, a także doposażono pracownie w nowoczesny sprzęt i specjalistyczne oprogramowanie. W ramach projektu współpracowano z blisko 500 przedsiębiorstwami z kraju i zagranicy i zrealizowano 10 wyjazdów studyjnych.

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
Lubelska Biblioteka Wirtualna	Projekt był realizowany w okresie od 1 marca 2010 r. do 31 marca 2015 r. Partnerami projektu były: Gmina Lublin (lider projektu), Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego oraz Miasto Zamość. Projekt zakładał szeroką współpracę bibliotek i instytucji kultury Lublina oraz regionu w tworzeniu zasobów cyfrowych, a także mechanizmów łatwego i powszechnego do nich dostępu. Przedmiotem projektu było utworzenie internetowej platformy łączącej zasoby cyfrowe będące w posiadaniu bibliotek i instytucji kultury Lubelszczyzny oraz umożliwienie szybkiego i powszechnego do nich dostępu. Równie istotnym celem projektu było zabezpieczenie cennych dokumentów regionu i piśmienniczych zabytków kultury oraz promocja regionu i uczestników projektu. Dzięki realizacji inwestycji uruchomiono Lubelską Bibliotekę Wirtualną integrującą najważniejsze w regionie instytucje odpowiedzialne za gromadzenie i udostępnianie zasobów bibliotecznych i kulturowych Lubelszczyzny.
www.praktyki.wh.umcs . Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym	Projekt był realizowany w okresie od 1 września 2010 r. do 30 czerwca 2015 r. w partnerstwie z Gminą Lublin, Gminą Miejską Świdnik, Starostwem Powiatowym w Lubartowie oraz Starostwem Powiatowym w Kraśniku. Rezultatem projektu było opracowanie nowej koncepcji praktyk pedagogicznych przygotowanej w wyniku konsultacji z ekspertami i nauczycielami oraz szkolenia dla 340 nauczycieli szkół. Ponad 2 300 studentów odbyło praktyki i zostało wyposażonych w umiejętności niezbędne do pracy nauczyciela.
Kreatywnie w przedsiębiorczość	Projekt ten był realizowany przez Miasto Lublin w partnerstwie z Politechniką Lubelską w okresie od 1 sierpnia 2012 r. do 30 lipca 2015 r., w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. Jego głównym celem było wzmocnienie postaw przedsiębiorczości i otwartości na innowacje przez uczniów z 5 liceów ogólnokształcących z Lublina. Szerszy opis projektu znajduje się w części B.5. <i>Podnoszenie jakości edukacji.</i>
Badania dynamiki rozwoju sinic i produkcji cyjanotoksyn w Zbiorniku Zemborzyckim na tle warunków środowiskowych w 2014 r.	Badania były realizowane przez Uniwersytet Przyrodniczy. Powtarzające się corocznie uciążliwe zakwity sinic w Zbiorniku Zemborzyckim są powodowane przez kilka różnych toksyno-twórczych gatunków. Toksyny sinicowe są groźne dla zdrowia ekosystemu oraz użytkowników, a są produkowane w nieprzewidywalny sposób. Analiza oraz ocena ich stężenia w wodach zbiornika jest niezbędna dla zapewnienia zdrowia mieszkańców Lublina.
Leczenie, rehabilitacja i utrzymanie dzikich ptaków przebywających w „Ośrodku rehabilitacji ptaków dzikożyjących” Uniwersytetu Przyrodniczego	Ośrodek rehabilitacji ptaków dzikożyjących działa przy Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Jego zadaniem jest diagnostyka, leczenie, wyżywienie, rehabilitacja i utrzymanie ptaków dostarczanych na leczenie doraźne i stacjonarne. Liczba pacjentów ośrodka co roku zwiększa się. Ośrodek rehabilitacji jest jedynym w województwie, w którym są leczone i rehabilitowane ptaki dzikożyjące. Inne ośrodki w regionie spełniają rolę ośrodków pomocniczych, w których odbywa się dalsza rehabilitacja, zimowanie lub dożywotni pobyt pacjentów.
Lubelska Pracownia	Projekt był realizowany we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Lublinie w okresie od 1 lipca 2012 r. do 31 marca 2015 r. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Jego efektem była platforma internetowa dla bezrobotnych absolwentów oraz pracodawców. Projekt zakładał zwiększenie szans na zatrudnienie osób z wyższym wykształceniem z województwa lubelskiego, pozostających bez zatrudnienia w okresie 12 miesięcy od ukończenia uczelni.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta oraz informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Kolejnym obszarem analizy jest **wzajemna współpraca lubelskich uczelni**. Niektóre z projektów inicjowanych przez władze samorządowe – jak Study in Lublin, Lubelska Wyżyna IT, Lubelska Biblioteka Wirtualna czy Europejski Uniwersytet Wschodni, pozwoliły na wzmocnienie kooperacji między poszczególnymi uczelniami dla osiągnięcia wspólnych korzyści. Choć wspólne projekty lubelskich uczelni wciąż nie są liczne, kilka inicjatyw zasługuje na szczególną uwagę.

Pierwszą z nich jest współpraca w ramach Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego, powstałego w 2005 r. z inicjatywy Samorządu Województwa Lubelskiego oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Partnerami Parku są także pozostałe uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska, a także Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji oraz Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji. Misją Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego jest wspieranie rozwoju województwa lubelskiego poprzez stworze-

nie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Realizując swoją misję LPNT współpracuje na wielu płaszczyznach z pracownikami naukowymi lubelskich uczelni, organizując przedsięwzięcia związane m.in. z zagadnieniami popularyzacji takich zagadnień jak: komercjalizacja badań naukowych, przedsiębiorczość akademicka, spółki typu Spin Off i Spin Out.

Kolejnym przykładem współpracy lubelskich uczelni jest Lubelski Festiwal Nauki. Jego XI edycja odbyła się w dniach 20-26 września 2014 r. pod hasłem „Nauka bez barier”. Głównym organizatorem i koordynatorem prac była Politechnika Lubelska, a wśród współorganizatorów znalazły się także: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Medyczny i Uniwersytet Przyrodniczy. W ramach XI edycji festiwalu przygotowano 1 290 projektów, pokazów i spotkań, w których wzięło udział około 40 tys. uczestników. Odbywający się w ramach festiwalu piknik naukowy zorganizowano po raz pierwszy na nowo powstałym stadionie Arena Lublin. Prezentacje, pokazy, wykłady, wystawy, ćwiczenia laboratoryjne i doświadczenia odbywały się w ponad 100 obiektach i 500 salach wykładowych nie tylko w Lublinie, ale także w Chełmie, Puławach, Dęblinie, Zamościu, Tomaszowie Lubelskim i Stalowej Woli.

Wśród przykładów współpracy lubelskich uczelni warto wskazać także na realizację projektu Eco-tech Complex przez konsorcjum uczelni z woj. lubelskiego i podkarpackiego (koordynatorem projektu jest UMCS), organizację Nocy Uniwersytetów 2014 (UMCS, UM i UP), wspólną realizację kierunku inżynieria biomedyczna przez Uniwersytet Medyczny i Politechnikę Lubelską, czy współpracę Politechniki i Uniwersytetu Przyrodniczego podczas realizacji projektu Optymalizacja metod zagospodarowania odpadów powiertnicznych w ramach programu Blue Gas – Polski Gaz Łupkowy. Ponadto współpraca np. w prowadzeniu badań naukowych czy organizacji konferencji odbywa się na szczeblu poszczególnych Wydziałów, Katedr czy indywidualnych pracowników lubelskich uczelni.

Dobrym wskaźnikiem efektów współpracy podejmowanej przez uczelnie z innymi instytucjami i podmiotami gospodarczymi byłaby liczba wdrożeń dostarczonych przez naukę. Niestety uczelnie nie gromadzą kompletnych i porównywalnych danych o liczbie wdrożeń, dysponując jedynie informacjami o liczbie **zgłoszeń do Urzędu Patentowego** (wynalazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych i produktów leczniczych), a także o **uprawnieniach udzielonych przez Urząd Patentowy**. Informacje o osiągnięciach lubelskich uczelni zaprezentowano w tabelach: 105 i 106.

Tabela 105: Liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie w 2014 r.

	Wynalazki	Wzory użytkowe/znaki towarowe/produkty lecznicze lub środki ochrony roślin
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	8	2
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	-
Politechnika Lubelska	68 ¹	36
Uniwersytet Medyczny	21	-
Uniwersytet Przyrodniczy	20	10

Uwagi:

¹ W tym 5 wynalazków Politechniki Lubelskiej zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 106: Liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie w 2014 r.

	Patenty	Prawa ochronne
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	4
Katolicki Uniwersytet Lubelski	1	-
Politechnika Lubelska	82 ¹	29
Uniwersytet Medyczny	19	-
Uniwersytet Przyrodniczy	10	1

Uwagi:

¹W tym 2 patenty uzyskane przez Politechnikę Lubelską wydanych przez Europejski Urząd Patentowy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Największe dokonania w analizowanym obszarze ma Politechnika Lubelska, która swoje wynalazki zgłaszała nie tylko do Urzędu Patentowego w Polsce, ale także Europejskiego Urzędu Patentowego. Na tle lubelskich uczelni pozytywnie wyróżnia się także Uniwersytet Przyrodniczy i Uniwersytet Medyczny. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że w zestawieniu opracowywanym przez Urząd Patentowy RP, Politechnika była 6. podmiotem w kraju pod względem liczby zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych oraz 10. podmiotem pod względem liczby uzyskanych patentów i praw ochronnych¹²⁶. Politechnika zajęła również wysokie 3. miejsce wśród uczelni krajowych w Rankingu „Perspektywy 2015” (za rok akademicki 2014/2015) w kategorii „Innowacyjność”, w której pod uwagę brano zarówno uzyskane patenty i prawa ochronne, jak i wielkość pozyskanych środków z UE, wartość sprzedanych licencji oraz liczbę utworzonych firm typu spin-off i spin-out. W tym samym rankingu 26. miejsce zajęł Uniwersytet Przyrodniczy, 28. – Uniwersytet Medyczny, 30. – UMCS, a 48. – KUL¹²⁷.

Analiza uzyskanych informacji skłania do wniosku, że lubelskie uczelnie aktywnie współpracują zarówno z przedsiębiorstwami, jak i samorządem. Niemal w każdej uczelni można już wskazać wiele przykładów dobrych praktyk w tym zakresie, jednak – ze względu na skalę potencjalnych korzyści płynących z kooperacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym, współpracę tą należy w dalszym ciągu wzmacniać. Czynnikiem korzystnie wpływającym na intensywność współpracy, zwłaszcza z sektorem przedsiębiorstw i innymi uczelniami – będzie rozwój infrastruktury badawczej i naukowej uczelni. Warto zwrócić uwagę, że już teraz lubelskie uczelnie mają znaczące osiągnięcia w obszarze innowacyjności. Wyzwaniem na przyszłość z pewnością pozostaje maksymalizacja korzyści z uzyskiwanych patentów i praw ochronnych – poprzez zwiększenie udziału badań rozwojowych, celowych i zamawianych, a także poprzez wdrożenie jak największej liczby opatentowanych wynalazków. Wyzwaniem pozostaje wciąż wzmocnienie współpracy między lubelskimi uczelniami, konkurującymi o studentów w warunkach pogłębiającego się niżu demograficznego.

¹²⁶ Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej. Raport roczny 2014, Warszawa, s. 20, 27.

¹²⁷ Portal [Perspektywy](#).

D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego

Połączenie studiów z aktywnością kulturalną, społeczną i zawodową jest sposobem na odnalezienie się młodych ludzi w otaczającej rzeczywistości i wzbogacenie przyszłych kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji społecznych i komunikacyjnych, nawyków uczestnictwa w kulturze. Przede wszystkim jednak takie zaangażowanie kształtuje charakter i pozytywne cechy relacji z innymi ludźmi – lojalność, szacunek i umiejętność współpracy. Elementy te pozwalają kształtować postawę obywatelską, ułatwiają zakorzenienie studentów i absolwentów w Lublinie, a także rozwijając ich osobiste długotrwałe fascynacje. To właśnie studenci zachęcają mieszkańców do aktywnego udziału w życiu kulturalnym miasta oraz wspierają społeczność lokalną. *Genius loci*¹²⁸ miasta uniwersyteckiego stanowi więc pożądany wymiar miasta i powinien na trwałe wpisać się w charakter Lublina, stanowiąc inspirację dla mieszkańców, biznesu, turystów – nie tylko dla studentów. Oceniając realizację celu D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi. Wychodząc od relacji liczby studentów do liczby mieszkańców ogółem oraz liczbie studentów na poszczególnych uczelniach, analizie poddano najpierw ofertę praktyk i wolontariatu, a następnie ofertę kulturalno-edukacyjną w mieście dedykowaną lub organizowaną przez studentów.

O akademickim charakterze Lublina przesądza duża **liczba studentów w relacji do liczby mieszkańców**. Według stanu na koniec listopada 2014 r., młodzież studiująca w Lublinie stanowiła 20,4% mieszkańców, co stanowiło piąty wynik wśród 66 polskich miast na prawach powiatu. W ciągu dwóch lat liczba osób studiujących w mieście uległa zmniejszeniu o 9,7% i w 2014 r. wyniosła 69,7 tys. (por. tabela 107). Zmniejszenie liczby studentów jest ogólnopolskim trendem wynikającym z wchodzenia w wiek studiowania kolejnych roczników niżu demograficznego, odczuwalnym także w innych miastach. Liczba studentów w Polsce zmniejszyła się w porównywalnym okresie o 12,4%, a wśród miast wojewódzkich największy ubytek studentów odnotowano w Kielcach (22,2%), Opolu (19,4%), Olsztynie (18,9%) i Białymstoku (18%).

Tabela 107: Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców

	2012	2013	2014
Liczba studentów	77 173	71 913	69 658
Liczba mieszkańców	347 678	343 598	341 722
Stosunek liczby studentów do liczby mieszkańców (w %)	22,2%	20,9%	20,4%

Uwagi: Dane o liczbie studentów według stanu na dzień na 30 listopada, a o liczbie mieszkańców – według stanu na 31 grudnia. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku akademickim 2014/2015 najwięcej młodych ludzi (30,8%) studiowało na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (por. tabela 108). Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uczyło się 17,4% studentów, na Politechnice – 14,5%, Uniwersytecie Przyrodniczym – 12,8%, a Uniwersytecie Medycznym – 9,7%. Na prywatnych uczelniach naukę pobierało 14,8% - najwięcej w Wyższej Szkole Ekonomii

¹²⁸ *Genius loci* (wym. genius loci, łac. duch opiekuńczy miejsca) – metafora całości czynników, które sprawiają, że subiektywnie dana przestrzeń, miejsce, wydaje się jedyna w swoim rodzaju (najczęściej w sensie pozytywnym). Termin ten bywa definiowany też jako synteza znaczeń i wartości kojarzonych z danym miejscem. Potrzeba użycia tego określenia w Strategii Lublin 2020 wynika stąd, że czynniki decydujące o wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce, są wyjątkowo trudne do zdefiniowania i heterogeniczne, natomiast ich skutki mają bardzo wymierny charakter, przekładając się na wizerunek, opinie, wybory życiowe (jeśli chodzi o wybór uniwersytetu) itd.

i Innowacji. W porównaniu z poprzednim rokiem akademickim liczba studentów minimalnie zwiększyła się na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej i Wyższej Szkole Nauk Społecznych. W pozostałych uczelniach liczba studentów zmniejszyła się, najbardziej w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej, na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji.

Tabela 108: Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach

	2013/2014	2014/2015
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	21 794	21 984
Katolicki Uniwersytet Lubelski	13 567	12 389
Politechnika Lubelska	10 640	10 341
Uniwersytet Medyczny	6 935	6 886
Uniwersytet Przyrodniczy	9 560	9 103
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	7 051	6 487
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	1 746	1 672
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	2 228	1 979
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	405	430

Zródło: Dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Uchwycenie akademickiego *genius loci* jakimikolwiek obiektywnymi miernikami, zwłaszcza o charakterze ilościowym, jest zadaniem niemożliwym do zrealizowania. Takie stanowisko zostało wyrażone w samej Strategii: poprzez przyjęcie metafory *genius loci* zaakcentowano istotną rolę wyjątkowo trudnych do zdefiniowania czynników, decydujących o subiektywnym wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce. Wzmacnianiu akademickiego „ducha miejsca” może sprzyjać wiele różnorodnych działań zadeklarowanych w wielu obszarach *Strategii Lublin 2020*: od tworzenia infrastruktury przyjaznej studentom, np. rozwijania sieci transportu rowerowego, przez wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego z ofertą uwzględniającą akademicki charakter miasta, po działania samych uczelni np. w zakresie tworzenia oferty pozadydaktycznej zapewniającej możliwość rozwoju pasji i zainteresowań. W tej części raportu zwrócono uwagę na dwa rodzaje działań związanych z akademickim *genius loci*: ofertę praktyk i wolontariatu (w szczególności w Urzędzie Miasta Lublin) oraz ofertę kulturalną i edukacyjną tworzoną przez środowisko akademickie lub dedykowane dla tej grupy odbiorców.

Naturalnym działaniem władz Lublina w mieście akademickim jest stworzenie możliwości odbywania **praktyk i wolontariatu**, które umożliwią studentom zdobywanie praktycznych umiejętności. Urząd Miasta oferuje praktyki dla uczniów i studentów uczelni wyższych zgodne z profilem kształcenia. Liczba praktykantów i wolontariuszy, którzy zdobywają umiejętności zawodowe w Urzędzie Miasta Lublin, została przedstawiona w tabeli 109. W 2014 r. praktyki odbyło 245 studentów, a 28 osób współpracowało w formie wolontariatu. Ponadto, praktyki realizowane są także w innych instytucjach miejskich takich jak: Miejski Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji, Zarząd Transportu Miejskiego czy miejskie instytucje kultury.

Tabela 109: Liczba praktykantów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin

	2013	2014
Liczba praktykantów	226	245
Liczba wolontariuszy	20	28

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

Integracji studentów z otoczeniem społecznym i gospodarczym sprzyja **działalność uczelnianych biur karier**. Przekazane przez uczelnie informacje o liczbie ofert praktyk, stażu i wolontariatu w 2014 r. znajdują się w tabeli 110. Łącznie do biur karier zgłoszono ponad 1 560 ofert praktyk, blisko 600 ofert staży i ponad 230 propozycji wolontariatu¹²⁹. Warto zauważyć, że są to propozycje dodatkowe względem obowiązkowych praktyk, koordynowanych na wydziałach poszczególnych uczelni.

Tabela 110: Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni w 2014 r.

	Praktyki	Staże	Wolontariat
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	252	116	50
Katolicki Uniwersytet Lubelski	684	107	65
Politechnika Lubelska	220	193	12
Uniwersytet Medyczny	26	15	18
Uniwersytet Przyrodniczy	250	98	44
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	51	24	5
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	80	40	40

Uwagi: Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Analizując różne dodatkowe formy wspierania studentów w zdobywaniu praktycznych doświadczeń zawodowych warto przedstawić **wybrane działania uczelni**. UMCS posiadał umowę z 260 pracodawcami na realizację dodatkowych praktyk, nieobjętych programem studiów. Nieobowiązkowe praktyki są realizowane za pośrednictwem Biura Zawodowej Promocji Studentów i Abolwentów UMCS. KUL posiada umowy ze 106 pracodawcami na realizację dodatkowych praktyk. Na tej uczelni realizowanych jest również szereg dodatkowych inicjatyw, jak program płatnych staży „Najlepsi u Najlepszych” – realizowany we współpracy z prestiżowymi pracodawcami, a dedykowany wyróżniającym się studentom, cykliczne Studenckie Targi Pracy i Praktyk, czy programy płatnych staży i praktyk finansowanych ze środków UE. W ofercie Biura Karier Politechniki Lubelskiej znalazło się – oprócz ofert praktyk i staży – także blisko 900 ofert pracy stałej oraz ponad 260 ofert pracy dodatkowej. Uczelnia ta wyróżnia się także dużą liczbą wyjazdów na zagraniczne praktyki realizowane w ramach programów „Erasmus” i „Erasmus+”. Studenci Uniwersytetu Medycznego co do zasady odbywają obowiązkowe praktyki w szpitalach klinicznych, aptekach i innych podmiotach, których działalność pozwala na sprawdzenie umiejętności nabytych podczas procesu kształcenia. Kształcenie praktyczne odbywa się na podstawie umów podpisywanych każdorazowo z podmiotami zewnętrznymi. W ofercie WSEI znajdują się – obok obowiązkowych praktyk zawodowych – także płatne staże trwające od 3 do 6 miesięcy. Na uczelni działa także Wolontariat WSEI, który zrzesza 96 osób. Członkowie tej organizacji pomagają 7 placówkom społecznym oraz włączają się w ogólnopolskie akcje charytatywne.

¹²⁹ Należy jednak mieć świadomość, że niektórzy pracodawcy mogli zgłaszać tą samą ofertę do więcej niż jednego biura karier, dlatego rzeczywista liczba oferowanych miejsc będzie niższa.

Akademicki charakter miasta przejawia się także istnieniem wielu innych możliwości osobistego rozwoju dzięki istniejącej **ofercie kulturalnej i edukacyjnej**. Warto zwrócić uwagę na synergię z zawartym w *Strategii Lublin 2020* celem B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Duża liczba studentów, aktywnie uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych i sportowych miasta i wnoszących bogactwo swoich gustów i upodobań, sprzyja podejmowaniu i rozwijaniu wielu działań opisanych już w obszarze B. *Przyjazność*. W części raportu poświęconej *genius loci* miasta akademickiego szczególną uwagę warto zwrócić na projekty organizowane przez środowisko akademickie (zwłaszcza samych studentów) oraz te dedykowane głównie studentom, dające im szansę wszechstronnego rozwoju również poza murami uczelni.

Spośród przedsięwzięć kulturalnych i naukowych, w których organizację zaangażowali się studenci lubelskich uczelni, warto wskazać na „Noc Biologów” zorganizowaną przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski, podczas której prowadzone były warsztaty, wykłady i pokazy laboratoryjne. Celem spotkania było zainteresowanie zagadnieniami biologiczno-technologicznymi, a także przybliżenie zasad obowiązujących w świecie przyrody. Gospodarzami „III Symposium Inżynierii Biomedycznej” było Koło Naukowe Inżynierii Biomedycznej Politechniki Lubelskiej, podczas którego poruszone zostały m.in. kwestie związane z drukiem 3D i wykorzystaniem go w medycynie, techniki tworzenia i wykorzystania symulatorów medycznych, a także systemów telemedycznych służących lokalizacji pacjentów. Warte wspomnienia są wydarzenia „Lubelskie Dni Informatyki” oraz „IT Academic Day”, zorganizowane przez grupę KUL.net we współpracy z Kołem Naukowym Informatyków KUL. Wielokulturowość Lublina przejawiała się podczas zorganizowanych przez KUL „Dnia Chińskiego” oraz „Dnia Ukraińskiego”, a także „Dnia Włoskiego” i „Dnia Kultury Bałkańskiej”, zaaranżowanych przez UMCS. Powyższe dni były okazją do bliższego poznania kultury, języka, muzyki i smaków charakterystycznych dla tych krajów. Kolejną sposobnością do integracji studentów z mieszkańcami miasta była „Noc Uniwersytetów” zainicjowana przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny i Uniwersytet Przyrodniczy. Wydarzenie składało się z licznych konkursów, wykładów, koncertów i pokazów, a dla najmłodszych przewidziane były specjalne niespodzianki. Przy przedstawianiu wydarzeń studenckich odbywających się w Lublinie nie można pominąć corocznych „Dni kultury studenckiej”, które przyciągają tysiące uczestników, także spoza grona studentów. Dla fanów jednoślądów odbył się „VII Lubelski Festiwal Rowerowy”, podczas którego studenci mogli stanąć do rywalizacji w wyścigach rowerowych, a na zwycięzców czekały atrakcyjne nagrody. Okazją - nie tylko dla studentów - do sprawdzenia się w pracy zespołowej, umiejętności podejmowania decyzji, a także zdolności działania pod presją czasu, była „Gra Miejska – Zostań Władcą Verbantii”, podczas której uczestnicy zmierzali się z ponad 40 zadaniami i zagadkami równocześnie ucząc się słownictwa związanego z kulturą innych krajów. Lubelscy Żakowie włączali się także w szereg akcji charytatywnych, jak np. „Szlachetna Paczka”, „Wampiriada”, „Dar szpiku – Darem życia”, „Zbiórka dla bezdomnych”, koncerty charytatywne. Nie można pominąć artystycznego aspektu studenckiego Lublina. Ważnym akcentem był X Studencki Festiwal Teatralny „Kontestacje” zorganizowany przez studentów zrzeszonych przy „Chatce Żaka”. Festiwal ten jest formą alternatywnego sposobu wyrażenia artysty przez sztukę. Laboratorium Teatralne

im. Heleny Modrzejewskiej studentów Retoryki stosowanej wraz z Zamkiem Lubelskim podjęli się organizacji plenerowego spektaklu „Lubelskie Dziady” dla uczczenia 60. rocznicy likwidacji komunistycznego więzienia na Zamku Lubelskim. Spośród wielu wystaw warto wyróżnić „Ludzie Lublina”, na której zostały przedstawione fotografie Lublinian wykonane przez trzy studentki naszych uczelni, połączone z krótkimi dialogami. Niemniej ciekawym wydarzeniem było wydarzenie „Efemeryczna Przestrzeń Miasta”, podczas którego studenci KUL w sposób niekonwencjonalny angażowali dyspozycje i możliwości przestrzeni. Wśród wydarzeń muzycznych na kartach 2014 r. zapisała się 5. Edycja Chatki Blues Festival wzbogacona o publiczną dyskusję o miejscu i roli bluesa w Polsce i na świecie, XXVIII Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „BAKCYNALIA”, a także III Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody”. Chatka Żaka, Galeria Labirynt i Warsztaty Kultury nie zostały obojętne wobec amatorów kina. Spotkania z dziesiątą muzą były możliwe podczas Repliki 7. Festiwalu Filmów Rosyjskich „Sputnik nad Polską”, Repliki 15. Letniej Akademii Filmowej, „Kina Labirynt”, „Miasto Movie” i wiele innych. Ponadto studenci uczestniczyli w wielu ciekawych spotkaniach organizowanych przez koła naukowe, biura karier czy akademickie inkubatory przedsiębiorczości, podczas których wymieniali się poglądami, zdobywali i pogłębiali wiedzę i dzielili się własnymi doświadczeniami¹³⁰. Podsumowując wydarzenia odbywające się w 2014 r. można zauważyć, że cechami wyróżniającymi działalność studencką jest „wielość” i „różnorodność”, co potwierdza, że Lublin jest jest Miastem Inspiracji, a zarazem miastem przyjaznym studentom.

Ocena realizacji celu *D.3. Genius loci miasta akademickiego* jest zadaniem niezwykle trudnym ze względu na jego niemierzalny charakter. Fakt, że co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem sprawia, że studenci są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Analiza najważniejszych informacji o praktykach zawodowych potwierdza, że zapewnienie oferty praktyk dopasowanej do kierunku studiów, wraz z działalnością wyspecjalizowanych w tym zakresie Biur Karier, stało się obecnie standardem na lubelskich uczelniach. Wydaje się jednak, że wykształcenie akademickiego *genius loci* Lublina jest obecnie przede wszystkim efektem niezwykle bogatej oferty kulturalnej dla studentów i wielospektrowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy. Atrakcyjność Lublina jako miejsca studiowania jest determinowana także przez wiele innych czynników wskazanych w innych częściach *Strategii Lublin 2020*, przede wszystkim w obszarze *B. Przyjazność*.

¹³⁰ Opracowano na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych Urzędu Miasta Lublin, Centrum Kultury w Lublinie, portalach: studentnews.pl, kul.pl, umcs.pl, up.lublin.pl, pollub.pl, ack.lublin.pl.

D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie

Społeczna odpowiedzialność miasta akademickiego (czyli wspólnie miasta i uczelni) przejawia się troską o młodych ludzi, którzy dopiero pójdą na studia i o tych, którzy studia już kończą. Chodzi zarówno o dobro tych osób, jak i o dobro miasta i uczelni, aby najbardziej wartościowi ludzie nie chcieli opuszczać miasta ani przed studiami, ani po ich zakończeniu. Abiturienti i absolwenci to bowiem najbardziej mobilne grupy mieszkańców miasta, w których kryją się przyszłe elity. Kluczem do sukcesu w przyciąganiu i zatrzymywaniu ich w Lublinie jest wieloletnia i długofalowa praca u podstaw, obejmująca tworzenie kapitału społecznego między młodzieżą a Lublinem i jego uczelniami. Obejmuje ona takie obszary, jak zakorzenianie ucznia w przestrzeni „małej ojczyzny”, wspieranie wszelkiej aktywności i sukcesów licealistów, rozwijanie partnerskich i twórczych kontaktów uczniów ze studentami i naukowcami, czy wspieranie absolwentów uczelni podczas startu na rynku pracy. Warunkiem koniecznym przyciągnięcia i zatrzymania talentów jest także rozwój gospodarczy, dzięki któremu młodzi ludzie będą mogli znaleźć atrakcyjne miejsca pracy lub rozpocząć własną działalność gospodarczą. Na tym tle należy dostrzegać istniejące synergie między przyciąganiem i zatrzymywaniem talentów a innymi obszarami i działaniami *Strategii Lublin 2020*, jak B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, B.5. *Podnoszenie jakości edukacji*, B.6. *Partycypacja społeczna*, C. *Przedsiębiorczość* czy D.1. *Umiędzynarodowienie uczelni*.

Analizując realizację celu D.4. *Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Wychodząc od danych o liczbie absolwentów szkół średnich i wyższych, zaprezentowano dostępne informacje dotyczące migracji młodych osób kończących kolejne etapy edukacji. Następnie przeanalizowano wybrane czynniki wpływające na decyzje młodzieży o pozostaniu lub opuszczeniu Lublina: ofertę edukacyjną lubelskich uczelni, miejsca zajmowane przez uczelnie w różnych rankingach (uzupełniając rozważania także o wyniki oceny parametrycznej poszczególnych Wydziałów), a następnie istniejące programy wsparcia studentów i absolwentów. Ważnym uwarunkowaniem decyzji absolwentów mogą być perspektywy na rynku pracy, które można ocenić na podstawie danych o liczbie osób bezrobotnych poniżej 25 roku życia. Przeanalizowano także sytuację na rynku pracy absolwentów lubelskich uczelni – najpierw za pomocą danych o absolwentach gromadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy, a następnie z wykorzystaniem informacji pochodzących z centralnego monitoringu prowadzonego na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Pierwszym momentem w cyklu życia, w którym wiele osób decyduje o zmianie miejsca zamieszkania, jest czas po ukończeniu szkoły średniej. **Liczbę absolwentów szkół średnich** w Lublinie, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości, przedstawiono w tabeli 111. W 2014 r. świadectwo dojrzałości otrzymały 3 734 osoby zamieszkałe w Lublinie, o 8,1% mniej niż w 2013 r.¹³¹ Drugim momentem istotnym pod względem ruchów migracyjnych jest czas po zakończeniu studiów. **Liczba absolwentów szkół**

¹³¹ Warto zauważyć, że liczba wszystkich uczniów lubelskich szkół otrzymujących świadectwo dojrzałości była wyższa ze względu na coraz większy odsetek młodych ludzi pochodzących spoza obszaru miasta

wyższych w Lublinie wyniosła 20 469 i była niższa o 8,8% mniejsza w porównaniu do roku poprzedzającego. Malejący trend liczby absolwentów wynika przede wszystkim z wchodzenia w analizowane okresy edukacji kolejnych roczników niżej demograficznego.

Tabela 111: Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych

	2012	2013	2014
Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości ¹	4 357	4 067	3 734
Liczba absolwentów szkół wyższych ²	23 646	22 448	20 469

Uwagi:

¹ Wraz ze szkołami specjalnymi, bez szkół dla dorosłych.

² Dotyczy studiów jednolitych magisterskich oraz studiów I i II stopnia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Dane ze statystyki publicznej niestety nie pozwalają na uzyskanie odpowiedzi na kluczowe pytanie: jaka część młodych ludzi kończących dany etap edukacji zostaje w Lublinie, a jaka wyjeżdża. Urząd Statystyczny monitoruje jedynie migracje międzywojewódzkie, które wiążą się ze zmianą stałego miejsca zameldowania. Wycinkowych informacji o skali wyjazdów młodych ludzi mogą natomiast dostarczać **badania losów absolwentów** przeprowadzane przez zainteresowane szkoły średnie lub mające do niedawna taki obowiązek szkoły wyższe.

Większość **szkół średnich** monitoruje losy swoich uczniów po zakończeniu edukacji, jednak zbierane informacje często ograniczają się do informacji o dostaniu się na studia wyższe oraz – zwłaszcza w przypadku techników – o podjęciu pracy zawodowej. Tylko niektóre szkoły gromadziły informacje o wybieranych uczelniach, co umożliwiłoby określenie skali emigracji młodzieży do innych miast. Informacje te zostały przedstawione w tabeli 112. Odsetek absolwentów rocznika 2013/2014, którzy wyjechali studiować do innego miasta lub kraju, wahał się od około 6 do niespełna 18%. Na podstawie informacji z niektórych szkół można także stwierdzić, że odsetek młodzieży wyjeżdżającej poza Polskę w celach zarobkowych z reguły wynosił od 2 do 4%. W szczególności warto zwrócić uwagę na informacje z V Liceum Ogólnokształcącego w Lublinie im. Marii Skłodowskiej-Curie – jednej ze szkół o najwyższej zdawalności egzaminu maturalnego w mieście, w której od kilku lat gromadzone są kompletne i wyczerpujące informacje o losach absolwentów. Każdego roku powyżej 95% abiturientów rozpoczynało studia, przy czym uczelnie poza Lublinem wybierało – w zależności od roku badania – od niespełna 18 do blisko 23% absolwentów (por. tabela 112).

Tabela 112: Odsetek absolwentów wybranych szkół średnich roku szkolnego 2013/2014, którzy wybrali studia poza Lublinem

Szkoła	Uczniowie (w %)
IV LO	6,2
V LO	17,6
VI LO	12,4
IX LO	17,6
XV LO	10,0
XXIII LO	10,4
XVIII LO	11,8
XXIV LO	6,7

Źródło: Informacje uzyskane od poszczególnych szkół.

Tabela 113: Liczba i odsetek uczniów V LO w Lublinie, którzy studiują poza Lublinem

	2012	2013	2014
Liczba absolwentów	41	57	45
Odsetek wszystkich absolwentów (w %)	17,9	22,8	17,6

Źródło: Informacje uzyskane od poszczególnych szkół.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim w Polsce Wschodniej, dlatego corocznie duża grupa młodzieży przybywa do Lublina w związku z podjęciem studiów na uczelniach wyższych. **Strukturę studentów rozpoczynających studia na lubelskich uczelniach** według kryterium miejsca zamieszkania przedstawiono w tabeli 114. Okazuje się, że wśród lubelskich studentów rozpoczynających studia w roku akademickim 2014/2015, największą grupę stanowiły osoby z województwa lubelskiego spoza Lublina. Drugą co do wielkości grupę stanowili studenci spoza województwa lubelskiego, natomiast z Lublina z pochodziła nie więcej niż co piąta osoba rozpoczynająca studia. Można więc stwierdzić, że lubelskie uczelnie przyczyniają się rokrocznie do przyciągnięcia do Lublina kilkunastu tysięcy młodych, wykształconych osób.

Tabela 114: Struktura kandydatów przyjętych na studia na lubelskich uczelniach według miejsca zamieszkania w roku akademickim 2014/2015

	Osoby z Lublina	Osoby z woj. lubelskiego spoza Lublina	Osoby spoza woj. lubelskiego
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	17,6	52,1	30,3
Katolicki Uniwersytet Lubelski	15,5	40,0	44,5
Uniwersytet Medyczny	18,6	45,5	35,9
Uniwersytet Przyrodniczy	12	70	18
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	21	64	15
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	16	36	48
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	20	75	5

Uwagi: Brak informacji od Politechniki Lubelskiej i Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Znacznie mniej informacji posiadamy o **decyzjach o migracji absolwentów szkół wyższych**. Z informacji przekazanych przez lubelskie uczelnie na potrzeby poprzedniego raportu monitoringowego za 2013 r. wynika, że w badaniach ankietowych absolwentów nie zawsze pytano o miejsce zamieszkania lub wykonywania pracy. Po roku od ukończeniu studiów województwo lubelskie zamieszkiwało 56,1% absolwentów KUL (rocznik 2012/2013) i 70% absolwentów UMCS (rocznik 2010/2011). Z badania przeprowadzonego przez UMCS można dowiedzieć się także, że 38,1% absolwentów mieszkało w mieście wojewódzkim. Można więc przypuszczać, że choć większość absolwentów uczelni po uzyskaniu dyplomu opuszcza Lublin, to w dużej mierze jest to wynikiem powrotu do miejsca zamieszkania w regionie, skąd zazwyczaj pochodzą. Wyniki badań nie potwierdziły także rozpowszechnionych opinii o masowej emigracji zarobkowej absolwentów poza granice Polski. Niskie zwroty z internetowych badań absolwentów i uchylene ustawowego obowiązku monitorowania losów absolwentów spowodowały, że uczelnie stopniowo rezygnowały lub ograniczały realizację tych badań. Wiarygodnych i możliwie kompletnych informacji miał dostarczyć centralny monitoring realizowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w którym głównym źródłem informacji są dane administracyjne pochodzące z systemu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz z systemu POL-on, czyli systemu informacji o szkol-

nictwie wyższym wspierającego pracę MNiSW. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych został uruchomiony w maju 2016 r. Niestety, generowane przez system raporty dla poszczególnych uczelni koncentrują się na sytuacji absolwentów na rynku pracy, nie pozwalają natomiast na określenie skali migracji z Lublina.

O powodzeniu zatrzymania uzdolnionych abiturientów w Lublinie decyduje zapewnienie młodym ludziom bogatej **oferty edukacyjnej** przez lubelskie uczelnie. W 2014 r. absolwenci szkół średnich mieli możliwość podjęcia studiów na 9 uczelniach wyższych. Informacje o liczbie uruchomionych kierunków na studiach I i II stopnia, jednolitych studiach magisterskich, studiach podyplomowych oraz doktoranckich przedstawiono w tabeli 115. Duża liczba kierunków potwierdza zróżnicowanie oferty dydaktycznej lubelskich uczelni. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że studenci mają możliwość wyboru w zakresie specjalności czy przedmiotów fakultatywnych, dostosowując swoją ścieżkę kształcenia w ramach danego kierunku do indywidualnych potrzeb i zainteresowań.

Tabela 115: Liczba kierunków uruchomionych na lubelskich uczelniach w roku akademickim 2014/2015

	Studia I stopnia (licencjackie)	Studia II stopnia (magisterskie)	Studia jednolite magisterskie	Studia podyplomowe	Studia III stopnia (doktoranckie)
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	101	78	4	39	19
Katolicki Uniwersytet Lubelski	43	32	4	21	12
Politechnika Lubelska	18	15	0	b.d.	3
Uniwersytet Medyczny	10	6	8	2	5
Uniwersytet Przyrodniczy	30	19	1	12	7
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	11	5	1	25	0
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	11	1	0	25	0
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	7	2	0	8	0
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	6	0	0	9	0

Uwagi: Dane dotyczą tylko kierunków uruchomionych. b.d. – brak danych.

Źródło: Dane Urzędu Miasta Lublin.

W swoich wyborach edukacyjnych absolwenci szkół średnich kierują się wieloma różnymi kryteriami, starając się wybrać najlepszą, spełniającą ich oczekiwania uczelnię i kierunek studiów. Dostarczenie obiektywnej informacji o pozycji uczelni umożliwiają różne **rankingi szkół wyższych**. Najbardziej rozbudowanym, a zarazem najpopularniejszym zestawieniem uczelni akademickich, jest ranking publikowany przez portal „Perspektywy”. Stanowi on syntetyczną ocenę ponad 80 uczelni akademickich w ośmiu obszarach: efektywność naukowa, prestiż akademicki, innowacyjność, publikacje naukowe, potencjał naukowy, umiędzynarodowienie, preferencje pracodawców oraz warunki kształcenia¹³². Według rankingu „Perspektywy 2015”, opracowanego na podstawie danych za rok akademicki 2014/2015, najwyżej sklasyfikowanymi uczelniami były: Uniwersytet Medyczny (25. miejsce) oraz Uniwersytet Ma-

¹³² Szczegółowe informacje o kryteriach branych pod uwagę w poszczególnych obszarach, a także miejsca lubelskich uczelni w rankingach w grupach kryteriów, można znaleźć na [portalu Perspektywy](#).

rii Curie-Skłodowskiej (26. miejsce) (por. tabela 116). Największy awans zanotowała Politechnika Lubelska, która w ciągu roku przesunęła się wyżej o 5 pozycji. Biorąc po uwagę poszczególne obszary rankingu warto wskazać, że w pierwszej dziesiątce znalazły się: Politechnika Lubelska, zajmując 3. miejsce w kategorii „Innowacyjność”, oraz Uniwersytet Medyczny, który uplasował się na 7 miejscu w obszarze „Umiędzynarodowienie” i na 8. miejscu w obszarze „Warunki kształcenia”. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że większość lubelskich uczelni w ostatnich latach utrzymywała lub poprawiała swoją pozycję w rankingu.

Tabela 116: Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu „Perspektywy”

	2013	2014	2015
Uczelnie akademickie			
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	30	29	26
Katolicki Uniwersytet Lubelski	28	30	32
Politechnika Lubelska	51	46	41
Uniwersytet Medyczny	27	27	25
Uniwersytet Przyrodniczy	nk	44	43
Niepubliczne uczelnie magisterskie			
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	27	28	24
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	69	nk	nk
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	nk	nk	nk

Uwagi: nk – uczelnia nie została sklasyfikowana w rankingu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na portalu [Perspektywy](#).

W tabeli 117 zamieszczono dodatkowe informacje przekazane przez same uczelnie o ich pozycjach w różnych rankingach, uzyskanych certyfikatach oraz nagrodach. One także dokumentują osiągnięcia uczelni w obszarze jakości kształcenia.

Tabela 117: Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty

Uczelnie	Rankingi
UMCS	9. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2015” wśród uniwersytetów 12. pozycja w rankingu reputacji polskich uczelni „Premium Brand” 2015 Srebrny Certyfikat Wiarygodności Biznesowej (przyznany w 2014 r. za 2012 r.)
KUL	10. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2015” wśród uniwersytetów 33. miejsce w Rankingu Szkół Wyższych „Wprost” 2015, (szkoły wyższe, których absolwenci są najbardziej poszukiwani przez pracodawców) Certyfikat „Uczelnie Liderów” 2014 (wyróżnienie <i>Primus</i>) przyznawany przez Fundację Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego
PL	11. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2015” wśród uczelni technicznych
UM	8. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2015” wśród uczelni medycznych
UP	5. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2015” wśród uczelni rolniczych Certyfikat „Uczelnie Liderów 2014”, przyznawany przez Fundację Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego
WSEI	Laureat konkursu na „Najbardziej innowacyjną i kreatywną Uczelnię w Polsce w tworzeniu perspektyw zawodowych” organizowanego przez Akademickie Centrum Informacyjne w Poznaniu (2014 r.) Godło Uczelnie Wyższe Roku 2014, przyznane przez Centralne Biuro Certyfikacji Krajowej (2014 r.) Certyfikat „Wiarygodna Szkoła” i certyfikat „Dobra Uczelnia – Dobra Praca” przyznany przez Akademickie Centrum Informacyjne w Poznaniu (2014 r.) Srebrny certyfikat „Uczelnie Liderów 2014” przyznany przez Fundację Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego Certyfikat „Polska Nagroda Innowacyjności 2014” w kategorii Uczelnie Wyższe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne Uczelnie oraz informacji dostępnych na portalu [Perspektywy](#).

Informacji o pozycji oraz możliwościach rozwojowych poszczególnych wydziałów lubelskich uczelni może dostarczyć także analiza wyników **oceny parametrycznej jednostek naukowych** zaprezentowanej w komunikacie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w lipcu 2014 r. Ocena jakości prowadzenia badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych MNiSW została dokonana przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych na podstawie analizy dorobku naukowego wydziałów, instytutów naukowych i badawczych. Na jej podstawie 963 jednostkom naukowym w kraju nadano cztery kategorie: A+, A, B, C. W kategorii A+ znalazło się 37 tzw. jednostek wiodących, kategorię A otrzymało 308 jednostek, B – 541 jednostek, a C – 77 jednostek. Wśród lubelskich uczelni, 10 wydziałów otrzymało kategorię A, 25 wydziałów – B, a 2 wydziały – C. Oceny poszczególnych wydziałów znajdują się w tabeli 118.

Tabela 118: Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uczelnia	Wydział	Kategoria
Nauki humanistyczne i społeczne		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Ekonomiczny	B
	Wydział Humanistyczny	B
	Wydział Prawa i Administracji	B
	Wydział Filozofii i Socjologii	B
	Wydział Politologii	B
	Wydział Pedagogiki i Psychologii	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	Wydział Nauk Humanistycznych	B
	Wydział Filozofii	A
	Wydział Teologii	A
	Wydział Nauk Społecznych	A
	Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji	B
	Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych w Tomaszowie Lubelskim	B
	Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Gospodarce w Stalowej Woli	B
Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli	B	
Politechnika Lubelska	Wydział Zarządzania	B
Nauki o życiu		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Biologii i Biotechnologii	B
	Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	B
	Wydział Chemii	A
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	Wydział Biotechnologii i Nauk o Środowisku	B
Uniwersytet Medyczny	Wydział Farmaceutyczny z Oddziałem Analityki Medycznej	A
	II Wydział Lekarski z Oddziałem Anglojęzycznym	A
	Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu	B
	I Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym	B
Uniwersytet Przyrodniczy	Wydział Nauk o Żywności i Biotechnologii	A
	Wydział Medycyny Weterynaryjnej	B
	Wydział Inżynierii Produkcji	B
	Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt	B
	Wydział Agrobiotechnologii	B
	Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu	B
Wydział Nauk Rolniczych	C	
Nauki ścisłe i inżynierskie		
Politechnika Lubelska	Wydział Budownictwa i Architektury	A
	Wydział Elektrotechniki i Informatyki	A
	Wydział Inżynierii Środowiska	B
	Wydział Mechaniczny	A
	Wydział Podstaw Techniki	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	Wydział Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu	C

Uczelnia	Wydział	Kategoria
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	B
Nauki o sztuce i twórczości artystycznej		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Artystyczny	A

Źródło: Opracowanie własne na podstawie komunikatu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 lipca 2014 r. o przyznanych kategoriach naukowych jednostkom naukowym, strona internetowa [MNiSW](#).

W Lublinie funkcjonują liczne **programy wsparcia uczniów i studentów**. Wiele z nich to inicjatywy oddolne, powstające na styku współpracy szkół, fundacji i stowarzyszeń czy nawet aktywnych jednostek, ze szkołami i uczelniami oraz z samymi młodymi ludźmi. Zapewniają one młodzieży nowe możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań, pomoc w wypełnianiu obowiązków szkolnych, a nierzadko także wsparcie materialne. Ich dodatkowym efektem jest zakorzenianie młodych ludzi w przestrzeni „małej ojczyzny”, z której czerpią pozytywne i twórcze doświadczenia.

Spośród **działań władz miasta** przyczyniających się do przyciągania i zatrzymania talentów warto zwrócić uwagę na spacer „Lublin z duszą”. Jest to inicjatywa dedykowana studentom wszystkich uczelni wyższych pochodzących spoza Lublina, szczególnie pierwszego roku, rozpoczynających swój pobyt w naszym mieście. Wycieczki organizowane są od jesieni 2013 r., a ich celem jest umocnienia wśród młodych ludzi więzi z miastem, a także przekazanie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz akademickości Lublina. Pomysł realizowano we współpracy z Ośrodkiem „Brama Grodzka - Teatr NN” i Duszpasterstwem Akademickim KUL. W spacer od strony organizacyjnej i promocyjnej zaangażowały się również miejskie instytucje kultury, lubelskie uczelnie, organizacje studenckie oraz lokalne media. W 2014 r. w ramach „Lublin z Duszą” odbywały się spacer regularne (dwie trasy: Stare Miasto, Śródmieście), pilotażowe spacer organizowane dla cudzoziemców prowadzone również w języku angielskim (po centrum Lublina) oraz pilotażowe spacer „Lublin akademicki” wypracowane z uczelniami oraz organizacjami studenckimi (dwie trasy: Miasteczko Akademickie - KUL, UMCS oraz Śródmieście - Uniwersytet Przyrodniczy i Politechnika Lubelska). W 2014 r. grono spacerowiczów przekroczyło 600 osób - polskich studentów, studentów zza granicy (z Ukrainy, Białorusi, Tajwanu, Arabii Saudyjskiej oraz USA), a także - w mniejszym zakresie - uczniów szkół ponadgimnazjalnych i dorosłych mieszkańców Lublina. W tym okresie odbyło się także 46 różnych wycieczek.

Kolejną inicjatywą, pozwalającą na włączenie młodych ludzi w pracę na rzecz miasta i zarazem „zakorzenianie” ich w Lublinie, jest Młodzieżowa Rada Miasta Lublin. Rada została utworzona 26 maja 2006 r. jako przedstawicielstwo młodzieży - uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Lublina. Ma charakter opiniotwórczo-doradczy, a jej celem jest reprezentowanie interesów młodzieży wobec władz miasta oraz wspieranie rozwoju i aktywności młodych ludzi. W 2014 r. Rada obradowała na pięciu sesjach, a także angażowała się w różne projekty, między innymi w przygotowanie „Dnia Młodzieży”. Dnia 26 września 2014 r. odbyły się wybory do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin IX kadencji na lata 2014-2015.

Z innych działań warto wskazać na wyróżnienia i jednorazowe stypendia Prezydenta Miasta Lublin dla najzdolniejszych uczniów - laureatów w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich, a także na Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów. Więcej informacji o tych działaniach znajduje się w części *B.5. Podnoszenie jakości edukacji*.

Wsparcie materialne dla studentów jest oferowane przede wszystkim przez lubelskie uczelnie. W roku akademickim 2014/2015 studenci mogli korzystać z różnych form wsparcia finansowego: stypendiów socjalnych, stypendiów rektora dla najlepszych studentów lub zapomóg w sytuacjach losowych. Na tle lubelskich uczelni wyróżnia się Uniwersytet Medyczny, który oferował pomoc w ramach Własnego Funduszu Stypendialnego uzdolnionym studentom rozpoczynającym lub realizującym projekty badawcze, bądź odznaczającym się wybitnymi osiągnięciami naukowymi. Wymierne korzyści materialne wiązały się ze studiowaniem na kierunkach lub specjalnościach zamawianych. Uczelnie publiczne oraz WSEI oferowały także możliwość zakwaterowania w domach studenckich. Najlepsi studenci na WSEI i WSNS mogli skorzystać z całkowitego lub częściowego zwolnienia z czesnego. Ponadto, standardem na uczelniach stała się obecność biur karier, oferujących pomoc w znalezieniu pracy, dodatkowych praktyk i staży, a także doradztwo zawodowe i szkolenia w zakresie poszukiwania pracy.

Szczególną pomocą są objęci studenci niepełnosprawni. Ich sprawami zajmują się pełnomocnicy rektora ds. osób niepełnosprawnych, pełniący rolę „centrum” wsparcia edukacyjnego dla tej grupy studentów. Standardem w tym zakresie staje się dostosowanie obiektów dydaktycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz przyznawanie stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych finansowanego z dotacji przedmiotowej z MNiSW. Uczelnie realizowały również dodatkowe programy wspierające osoby dysponujące orzeczeniem o niepełnosprawności. UMCS oferował m.in. usługę asystenta dydaktycznego studentów z niepełnosprawnością, specjalistyczny transport na zajęcia, możliwość wypożyczenia specjalistycznego sprzętu, różne projekty aktywizacyjne, wyjazdy integracyjne i szkolenia. Studenci mogli również korzystać z doradztwa edukacyjnego i zawodowego, poradnictwa psychologicznego i prawnego. Działania KUL koncentrowały się na zakupie specjalistycznego sprzętu, a także – dzięki Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych dla Niewidomych - na zapewnieniu materiałów dydaktycznych uwzględniających indywidualne potrzeby studentów z dysfunkcją wzroku. Działające przy Katedrze Pedagogiki Specjalnej Centrum Edukacji Studentów Niesłyszących i Słabo Słyszących prowadziło szeroko zakrojoną działalność wspierającą edukację osób z dysfunkcją słuchu. Ponadto, KUL jest jedną z nielicznych uczelni, na której angielskiego uczą się studenci głusi. Obok standardowych działań mających na celu wyrównanie szans studentów z dysfunkcją słuchu (wyposażenie wybranych sal wykładowych w specjalistyczny sprzęt i zapewnienie tłumaczy języka migowego, transliteratorów i pomocy w przygotowywaniu notatek), na uwagę zasługuje dostępny tylko na nielicznych uczelniach w Polsce lektorat języka angielskiego dla osób niesłyszących. Uniwersytet Medyczny oferował swoim studentom dodatkowe kursy języka angielskiego, porady psychologiczne oraz zajęcia na basenie i siłowni. Stworzony został również Inkubator Naukowo-Dydaktyczny dla Studentów Niepeł-

nosprawnych, w którym można swobodnie korzystać z zakupionych pomocy dydaktycznych, komputerów, drukarek oraz pozostałych materiałów biurowych. W Inkubatorze znajdują się również sprzęty związane z niepełnosprawnością, które studenci mogą wypożyczać na własne potrzeby do celów kształcenia (np. powiększalniki, dyktafon, aparaty słuchowe, itp.). Niepełnosprawni studenci Politechniki Lubelskiej mieli możliwość dodatkowego wsparcia materialnego na wyjazdy zagraniczne na studia lub praktyki w ramach programu Erasmus+. W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego zostały zakupione urządzenia wielofunkcyjne dla osób niepełnosprawnych oraz komputer ze specjalnym oprogramowaniem dla osób niewidomych i słabowidzących, a także urządzenia do powiększania obrazu. Niepełnosprawni studenci i doktoranci UP mogli korzystać z bezpłatnych zajęć rehabilitacyjnych na siłowni, sali fitness oraz pływalni. Na uczelni prowadzony jest także punkt informacyjno-konsultacyjny, w którym można uzyskać informacje dotyczące programów oraz inicjatyw związanych z ich rehabilitacją (informowanie o istniejących funduszach i środkach wsparcia, porady itp.). Niepełnosprawni studenci mogli korzystać także z pomocy psychologicznej oraz bezpłatnych kursów języka angielskiego i języka niemieckiego. WSEI oferowała pomoc Asystenta Osoby Niepełnosprawnej, dowóz na zajęcia dydaktyczne, zajęcia dodatkowe i wyrównawcze z języków obcych oraz przedmiotów ścisłych, zajęcia z technik szybkiego uczenia się, z przedsiębiorczości, zajęcia sportowe (zajęcia na basenie, hali sportowej, siłowni), dostęp do sprzętu sportowego i rehabilitacyjnego, możliwość wypożyczenia sprzętu specjalistycznego sprzętu dydaktycznego (klawiatury oraz specjalistyczne myszy do komputera, przenośne powiększalniki, brajlowskie maszyny do pisania, wózki inwalidzkie, programy komputerowe itp.). Sale dydaktyczne i pracownie komputerowe zostały wyposażone w specjalistyczny sprzęt komputerowy: laptopy, skanery ręczne, skanery przenośne, dyktafony cyfrowe, klawiatury specjalne, ergonomiczne podpórki do komputera, program komputerowy do przetwarzania druku oraz program komputerowy do rozpoznawania mowy. Biblioteka WSEI została doposażona w specjalistyczny sprzęt komputerowy oraz książki elektroniczne zgodne z obowiązującymi programami nauczania. Studenci tej uczelni mogli zdawać egzaminy w formie zaadaptowanej do indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności, a także korzystać z poradnictwa psychologicznego i prawnego. WSPiA zapewniła wyposażenie wszystkich sal wykładowych w stanowisko do nauki dla osoby niepełnosprawnej oraz zakupiła do biblioteki komputer z oprogramowaniem dla osób niedowidzących (monitor, lampka, drukarka brajlowska). Dodatkowo studenci niepełnosprawni mogli skorzystać z bezpłatnych konsultacji psychologicznych.

Jednym z czynników wpływających na nasilenie zjawiska migracji, w tym zwłaszcza osób młodych, jest sytuacja na rynku pracy. **Liczbę bezrobotnych poniżej 25 roku życia** zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy i jej relację do ogółu osób w tej grupie wiekowej przedstawiono w tabeli 119. Dane te wskazują na dużą poprawę sytuacji na rynku pracy - liczba młodych bezrobotnych w stosunku do 2013 r. zmniejszyła się o blisko 30%, a relacja bezrobotnych do osób pełnoletnich poniżej 25 r.ż. - o 1,9 p.p. Poprawa sytuacji na rynku pracy osób młodych powinna więc wpływać pozytywnie na przyciąganie i zatrzymywanie młodych osób w Lublinie.

Tabela 119: Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w MUP

	2012	2013	2014
Liczba bezrobotnych poniżej 25 r.ż. (stan na 31 XII)	2 211	2 040	1 444
Odsetek bezrobotnych w grupie osób w wieku 18-24 r.ż. (w %)	12,9	11,7	9,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

Porównanie szans na znalezienie zatrudnienia osób kończących edukację na lubelskich uczelniach umożliwia analiza **poziomu bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych**, monitorowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie¹³³. Najwyższa relacja liczby bezrobotnych do ogółu absolwentów charakteryzowała Uniwersytet Przyrodniczy oraz Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Administracji, zaś najniższa – Uniwersytet Medyczny i Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji. Dane dla wszystkich uczelni przedstawiono w tabeli 120.

Tabela 120: Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2012/2013

Uczelnia	Liczba absolwentów w roku akademickiego 2012/2013	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2014 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UP	2 754	315	11,4
WSPiA	464	41	8,8
WSNS	227	19	8,4
UMCS	7 651	599	7,8
PL	2 512	185	7,4
WSSP	719	51	7,1
KUL	4 551	295	6,5
WSEI	2 639	136	5,2
UM	1 371	73	4,2
Ogółem	22 888	1 714	7,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów Wojewódzkiego Urzędu Pracy, rok akademicki 2012/2013.

Większe różnice w sytuacji absolwentów na rynku pracy są zauważalne w przekroju poszczególnych kierunków studiów. Analizując dane dla pięciu uczelni państwowych z Lublina można zauważyć, że kierunki, po których zanotowano największy odsetek absolwentów zarejestrowanych w urzędach pracy to: weterynaria, transport, stosunki międzynarodowe, edukacja techniczno-informatyczna, biologia, ochrona środowiska i fizjoterapia. W najlepszej sytuacji byli natomiast absolwenci kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego, mechatroniki, międzywydziałowego indywidualnego studium humanistycznego, mediteranistyki i farmacji. Więcej danych na ten temat zaprezentowano w tabeli 121.

Tabela 121: Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2012/2013	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2014 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UMCS			
Socjologia	115	15	13
Stosunki międzynarodowe	157	20	12,7
Historia	190	24	12,6
Archeologia	32	4	12,5
Biologia	158	19	12
Ochrona środowiska	43	5	11,6

¹³³ Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów Wojewódzkiego Urzędu Pracy. Warto zwrócić uwagę, że analiza bezrobotnych absolwentów nie mogła objąć tych zarejestrowanych w Urzędach Pracy poza woj. lubelskim.

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2012/2013	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2014 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
(...)			
Lingwistyka stosowana	92	4	4,3
Filologia ¹	705	27	3,8
Kulturoznawstwo	81	3	3,7
Praca socjalna	136	4	2,9
Edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	44	1	2,3
Logopedia z audiofonologią	92	1	1,1
KUL			
Stosunki międzynarodowe	82	13	15,9
Ochrona środowiska	37	5	13,5
Historyk sztuki	62	7	11,3
Architektura krajobrazu	65	7	10,8
Nauki o rodzinie	80	8	10
(...)			
Biotechnologia	51	0	0
Inżynieria środowiska	36	0	0
Mediterranistyka	53	0	0
Międzywydziałowe indywidualne studium humanistyczne	35	0	0
Praca socjalna	82	0	0
Politechnika Lubelska			
Transport	47	8	17
Inżynieria środowiska	297	43	14,4
Budownictwo	325	34	10,5
(...)			
Architektura i urbanistyka	83	9	1,1
Matematyka	100	1	1
Mechatronika	36	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy			
Weterynaria	142	27	19
Edukacja techniczno - informatyczna	38	6	15,8
Biologia	147	23	15,6
(...)			
Technika rolnicza i leśna	208	16	7,8
Biotechnologia	111	8	7,2
Ekonomia	60	0	0
Uniwersytet Medyczny			
Fizjoterapia	261	31	11,9
Zdrowie publiczne	147	16	10,9
Techniki dentystyczne	11	1	9,1
(...)			
Farmacja	138	1	0,7
Kierunek lekarski	392	1	0,3
Kierunek lekarsko-dentystyczny	129	0	0

Uwagi: W analizie brano pod uwagę kierunki, które ukończyło min. 30 absolwentów. ¹ Dotyczy wszystkich filologii obcojęzycznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów Wojewódzkiego Urzędu Pracy, rok akademicki 2012/2013.

Jednym z rozwiązań mających na celu wzmocnić powiązanie kształcenia uczelni z oczekiwaniami stawianymi młodym ludziom na rynku pracy jest **badanie losów zawodowych absolwentów**, do którego realizacji uczelnie zostały zobowiązane przepisami Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Brak jednoznacznych wytycznych co do sposobu realizacji badania, a przede wszystkim niskie stopy zwrotów z badań internetowych spowodowały, że jakość informacji dostarczanych w badaniu była bardzo niska¹³⁴. Z tych powodów w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego zapadła decyzja, aby po 1 października 2014 r. monitorować losy absolwentów na szczeblu centralnym z wykorzystaniem danych ZUS (tzw. „monitoring centralny”). Badania realizowane przez same uczelnie stały się nieobowiązkowe, dlatego szkoły wyższe stopniowo rezygnowały lub ograniczały realizację tych badań.

Informacje o losach zawodowych absolwentów lubelskich uczelni są dostępne za pośrednictwem strony internetowej absolwenci.nauka.gov.pl. Generowane tam raporty automatyczne dla każdego kierunku i uczelni zawierają informacje na temat czasu poszukiwania pracy przez absolwentów, stabilności pracy absolwentów objętych monitoringiem oraz uzyskiwanego wynagrodzenia. W raportach zwrócono uwagę na sytuację osób zatrudnionych na umowach o pracę i na umowach cywilnoprawnych, a dane o wynagrodzeniu zostały odniesione do sytuacji na lokalnym rynku pracy. Wybrane informacje z tych raportów dla studiów I i II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich zostały zgromadzone w tabeli 122.

Tabela 122: Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPiA	WSNS	WSSP
Studia I stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 611	1 653	1 480	377	1 443	955	328	130	295
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	36,8	36,2	62,3	44,6	59,9	90,4	80,8	87,7	72,5
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	4,2	5,0	7,9	5,7	7,0	1,24	1,6	2,3	2,6
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	10,5	11,3	14,8	10,3	29,5	23,9	29,3	35,4	28,1
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	4,4	4,3	3,8	3,6	8,0	11,1	13,9	15,8	11,4
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	1 512	1 556	1 765	1 705	1 405	2 516	2 164	1 638	1 703
Studia II stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 846	1 701	1 352	295	1 037	999	24	-	295
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	87,8	87,8	94,0	94,2	85,4	92,9	100	-	92,5
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	3,2	3,9	2,2	1,9	4,3	1,0	1,8	-	1,2
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	42,5	48,6	32,3	29,8	56,0	27,4	37,5	-	25,4

¹³⁴ Zob. więcej: D. Dziewulak, A. Grycuk, P. Russel, Z. Wołodkiewicz-Donimirski, *Monitorowanie karier zawodowych absolwentów przez polskie uczelnie wyższe w świetle wyników badania Biura Analiz Sejmowych, „Analizy BAS” 2014, Nr 5(109).*

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPIA	WSNS	WSSP
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	17,9	19,9	13,4	9,5	24,2	13,5	20,5	-	10,0
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	1 824	1 642	2 673	2 218	1 494	2 409	2 344	-	1 795
Studia jednolite magisterskie									
Liczba badanych absolwentów	342	804	-	444	152	164	-	-	-
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	89,8	87,6	-	68,2	97,4	93,3	-	-	-
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	4,4	4,7	-	2,5	4,4	2,2	-	-	-
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	54,1	49,4	-	7,2	80,9	37,8	-	-	-
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	23,4	19,5	-	1,5	20,3	17,1	-	-	-
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	1 709	1 678	-	2 922	1 525	1 806	-	-	-

Uwagi:

W zbiorach ZUS nie są rejestrowane umowy o dzieło oraz umowy zlecenia podpisywane ze studentami (z wyjątkiem umów o dzieło i umów zleceń zawieranych z pracodawcą zatrudniającym daną osobę na umowę o pracę), umowy podpisywane za granicą oraz praca bez formalnej umowy. Osoby ubezpieczone tylko w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) również są nieobecne w rejestrach ZUS.

¹ W okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2015 r.

² Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2015 r. nie podjęły pracy.

³ Tych, którzy przynajmniej raz od uzyskania dyplomu do 30.09.2015 r. zarejestrowali się w Urzędzie Pracy.

⁴ Obliczone jako średni procent miesięcy w okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2015 r., w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni.

⁵ Wskaźnik ten uzyskano dzieląc sumę wynagrodzeń w okresie badania od uzyskania dyplomu przez liczbę miesięcy od uzyskania dyplomu do 30.09.2015 r. Jego niska wartość może więc wynikać nie tylko z niskich zarobków, ale także z krótkiego okresu zatrudnienia. Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2015 r. nie podjęły pracy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej absolwenci.nauka.gov.pl.

Przed interpretacją uzyskanych wyników należy pamiętać, że studenci I stopnia zazwyczaj kontynuują naukę na studiach II stopnia, a jeśli łączą naukę z zatrudnieniem, to najczęściej pracują na nieuwzględnionych w analizie umowach cywilnoprawnych. Dlatego największą wartość informacyjną, przynajmniej w okresie dwóch lat od uzyskania dyplomu, mają wyniki dla absolwentów studiów II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich. Po drugie, uczelnie prywatne warto analizować odrębnie, gdyż dla dużej grupy ich studentów podstawowym zajęciem jest praca zawodowa, a edukacja jest realizowana w weekendy, w mniejszym wymiarze czasu. Związki przyczynowo - skutkowe między studiami a pracą mają przy tym zdecydowanie inny charakter niż w przypadku studentów studiów stacjonarnych. Po trzecie, interpretacja wskaźników powinna być ostrożna, gdyż ich złożona konstrukcja może prowadzić do problemów interpretacyjnych. Po czwarte, ocena losów ekonomicznych absolwentów wymaga również uwzględnienia sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Porównując losy absolwentów studiów II stopnia lubelskich uczelni publicznych można stwierdzić, że w najlepszej sytuacji na rynku pracy byli absolwenci Politechniki Lubelskiej i Uniwersytetu Medycznego. Świadczy o tym niski odsetek osób doświadczających bezrobocia przy relatywnie krótkim okresie poszukiwania zatrudnienia, co łącznie wpływa na niski wskaźnik ryzyka bezrobocia. Relatywnie krótki okres bezrobocia i wysokie płace powodują, że średnie wynagrodzenie brutto w okresie badania

było od 30 do 60% wyższe niż na pozostałych uczelniach publicznych. Sytuacja absolwentów UMCS i KUL była zbliżona, przy nieznacznie lepszych wynikach UMCS, natomiast w najgorszej sytuacji znaleźli się absolwenci Uniwersytetu Przyrodniczego, dla których ryzyko bezrobocia było od 20 do nawet 250% wyższe niż dla pozostałych uczelni publicznych. Podobne wnioski można sformułować porównując losy absolwentów studiów jednolitych magisterskich, przy czym sytuacja absolwentów UMCS i KUL była bardziej wyrównana, a absolwenci Uniwersytetu Medycznego znaleźli się w jeszcze lepszej sytuacji na tle absolwentów studiów II stopnia. Z kolei wśród uczelni prywatnych w najlepszej sytuacji znajdowali się absolwenci WSEI, a nieco słabsze wskaźniki charakteryzowały absolwentów WSPiA. Sytuacja ekonomiczna absolwentów pozostałych dwóch uczelni była już wyraźnie gorsza.

Podsumowując rozważania warto zwrócić uwagę, że obecność uczelni wyższych w mieście prowadzi do silnych migracji: rokrocznie do Lublina napływają tysiące młodych ludzi, przede wszystkim z województwa lubelskiego, a wielu z nich po edukacji wraca do swoich domów lub migruje do innych miast. Większość absolwentów szkół średnich – także tych kończących najlepsze licea – zostaje w Lublinie. Co więcej, wielu absolwentów studiów pochodzących spoza miasta pozostaje w Lublinie, co oddziałuje w kierunku odmładzania struktury wiekowej miasta.

Jednym z najważniejszych czynników zachęcających młodych ludzi do pozostania lub przyjazdu do Lublina jest oferta kształcenia. Analiza prowadzi do wniosku, że bogata oferta kształcenia stanowi atut lubelskich uczelni. W rankingu „Perspektywy” Uniwersytet Medyczny i UMCS uplasowały się w trzeciej dziesiątce na ponad 80 ocenionych uczelni, a 5 z 6 sklasyfikowanych uczelni poprawiło swoje miejsce w rankingu. 11 wydziałów lubelskich uczelni otrzymało kategorię „A” w ocenie parametrycznej MNiSW, wskazującą na wysoką jakość badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych.

Wskazując kierunki dalszych działań, warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, negatywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Kolejnym postulatem może być stworzenie programu promującego Lublin wśród osób, które wyjechały z Lublina. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, co pozwoli na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi. Zachętą do osiedlania się w Lublinie będą także działania realizowane w obszarze rozwojowym „Przyjazność” oraz „Przedsiębiorczość”, podnoszące jakość życia mieszkańców i poprawiające perspektywy zawodowe w mieście.

Podsumowanie

Monitorowanie realizacji celów zapisanych w dokumencie strategicznym jest elementem koniecznym w procesie spójnego planowania działań i zarządzania strategicznego. Informuje realizatorów strategii oraz innych interesariuszy o dokonywanych postępach we wdrażaniu strategii. Pozwala zidentyfikować zachodzące procesy wewnątrz urzędu oraz w jego otoczeniu zewnętrznym, tym samym ułatwiając korygowanie odstępstw od planu działania i wprowadzenie modyfikacji w przyszłych latach. Ideą przyświecającą autorom kolejnego raportu monitorującego było jednak nie tylko dostarczenie informacji użytecznych w strategicznym programowaniu rozwoju gminy, ale także stworzenie swego rodzaju kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Raport monitorujący Strategię Lublin 2020 to pierwsza publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób odpowiadająca na pytanie „Jak rozwija się Lublin”, postawione w tytule niniejszego raportu.

Autorzy niniejszego raportu dokonali szczegółowej analizy działań, jakie zostały podjęte w 2014 r. na rzecz realizacji celów *Strategii Lublin 2020* skupionych w 4 Obszarach Rozwojowych: *A. Otwartość, B. Przyjazność, C. Przedsiębiorczość i D. Akademickość*. Analiza 117 wskaźników ilościowych, jakościowych i opisowych generalnie potwierdza, że Lublin znajduje się w fazie dynamicznego rozwoju, a strategia jest sukcesywnie realizowana. Najważniejsze wnioski i rekomendacje przedstawiają się następująco.

W analizie obszaru **Otwartość** za najważniejszą zrealizowaną inwestycję poprawiającą dostępność komunikacyjną Lublina uznano oddanie do użytku wschodnich i północnych odcinków obwodnicy Lublina wraz z zakończeniem budowy drogi dojazdowej do węzła „Dąbrowica”. Na uwagę zasługuje także wzrost liczby operacji lotniczych Portu Lotniczego Lublin, świadczący o umacnianiu pozycji Lublina jako regionalnej metropolii oraz rosnącej atrakcyjności miasta jako destynacji inwestycyjnej i turystycznej. Poprawiającej się dostępności transportowej towarzyszył rozwój relacji zewnętrznych. Silny wzrost liczby turystów, poprawa bazy noclegowej i zwiększający się stopień wykorzystania miejsc noclegowych wskazują na dynamiczny rozwój turystyki w mieście. Mocną stroną Lublina jest także współpraca z innymi miastami, o rozwoju której świadczy rosnąca liczba miast partnerskich, a przede wszystkim – ilość, jakość i różnorodność projektów realizowanych z innymi miastami, głównie spoza Polski. Znaczenie Lublina jako animatora współpracy transgranicznej między krajami i regionami UE a obszarami krajów Partnerstwa Wschodniego jest już na tyle wyraźne, że można je uznać za funkcję metropolitarną miasta. Rozwój Lublina i realizowane działania promocyjne znajdują odzwierciedlenie w nagrodach przyznanych miastu oraz stale poprawiającym się, wysokim pozycjom w różnych rankingach. Lublin staje się rozpoznawalnym miejscem nie tylko w Polsce, ale również poza granicami kraju. Rośnie liczba cudzoziemców zamieszkałych w Lublinie, a przeprowadzona analiza potwierdza, że Lublin i jego mieszkańcy są otwarci na osoby innych narodowości, kultur i religii. Na podkreślenie zasługuje powstanie Punktu Obsługi Cudzoziemców w lubelskim BOM, duża liczba realizowanych projektów w zakresie wielokulturowości, a także podkreślająca wielokulturowość oferta kulturalna dostępna w mieście.

Otwartość Lublina znajduje swój wyraz także w budowaniu więzi regionalnych. Za najważniejsze wydarzenie 2014 r. w tym zakresie należy uznać zawiązanie Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego, który przybliży osiągnięcie celów rozwojowych, w tym w szczególności zwiększenia spójności transportowej LOF. Zwrócono uwagę również na realizację wielu inwestycji, które poprawiają możliwości wjazdu i wyjazdu z obszaru miasta, oraz rozwój komunikacji publicznej na terenach podmiejskich. O występowaniu korzystnych zjawisk gospodarczych w mieście i regionie świadczy rosnący PKB na mieszkańca oraz poprawa wskaźników innowacyjności dla miasta i całego województwa.

Przeprowadzona analiza pozwoliła również na sformułowanie kilku rekomendacji w zakresie priorytetów i działań na kolejne lata realizacji *Strategii Lublin 2020*. Przede wszystkim, Lublin potrzebuje dalszej poprawy dostępności transportowej. Decyzje o inwestycjach w transport drogowy czy kolejowy poprawiające dostępność komunikacyjną miasta zapadają poza Lublinem i znajdują się poza oddziaływaniem władz miejskich, dlatego priorytetem powinny być działania ukierunkowane na długofalowy rozwój Portu Lotniczego Lublin. Postępy w analizowanym obszarze rozwojowym wymagają dalszego wzmacniania działań promocyjnych adresowanych do różnych grup: turystów, inwestorów, decydentów krajowych, przedstawicieli mediów czy mieszkańców Lublina. W warunkach destabilizacji sytuacji międzynarodowej wyzwaniem pozostaje także utrzymanie dużej otwartości mieszkańców na osoby innych narodowości, kultur i religii. Pożądanym jest również kontynuowanie działań na rzecz poprawy spójności transportowej Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego. Jednym z priorytetów interesariuszy *Strategii Lublin 2020*, w tym władz miasta, powinna być poprawa innowacyjności gospodarki Lublina i regionu.

W obszarze **Przyjazność** zwrócono uwagę na duży wzrost wydatków na transport i łączność. Koncentracja na projektach infrastrukturalnych w pierwszej fazie realizacji *Strategii* wydaje się być zasadnym kierunkiem zwiększenia przyjazności miasta, zwłaszcza biorąc pod uwagę możliwości finansowania tych inwestycji ze środków europejskich. Inwestycje w zakresie budowy dróg, unowocześnienie taboru komunikacji publicznej z rozwojem sieci trolejbusowej oraz rozbudowa infrastruktury rowerowej stanowią ważne elementy budowy systemu transportu zrównoważonego w mieście. Poprawie infrastruktury technicznej towarzyszy rosnący komfort życia, osiąganym m.in. dzięki poprawie bezpieczeństwa i łagodzeniu problemów społecznych. Lublin charakteryzuje się także relatywnie wysoką na tle innych miast dostępnością do mieszkań i opieki szpitalnej. Dbłość o jakość przestrzeni miasta znalazła swój konkretny wyraz w uchwaleniu trzech nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz zgłoszeniu projektu rewitalizacji Placu Litewskiego, a także troską o tereny zieleni. Z punktu widzenia mieszkańców ważne w kształtowaniu przyjazności miasta było oddanie do użytku stadionu miejskiego, uruchomienie systemu „Lubelski Rower Miejski” czy zakończenie budowy basenu przy ul. Łabędziej. Pozytywny wpływ na jakość życia ma także niezwykle bogata (pod względem ilościowym i jakościowym) oferta kulturalna. Analiza realizacji celu podnoszenia jakości edukacji dokumentuje postęp w zakresie zapewnienia miejsc w przedszkolach oraz bardzo dobre na tle innych miast wyniki

nauczania dzieci i młodzieży. Pozytywnie należy ocenić także rozwój partycypacyjnych form zarządzania miastem: budżetu obywatelskiego, działalności zespołów doradczych, narzędzi dialogu czy konsultacji społecznych.

Przeprowadzona analiza pozwoliła również na wskazanie tych kwestii, które mogą wymagać koncentracji działań w kolejnych latach wdrażania Strategii. Przede wszystkim, zwiększająca się liczba samochodów wraz z procesami deglomeracji prowadzą do zwiększenia natężenia ruchu pojazdów, stwarzając presję na jakość przestrzeni miejskich, zwłaszcza na infrastrukturę drogową oraz tereny zieleni. Na tym tle należy pamiętać, że interesy różnych użytkowników przestrzeni miasta są często sprzeczne, stąd proces planowania przestrzennego powinien być prowadzony z dużą starannością i poszanowaniem potrzeb różnych grup mieszkańców. Po drugie, uwagi wymaga liczba i stan techniczny mieszkań komunalnych i socjalnych, choć poprawa koniunktury gospodarczej wraz z zakończeniem realizowanych w 2014 r. inwestycji w budownictwie komunalnym powinny przyczynić się do poprawy dostępności mieszkaniowej dla mniej zamożnych i potrzebujących mieszkańców. Po trzecie, proces starzenia się społeczeństwa jest argumentem za kontynuowaniem i rozwijaniem realizowanych już przez samorząd inicjatyw w zakresie polityki rodzinnej i senioralnej. Po czwarte, większej koncentracji działań wymaga szkolnictwo zawodowe. Miasto Lublin utrzymało dobrze rozwiniętą sieć szkół zawodowych, jednak niż demograficzny wraz z postrzeganiem tych szkół jako „szkół drugiego wyboru” przez młodzież i ich rodziców wpływają negatywnie na perspektywy rozwoju tego szkolnictwa w mieście. Po piąte, wyzwaniem na przyszłość w zakresie partycypacji jest zwiększenie znaczenia Rad Dzielnic w zarządzaniu miastem, a także wprowadzenie bardziej systemowego monitorowania jakości usług publicznych.

Drugi rok realizacji obszaru **Przedsiębiorczość** charakteryzował się poprawiającą się koniunkturą gospodarczą. Analiza danych udokumentowała wzrost inwestycji i zatrudnienia w przemyśle, a także niewielki wzrost zatrudnienia w usługach. Rozwojowi przemysłu sprzyja pomoc publiczna oferowana w ramach Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec, na terenie której kolejne firmy uruchamiają inwestycje, prowadzące również do zwiększenia zatrudnienia. Dane Urzędu Miasta dokumentują także bardzo dobrą sytuację w branżach priorytetowych i wspierających rozwój gospodarczy Lublina, zwłaszcza w przemyśle motoryzacyjnym, ICT i BPO/SSC. Rozwojowi usług w mieście sprzyjała rosnąca podaż powierzchni biurowych i handlowych. Promocja gospodarcza i obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin przyczyniają się do poprawy wizerunku Lublina jako atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej, czego dowodem jest zarówno rosnąca liczba zapytań inwestorów, jak i międzynarodowe nagrody przyznane miastu za strategię przyciągania inwestorów. Przeprowadzona analiza dostarcza dowodów dokumentujących rozwój ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie. Istotną rolę w procesie aktywizacji i akceleracji przedsiębiorczości odgrywają lubelskie klastry, inkubatory i ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji, instrumenty finansowania działalności gospodarczej oraz inicjatywy konkursowe Urzędu Miasta Lublin. Warto zwrócić uwagę także na dużą na tle kraju dynamikę rozwojową przemysłów kreatywnych, promowanych m.in. realizowanym przez Urząd Miasta projektem „Kreatywni”.

Ze względu na niewielką powierzchnię terenów inwestycyjnych dostępnych w Podstrefie Lublin, priorytetem na kolejne lata realizacji Strategii może być jej poszerzenie. Największe korzyści gospodarcze przyniesie przyciągnięcie na nowe tereny inwestorów z branż zgodnych ze specjalizacjami gospodarczymi Lublina i regionu. Ponadto, korzystny dla rozwoju przemysłu będzie dalszy rozwój rynku magazynowego. Warto rozważyć także zwiększenie wsparcia przedsiębiorczości kreatywnej, zwłaszcza biorąc pod uwagę takie korzystne uwarunkowania jego rozwoju, jak potencjał akademicki czy rozwój oferty kulturalnej dostępnej w mieście.

Rozwój Lublina w obszarze **Akademickość** zależy w przeważającej mierze od decyzji podejmowanych przez autonomiczne uczelnie. Partnerstwo uczelni z miastem służy jednak harmonijnemu rozwojowi Lublina - co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem, dlatego studenci są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Na podstawie przeprowadzonej analizy można wskazać na dużą zmianę w zakresie umiędzynarodowienia lubelskich uczelni: Lublin charakteryzuje najwyższy odsetek studentów zagranicznych wśród polskich miast, studenci i pracownicy uczelni korzystają z różnych form wymiany międzynarodowej, rośnie liczba porozumień o współpracy z zagranicznymi jednostkami naukowymi, liczba międzynarodowych projektów badawczych czy liczba cudzoziemców zatrudnionych na stanowiskach nauczycieli akademickich. Pozytywne zmiany można zauważyć także we współpracy uczelni z ich otoczeniem gospodarczym i społecznym, a przykłady współpracy z przedsiębiorstwami wskazują na duże znaczenie ośrodków uczelni w rozwoju innowacyjności gospodarki Lublina i regionu. Akademickość Lublina znajduje swój wyraz również w niezwykle bogatej ofercie kulturalnej dla studentów i wieloaspektowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy.

Obecność uczelni wyższych w mieście prowadzi także do silnych migracji: rokrocznie do Lublina napływają tysiące młodych ludzi, przede wszystkim z województwa lubelskiego. Wielu absolwentów pochodzących spoza miasta pozostaje w Lublinie, co oddziałuje w kierunku odmładzania struktury wiekowej miasta. Jednym z czynników zachęcających młodych ludzi do pozostania lub przyjazdu do Lublina jest oferta kształcenia, której poprawę potwierdza m.in. awans większości lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy”.

Analiza tendencji rozwojowych pozwoliła również na sformułowanie kilku rekomendacji w zakresie priorytetów i działań na kolejne lata realizacji Strategii Lublin 2020. W zakresie umiędzynarodowienia pożądane jest większe zaangażowanie uczelni w międzynarodowe projekty badawcze, poszerzenie oferty dydaktycznej uczelni w językach obcych i kontynuacja działań promujących Lublin i lubelskie ośrodki akademickie poza granicami kraju. W kolejnych latach warto rozważyć także opracowanie programów adresowanych do cudzoziemców – absolwentów, które wspierałyby ich w pozostaniu w mieście i znalezieniu satysfakcjonującego zatrudnienia. Wyzwaniem stojącym przed uczelniami pozostaje również intensyfikacja badań rozwojowych celowych i zamawianych, wdrożenie jak największej liczby wynalazków oraz maksymalizacja korzyści z uzyskanych patentów i praw ochronnych. W analizie zwrócono uwagę na potrzebę dalszego wzmacniania współpracy między lubelskimi uczelniami. Wydaje

się także, że korzystne rezultaty w zakresie zatrzymywania talentów w Lublinie mogłyby przynieść systemowe działania w zakresie edukacji regionalnej i promocji miasta wśród młodzieży (także tej, która opuściła Lublin) oraz wzmocnienie doradztwa zawodowego.

Bibliografia

Literatura

1. Bąkowski A., Mażewska M., *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.
2. Dzewulak D., Grycuk A., Russel P., Wołodkiewicz-Donimirski Z., *Monitorowanie karier zawodowych absolwentów przez polskie uczelnie wyższe w świetle wyników badania Biura Analiz Sejmowych*, „Analizy BAS” 2014, Nr 5(109).
3. Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin, różne lata.
4. Jurkowski A., *Aleje Solidarności i Tysiąclecia w Lublinie odetchnęły dzięki obwodnicy. Ruch mniejszy o 20-30%*, „Kurier Lubelski”, 9 stycznia 2015 r.
5. *Komunikat Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 lipca 2014 r. o przyznanych kategoriach naukowych jednostkom naukowym*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
6. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
7. Krzyżniak M., *Miasto jako marka – analiza wybranych działań marketingowych miasta Lublin*, „Marketing i Rynek” 2014, Nr 11.
8. Lipowski M., Furtak R., *Analiza ilościowa i jakościowa ekonomiczno-społecznych uwarunkowań akademickości miasta Lublin. Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.
9. Markowski T., Marszał T., *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006.
10. *Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 listopada 2014 r. o zbiorczych wynikach wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast na obszarze kraju, przeprowadzonych w dniu 16 listopada 2014*, Państwowej Komisji Wyborcza.
11. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrow Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014.
12. *Polski rynek biurowy*, Jones Lang LaSalle, IV kw. 2014 r.
13. Porter M. E., *O konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.
14. *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020. Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015.
15. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2014 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa 2015.
16. *Raport Roczny 2014*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa.
17. *Raport z badania opinii społecznej (1st Wave Survey) na temat imigrantów i obcokrajowców w Lublinie*, Proesa, Lublin 2014.
18. Raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.
19. *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016.
20. Rydzewski P., *Lublin dla wszystkich. Partycypacyjny model zarządzania różnorodnością. Raport z badań*, Lublin 2013.
21. Rydzewski P., *Lublin dla wszystkich. Preferencje i nastawienie mieszkańców do różnorodności kulturowej. Raport końcowy*. Lublin 2014.
22. *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2014 r.*, Lublin 2015.
23. *Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Lublin*, Lublin, różne lata
24. *Sprawozdanie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2014 rok*, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Lublin 2015.
25. *Sprawozdanie z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Lubelskiego Powiatu Grodzkiego za rok 2014*, Lublin 2015.
26. *Sprawozdanie z działalności Prezydenta Miasta Lublin za rok 2014*, Lublin, czerwiec 2014.
27. *Strategia Rozwoju Polski Wschodniej 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013 (aktualizacja)
28. *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce*, różne lata.

29. Tucki A., *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina. Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 5.06.-30.09.2014 r.*, Lublin 2014.
30. Wadowski D., *Raport z badań satysfakcji mieszkańców Lublina zrealizowanych w ramach projektu Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, Lublin 2014.

Akty prawne

1. Uchwała nr 1021/XXXIX/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 13 marca 2014 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020.
2. Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.
3. Uchwała nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015.
4. Uchwała nr 693/XXVIII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013-2020.
5. Uchwała nr 752/XXXIII/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina.
6. Uchwała nr 763/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 roku w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013 – 2015.
7. Uchwała Nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.
8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2014 poz. 1118 j.t. z późn. zm.
9. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U.2013 poz. 1457 j.t.
10. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U. 2015 poz. 1777.
11. Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.

Strony internetowe

1. Strona internetowa Miasta Lublin,
<http://www.lublin.eu>.
2. Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin,
<http://bip.lublin.eu>.
3. Geoportal miejski Miasta Lublin,
<http://geoportal.lublin.eu/sipl/app/index>.
4. Strona internetowa Wydziału Projektów Nieinwestycyjnych Urzędu Miasta Lublin,
<http://projekty.lublin.eu>.
5. Strona internetowa województwa lubelskiego,
<http://www.lubelskie.pl>.
6. Strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie,
<http://www.zdm.lublin.eu>.
7. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad,
<http://www.gddkia.gov.pl>.
8. Strona internetowa Portu Lotniczego Lublin,
<http://www.airport.lublin.pl>.
9. Strona internetowa PKP Intercity,
<http://rozklad-pkp.pl>.
10. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
<https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.
11. Strona internetowa Urzędu Statystycznego w Lublinie,
<http://lublin.stat.gov.pl>.
12. Strona internetowa Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013-2020,
<http://strategia2020.lublin.eu>.

13. Strona internetowa Centrum Kompetencji Wschodnich,
<http://epccongress.eu/centrumkompetencjiwschodnich>.
14. Strona internetowa Rzeczypospolitej,
http://www.rp.pl/ranking_samorzadow.
15. Strona internetowa Prokuratury Krajowej,
<http://pk.gov.pl/sprawozdania-i-statystyki>.
16. Mapa infrastruktury rowerowej Lublina i okolic,
<http://mirl.info.pl/?tab=tab1>.
17. Strona internetowa Budżetu Obywatelskiego w Lublinie,
<http://budzetobywatelski.lublin.pl>.
18. Strona internetowa Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A,
<http://lpnt.pl>.
19. Portal studentnews.pl,
<http://lublin.studentnews.pl>.
20. Strona internetowa projektu „Kreatywni”,
<http://kreatywni.lublin.eu/o-projekcie>.
21. Portal Perspektywy,
<http://www.perspektywy.pl>.
22. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych,
<http://absolwenci.nauka.gov.pl>.
23. Strona internetowa Wojewódzkiego Urzędu Pracy,
<http://wuplublin.praca.gov.pl/ranking-szkol-wyzszych-wg-poziomu-bezrobocia-absolwentow>.

Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów

Ramki

Ramka 1: Strategia Rozwoju Turysty Miasta Lublin do roku 2025	26
Ramka 2: Rynek nieruchomości w Polsce w 2014 r.	75
Ramka 3: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020	80
Ramka 4: Korzyści z inwestowania w SSE.....	143
Ramka 5: Rynek biurowy w Polsce w IV kw. 2014 r.	150
Ramka 6: Lubelska Wyżyna IT.....	152
Ramka 7: Klastry funkcjonujące w Lublinie	159
Ramka 8: Lubelski Park Naukowo– Technologiczny S.A.	166
Ramka 9: Studenci zagraniczni w Lublinie	177
Ramka 10: Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych „Perspektywy 2015” - Umiejdzynarodowienie	179

Rysunki

Rysunek 1: Przebieg obwodnicy Lublina (stan na koniec października 2014 r.)	13
Rysunek 2: Wizualizacja proketu drogi dojazdowej do węzła drogowego „Dąbrowica”	16
Rysunek 3: Przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina (stan na 2013 r.)	20
Rysunek 4: Lokalizacja bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie (stan na grudzień 2014 r.).....	20
Rysunek 5: Planowane punkty darmowego dostępu do Internetu	21
Rysunek 6: Oceny wybranych wymiarów atrakcyjności turystycznej Lublina	25
Rysunek 7: Znak towarowy (z lewej) oraz znak marki gospodarczej (z prawej) Miasta Lublin.....	34
Rysunek 8: Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim	49
Rysunek 9: Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	52
Rysunek 10: Wizualizacja projektu ul. Lubelskiego Lipca i ul. Muzycznej	61
Rysunek 11: Stan planistyczny Miasta Lublin (grudzień 2014 r.).....	89
Rysunek 12: Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2014 r.....	91
Rysunek 13: Obszary programu rewitalizacji na tle stanu planistycznego Lublina	93
Rysunek 14: Obiekty zabytkowe w centrum Lublina (skala 1:12 500).....	94
Rysunek 15: Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE w 2014 r.....	143
Rysunek 16: Logo Lubelskiej Wyżyny IT	152
Rysunek 17: Logo Lubelskiego Parku Naukowo–Technologicznego S.A.	166

Tabele

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania <i>Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020</i> wykorzystanych w raporcie za 2014 r.	7
Tabela 2: Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie	12
Tabela 3: Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina w 2014 r.....	17

Tabela 4: Liczba operacji lotniczych oraz obsłużonych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego	17
Tabela 5: Kierunki połączeń lotniczych obowiązujące w 2014 r.	18
Tabela 6: Połączenia bezpośrednich połączeń kolejowych Lublina z miastami wojewódzkimi, lotniskiem i Kijowem w 2014 r.	18
Tabela 7: Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku)	20
Tabela 8: Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin	23
Tabela 9: Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych	23
Tabela 10: Wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (%)	24
Tabela 11: Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy	27
Tabela 12: Promocja Miasta Lublin w 2014 r.	35
Tabela 13: Miejsce Lublina w rankingu polskich miast na prawach powiatu opracowywanym przez „Rzeczpospolitą”	38
Tabela 14: Nagrody i wyróżnienia dla Lublina w 2014 r.	39
Tabela 15: Liczba zameldowanych cudzoziemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)	41
Tabela 16: Sprawy prowadzone w prokuraturze okręgowej w Lublinie z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych	42
Tabela 17: Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego.....	50
Tabela 18: Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (km).....	51
Tabela 19: Liczba patentów i wynalazków w Lublinie oraz województwie lubelskim	54
Tabela 20: Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego	55
Tabela 21: Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność.....	59
Tabela 22: Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku).....	59
Tabela 23: Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie.....	62
Tabela 24: Długość tras rowerowych (km)	66
Tabela 25: Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci	66
Tabela 26: Ilość oraz struktura odpadów odebranych	67
Tabela 27: Liczba właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady komunalne	68
Tabela 28: Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m ³)	68
Tabela 29: Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska.....	68
Tabela 30: Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie	73
Tabela 31: Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin.....	76
Tabela 32: Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia	77
Tabela 33: Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %)	77
Tabela 34: Liczba przestępstw i ich wykrywalność	78
Tabela 35: Liczba kolizji i wypadków drogowych	78
Tabela 36: Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej	79
Tabela 37: Liczba osób obsłużonych w Biurze Obsługi Mieszkańca w Lublinie	80

Tabela 38: Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w latach 2012–2014 (w ramach ustawy o pomocy społecznej)	81
Tabela 39: Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie	81
Tabela 40: Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Mieście Lublin	82
Tabela 41: Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)	89
Tabela 42: Liczba pojazdów zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów	90
Tabela 43: Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki	90
Tabela 44: Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie	91
Tabela 45: Wybrane informacje o kinach	96
Tabela 46: Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)	97
Tabela 47: Wybrane informacje o bibliotekach	97
Tabela 48: Liczba obiektów sportowych	98
Tabela 49: Liczba klubów sportowych	101
Tabela 50: Osiągnięcia lubelskich sportowców	101
Tabela 51: Osiągnięcia lubelskich sportowców w poszczególnych klubach i dziedzinach w 2014 r.	101
Tabela 52: Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2014 r.	106
Tabela 53: Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne	115
Tabela 54: Placówki oświatowe	116
Tabela 55: Uczniowie w placówkach oświatowych	117
Tabela 56: Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół	118
Tabela 57: Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach	118
Tabela 58: Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd	118
Tabela 59: Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd	119
Tabela 60: Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w Lublinie w szkołach prowadzonych przez samorząd (%)	119
Tabela 61: Inwestycje oświatowe zakończone w 2014 r.	120
Tabela 62: Liczba organizacji pozarządowych	128
Tabela 63: Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe	129
Tabela 64: Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim	131
Tabela 65: Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu	133
Tabela 66: Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl	133
Tabela 67: Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)	139
Tabela 68: Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca	139
Tabela 69: Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)	140
Tabela 70: Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)	140
Tabela 71: Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)	141

Tabela 72: Liczba zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów	142
Tabela 73: Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (dane na koniec roku).....	144
Tabela 74: Efekty działalności SSE Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (stan na koniec roku).....	144
Tabela 75: Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku)	147
Tabela 76: Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku).....	148
Tabela 77: Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m ²)	149
Tabela 78: Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m ² w Lublinie w 2014 r. (stan na koniec roku)	149
Tabela 79: Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)	151
Tabela 80: Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec 2014 r.).....	151
Tabela 81: Liczba zapytań zgłoszonych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów	154
Tabela 82: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)	155
Tabela 83: Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym	156
Tabela 84: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku).....	156
Tabela 85: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)	157
Tabela 86: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)	158
Tabela 87: Kłaustry funkcjonujące w Lublinie w 2014 r.	159
Tabela 88: Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2014 r.	165
Tabela 89: Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007.....	169
Tabela 90: Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2014 r.	170
Tabela 91: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2014 r.	170
Tabela 92: Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku).....	171
Tabela 93: Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)	171
Tabela 94: Wybrane informacje o studentach zagranicznych	176
Tabela 95: Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych	176
Tabela 96: Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr) w roku akademickim 2014/2015	178
Tabela 97: Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+	178
Tabela 98: Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiędzynarodowienia	179

Tabela 99: Zatrudnienie nauczycieli akademickich – cudzoziemców na lubelskich uczelniach w roku akademickim 2014/2015	179
Tabela 100: Liczba umów lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi	180
Tabela 101: Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi.....	180
Tabela 102: Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie	183
Tabela 103: Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym.....	188
Tabela 104: Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie	190
Tabela 105: Liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie w 2014 r.....	192
Tabela 106: Liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie w 2014 r.....	193
Tabela 107: Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców.....	194
Tabela 108: Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach	195
Tabela 109: Liczba praktykantów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin	196
Tabela 110: Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni w 2014 r. .	196
Tabela 111: Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych.....	200
Tabela 112: Odsetek absolwentów wybranych szkół średnich roku szkolnego 2013/2014, którzy wybrali studia poza Lublinem	200
Tabela 113: Liczba i odsetek uczniów V LO w Lublinie, którzy studiują poza Lublinem	201
Tabela 114: Struktura kandydatów przyjętych na studia na lubelskich uczelniach według miejsca zamieszkania w roku akademickim 2014/2015.....	201
Tabela 115: Liczba kierunków uruchomionych na lubelskich uczelniach w roku akademickim 2014/2015	202
Tabela 116: Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu „Perspektywy”	203
Tabela 117: Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty	203
Tabela 118: Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego	204
Tabela 119: Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w MUP	208
Tabela 120: Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2012/2013	208
Tabela 121: Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów	208
Tabela 122: Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni	210

Wykresy

Wykres 1: Liczba pasażerów oraz operacji lotniczych w poszczególnych miesiącach w 2014 r.....	18
Wykres 2: PKB na mieszkańca w podregionach województwa lubelskiego w latach 2012–2014	53
Wykres 3: PKB na mieszkańca w podregionie lubelskim względem średniej krajowej (w %)	53
Wykres 4: Ważność i ocena zagadnień związanych z transportem i komunikacją publiczną w Lublinie.....	65
Wykres 5: Ważność i ocena wybranych czynników związanych z gospodarowaniem odpadami w Lublinie.....	69
Wykres 6: Średnia cena transakcyjna m ² mieszkania w Lublinie na rynku pierwotnym i wtórnym.....	74
Wykres 7: Średnia cena transakcyjna m ² mieszkania w największych polskich miastach w IV kw. 2014 r.....	75
Wykres 8: Ważność i ocena wybranych czynników decydujących o komforcie życia w Lublinie	85

Wykres 9: Ważność i ocena zagadnień związanych z kulturą i rekreacją w Lublinie	113
Wykres 10: Ważność i ocena zagadnień związanych ze szkolnictwem w Lublinie	126
Wykres 11: Liczba zgłoszeń w serwisie naprawmyto.pl	134
Wykres 12: Ważność i ocena zagadnień związanych z komunikacją i informacją w zarządzaniu w Lublinie	135
Wykres 13: Najwyższe czynsze transakcyjne na rynku biurowym w Polsce (€/m ² /miesiąc)	150
Wykres 14: Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie	177
Wykres 15: Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia	177